

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Частина I

**Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної
конференції**

Кропивницький – 27 листопада 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Економічний факультет

Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Матеріали

II Всеукраїнської науково-практичної конференції

І ЧАСТИНА

27 листопада 2024 р.

Кропивницький
2024

Проблеми і перспективи економічного розвитку в умовах модернізаційних процесів в Україні та світі : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., 27 лист. 2024 р., м. Кропивницький / Центральноукраїн. нац. техн. ун-т, каф. економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи ; [редкол. : А.А. Тихий, В.В. Зайченко та ін.]. В 2х частинах. Ч.1. Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2024. – 235 с.

Редакційна колегія:

Тихий А.А., проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків, доц., к.т.н. Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький;
Зайченко В.В., д.е.н., проф., зав. кафедри економіки та підприємництва Центральноукраїнського національного технічного університету, м. Кропивницький;
Шалімова Н.С., д.е.н. проф., декан економічного факультету, Центральноукраїнського національного технічного університету, м. Кропивницький;
Семикіна М.В., д.е.н., проф., проф. кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький;
Петрова І.Л., д.е.н., проф., зав. кафедри маркетингу та поведінкової економіки, Університет економіки та права «Крок», м. Київ;
Лутай Л.А., д.е.н., проф., проф. кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський Державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань;
Васильців Т.Г., д.е.н., проф., зав. відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіону, Державна установа. Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України, м. Львів;
Лупак Р.Л., д.е.н., проф., проф. кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів;
Карнаушенко А.С., к.е.н., доц., зав. кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон;
Кононенко Л.В., к.е.н., доц., доц. кафедри економіки та фінансів Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон;
Савченко В.М., к.е.н., проф., доц. кафедри підприємництва, облік та фінансів, Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон;
Сисоліна Н.П., к.е.н., доц., доц. кафедри економіки та підприємництва Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький;
Смірнов О.О., к.е.н., керівник методично-організаційного відділу, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький;
Козицька Л.С., фахівець I кат. методично-організаційного відділу Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький.

У збірнику опубліковано тези доповідей учасників II всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми і перспективи економічного розвитку в умовах модернізаційних процесів в Україні та світі». Тези доповідей відображають результати наукових досліджень, присвячених розгляду різноманітних проблем, умов та чинників економічної діяльності та безпеки підприємств, регіонів, соціальної відповідальності бізнесу та держави, розвитку інвестиційної та інноваційної політики, людського капіталу, визначенню стратегічних перспектив підприємств агропромислового комплексу, торгівельних та готельно-ресторанної індустрії України.

Для науковців, викладачів, здобувачів PhD, здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Може бути корисним також для підприємців, організаторів бізнесу, менеджерів підприємств, спеціалістів з економіки, торгівлі та готельно-ресторанної справи.

Рекомендовано до друку вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (Протокол №3 від 2 грудня 24 року)

За достовірність наведених у публікації даних, географічних назв, власних імен, цитат, галузевої термінології, економіко-статистичних даних та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей.

Зміст

Копитко М.І., Силкін О. ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ДЕФЦИТУ КАДРОВИХ РЕСУРСІВ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	11
Лушак Р.Л. ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....	12
Мельник В.І. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ	14
Семикіна М.В., Дзюбенко А.С. ІНВЕСТУВАННЯ У РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК УМОВА ДЛЯ МАЙБУТНЬОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	17
Семикіна М.В., Ляшенко Д.О. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ, ЗАХОДИ ПІДТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	20
Семикіна М.В., Максименко С.С. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ	23
Ящишина І.В., Гора О.Д. ЗВІТНІСТЬ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ЄС.....	26
Бараняк І.Є. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	29
Бойко Р.В. СУТНІСТЬ МОНІТОРИНГУ, ЯК ДІЄВОГО ІНСТРУМЕНТУ АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ.....	32
Гринько Я.В. ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	34
Журило І.В., Гнезділов Д.О. ОЦІНКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТІНОВИХ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	38

Запірченко Л.Д., Горобець І.І.	
ПОЛПШЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ	40
Заярнюк О.В., Власов К.І.	
ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ ІНСТРУМЕНТІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ	43
Заярнюк О.В., Почталіон Т.В.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ ДО РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ЗА ТЕПЕРІШНІХ РЕАЛІЙ	45
Заярнюк О.В., Прищепа Д.С.	
УПРАВЛІННЯ АДАПТАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ	47
Качан О.Є.	
ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА МЕТОДОЛОГІЇ АНАЛІЗУВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	48
Кернасюк Ю.В., Філонов Ю.А.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ	50
Кернасюк Ю.В.	
СВІТОВІ ПРАКТИКИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ	53
Коваленко Н.О., Безсмолий С.Є.	
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ У АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ	56
Коваленко Н.О., Венніков О.А.	
ВПРОВАДЖЕННЯ SMM ЯК ЕФЕКТИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ ТА ПРОСУВАННЯ Е-БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	58
Коваленко Н.О.	
ІНТЕГРАЦІЯ НОВИХ МЕТОДІВ РОЗРОБКИ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ	61
Литвин І.В., Гамота А.А.	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ НА ВИСОКОКОНКУРЕНТНИХ РИНКАХ: АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ, ЕКОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ТА ДОСВІД КОМПАНІЇ «КОРМОТЕХ»	64

Малихін О.В.	
ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ	66
Мусієнко О.С., Бордіян О.О.	
РОЗВИТОК АГРОКОНСАЛТИНГУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ	69
Новосьолова О.С., Мезетков А.О.	
ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	72
Петрова І.П.	
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ВІДНОВЛЕННІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	75
Пильникова Я.І., Єфремов А.О.	
РОЛЬ КОНСАЛТИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ.....	77
Погрішук О.Б., Мазур В.В., Проць А.О.	
ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	79
Сисоліна І.П.	
МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ СУЧАСНІ ПІДХОДИ.....	81
Сисоліна Н.П., Чмихун К.В.	
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЗАХОДИ ЇЇ ПІДТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	84
Харченко І.В.	
КОРЕКТНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОКОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК ЗАЛОГ ПЕРЕМОГИ В КОНКУРЕНТНІЙ БОРОТЬБІ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	86
Чорногор Н.О., Шкуро О.М.	
ВПЛИВ БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАКОМПАНІЙ.....	89
Швиданенко Д.В., Томницький І.А.	
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ НАДАННЯ ДОРАДЧИХ ПОСЛУГ.....	91
Шепель А.В.	
ДИНАМІКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	93

Шепель І.В.	
ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: РЕФОРМИ, РИЗИКИ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА.....	96
Щельник О.В.	
РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЦИФРОВОЇ РІВНОСТІ.....	99
Апаренко Р.М.	
ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ І СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ	101
Артеменко І.А.	
РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	103
Бараш А.Ю., Петрова І.Л.	
АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	105
Брижицький О.Д.	
КОРПОРАТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ПАРТНЕРСТВО У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	107
Ванярха В.В.	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МАЛИХ АГРОПІДПРИЄМСТВ. ДОСВІД ЄС І УКРАЇНИ.....	109
Вербовий В.Г.	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖКГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	112
Ворона Є.С.	
МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ	115
Голбанос С.С.	
НОВІТНІ ВИКЛИКИ І ТРЕНДИ МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	117
Головата О.О.	
РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ КОНКУРЕНТЕСПРОМОЖНОСТІ ПАТ НВП «РАДІЙ»	120
Голосюк О.О., Бондарук Р.В.	
ОПТИМІЗАЦІЯ САЙТУ ПІДПРИЄМСТВА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ ПОКРАЩЕННЯ ЙОГО МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	124

Голуб Д.М., Клочник О.В.	
АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ГРАДІЄНТНОГО БУСТИНГУ	126
Грінєвич С.В.	
УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ НА ОСНОВІ ПАЦІЄНТ- ОРІЄНТОВАНИЙ МОДЕЛІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	128
Гросул І.Д.	
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	131
Гук І.-М.Р.	
КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ГЕТЕРОСКЕДАСТИЧНОСТІ	134
Данілова Ю.О.	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	137
Дегтярьов С.О.	
ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0	139
Димура М.М.	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	142
Дуб І.А.	
ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	146
Кігічак Д.І.	
РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ УКРАЇНИ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	148
Ковальчук Н.В.	
СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	151
Кононенко Є.С.	
ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	154

Краснікова-Колосова С.В., Сисоліна Н.П. СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	156
Куликов Г.О. РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ	159
Лейбенко А.О., Лебедев С.О. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ЗАКЛАДІВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	161
Литвиненко Д.І. КОНЦЕПЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ	164
Лісняк Г.Г. СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	167
Ляпкін А.Є. СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	169
Малюга О.О. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ.....	171
Мармаза А.М. РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ДОТАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРІВ	174
Місько В.В. МОДЕЛЮВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ПОКАЗНИКІВ ЕКСПОРТУ ТА ВАРТОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНИ В ДИНАМІЦІ.....	175
Немненко А.А. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ КІРОВОГРАДЩИНИ В РОЗУМІННІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	178
Олефір Б.А. ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОБІЗНЕСІ ...	181
Пирог В.В. РОЛЬ ФІНАНСОВИХ СТИМУЛІВ У РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ	182

Піддубний В.Л.	
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	184
Пірняк О.С.	
СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ	187
Пліско В.Р.	
АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ВИКЛИКІВ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ КАДРАМИ.....	189
Прибега А.О.	
ВПЛИВ НЕОСНОВНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	192
Процикевич К.І.	
ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКО-ПРИКЛАДНИХ ЗАСАД ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ СТАРТАПІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	194
Рибальченко С.В.	
ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВ	196
Руденко Л.І.	
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГОВЕЛЬНОЇ СФЕРИ.....	198
Савченко Р.О.	
ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	202
Синяєв А.В.	
ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	204
Сідоров Ю.А.	
ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	206
Слинченко А.О.	
ІНСТРУМЕНТИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	209

Соломчак С.О.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАРКЕТИНГУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОРИ.....	213
Старенький Ю.В.	
МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ.....	215
Суровець О.П.	
ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ СПОЖИВАЧІВ	217
Тимченко І.О.	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІОЕКОНОМІКИ: ДОСВІД ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	219
Тросюк К.О.	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	221
Узбек Г.Р., Шкурат М.Є.	
СТРАТЕГУВАННЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ПІД ВПЛИВОМ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	223
Шаповалов С.М.	
ВАЖЛИВІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ У ВОЄННИЙ ЧАС	226
Шкурідін С.М.	
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ	229
Юздепська А.А.	
БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЯК ВАЖЛИВИЙ СЕГМЕНТ СЧАСНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	230
Ярова І.Д.	
ДИСТРИБУТИВНО-ЛАГОВА МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ВВП УКРАЇНИ ВІД КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	233

*Копитко М.І., д.е.н., професор
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів;*

*Силкін О.,
PhD in Management,
Wydział Zarządzania,
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza,
Rzeszów, Poland*

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ КАДРОВИХ РЕСУРСІВ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В умовах дефіциту кадрових ресурсів бізнес стикається з низкою серйозних проблем, таких як зниження загальної продуктивності через перевантаження наявних співробітників, що може призводити до підвищеного рівня стресу та вигорання персоналу [1-3]. Недостатня кількість працівників ускладнює своєчасне обслуговування клієнтів, що негативно впливає на репутацію компанії та лояльність клієнтів. Крім того, підприємствам доводиться витратити більше ресурсів на рекрутинг та навчання нових співробітників, що збільшує операційні витрати. Відсутність достатнього кадрового забезпечення може також призвести до зниження якості продукції або послуг, а також зменшення конкурентоспроможності на ринку, оскільки компанія не в змозі ефективно реагувати на зміни та інновації. Додатково це посилюється в умовах війни.

Внаслідок війни в Україні багато підприємств стикаються з критичним дефіцитом кадрових ресурсів, що значно ускладнює щоденну діяльність бізнесу. Багато кваліфікованих працівників були змушені залишити країну або перебувають у тимчасовій відсутності через мобілізацію, що призводить до нестачі спеціалістів у таких сферах, як виробництво, будівництво та ІТ-сектор. Це викликає затримки у виконанні замовлень, зниження обсягу виробництва та погіршення якості послуг, що негативно впливає на репутацію компаній та їх здатність утримувати клієнтів.

Крім того, бізнесам доводиться збільшувати витрати на пошук та навчання нових працівників, що підвищує загальні операційні витрати. Відсутність достатнього персоналу ускладнює впровадження інновацій та модернізацію процесів, що знижує конкурентоспроможність на ринку. Також, підприємства стикаються з труднощами у підтримці внутрішньої мотивації працівників, які залишаються, оскільки збільшене навантаження може призводити до вигорання та підвищеного плинності кадрів. Усе це створює значні бар'єри для відновлення економічної стабільності та розвитку бізнесу в постраждалих регіонах (табл. 1).

**Найбільш вагомі проблеми в діяльності бізнесу
через дефіцит кадрових ресурсів в Україні**

Проблеми	Сутність
Недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів	Внаслідок еміграції та мобілізації багато досвідчених працівників залишили країну або тимчасово відсутні, що створює дефіцит експертів у ключових галузях, таких як виробництво, будівництво та ІТ
Збільшення витрат на рекрутинг та навчання	Пошук нових працівників стає складнішим і дорожчим, оскільки компаніям потрібно інвестувати більше ресурсів у рекламу вакансій, проведення співбесід та навчання нових співробітників для заповнення вакантних позицій
Зниження продуктивності та якості послуг	Обмежена кількість персоналу призводить до перевантаження існуючих співробітників, що може знижувати їхню ефективність і призводити до помилок, а також до погіршення якості продукції та обслуговування клієнтів
Скорочення конкурентоспроможності на ринку	Відсутність достатнього кадрового забезпечення ускладнює впровадження нових технологій та інновацій, що необхідно для підтримки конкурентних переваг

Дефіцит кадрових ресурсів суттєво обмежує можливості бізнесу в Україні, впливаючи на продуктивність, якість послуг та конкурентоспроможність підприємств. Для подолання цих викликів компаніям необхідно впроваджувати ефективні стратегії рекрутингу, інвестувати в навчання та розвиток працівників, а також шукати нові шляхи залучення та утримання талановитих спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Чавичалов І.І. Методи оцінки ефективності управлінського персоналу підприємства. Інвестиції: практика та досвід, 2018. №1. С. 41-44.
2. Скібіцький О.М. Управління людським потенціалом: персонал, психологія, мотивація, відповідальність: монографія. – Київ : ТОВ «Три-К», 2013. 582 с.
3. Шаповал О.А. Теоретичні аспекти системи мотивації праці персоналу підприємства. Молодий вчений, 2016. №4. С. 220-223.

УДК 338.46

*Лунак Р.Л., д.е.н., професор
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів*

**ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ
ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ**

Функціональне призначення підприємств готельного бізнесу полягає у формі надання особливого виду послуги – гостинності, де поєднуються одночасно виробництво та споживання готельних послуг. Відтак готельну

послугу доцільно розглядати як сукупність дій суб'єкта готельного бізнесу, спрямованих на розміщення клієнта шляхом надання номерів (місць) для тимчасового проживання в готелі, а також як інші види діяльності, пов'язані з розміщенням та тимчасовим проживанням [1, с. 13-19; 2, с. 200-207].

Примітно, що готельні послуги складаються з основних і додаткових послуг, які пропонуються споживачам залежно від категорії готелів:

– основні послуги – це перелік послуг готелю (зокрема проживання, харчування та ін.), які заведено включати у вартість номера (місця) та надаються споживачеві відповідно до умов укладеного договору;

– додаткові послуги – це послуги, які не входять до переліку основних послуг готелю та надаються за окремим замовленням споживача і оплачуються додатково відповідно до окремого договору.

Натомість функціональне призначення підприємств ресторанного бізнесу полягає у формі виконання наступних функцій:

- виробництво готової продукції (виробнича);
- реалізація продукції (торгова);
- організація споживання їжі (організаційна).

Особливістю функціонування підприємств ресторанного бізнесу є поєднання всіх чотирьох фази розширеного відтворення, а саме: (1) виробництва; (2) розподілу; (3) обміну; (4) споживання. А оскільки підприємства ресторанного бізнесу реалізують продукцію власного виробництва, основною їх функціонування є виробництво продукції та організація харчування.

Безперечно підприємства ресторанного бізнесу у своїй діяльності є подібними до підприємств харчової промисловості та торгівлі. Водночас на відміну від підприємств харчової промисловості, підприємства ресторанного бізнесу виконують такі функції в системі національного господарства, як налагодження виробництва продукції, що підлягає не тривалому зберіганню і реалізується одразу після виготовлення; організація споживання їжі у спеціальних приміщеннях. Натомість на відміну від підприємств торгівлі, поряд з реалізацією продукції підприємства ресторанного бізнесу її виробляють і організовується їх споживання на місці із наданням різних видів послуг [3, с. 43-50; 4, с. 26-31].

Відмітимо, що економічне значення функціонування підприємства ресторанного бізнесу полягає в наступному:

- організація харчування з врахуванням професії, віку і стану здоров'я;
- сприяння економії суспільної праці, а також збільшенню вільного часу відвідувачів;
- скорочення непродуктивних витрат праці та втрат робочого часу;
- раціоналізація використання продовольчих ресурсів і харчових відходів;
- забезпечення ефективності використання складських приміщень (матеріально-технічних ресурсів);
- надання виробничих послуг («послуги кухаря вдома», доставлення страв на замовлення в номер готелю, «послуги офіціанта») і послуг з реалізації продукції (приймання замовлень, формування комплексних наборів в дорогу, прокат столової білизни та посуду, виклик таксі для споживача).

Натомість соціальне значення функціонування підприємства ресторанного бізнесу полягає в наступному:

- збільшення резервів економії суспільної праці;
- звільнення жінок від малопродуктивної домашньої праці, що дозволяє подолати їх нерівне становище в побуті та залучити до суспільної праці;
- збільшення спілкування різних верств населення;
- сприяння ліквідації соціально-економічних відмінностей між містом та селом;
- участь в культурно-побутовому дозвіллі населення.

Загалом найголовнішим та вирішальним критерієм у визначенні економічної ефективності функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу є рівень комфорту, де кожен із відвідувачів отримує якісну та очікувану до їх запитів і потреб послугу відповідно до чинних норм та вимог.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Зайченко В.В. Стратегічно-тактичні засади планування зміцнення конкурентоспроможності підприємства готельно-ресторанної справи. *Development Service Industry Management*. 2023. № 1. С. 13-19.

2. Лупак Р.Л., Микитин О.З. Концептуальні положення забезпечення економічної ефективності підприємств сфери послуг в контексті активізації інноваційного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 200-207.

3. Лупак Р.Л., Наконечна Н.В. Сценарії формування резервів підвищення економічної ефективності підприємств сфери послуг з орієнтацією на інноваційний розвиток. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 1. С. 43-50.

4. Семак Б.Б., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л. Удосконалення методики оцінювання конкурентоспроможності та розробки конкурентної стратегії підприємств сфери послуг. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна*. 2016. Вип. 14. С. 26-31.

УДК 330.142:341

*Мельник В.І., д.е.н., професор
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
м. Вінниця*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У процесі формування концептуальних засад соціально-економічного розвитку суспільства інтелектуальний потенціал виконує роль інтегратора модернізаційних змін, оскільки глобалізаційні трансформації супроводжуються швидким техніко-технологічним розвитком, зростанням залучення інформаційних ресурсів до усіх сфер діяльності людини, побудови соціальних відносин, що потребує розробки нових вимог для розвитку та ефективного використання інтелектуальних ресурсів.

Формування інтелектуального потенціалу розглядається не лише як чинник забезпечення конкурентоспроможності в економіці і суспільстві, але й як підґрунтя побудови суспільства, орієнтованого на знання та новачі.

Інтелектуальний потенціал суспільного розвитку розкривається через сукупність знань, здібностей, інтелектуальних ресурсів, творчих ідей та навичок, а також сукупності інститутів, які сприяють забезпеченню їх генерації, трансформації та ефективному використанню. До складових елементів, що формують інтелектуальний потенціал належать рівень освіти населення, стан розвитку науки та техніки, соціально-культурні цінності суспільства, сприятливий клімат для розвитку творчого мислення населення. Процеси модернізації впливають на зміни окреслених елементів, що зумовлює необхідність адаптаційних змін в умовах модернізаційних викликів.

В умовах інтеграції у європейський освітній простір важливим є зміцнення стратегічного партнерства між закладами вищої освіти, науково-дослідними установами та підприємствами, що сприятиме гармонізації сфер освіта-наука-виробництво у процесі підготовки висококваліфікованих кадрів [1]. Використання на практиці таких сучасних форм організації інноваційної діяльності у форматі центрів інноваційного розвитку, консорціумів, інноваційних парків, наукових об'єднань, наукових та навчальних центрів, реалізації спільних проектів між науковими організаціями та виробниками сприяють зміцненню потенціалу інноваційного розвитку, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу, а відтак інноваційному розвитку економіки та суспільства.

Провідну роль у забезпеченні реалізації інтелектуального потенціалу суспільства відіграє державна підтримка на основі фінансування наукових розробок, впровадження та генерації ідей, досягненні високого рівня комерціалізації розробок. «Нині держава має обмежену фінансову та інституційну спроможність. Наявні ресурси доцільно спрямувати на підтримку наукових досліджень, які є однією із засад інноваційного потенціалу, а також створення ефективної інфраструктури, що сприятиме перетворенню результатів досліджень у продукт, що придатний до подальшої комерціалізації» [2].

Інтелектуальний потенціал держави є основою формування інноваційного середовища та сприяє розширенню можливостей використання інтелекту (як основи якісного зростання економіки) стає однією з провідних передумов успішності економічного розвитку та встановлення її лідерського потенціалу. «Трансформація якісної основи розвитку економіки потребує переоцінки ролі інтелекту в процесі здійснення виробничо-господарської діяльності людини, що підтверджує актуальність проблеми ефективності реалізації інтелектуального потенціалу для підвищення рівня конкурентоспроможності економічної системи на інноваційній основі» [3, с. 132].

Одним із таких викликів є цифрова грамотність населення, що впливає на можливості доступу до новітніх знань та сучасних технологій. Розв'язання такої проблеми вимагає реалізації заходів, спрямованих на усунення можливих перешкод у доступі до освіти та науки. Важливим питанням у процесі модернізації є збереження та зміцнення інтелектуального капіталу, зокрема вирішення проблеми міграція кадрів до більш економічно розвинених країн, що зумовлює значні ризики для розвитку національної економіки.

В умовах модернізації освітній чинник все більше інтегрується з сучасними технологіями та визначає нові можливості у навчальному процесі та фаховому розвитку індивіда. Впровадження адаптивних платформ навчання, технологій доповненої реальності, онлайн-форми освіти сприяють появі нових компетенцій, що мають відповідність до потреб вітчизняного ринку праці.

Активізація проведення наукових досліджень та впровадження їх результатів сприяє досягненню конкурентних переваг, розвитку високотехнологічних виробництв й розв'язанню глобальних проблем суспільства. Тому, реалізація модернізаційного підходу вимагає застосування міждисциплінарного підходу, ефективної співпраці з підприємницьким сектором економіки та залучення інвестицій для фінансування науки, що сприятиме збереженню та зміцненню інтелектуального капіталу.

Модернізація також потребує перегляду традиційних підходів у процесі формування системи управління інтелектуальним потенціалом суспільного розвитку, оскільки розвиток суспільства знань базується на інтеграційній взаємодії між державою, бізнес-середовищем, сферою науки та освіти. Ефективна взаємодія між цими секторами сприяє створенню умов для генерації, поширення та використання знань. Зокрема, важливим є розвиток публічно-приватного партнерства у сфері інновацій, що дозволяє акумулювати ресурси та об'єднувати зусилля для досягнення спільних цілей.

Кінцевим результатом модернізації суспільних відносин мають стати [4]:

- консолідація українського суспільства;
- розвиток інститутів громадянського суспільства та розширення участі громадян у вирішенні суспільних проблем;
- збереження і розвиток національного гуманітарного простору;
- забезпечення інтересів суспільства і держави шляхом розвитку мовної та культурно-інформаційної політики, зокрема використання інтелектуальних методологій для зміцнення позицій української мови у різних сферах суспільного життя;
- подолання корупції.

Інтелектуальний потенціал відіграє формотворчу роль у процесі модернізації суспільства, збалансуванні та досягненні стратегічних завдань суспільного розвитку. Залучення інвестицій в освітню та наукову сферу, технологічний розвиток та інноваційна діяльність є необхідною складовою забезпечення модернізаційних зрушень на шляху гармонізації суспільного розвитку. Саме завдяки інтелектуальному потенціалу суспільство набуває спроможності до побудови майбутнього розвитку через знання, інновації та творчі здобутки. Тому, в основі модернізаційних змін лежить побудова якісної системи освіти, яка має зосереджуватись не лише на процесі набуття та передачі знань та практичних навичок, але й формуванні критичного мислення, здатності до розв'язання проблем сучасності та інноваційного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Шибанін В.С. Дуальна форма освітньої підготовки високо-кваліфікованих фахівців для аграрної сфери України. *Економіка АПК*. 2018. № 7. С. 5-15.

2. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 лип. 2019 р. № 526-р.: URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019- %D1 %80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80) (дата звернення 21.11.2024р.).

3. Цимбал Л.І. та Дацько М.В. Розвиток інтелектуального потенціалу в інноваційних стратегіях країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2018. Вип. 19. Ч 3. С.132-137.

4. Лібанова Е.М. Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів. URL: <https://dse.org.ua/arhcrive/15/2.pdf> (дата звернення 21.11.2024р.).

УДК 331.522

Семикіна М.В., д.е.н., професор;

Дзюбенко А.С.,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ІНВЕСТИВАННЯ У РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК УМОВА ДЛЯ МАЙБУТНЬОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Серед багатьох напрямів сучасних наукових пошуків вагоме місце належить дослідженням, присвяченим людському капіталу. Світовий досвід засвідчує, що в тих країнах, де краще інвестують в людський капітал, економіка досягає більших успіхів та ознак підвищення конкурентоспроможності.

Мета статі – обґрунтування сутності людського капіталу та потреби інвестування в його розвиток як умови забезпечення конкурентоспроможності економіки України.

Теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що теорія людського капіталу – це одна з найважливіших концепцій сучасної економіки. Вона пояснює, як інвестиції в освіту, здоров'я та інші якості людини впливають на економічне зростання. Ця теорія була розроблена та розвинена багатьма видатними американськими економістами, серед яких найбільш відомі: Теодор Шульц, який у 1960-х роках вперше систематично досліджував інвестиції в освіту та здоров'я як форму інвестицій у людський капітал; Гері Беккер, який поглибив ідеї Шульца; Ірвінг Фішер, який ще на початку ХХ століття ввів поняття «всеосяжного капіталу», яке включало в себе не тільки фізичний, але й людський капітал. Витоки ідей про людський капітал справедливо пов'язують з ім'ям класика економічної думки, Адама Сміта, шотландського економіста, який хоча й не використовував термін «людський капітал», але підкреслював важливість знань і навичок для економічного розвитку.

В Україні проблеми людського капіталу досліджують Грішнова О.А., Мельничук Д.П., Петрова І.Л., Хімченко А.М., Лех Т.А., Красота О.В., Радкевич Д.О. Більшість авторів визначають людський капітал як сформовані на основі інвестицій здоров'я, знання, трудові навички, вміння населення.

Узагальнюючи наукову думку [1-3], пропонуємо таке визначення: людський капітал на макрорівні – це сукупність знань, навичок, здоров'я та інших характеристик населення країни, сформованих шляхом інвестування, що сприяють економічному зростанню та інноваційному розвитку держави, підвищенню її конкурентоспроможності. Акцентуємо увагу на тому, що людський капітал – це не просто кількість людей, а їхня сукупна якість за характеристиками здоров'я, активної працездатності, мотивацій, за рівнем накопичених знань, компетенцій, це потенціал та здатність створювати додану вартість, розробляти і впроваджувати на виробництві нові ідеї, інновації, створювати і впроваджувати у практику нові знання і технології.

Інвестування у розвиток людського капіталу потребує визначення та оцінки його складових, що є непростим завданням, оскільки він охоплює широкий спектр характеристик, тому зазвичай використовують такі показники: рівень освіти (кількість людей з вищою, середньою та базовою освітою, рівень грамотності); здоров'я населення (тривалість життя, дитяча смертність, поширеність хронічних захворювань); професійні навички (рівень кваліфікації працівників, їх відповідність потребам ринку праці); науково-технічний потенціал (кількість науковців, кількість патентів, витрати на наукові дослідження та розробки). З позицій досягнення конкурентоспроможності країни особливої уваги та інвестування потребують якісні складові людського капіталу, використання яких приносить економічний та інноваційний ефект, а значить – сприяє нарощуванню конкурентних переваг держави (таблиця 1).

Таблиця 1

Зв'язок окремих якостей людського капіталу країни з підвищенням конкурентоспроможності економіки

Якісні складові людського капіталу	Сприяння підвищенню конкурентоспроможності економіки	Приклади країн, які ілюструють роль людського капіталу
1	2	3
Здобута освіта та кваліфікація, здатність до постійного навчання та перенавчання	Вища продуктивність праці, здатність до інновацій, створення нових технологій, привабливість для інвестицій.	Країни Скандинавії: високий рівень освіти сприяє розвитку технологічних компаній.
Навички вирішення проблем, креативність	Здатність адаптуватися до змін, розробляти нові продукти та послуги, знаходити нестандартні рішення.	Силіконова долина в США: високий рівень креативності сприяє розвитку стартапів.
Гнучкість, адаптивність, мобільність	Швидка адаптація до змін на ринку, здатність перекваліфікуватися, мобільність робочої сили.	Швейцарія: працівники легко змінюють професії та адаптуються до нових технологій.
Мовна компетентність	Здатність ефективно спілкуватися на міжнародному рівні, залучати іноземних інвесторів, сприяє експорту товарів і послуг.	Сінгапур: англійська мова є однією з офіційних, що сприяє міжнародній співпраці.

1	2	3
Цифрова грамотність	Здатність ефективно використовувати цифрові технології, автоматизація виробництва, підвищення ефективності роботи.	Південна Корея: високий рівень цифрової грамотності населення сприяє розвитку цифрової економіки.
Підприємницький дух, прагнення до інновацій	Створення нових підприємств, розвиток малого та середнього бізнесу, стимулювання економічного зростання.	Ізраїль, відомий своїми стартапами та інноваційною економікою.
Соціальні навички, комунікативні здібності, вміння працювати в команді	Ефективна командна робота, лідерські якості, вміння будувати міцні відносини, мотивованість персоналу.	Японія, де культ колективізму сприяє ефективній роботі команд.
Здоров'я	Вища продуктивність праці, менша кількість днів хвороби, зниження витрат на охорону здоров'я.	Країни Північної Європи, де високий рівень життя пов'язаний з довгою тривалістю життя та хорошим здоров'ям населення.

Отже, інвестування у розвиток людського капіталу є одним з найважливіших завдань для будь-якої країни, оскільки він стає ключовим фактором її конкурентоспроможності та довгострокового розвитку. Нагадаємо, що Майкл Портер, відомий своїми дослідженнями у сфері конкурентоспроможності, акцентував увагу на важливості людського капіталу для забезпечення конкурентних переваг підприємств і країн [4; с. 128].

В умовах війни *інвестування в людський капітал* набуває особливого значення. Це не просто інвестиція в майбутнє, а інвестиція в перемогу та відновлення країни. Пріоритетними напрямками для інвестування в людський капітал під час війни вважаємо такі:

– у сфері освіти, науки та професійного навчання – розширення доступу до якісної освіти через онлайн-платформи, мобільні додатки та інші інтерактивні ресурси; створення програм для перекваліфікації та підвищення кваліфікації, особливо для тих, хто втратив роботу через війну; фінансування наукових проектів, які можуть сприяти розвитку нових технологій та інновацій; активна мотивація молоді до навчання через розробку стипендіальних програм, грантів та інших форм підтримки для молодих талановитих людей;

– у сфері охорони здоров'я – забезпечення доступної психологічної допомоги для постраждалих від війни; підвищення кваліфікації медичних працівників, особливо в галузі травматології, реабілітації та психіатрії; забезпечення безперебійного постачання необхідних ліків та медичних виробів;

– соціальна підтримка вразливих верств населення, зокрема для внутрішньо переміщених осіб та ветеранів (розробка і впровадження відповідних програм; підтримка громадських ініціатив, спрямованих на зміцнення соціальних зв'язків та підвищення якості життя);

– *цифрові трансформації*: навчання населення основам цифрової грамотності; розвиток цифрової інфраструктури для забезпечення доступу до інтернету та онлайн-сервісів;

– *міжнародна співпраця, залучення допомоги інших країн* для розвитку освіти, охорони здоров'я та інших сфер.

Таким чином, інвестування в людський капітал під час війни ми розглядаємо як умову для майбутньої конкурентоспроможності України, більш швидкого відновлення економіки після війни.

На основі викладеного пропонуємо створення комплексної стратегії розвитку людського капіталу України. Її особливість бачимо в такому: 1) вона має охоплювати всі аспекти життя суспільства; 2) передбачати залучення до співпраці державних органів, бізнесу, громадських організацій та міжнародних партнерів; 3) можливості гнучного коригування та адаптації до змін.

Список використаних джерел:

1. Хімченко А.М., Лех Т.А. Генезис теорії людського капіталу. Ефективна економіка № 5, 2012 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1131>
2. Красота О.В., Радкевич Д.О. Людський капітал та стала економіка Ефективна економіка № 4, 2024 <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3548/3583>
3. Мельничук Д.П. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монографія / Д.П. Мельничук. – Житомир: Полісся, 2015. – 564 с. https://www.idss.org.ua/monografii/2015_Melnichuk.pdf
4. Porter M. The competitive Advantage of Nations / M. Porter. – New York : Free Press, 1990. – P. 127-128.

УДК 351

Семикіна М.В., д.е.н., професор;

Ляшенко Д.О.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ, ЗАХОДИ ПІДТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Фінансово-економічна стабільність підприємства – це здатність підприємства зберігати свою платоспроможність, ліквідність та ефективність діяльності в довгостроковій перспективі, незважаючи на зовнішні та внутрішні зміни. Це динамічний стан, який постійно формується та змінюється під впливом різних факторів.

Теоретичний аналіз засвідчує, що поняття фінансово-економічної стабільності підприємства розвивалося і змінювалася разом з економічною наукою. В концепціях і теоріях спостерігалися значні відмінності.

Так, класична економічна теорія фокусувалася на рівновазі ринку, стабільність підприємства розглядалася як наслідок ефективного функціонування ринкових механізмів.

Кейнсіанська теорія розглядала стабільність підприємства в контексті загального економічного циклу, при цьому важлива роль відводилася державі в питаннях стабілізації економіки.

Аналіз сучасних наукових джерел [1-3] засвідчує наявність декількох підходів у розумінні проблеми фінансово-економічної стабільності підприємств. Серед таких підходів варто виокремити: системний підхід, за яким підприємство слід розглядати як систему, де всі елементи взаємопов'язані і впливають один на одного; ризико-орієнтований підхід, що фокусується на ідентифікації та управлінні фінансовими ризиками; стратегічний підхід, прибічники якого вважають стабільність невід'ємною частиною стратегії розвитку підприємства; інституційний підхід, що підкреслює вплив зовнішнього середовища (законодавство, регулювання) на стабільність.

Не зважаючи на відмінності у наукових поглядах, більшість авторів сучасних наукових публікацій дотримуються думки, що надзвичайно важливо вивчати і забезпечувати фінансово-економічну стабільність підприємства, оскільки це дає змогу:

- виживання підприємству (стабільність забезпечує безперервне функціонування підприємств);
- його подальшого розвитку (стабільний фінансовий стан дозволяє інвестувати в розвиток, інновації та розширення бізнесу);
- залучення інвесторів (стабільні компанії приваблюють інвестиції, що сприяє подальшому зростанню);
- прояву соціальної відповідальності (стабільність дозволяє виконувати соціальні зобов'язання перед персоналом, партнерами та суспільством).

Дослідження фінансово-економічної стабільності аграрних підприємств в умовах війни в Україні є надзвичайно актуальним з кількох причин:

- по-перше, аграрний сектор формує продовольчу безпеку (аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку країни, особливо в умовах кризи. Дослідження фінансово-економічної стабільності аграрних підприємств дозволяють оцінити здатність галузі забезпечувати населення необхідними продуктами);
- по-друге, аграрні підприємства є важливим джерелом експортного потенціалу країни (аграрний сектор є одним з ключових експортерів України; дослідження допомагають визначити можливості для підтримки експорту та збереження валютних надходжень);
- по-третє, аграрний сектор економіки тримає соціальну стабільність у сільських громадах (аграрний сектор є основним роботодавцем у багатьох сільських громадах; дослідження дозволяють оцінити вплив війни на соціальну стабільність у цих регіонах).

Основні складові фінансово-економічної стабільності аграрного підприємства включають:

- платоспроможність (здатність платити за борги);

- ліквідність (здатність швидко перетворити активи на гроші);
- фінансову стійкість (здатність протистояти негативним впливам), рентабельність (здатність отримувати прибуток);
- фінансову гнучкість (здатність пристосовуватися до змін в політиці, економіці, законодавстві та ін.).

Динамічність стану фінансово-економічної стабільності пояснюється багатьма чинниками впливу. Серед чинників, що впливають на стабільність підприємства на різних економічних рівнях, як правило, виокремлюють:

- макроекономічні (економічний цикл, інфляція, валютний курс);
- галузеві (конкуренція, технологічні зміни, ціни на сировину);
- внутрішні (йдеться про ефективність управління, структуру капіталу, інвестиції на рівні аграрної галузі та підприємств).

За змістом ці чинники є різноманітними – політичні, економічні, техніко-технологічні, інноваційні, воєнні, психологічні, історичні, культурні та інші.

Фактор війни в Україні став специфічним викликом, що призвів до масштабних людських та матеріальних втрат. Для аграрного сектора фактор війни призвів до комплексних негативних наслідків, які гальмують функціонування аграрних підприємств. Йдеться про таке:

- руйнування інфраструктури (війна призводить до руйнування доріг, мостів, складів, що ускладнює логістику та підвищує витрати виробництва);
- масштабну міграцію населення (вимушена міграція населення негативно впливає на наявність робочої сили в сільському господарстві);
- зміну структури посівів (фермери змушені змінювати структуру посівів через нестабільність ринків та обмеження в логістиці);
- коливання цін (війна призводить до значних коливань цін на добрива, паливо, а також на сільськогосподарську продукцію); ризики для експорту (логістичні перешкоди, зміна торгових маршрутів та міжнародні санкції створюють додаткові ризики для експорту аграрної продукції).

Узагальнюючи наукову думку, можна стверджувати, що стратегія формування та управління фінансово-економічною стабільністю має представляти собою процес формування перспективного напрямку розвитку підприємства на основі ефективного управління шляхом постановки довгострокових цілей, визначення найбільш ефективних способів їх досягнення, адекватного коригування управлінських рішень при зміні умов зовнішнього середовища.

Враховуючи нинішню економічну ситуацію в країні, основними пріоритетними завданнями фінансово-економічної стабілізації діяльності аграрних підприємств мають бути:

- державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції в аграрній сфері, реалізація різних програм державної підтримки завдяки адресній мотивації; залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій;
- підвищення рівня формування та використання основних виробничих засобів, включаючи землю, відповідно до їх нормативної потреби;
- залучення інновацій.

Зазначені заходи сприятимуть більш ефективному функціонуванню суб'єктів господарської діяльності, забезпеченню належного рівня їх фінансово-економічної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Губко В.І. Механізми управління фінансово-економічними результатами діяльності аграрних підприємств. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – ЗВО Міжнародний університет бізнесу і права, Херсон 2020. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2020. – 211 с.

2. Гришова І.Ю., Митяй О.В., Кужель В.В. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10. С. 169-175.

3. Прокопець Л.В. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств як основа підвищення їхньої конкурентоспроможності. *Економіка та держава*. 2014. №7, с.64-66.

УДК 351

Семикіна М.В., д.е.н., професор;

Максименко С.С.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький

ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ

В умовах викликів і загроз проблеми фінансового стану аграрних підприємств та їх інвестиційної привабливості є предметом особливої тривоги урядовців, менеджерів, науковців, адже від їх розв'язання залежить продовольча безпека України. Тому актуальність такого напряму досліджень залишається гостро актуальною.

Мета статті полягає у вивченні еволюції наукової думки щодо фінансового стану й інвестиційної привабливості підприємства, а також систематизації ризиків, що їм загрожують в сучасних реаліях.

Теоретичний аналіз довів, що еволюція наукових уявлень про фінансовий стан підприємства відбувалася по мірі розвитку суспільства та НТП:

– у ХІХ та на початку ХХ століття фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств був досить простим і зводився до оцінки прибутковості та ліквідності;

– у середині ХХ століття з розвитком економічного аналізу, бухгалтерського обліку та фінансового аналізу з'явилися більш складні методи оцінки фінансового стану, такі як аналіз фінансової звітності, розрахунок фінансових коефіцієнтів;

– наприкінці ХХ століття – початку ХХІ століття з розвитком комп'ютерних технологій та нових фінансових інструментів з'явилися можливості для більш

детального і комплексного аналізу фінансового стану підприємств; почали широко застосовуватися методи статистичного аналізу, математичного моделювання та економетричні методи.

Сучасний період розвитку наукової думки щодо фінансового стану й інвестиційної привабливості підприємства характеризується тим, що дослідження фокусуються на таких аспектах, як вплив зовнішніх факторів (кліматичні зміни, цінова волатильність, державна політика); управління ризиками (оцінка фінансових ризиків, розробка стратегій їх управління); стійкість бізнесу (оцінка здатності підприємства адаптуватися до змін та виживати в довгостроковій перспективі), соціально відповідальне інвестування тощо. В умовах воєнних реалій актуалізуються наукові пошуки, спрямовані на зменшення впливів ризиків на фінансовий стан підприємств.

Розвиваючи наукові уявлення [1-3] можна трактувати фінансовий стан підприємства як комплексну характеристику, яка відображає його фінансову спроможність, платоспроможність та ефективність використання ресурсів. Фінансовий стан є одним з ключових факторів, який визначає інвестиційну привабливість підприємства. Стабільний і рентабельний фінансовий стан свідчить про те, що підприємство є надійним партнером для інвесторів.

Інвестиційна привабливість – це сукупність умов та чинників, які визначають ступінь зацікавленості інвесторів у вкладенні коштів у підприємство. Інвестиційна привабливість в першу чергу визначають такі умови та чинники: фінансовий стан; стабільність і рентабельність підприємства, перспективи розвитку; можливості зростання та розвитку галузі; ризики (політичні, економічні, технологічні та інші ризики); якість управління кадрами (кадровий менеджмент, корпоративна культура, наявність кваліфікованих кадрів, їх систематичне професійне навчання); інвестиційний клімат (законодавство, податкова система, доступність фінансування).

Присутність різноманітних ризиків та загроз зумовлює причини для погіршення фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства. Для пом'якшення наслідків настання ризикової події, зменшення можливих втрат важливо системно досліджувати ризики. Вивчення цих питань в практичній площині було проведено на прикладі діяльності ТОВ «Олександрійський цукровий завод».

Запропоновану нижче таблицю «Систематизація ризиків та загроз фінансовому стану та інвестиційній привабливості аграрного підприємства» можна розглядати в якості важливого інструменту для систематизації ризиків та загроз, з якими стикається цукровий завод в умовах війни. У таблиці виокремлено конкретні категорії ризику, наслідки настання конкретної ризикової події, вплив на фінансовий стан, вплив на інвестиційну привабливість підприємства, можливі заходи щодо пом'якшення ризику.

Таблиця 1

Систематизація ризиків та загроз фінансовому стану та інвестиційній привабливості цукрового заводу

Категорія ризику	Наслідки ризикової події	Вплив на фінансовий стан підприємства	Вплив на інвестиційну привабливість підприємства	Заходи щодо пом'якшення ризику
Військові ризики	Пошкодження або знищення виробничих потужностей, логістичних шляхів, мінування земель	Зменшення виробничих потужностей, зростання витрат на відновлення, перебої у постачанні	Зниження вартості активів, збільшення термінів окупності інвестицій	Страховання, диверсифікація виробництва, резервні фонди
Політичні ризики	Зміна податкової політики, митних тарифів, квот, регуляторних норм	Зростання податкового навантаження, обмеження експорту/імпорту, нестабільність доходів	Збільшення невизначеності, зниження довіри інвесторів	Лобіювання інтересів галузі, моніторинг політичних рішень
Економічні ризики	Інфляція, девальвація валюти, зміна попиту на цукор, зростання цін на енергоносії	Зростання витрат виробництва, знецінення активів, зниження прибутковості	Збільшення ризику неплатоспроможності, зниження привабливості для інвесторів	Фінансова стабільність підприємства, хеджування валютних ризиків, диверсифікація ринків збуту
Екологічні ризики	Забруднення довкілля, зміна клімату, виснаження ґрунтів	Штрафи, обмеження виробництва, негативний імідж компанії	Збільшення витрат на екологічні заходи, зниження вартості активів	Впровадження екологічних технологій, моніторинг впливу на довкілля
Соціальні ризики	Дефіцит робочої сили, соціальні протести	Зростання витрат на оплату праці, перебої у виробництві	Зниження продуктивності праці, негативний імідж компанії	Підвищення заробітної плати, соціальні програми для працівників
Операційні ризики	Пожежі, аварії, кібератаки, перебої в енергопостачанні	Зменшення виробничих потужностей, втрата даних, фінансові втрати	Зниження довіри клієнтів, збільшення витрат на безпеку	Страховання, резервні копії даних, системи безпеки

Практична цінність розробленої таблиці в тому, що вона детально розкриває потенційні проблеми та пропонує конкретні заходи щодо їх пом'якшення. Запропоновану таблицю можна розширити, зокрема, за рахунок технологічних, репутаційних, кадрових, соціальних та інших ризиків.

Отже, оцінка фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрного підприємства в умовах війни, різноманітних ризиків та загроз є надзвичайно складною та вимагає комплексного підходу.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О.В. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. *Проблеми системного підходу в економіці*. – 2020. Вип. 1. С.80-89. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2020_1\(1\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2020_1(1)_14).
2. Башинська І.О., Петрова Л.С., Попович К.Ф. Управління ризиками у впровадженні інноваційних проектів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 2. С. 11-13.
3. Крамаренко К.М. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення. *Економіка та управління підприємствами* <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/22.pdf>

УДК 657.3

Яцишина І.В., д.е.н., професор;

Гора О.Д.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл.*

ЗВІТНІСТЬ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ЄС

В епоху стрімкого технологічного прогресу та загострення екологічних проблем проблематика сталого розвитку стає не лише світовим трендом, але й визначальним принципом успішного бізнесу. Українські компанії, що мають бізнес в Європейському Союзі, стикаються з вимогою досягнення високих стандартів сталого розвитку, встановлених міжнародними організаціями та регуляторами. Звітність зі сталого розвитку стає ключовим інструментом у їхній діяльності, що вимагає не лише дотримання норм та стандартів, але й активної участі в розвитку соціально відповідального бізнесу.

Дослідження проблеми звітності зі сталого розвитку українських компаній в контексті їхньої діяльності в Європейському Союзі здійснювалися як іноземними, так і українськими дослідниками, а саме: Б.М. Данилишин, В.П. Феденко, В.С. Міщенко, Л.Б. Шостак, Н.В. Гребенюк, В.Я. Шевчук, М.К. Шапочка, В.П. Прадун, Л.Г. Мельник, А.Г. Тихонов, О.В. Грянник, та ін. Однак в умовах посилення міжнародної інтеграції проблематика звітування компаній зі сталого розвитку стає все більш актуальною.

Дослідження та зміни в звітності зі сталого розвитку є важливими для того, щоб компанії та країни могли виконувати свої міжнародні зобов'язання щодо досягнення цілей сталого розвитку. Це також відповідає вимогам споживачів та інвесторів, які стають все більш свідомими щодо соціальної відповідальності бізнесу.

Фактично звітність зі сталого розвитку в Україні, як і інша нефінансова звітність, не є обов'язковою для суб'єктів господарювання, тому формує такі звіти лише незначна частка підприємств. У Добровільному національному огляді щодо Цілей сталого розвитку в Україні [1, с. 4] відзначено, що в 2019 р. лише близько 100 компаній заповнюють такі звіти, усі вони займалися зовнішньоекономічною діяльністю.

Згідно з новою Директивою ЄС з корпоративної звітності зі сталого розвитку (CSRD), з 2028 року українські компанії, що працюють в ЄС, та інші компанії з значною присутністю у ЄС або з цінними паперами на біржах у ЄС, будуть зобов'язані звітувати про свою діяльність у сфері сталого розвитку [2]. Ця ініціатива має на меті забезпечити більшу прозорість та відповідальність компаній перед громадськістю та інвесторами.

За даними нової директиви, компаніям, що не є суб'єктами господарювання однієї з країн євроспільноти, але здійснюють значну діяльність у її межах, буде надано можливість звітувати на консолідованій основі, за умови відповідності їхньої звітності стандартам ЄС.

Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку вимагає від компаній розкрити докладну інформацію про їхню діяльність у цій сфері, відповідно до загальних стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS).

Стандарти ESRS – це стандарти звітності про сталий розвиток у ЄС, які охоплюють цілу низку напрямків, пов'язаних з довкіллям, соціальною сферою та корпоративним управлінням (ESG), включно з кліматичними змінами, біорізноманіттям, правами людини тощо [3].

Це робиться з метою забезпечення доступу до надійної та порівняної інформації про сталий розвиток компаній для інвесторів, організацій громадянського суспільства, споживачів та інших зацікавлених сторін. ESRS розроблені з урахуванням технічних порад EFRAG та консультацій з різними органами ЄС та громадськістю. Прийняття європейських стандартів звітності про сталий розвиток допомагає компаніям краще спілкуватися та керувати своїми показниками сталого розвитку, а також зменшити адміністративний тягар та підвищити рівень довіри від інвесторів.

Наразі чинним є пакет з 12 стандартів ESRS, і очікується прийняття ще кількох додаткових стандартів, які наразі перебувають на етапі розробки.

Таблиця 1

Європейські стандарти звітності про сталий розвиток (ESRS)

Тематичні стандарти			Всеохоплюючі стандарти
Довкілля (група стандартів ESRS-E)	Соціальна сфера (група стандартів ESRS-S)	Корпоративне управління (група стандартів ESRS-G)	
E1 – Зміна клімату	S1 – Власний персонал	G1 – Ділова поведінка	ESRS1 – Загальні вимоги
E2 – Забруднення	S2 – Працівники у ланцюгу створення вартості		ESRS2 – Загальні розкриття
E3 – Водні та морські ресурси	S3 – Громади під впливом		На етапі прийняття:
E4 – Біорізноманіття та екосистеми	S4 – Споживачі та кінцеві користувачі		Секторальні стандарти
E5 – Використання ресурсів та циркулярна економіка			Стандарти для МСБ

Сформовано автором на основі [3, 4]

Одним із найвагоміших для ЄС напрямів сталості визнано формування циркулярної економіки, яка спрямована на максимізацію використання ресурсів та мінімізацію відходів (фактично перехід до безвідходного виробництва), може принести значні економічні вигоди для досягнення кліматичних цілей, зупинки втрати біорізноманіття та забезпечення доступу до гідного життя для всіх. Обов'язкова звітність за новим стандартом ESRS E5 зв'язує використання ресурсів компанією з показниками сталого розвитку, спонукаючи компанії до оцінки своєї циклічності за конкретними показниками (СТІ). Це інструмент, який відповідає вимогам нових стандартів звітності та сприяє реалізації цілей циркулярної економіки [5].

Комісія внесла ряд змін до проектів стандартів, що розроблені EFRAG, з метою забезпечення більшої ефективності виконання цілей політики сталого розвитку, що потребуватимуть змін стратегічного управління компаніями. Ці зміни включають в себе зокрема й поступове впровадження нових вимог до звітності, надання компаніям більшої гнучкості у виборі релевантної інформації та перетворення деяких обов'язкових вимог у добровільні.

По-перше, введено додаткові положення про етапне впровадження для деяких вимог до звітності, зокрема для менших компаній з меншою кількістю працівників. Ці заходи спрямовані на те, щоб дати компаніям більше часу для підготовки та розподілу витрат на звітність протягом декількох років, зменшуючи тим самим адміністративне навантаження та підвищуючи якість представленої інформації.

По-друге, надається більша гнучкість компаніям у визначенні суттєвості інформації для їхніх конкретних умов. Це означає, що компанії можуть уникнути представлення нерелевантної інформації, що зменшить витрати та покращить звітність.

По-третє, певні обов'язкові вимоги до звітності стають добровільними, особливо ті, що вважаються складними або витратними для компаній. Ці зміни дозволять компаніям більш ефективно виконувати свої зобов'язання зі звітності, враховуючи їхні специфічні потреби та обставини.

У цілому, визнання звітності зі сталого розвитку обов'язковою для українських компаній, які працюють на ринках ЄС, сприятиме більш активному впровадженню принципів, стратегій і тактичних планів сталості вітчизняних суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» file:///C:/Users/yarin/Downloads/SDG%20leaflet%20ukr_F.pdf.
2. Зміни звітності сталого розвитку для українських компаній, що працюють в ЄС URL: <https://ukraine-oss.com/z-2028-roku-ukrayinski-kompaniyi-shho-praczuuyut-v-yes-zvituvatymut-pro-stalyj-rozvytok/>
3. Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/csr.html>
4. Європейські стандарти звітності про сталий розвиток (ESRS) URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_4043
5. Новий Європейський стандарт звітності про сталий розвиток (ESRS) URL: <https://ukraine-oss.com/novyj-yevropejskyj-standart-zvitnosti-pro-stalyj-rozvytok-esrs-zaprovadzhuye-pershu-obovyazkovu-zvitnist-shhodo-spozhyvannya-resursiv-i-vidhodiv/>

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ¹

Державна політика у сфері забезпечення міграційної безпеки будь-якої країни повинна включати систему нормативно-правових, адміністративно-управлінських, організаційно-економічних, фінансових заходів, які реалізуються на практиці урядовими інституціями, громадськими організаціями та об'єднаннями (інститути-регулятори міграційних процесів), забезпечують упорядкування міграційного простору через регулювання та постійний контроль міграційних процесів, оперативне реагування на зовнішні небезпеки та виклики, враховуючи при цьому потреби національної економіки у робочій силі, в тому числі кількісно-якісний склад міграційних потоків, їх соціально-демографічну та професійно-кваліфікаційну структуру.

Ключовою складовою політики забезпечення міграційної безпеки у країнах ЄС залишається імміграційна, яка включає насамперед політику імміграційного контролю (жорсткий попередній відбір осіб, які мають право на в'їзд, проживання, працю чи навчання) та пост-імміграційну політику (створення умов для соціокультурної адаптації та інтеграції мігрантів, їх натуралізації, отримання притулку чи тимчасового захисту, врегулювання міжетнічних відносин та конфліктів).

Відправна точка у гарантуванні ефективності та дієвості механізмів забезпечення міграційної безпеки країни формується в площині інституційної спроможності виконавчих органів влади здійснювати моніторинг та регулювання міграційних процесів, а законодавчих – встановлювати та оперативно адаптувати нормативно-правові рамки їх розвитку відповідно до поточних викликів нестабільності.

У макровимірі базові концептуально-засадничі стандарти управління міграційними процесами закладаються Міжнародною організацією з міграції (МОМ), яка реалізує і пропагує ідеї гуманної і впорядкованої міграції, захищає права та здоров'я мігрантів (у тому числі біженців та осіб з тимчасовим захистом), надає і координує гуманітарну допомогу, сприяє розвитку міграційного права, експертному обговоренню актуальних проблем міграційної політики та безпеки [1].

В межах Євросоюзу інституційна складова механізмів забезпечення міграційної безпеки включає такі наднаціональні інститути як Європейська Рада, Європейська комісія, Рада Європейського Союзу, Європейський парламент та інші. Дані інституції наділені повноваженнями розробляти та приймати

---

¹ Тези підготовлені у межах виконання гранту НАН України дослідницьким лабораторіям/групам молодих вчених НАН України : «Міграційна безпека як детермінанта соціально-економічної резильєнтності України: просторовий вимір (номер державної реєстрації 0124U002049).

рекомендації та законодавчі акти для країн-членів ЄС орієнтовані на врегулювання міграційних проблем, а також розробку превентивних адаптивно-варіативних механізмів антикризового управління міграційними процесами, які включають систему впорядкованих процедурних алгоритмів управлінських дій, систему заходів та рекомендацій у випадку виникнення форс-мажорних ситуацій.

Зокрема, у Європарламенті до ключових структур, що займаються питаннями міграційної безпеки належить Постійний Комітет із зайнятості та соціальних питань, Постійний комітет з громадських свобод, юстиції та внутрішніх справ, комісія у справах громадянства, управління, інституційних питань і зовнішніх зв'язків.

Вищенаведені інституції зосереджують увагу на розробці нових законодавчих ініціатив та удосконаленні наявних стандартів, правил, рекомендацій стосовно управління міграційними процесами, які надалі виносяться на розгляд на пленарних засіданнях Асамблеї Європарламенту.

Не менш важливе значення у забезпеченні міграційної безпеки країн ЄС відіграє Європейська комісія у сфері контролю міграцій, створення якої у 2001 році дозволило сформулювати передумови для здійснення системного моніторингу міграційних процесів та прискорити процес створення міграційного законодавства шляхом формування та щорічної модернізації Національних планів дій країн-членів ЄС, підготовку пропозицій стосовно змісту європейських директив, які стосуються безпекових аспектів міграційних процесів, в тому числі орієнтовані на розширення форм співробітництва між країнами-членами ЄС та їх відповідними управлінськими структурами [2].

Задля посилення контролю за прикордонними територіями ЄС, міграційна безпека яких найбільш уразлива через високі ризики проникнення нелегальних мігрантів та осідання біженців, у 2005 році створено Європейське агентство з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах країн-членів ЄС (Frontex). Варто зазначити, що ключові функції даної інституції полягають у реалізації заходів орієнтованих на протидію нелегальній міграції та транскордонній злочинності засобами прикордонного контролю та здійснюються у співпраці із Національними прикордонними службами країн ЄС [3].

Незважаючи на наявність широкої мережі інституцій, які відповідають за функціонування механізмів забезпечення міграційної безпеки у межах ЄС, на сьогоднішній день не до кінця вирішеним залишається питання узгодженості та розподілу функціональних обов'язків у їх діяльності. Позаяк у результаті надмірної бюрократизації управлінських процесів ускладнюється процес комунікації, погіршується швидкість обміну управлінською інформацією у міграційній сфері між неурядовими організаціями та урядами країн-членів ЄС що у результаті негативно впливає на здатність керуючих систем країн-членів ЄС ухвалювати рішення, оперативно реагувати на нові виклики та загрози міграційній безпеці.

Разом із тим важливе значення у процесі імплементації заходів із забезпечення міграційної безпеки відіграє нормативно-правовий механізм. Даний механізм встановлює правове поле та законодавчі рамки розвитку

міграційних процесів, орієнтовані на: боротьбу та протидію нелегальній міграції, захист зовнішніх кордонів ЄС; прийняття біженців, їх перерозподіл між країнами-членами ЄС та надання їм тимчасового захисту; адаптацію та інтеграцію мігрантів у приймаючий соціум країн-членів ЄС; впровадження дозвільної системи в'їзду та відбір тих категорій мігрантів, які можуть принести високу соціально-економічну користь суспільству; депортацію мігрантів, які загрожують національній безпеці.

З іншого боку, Німеччина, у деякій мірі Франція, у питанні забезпечення міграційної безпеки використовують системний підхід, за яким ключові заходи міграційної політики спрямовані, як на здійснення імміграційного контролю та зменшення кількості нелегалів, так і на організацію безпосереднього прийому мігрантів та полегшення процесу їх інтеграції у соціально-економічний простір приймаючого соціуму.

У цьому відношенні іммігранти, здійснюючи переїзд мають змогу у країнах нового проживання пройти інтеграційні курси з вивчення місцевих мов, культурних особливостей, нормативно-правових аспектів життя у приймаючих суспільствах, а також отримати організаційний супровід та допомогу у процесах пошуку житла та працевлаштування на місцевих ринках праці, адаптації у освітньому просторі держав-реципієнтів. Не менш важливе значення також мають заходи щодо створення та забезпечення ефективного функціонування системи соціально-психологічного захисту мігрантів, що особливо актуально упродовж адаптаційного періоду.

Незважаючи на широкий спектр підходів до управління міграційними процесами, які намагаються впроваджувати уряди країн ЄС, питання пошуку нових методів інтеграції іммігрантів, забезпечення діяльності їх національних та культурних організацій залишається відкритим. Особливо відчутно питання посилення міграційної безпеки у країнах ЄС актуалізувалось у зв'язку з початком військових дій в Україні, погіршенням військово-політичної ситуації у країнах Близького Сходу та Африці.

Список використаних джерел:

1. Strategic Vision Setting a Course for IOM. (2020). IOM Publications Platform. URL: <https://publications.iom.int/books/strategic-vision-setting-course-iom>
2. COM (2001)387 final. (2001). Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on an open method of coordination for the Community Immigration Policy. Brussels.
3. Frontex. URL: <https://www.frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/tasks-mission>

СУТНІСТЬ МОНІТОРИНГУ, ЯК ДІЄВОГО ІНСТРУМЕНТУ АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ

Моніторинг слугує дієвим інструментом відстеження перебігу інвестиційних процесів у регіоні, своєчасної ідентифікації чинників і загроз, засвідчення високої якості й ефективності регіональної інвестиційної політики, а, відтак, – покращення інвестиційного середовища або ж, навпаки, ідентифікації причин послаблення інвестиційної привабливості територій, погіршення інвестиційного клімату. Таким чином, як було обґрунтовано вище, призначення моніторингу має дві сторони: а) швидка ідентифікація, б) початки ґрунтового аналізу.

Власне, якщо моніторинг буде насичений занадто великим масивом даних, які необхідно сформувати, а також аналітично опрацювати, то він не виконуватиме в повній мірі своєї базисної ролі, буде утрудненим й переобтяженим, відповідно, низько ефективним або надто витратним і трудомістким.

Відтак, логічно, коли моніторинг доповнюється аналізуванням інвестиційних процесів. Такий аналіз значно більш комплексний і виходить за межі моніторингу, оскільки, по-перше, може передбачати діагностику на різних рівнях (окремого проєкту, виду економічної діяльності, суб'єкта господарювання, галузі, регіону, країни); по-друге, буде містити значно ширшу базу даних; по-третє, виходитиме за межі суто інвестиційних аспектів, включаючи моделювання впливу на соціально-економічний розвиток територій і громад.

Своєю чергою, заради досягнення належного рівня ефективності, положення моніторингу необхідно структурувати. А це передбачає узагальнення методології аналізування інвестиційних процесів і їх впливу на соціально-економічний розвиток, відповідно, характеризується високим рівнем актуальності й методико-прикладної значимості.

Звернімо увагу, що на мікроекономічному рівні достатньо багато уваги приділено аналізу інвестиційної діяльності. У більшості навчальних підручниках з економіки підприємства інвестиції розглядаються як окремий напрям, окрема група ресурсного забезпечення, що потребує планування, організації, аналізування, розвитку й ефективного використання. В процесі аналізу даються відповіді на питання, пов'язані з методичними підходами до планування обсягів інвестицій, визначення оптимальних джерел їх залучення, розподілу й використання, а також ефективного використання. Здебільшого йдеться про такі аспекти, як терміни окупності інвестицій, коефіцієнт ефективності інвестиційних вкладень, витрати приведенні, ставка дисконтування, теперішня вартість грошового потоку, індекс прибутковості інвестицій, коефіцієнт стабільності зростання вартості цінних паперів і т. п. [1, 2].

Утім, на загал, класичні й усталені положення з аналізування інвестицій переросли в інвестиційний менеджмент, де у фокусі уваги перебуває організація інвестиційної діяльності, а в частині аналізу – методика оцінювання інвестиційних проєктів [4, 5]. Тут, фактично, переплітаються організаційні й економічні питання. Перші – відносно грошових потоків; другі – економічного аналізу ефективності використання.

Подальша еволюція методології дослідження інвестиційних процесів на рівні окремих проєктів чи суб'єктів господарювання забезпечила розвиток такого поняття, як інвестиційний аналіз (як окремий напрям економічного аналізу). Так, у праці [3] йдеться про те, що під інвестиційним аналізом слід розуміти систему різних способів і методів обчислень, що в сукупності дають відповіді на питання відносно визначення доцільності реалізації інвестиційного проєкту. Основними предметами інвестиційного аналізу в згадуваній праці розглядаються: структура капіталу підприємства; його інвестиційна привабливість; інвестиційний процес та інвестиційний проєкт, їх життєвий цикл; оцінювання вартості капіталу в часі; грошові потоки; ефективність інвестицій; інвестиційний портфель; інвестиційні ризики.

Таким чином, головним суб'єктом (стейкхолдером), на думку науковців, стає інвестор, а результати інвестиційного аналізу дозволяють йому ухвалювати управлінські рішення в сфері інвестування. Однак, таке бачення видається дискусійним, адже інвестиційний аналіз може стосуватися формування методики й методології аналізу різних аспектів, пов'язаних з інвестиціями, інвестиційним процесом, що обумовлює актуальність відповідних питань й для топ-менеджменту, власників бізнесу; іншими словами – з боку не тільки тих, хто владає, але зі сторони підприємств, які залучають інвестиційний ресурс.

Список використаних джерел:

1. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Л.Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 768 с.
2. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ: КНЕУ, 2016. 528 с.
3. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. / Мойсеєнко І., Рєвак І., Миськів Г., Чапляк Н. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 276 с.
4. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. / Школа І.М., Вдовічен А.А., Верстяк О.М., Соколюк О.В. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ. 368 с.
5. Інвестиційний менеджмент : підручник у 3 ч. Ч. 2. / Бланк І.О., Гуляєва Н.М., Вавдійчик І.М. та ін. К. : Держ. торг.- екон. ун-т, 2023. 388 с.

*Гринько Я.В.,
викладач циклової комісії економіки підприємства
та організації виробництва
Фаховий коледж приватного закладу вищої освіти
«Центральноукраїнський інноваційний біотехнологічний університет»
м. Кропивницький*

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Інтелектуалізація бізнес-процесів торговельного підприємства відіграє ключову роль у сучасних економічних умовах, де технологічні інновації та дигіталізація задають нові тренди в управлінні та експлуатації ресурсів. Цей процес передбачає застосування сучасних інформаційних технологій та аналітичних систем для збільшення ефективності, скорочення витрат і підвищення рівня обслуговування клієнтів. В умовах зростаючої конкуренції та високих вимог споживачів, інтелектуалізація стає не просто перевагою, а необхідністю для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності на ринку. Дослідженню інтелектуалізації процесів управління підприємством присвячено велику кількість наукових праць вітчизняних вчених-економістів, серед яких Н. Брюховецька, О. Богуцька, О. Гудзинський, Ю. Гудзинська, Г. Захарчин, О. Ігуменцев, М. Маслак, М. Мосін, В. Павлова, К. Хаврова, В. Прохорова, Х. Залуцька, О. Шкуренко, Є. Фоміна та ін.

Розвиток торговельних підприємств в умовах глобалізації та технологічних змін вимагає нових підходів до управління бізнес-процесами. Інтелектуалізація бізнес-процесів, що включає використання сучасних інформаційних систем, штучного інтелекту, машинного навчання та великих даних, дозволяє торговельним підприємствам досягти значного прогресу у збільшенні ефективності їхньої діяльності. Ця тема потребує детального вивчення та аналізу, оскільки її реалізація дозволяє не тільки оптимізувати внутрішні процеси, але й забезпечити краще розуміння потреб ринку та поведінки споживачів, що в кінцевому підсумку веде до підвищення рентабельності та ринкової вартості підприємства. Відтак, дослідження спрямоване на аналіз потенціалу та викликів інтелектуалізації в контексті діяльності торговельних підприємств України, вивчення сучасних методів та технологій, що можуть бути інтегровані у їхні бізнес-процеси для забезпечення найкращих практик в галузі.

Глобалізація являє собою процес взаємодії та інтеграції міжнародних економічних, політичних і культурних систем. Зміни в глобалізаційних процесах можуть бути різноманітними, і вони часто відбивають сукупний ефект економічних, технологічних, соціальних та політичних тенденцій [1].

Інтелектуалізація управлінських процесів на підприємствах почалася з впровадження інформаційних систем у 1980-х, які сприяли швидкому аналізу даних і покращенню прийняття рішень. З розвитком Інтернету та цифрових технологій у 1990-2000-х, еволюціонували системи ERP та CRM, що інтегрували різні аспекти діяльності компаній і збільшили ефективність управління [7].

У сучасних умовах глобалізації, ефективні управлінські інструменти є ключовими для оптимізації витрат та підвищення продуктивності, дозволяючи підприємствам швидко адаптуватися до ринкових змін та зберегти конкурентоспроможність.

На основі дослідження праць різних вітчизняних вчених [2, 3, 4, 6, 8] можна сформулювати таке авторське визначення терміну «інтелектуалізація управління підприємствами». Інтелектуалізація управління підприємствами – це комплексний процес впровадження та застосування передових інформаційних технологій, аналітичних методик і креативних підходів у систему управління, який включає перетворення традиційних горизонтальних і вертикальних інформаційних потоків в кодифіковані знання. Цей процес сприяє зростанню інтелектуальної складової праці, підвищує ефективність управлінських рішень і забезпечує адаптацію підприємства до змінних умов глобалізованого ринку, що веде до створення інноваційних товарів, послуг та бізнес-моделей. Важливою складовою інтелектуалізації є її мультидисциплінарність, яка охоплює не лише управлінські і інформаційні системи, але й соціальні, економічні, виробничі та екологічні відносини, спрямовуючи підприємство на сталий розвиток та інтеграцію в сучасні світові економічні процеси.

Інтелектуалізація бізнес-процесів торговельних підприємств відрізняється кількома особливостями, що впливають із специфіки сектору та його потреб. Основні з них можна визначити наступним чином: 1. Клієнтоорієнтованість. В торгівлі важливо швидко реагувати на зміни в поведінці та уподобаннях клієнтів. Інтелектуалізація дозволяє використовувати великі дані (big data) та аналітичні інструменти для вивчення патернів покупок, оптимізації асортименту, та персоналізації маркетингу. 2. Оптимізація ланцюга поставок. За допомогою інтелектуальних систем можна автоматизувати управління запасами, прогнозувати попит та оптимізувати логістику, знижуючи витрати та покращуючи ефективність постачання. 3. Автоматизація взаємодій з клієнтами. Використання чат-ботів, віртуальних помічників, та інших форм автоматизованої взаємодії дозволяє покращити обслуговування клієнтів, забезпечуючи швидкі та точні відповіді на запити. 4. Цифрові технології на місці продажу. Цифрові цінники, самообслуговування на касах та інтерактивні дисплеї підвищують ефективність продажу та забезпечують кращий досвід покупок для клієнтів. 5. Безпека та протидія шахрайству. Інтелектуальні системи дозволяють моніторити та аналізувати транзакції в реальному часі, виявляючи та попереджуючи шахрайські дії, а також забезпечуючи захист даних клієнтів. 6. Підтримка прийняття рішень. Розширені аналітичні інструменти допомагають управлінському складу торговельних підприємств приймати обґрунтовані та своєчасні рішення, опираючись на детальний аналіз ринкових тенденцій та внутрішніх даних. 7. Екологічність та стійкість. Сучасні системи управління допомагають оптимізувати використання ресурсів та знизити вплив діяльності на довкілля, що є важливим чинником у сталому розвитку торговельних мереж. Визначені особливості інтелектуалізації дозволяють торговельним підприємствам не тільки підвищити свою конкурентоспроможність, але й значно покращити загальну ефективність управління та задоволення потреб споживачів.

Сучасні аспекти розвитку інтелектуалізації процесів управління торговельним підприємством представлено на рис. 1.

Рисунок 1. Сучасні аспекти розвитку інтелектуалізації процесів управління торговельним підприємством

*Складено автором на основі джерел [1, 3, 4, 5, 6, 7]

Розглянемо детально кожен з аспектів інтелектуалізації процесів управління торговельним підприємством.

1. Штучний інтелект та машинне навчання. Штучний інтелект та машинне навчання дозволяють торговельним підприємствам підвищити ефективність через автоматизацію рутинних завдань, прогнозування попиту та оптимізацію асортименту. ШІ може аналізувати великі обсяги даних для виявлення тенденцій покупок та відповідно адаптувати маркетингові стратегії та стратегії продажів.

2. Інтернет речей (IoT). Інтернет речей дозволяє підключити різноманітні пристрої в одну мережу, що забезпечує збір даних в реальному часі. На торговельних підприємствах IoT може використовуватися для моніторингу запасів, управління енергоспоживанням, обслуговування клієнтів через розумні кіоски або для відстеження взаємодій з продуктом у магазині.

3. Автоматизація та роботизація. Автоматизація процесів та впровадження робототехніки зменшують людський фактор в управлінні запасами та логістиці, підвищують точність та швидкість виконання замовлень. Роботизовані системи можуть обробляти великі обсяги товарів та забезпечувати їхнє ефективне розміщення і доставку.

4. Big Data та аналітика. Великі дані та аналітика є критично важливими для розуміння поведінки споживачів та оптимізації бізнес-процесів. Аналізуючи дані з різних джерел, підприємства можуть виявляти нові можливості для зростання, ефективно розподіляти ресурси та прогнозувати майбутні тренди.

5. Хмарні технології. Хмарні рішення дозволяють торговельним підприємствам знизити витрати на ІТ-інфраструктуру, забезпечуючи високу масштабованість та доступність інформації. Хмарні сервіси полегшують співпрацю між різними відділами і філіями компанії, а також покращують взаємодію з клієнтами.

6. Кібербезпека. Зі зростанням обсягів цифрових даних зростає й ризик кібератак. Захист інформації є критично важливим для забезпечення довіри клієнтів та стабільності бізнесу. Торговельні підприємства інвестують у сучасні кібербезпекові рішення для захисту своїх мереж, даних та систем від зловмисників.

7. Цифрова трансформація. Це загальна стратегія, що об'єднує всі вищезгадані технології для повної модернізації управління та операцій торговельного підприємства. Цифрова трансформація включає перехід від традиційних методів роботи до повністю інтегрованих, автоматизованих, і оптимізованих процесів, що значно підвищує продуктивність та здатність до швидкої адаптації у динамічному ринковому середовищі. Ці технології разом формують основу для інтелектуалізації управління на торговельних підприємствах, створюючи нові можливості для інновацій та зростання.

Висновки. Завдяки інтелектуалізації процесів управління, торговельні підприємства у глобалізованому світі відчутно підвищують продуктивність та оптимізують час виконання завдань. Впровадження автоматизації для рутинних операцій звільняє ресурси співробітників для більш складних та креативних завдань, значно підвищуючи ефективність роботи. Торговельні компанії, які інтегрують інтелектуальні технології, здобувають вирішальні конкурентні переваги через краще використання ресурсів, покращення якості товарів та послуг, а також здатність оперативно реагувати на зміни ринкових умов. Для успіху у такому динамічному середовищі необхідно розробляти комплексні стратегії та інвестувати у навчання та розвиток персоналу.

Список використаних джерел:

1. Гудзинський О., Гудзинська Ю. Інтелектуалізація в системі діяльності соціально-економічних систем. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку агро- та електроінженерії*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2020. С. 12-13.

2. Захарчин Г.М. Інтелектуальна культура у контексті інтелектуалізації управління стійким розвитком. *Управління розвитком економічного середовища в умовах глобальних трансформацій*: кол. мон. за заг. ред. д.е.н., проф. Прохорової В.В. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2023. С. 185-201.

3. Іванова В.В., Іванов О.М. Інтелектуалізація як стратегія розвитку підприємництва. *Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава, 2020.С. 104-106.

4. Ігуменцев О.В. Інтелектуалізація управління організаційними змінами підприємства при забезпеченні ресурсозбереження. *Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення*: монографія. За редакцією Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2020.С. 176-181. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/344934499.pdf#page=176>.

5. Карлова, О., Малишевський, Ю. Інтелектуалізація процесів управління підприємствами в умовах глобалізаційних змін. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2024. 19(38). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-19\(38\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0654-19(38)-11).

6. Маслак М.В., Перерва П.Г. Інтелектуалізація економіки як фактор її сталого розвитку. *Стратегічні імперативи сучасного менеджменту*: зб. матеріалів 6-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. Київ. нац. екон.ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2022. С. 297-302. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/61665>.

7. Прохорова В.В., Чобіток В.І. Інтелектуалізація управлінських процесів як детермінантно-мотиваційна основа бізнес-моделі підприємств. *Вісник КНУТД. Серія: Економічні науки*. No 2(145). 2020. С. 65-75. DOI: <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2020.2.5>.

8. Прохорова В., Залуцька Х., Маслак Т. Механізм управління розвитком сучасних підприємств як адаптаційна перевага їх стратегічного функціонування. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2021. 11(22). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-11\(22\)-08](https://doi.org/10.33296/2707-0654-11(22)-08).

УДК 338.58:65.014

Журило І.В., к.е.н., доцент;

Гнезділов Д.О.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ОЦІНКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТІНОВИХ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

У сучасних умовах господарювання промисловість будівельних матеріалів (БМ) відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни. Через руйнування і бойові дії, внутрішні потужності нашої держави з їх виробництва значно зменшилися. Необхідність їх відновлення і нарощування є найактуальнішим завданням реконструкції й відбудови наших міст і сіл. Важливо, щоб нові збудовані об'єкти були сучасним, створеними з використанням найкращих, найякісніших матеріалів і технологій. Тому налагодження ефективної системи управління конкурентоспроможністю продукції (КП) підприємств цієї галузі, розробка дієвих механізмів її підвищення є найважливішою умовою не лише укріплення конкурентних позицій вітчизняних виробників БМ, а й стабільного економічного зростання України в цілому.

Конкурентні переваги підприємство може отримати на основі оптимальної якості своєї продукції та/або більш низьких витрат на виробництво та реалізацію продукції в порівнянні з середніми на ринку. Якість та ціна – це ті основні фактори, що визначають КП. Наскільки обґрунтованою є ціна, чи відповідає вона якісним характеристикам продукції? Відповідь на ці та інші питання можливо отримати в результаті оцінки рівня її конкурентоспроможності.

З цією метою нами було досліджено якісні та цінові характеристики цегли рядової М-100 виробництва двох підприємств-конкурентів (умовно позначимо їх як виробник «1» і виробник «2»). На основі опитування фахівців у галузі БМ та

представників будівельних підприємств (споживачів), а також на основі аналізу спеціалізованих джерел, було визначено найбільш важливі споживчі критерії якості цегли: міцність на стиск, міцність на згин, водопоглинання, густина, лінійні розміри, морозостійкість. Ці ж фахівці та споживачі назвали параметри базового зразка, який можна вважати «ідеальною цеглою». Далі ми провели ранжування показників за ступенем їх важливості і визначили суми рангів та коефіцієнти вагомості кожного показника.

Одиничний показник конкурентоспроможності q_i за кожним критерієм визначався як відношення значення критерію порівнюваного зразка, до значення аналогічного критерію базової («ідеальної») цегли, або навпаки, в залежності від того, що впливає на зростання КП (збільшення або зменшення критерію). На наступному етапі розраховали групові показники зведеного параметричного індексу конкурентоспроможності за споживчими (Q_c) й економічними (Q_e) властивостями та інтегральний показник конкурентоспроможності цегли (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка рівня якості рядової керамічної цегли М-100

№ з/п	Показник якості	Відносний показник якості (q_i)		Коефіцієнт вагомості (a_i)	$q_i \times a_i$	
		«1»	«2»		«1»	«2»
1	Міцність на стиск	0,4	0,8	0,134	0,054	0,107
2	Міцність на згин	0,14	0,16	0,134	0,019	0,021
3	Водопоглинання	1,0	0,75	0,23	0,23	0,173
4	Густина	0,93	0,77	0,132	0,123	0,102
5	Лінійні розміри	1,0	1,0	0,08	0,08	0,08
6	Морозостійкість	0,5	1,0	0,29	0,145	0,29
7	Індекс споживчих показників (Q_c)	–	–	–	0,651	0,778
8	Ціна реалізації (Q_e)	0,55	0,64	1,0	0,55	0,64
9	Інтегральний показник конкурентоспроможності (K)	–	–	–	1,18	1,22

Розрахунки показали, що значення інтегрального показника конкурентоспроможності виробу «1» знаходиться на дещо нижчому рівні, ніж виробу «2». За індексом споживчих показників рядова цегла «1» значно поступається своєму основному конкуренту за рахунок нижчого рівня таких одиничних показників якості, як міцність на стиск, міцність на згин та морозостійкість. І хоч значення цих показників цілком відповідають вимогам ДСТУ, виробник цегли «1» повинен працювати у напрямку їх подальшого покращення, оскільки цього вимагає споживчий ринок. Лише за рахунок більш низької ціни на цеглу «1» порівняно з конкурентом, розрив між рівнями інтегральних показників конкурентоспроможності у порівнюваних виробів дещо скорочується.

Для з'ясування обґрунтованості рівня цін на продукцію досліджуваних підприємств, ми звернулися до одного з параметричних (економетричних) методів ціноутворення – методу багатокритеріальної оптимізації, який, на відміну від інших традиційних методів, є більш об'єктивним, менш трудомістким

у використанні і не потребує збирання та обробки великого масиву статистичних даних. Для запобігання випадковості отриманого результату, у якості базового виробу ми прийняли «ідеальну» цеглу, припустивши, що вона має усі характеристики, які відповідають найкращому рівню, до яких прагнуть виробники. Розрахувавши справедливі (обґрунтовані) ціни на цеглу «1» і «2» відносно ціни базового «ідеального» зразка і порівнявши отримані результати з діючими на ринку середніми цінами тих же виробників, ми встановили, що реальні ринкові їх ціни – занижені. Хоч за співвідношенням ціна/якість дані підприємства дотримуються паритету, тобто більш якісна продукція «2» є дорожчою, ніж менш якісна виробництва «1».

Запропонована методика оцінки рівня конкурентоспроможності цегли та визначення ціни на неї дозволить виробникам: 1) виявити необхідність та напрямки вдосконалення її якісних характеристик; 2) обґрунтовано підходити до питання встановлення відпускних цін на цеглу; 3) використовувати даний підхід для стимулювання попиту на свою продукцію; 4) озброїти споживача критерієм, на який він може орієнтуватися при виборі постачальника цегли.

УДК 658.5

Запірченко Л.Д., к.е.н., доцент;

Горобець І.І.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький

ПОЛІПШЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Для інноваційної моделі розвитку країни важливо раціонально використовувати засоби виробництва на всіх рівнях господарювання, виробляти конкурентоспроможну продукцію, забезпечувати підвищення ефективності виробництва, вдосконалювати існуючі методи зниження фондомісткості. Важливу роль відіграють основні засоби, які є невід’ємною частиною власності підприємства, без яких неможливо вести ефективну господарську діяльність. За даними статистичних установ, господарства аграрного сектору значно відстають від зарубіжних країн по фондооснащеності. Так, у Німеччині на 1 га с.-г. угідь припадає в 11-12 разів більше основних засобів, ніж в українських агропідприємствах.

Важливим економічним фактором, що визначає показники ефективності діяльності підприємства, впровадження технологій інтенсивного та промислового сільськогосподарського виробництва є стан основних засобів.

Значний внесок у розробку теоретичних основ та методологічних підходів за тематикою основних засобів внесли провідні вчені-економісти: В.В. Бабій, Ф.Ф. Бутинець, А.П. Грінько, М.В. Кужельний, С.Ф. Покропивний, В.Г. Швець та ін.

Вартість основних засобів аграрних підприємств України складає 73,5 млрд. грн. Найбільшу частку в їх структурі складають будинки, споруди й передавальні пристрої (41,5%), машини й обладнання як їх активні частини, що мають тенденцію до збільшення (38,2%). Однак більшість вітчизняних аграрних підприємств характеризуються низьким рівнем технічного забезпечення, який у різних с.-г. галузях складає 45-65% від рівня нормативної потреби. Зокрема, парк тракторів становить 33,3% від потреби галузі, зернозбиральних комбайнів – 38,7%, кормозбиральних комбайнів – 75,0%, косарок – 66,1%, преспідбирачів – 85,2%, жаток – 39,5%, плугів – 37,2%, сівалок – 38,3%. За іншими видами техніки ступінь забезпеченості потреб коливається в межах від 35% до 60%, зношеність наявної техніки становить близько 90% [5]. Ступінь щорічного зношення основних засобів у десять разів перевищує їх оновлення, близько 85% основних видів техніки експлуатується понад амортизаційного строку, майже дві третини техніки має вік 20 років і більше. За підрахунками експертів, в Україні на один трактор припадають 125 га ріллі, тоді як у Німеччині – 6 га, у Польщі – 9,4 га, у Франції – 13 га, у США – 29 га. Причому протягом останніх 20 років навантаження на одну машину в цих країнах майже не змінювалося, що пояснюється своєчасним відтворенням технічних засобів [4].

Сьогодні лише сильні агропідприємства можуть гарантувати виконання виробничого процесу за допомогою високопродуктивних та якісних машин й устаткування, зокрема імпортних. Це 10-15% сільськогосподарських товаровиробників, що використовують високоефективні ресурсозберігаючі технології [3].

Тому, для підтримки об'єктів основних засобів у робочому стані і отримання оптимальних показників фінансово-господарської діяльності власникові необхідно виділяти кошти на поліпшення основних засобів. До поліпшень належать модернізація, модифікація, дообладнання, добудова, реконструкція об'єктів основних засобів, що приводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта (табл. 1).

Таблиця 1

Види поліпшення основних засобів [1, 2]

Вид поліпшення основних засобів	Характеристика	Наслідки
Модернізація	Удосконалення конструкції певного об'єкта з використанням сучасних технологій, передових досягнень науки і техніки	продовження терміну його корисної експлуатації, збільшення його виробничої потужності;
Модифікація	Видозмінна об'єкта що характеризується появою у нього нових ознак, властивостей при збереженні його функціональності	підвищення якості продукції (робіт, послуг);
Дообладнання	Встановлення нового обладнання або додаткових частин до вже існуючого обладнання з розширенням його функціональних можливостей	збільшить кількість місць (площу) будівлі, обсяги та/або
Добудова	Зміна площі, об'єму будівлі	якість виконуваних робіт (послуг) чи умови їх виконання
Реконструкція	Перебудова введеного в експлуатацію об'єкта, зміна його геометричних розмірів, чи функціонального призначення	

Характер і особливості виконуваних підприємством робіт, а саме, чи спрямовані вони на підвищення техніко-економічних можливостей об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, реконструкція), чи проводяться вони для підтримки об'єкта в придатному для використання стані і отримання суми майбутніх економічних вигод визначаються керівником підприємства. Наприклад, заміна окремих важливих компонентів (двигунів тощо) може бути відображена як заміна об'єкта основних засобів, якщо термін корисного використання такої частини відрізняється від терміну корисного використання основних засобів, до яких належить цей компонент. У цьому випадку заміна такого компонента відображається капітальними інвестиціями у придбання нового об'єкту основних засобів і списанням заміненого об'єкту. Вартість робіт, що приводять до збільшення очікуваних майбутніх вигод від об'єкта основних засобів, включається до капітальних інвестицій з майбутнім збільшенням первісної вартості основних засобів. Підставою для визнання капітальними інвестиціями витрат, пов'язаних з поліпшенням основних засобів, є зростання внаслідок цих витрат очікуваного терміну корисного використання об'єкта, кількості та/або якості продукції (робіт, послуг), яка виробляється (надається) цим об'єктом [1].

Витрати, які здійснюються для підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані, включаються до складу витрат звітного періоду, тобто збільшують обсяг загальновиробничих витрат, що впливає на повну собівартість продукції і не впливає на зміну первісної вартості об'єкта, а витрати, що призводять до збільшення очікуваних майбутніх економічних вигод від використання об'єкта основних засобів (на модернізацію, дообладнання, капітальний ремонт), включаються до капітальних інвестицій з майбутнім збільшенням первісної вартості основних засобів. Сума витрат, пов'язана з ремонтом та поліпшенням об'єктів основних засобів, у розмірі, що не перевищує 10% сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів на початок звітного року, відноситься до витрат того звітного податкового періоду, в якому такі поліпшення були здійснені [1].

Ефективність виробництва та ведення господарської діяльності агропідприємств, можливості розширеного відтворення аграрного сектору залежать не тільки від приросту основних виробничих засобів, рівня та ефективності їх використання, а і від поліпшення їх фізичного стану.

Таким чином, резюмуючи вищесказане, можна зробити висновок, що поліпшення стану основних засобів агропідприємств, поліпшення їх техніко-технологічних характеристик дозволять оновити та модернізувати матеріально-технічну базу з урахуванням досягнень НТП. Це в свою чергу вплине на подовження терміну корисної експлуатації, збільшення виробничої потужності, підвищення якості продукції (робіт, послуг), якості виконуваних робіт (послуг) чи умови їх виконання та ефективність діяльності агропідприємств.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Мінфіну України від 30.09.2003 р. № 561 (зі змінами та доповненнями)
2. Положення (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» 7, затверджене наказом Мінфіну України від 27.04.2000 р. № 92 (зі змінами та доповненнями)
3. Дивнич О.Д., Дивнич А.В., Статівка Д.І. Технічне забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції підприємств України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 5. С. 95-99.
4. Захарчук О.В. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України та їх модернізація. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 72-79.
5. Михайлов М.Г. Інноваційно-інвестиційний розвиток матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 334 с.

УДК 338.431.2

Заярнюк О.В., к.е.н., доцент;

Власов К.І.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ ІНСТРУМЕНТІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

В умовах євроінтеграційних змін підприємства України отримують додаткові виклики, пов'язані із зростанням вимог до якості своєї продукції. Для досягнення конкурентної стійкості на внутрішньому та міжнародному ринках, важливим є впровадження системного підходу до управління якістю.

В якості прикладу для дослідження сучасної системи управління якістю на підприємстві розглянемо особливості системи менеджменту якості ТОВ «Ласка-Кіровоград», яке спеціалізується на виробництві морозива та заморожених напівфабрикатів (вареники, хінкалі, пельмені, голубці, котлети, млинці тощо), можна виділити кілька важливих аспектів ефективного управління якістю [1].

Перш за все, зазначене підприємство дотримується принципу постійного вдосконалення, розширюючи асортимент відповідно до запитів споживачів як в Україні, так і за її межами (до прикладу, в Молдові, Ізраїлі). Особливої уваги заслуговує лінійка продукції для дітей «МАНЮНЯМ», яка відповідає високим стандартам безпеки та харчової цінності. Завдяки новітньому обладнанню та сучасним технологіям продукція зберігає всі корисні речовини й вітаміни. Ручна праця (хенд-мейд) у виробництві заморожених продуктів додає виробам унікальності та сприяє збереженню традицій домашньої кухні.

Відповідно до принципів Едварда Демінга, підприємство не укладає контракти з постачальниками, орієнтуючись лише на низькі ціни, а, натомість, основна увага приділяється гарантіям якості сировини, яка використовується у

виробництві [2, с. 576]. Персонал підприємства регулярно проходить навчання для покращення професійних навичок, що є важливим для забезпечення стабільної якості продукції. Основою для забезпечення якості є впровадження стандарту ДСТУ ISO 9000-2001, що дозволяє систематизувати підходи до управління якістю та відповідати міжнародним вимогам. Завдяки впровадженню цих принципів підприємство не лише забезпечує високу якість продукції, а й підвищує довіру споживачів та укріплює свої позиції на ринку. Загалом, система менеджменту якості на досліджуваному підприємстві є сучасною і відповідає вимогам ринку. Проте можна запропонувати деякі ідеї стосовно покращення управління якістю на підприємстві ТОВ «Ласка-Кіровоград» з використанням інструментів автоматизації та аналітики. Вони викладені в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до покращення управління якістю на підприємстві
ТОВ «Ласка-Кіровоград»

Напрямок	Відповідні дії	Очікувані результати
1. Інтелектуальна пріоритезація у ланцюгах поставок		
Єдине бачення попиту	Збір і аналіз даних про попит на продукцію для прогнозування обсягів виробництва і мінімізації ризиків надлишкових або недостатніх запасів.	Оптимізація виробництва, зменшення втрат від надлишків або дефіциту.
Сегментація ланцюга поставок	Виділення пріоритетних категорій продукції для оптимізації логістики, зниження витрат на складування.	Зниження витрат.
Оцифрування ланцюга поставок	Впровадження цифрових платформ для відстеження всіх етапів поставок.	Прозорість процесів, оперативне реагування на порушення.
2. Підвищення точності прогнозування та планування		
Використання аналітичних інструментів	Прогнозування попиту для уникнення надлишкових запасів, що впливають на якість замороженої продукції.	Скорочення витрат на зберігання, підвищення якості продукції.
Оптимізація графіків виробництва	Планування виробництва на основі даних прогнозів для своєчасного виконання замовлень.	Зниження витрат на прискорені поставки.
3. Стратегії пом'якшення ризиків		
Оцінка ризиків та глибока аналітика	Аналіз ризиків на кожному етапі виробництва, моделювання альтернативних сценаріїв мінімізації.	Зниження впливу ризиків на стабільність роботи, зменшення збоїв у бізнес-процесах.
4. Економія та ефективність		
Регулювання логістики та складування	Завдяки точному прогнозуванню попиту і оптимізації планування.	Зниження витрат на логістику і зберігання.
Зменшення «пожежогасіння»	Забезпечення більш стабільного планування і виконання поставок.	Скорочення витрат на кризове управління.

Джерело: сформовано автором на основі [3] та власних досліджень

На нашу думку, цей підхід сприятиме вигідній відмінності бренду «Ласка» та забезпечить подальше зміцнення стійкості підприємства.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт ТОВ «Ласка-Кіровоград». URL:<https://laska.ua/> (Дата звернення 22.11.2024).
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : Підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Кащена, Н., Остапенко, Р., & Велієва, В. (2024). Бізнес-аналітика як інструмент обробки даних. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-14> (Дата звернення 20.11.2024).

УДК 338.431.2

*Заярнюк О.В., к.е.н., доцент;
Почталіон Т.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ ДО РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ЗА ТЕПЕРІШНІХ РЕАЛІЙ

Україна має розвинений агропромисловий комплекс, здатний забезпечувати внутрішні потреби і відігравати помітну роль на світових ринках продовольства. До повномасштабної війни Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових культур, експортуючи 75% виробленої продукції. На світовий ринок припадало 10% української пшениці, 14% кукурудзи і 47% соняшникової олії. У 2023 році країна експортувала 16,1 млн т пшениці (до 65 країн світу), 26,2 млн т кукурудзи (до 80 країн) і 5,7 млн т соняшникової олії (до 130 країн) [1].

На жаль, підприємницька діяльність у сфері аграрного бізнесу, обтяжена великою кількістю ризиків і загроз. Крім ризиків, пов'язаних з об'єктивними причинами та природними явищами на кшталт посушливої погоди, пилових бур, заморозків, тощо, суттєві ризики для агросектору України створює непередбачуваність державного управління та законодавства. Українська практика уведення змін до законодавства без попереднього обговорення значно ускладнює діяльність агробізнесу, як це сталося з «соевими правками» чи новими вимогами до застосування пестицидів [2]. Відсутність довгострокової стратегії розвитку галузі поглиблює проблему, обмежуючи можливості прогнозування майбутнього. Рейдерство підприємств, земель та врожаїв також залишається загрозою через слабку правову захищеність та низьку ефективність покарань за подібні злочинні дії. Відкриття ринку землі, попри потенційні вигоди, додає невизначеності через відсутність чітких правил, що може загрожувати стабільності агробізнесу.

До перелічених вище ризиків підприємств аграрного бізнесу у 2024 році додалися кадровий голод, висока вартість логістики та обмеження експорту. Серед найвагоміших викликів – надмірно затратна внутрішня та зовнішня

логістика, обумовлена, зокрема, недостатньою ефективністю гуманітарного коридору через порти Одеси та непрозорістю цін на перевезення зерна. Вирішенням цих питань можуть стати впровадження єдиного порядку аукціонів Укрзалізниці та врегулювання умов безмитної торгівлі з ЄС і транзиту через сусідні країни.

Якщо стійкість до ризиків природного характеру в агробізнесі можна зміцнювати за допомогою традиційних підходів диверсифікації, зокрема, збільшувати площі під нішевими овочевими культурами та соєю, пристосовуючись до змін клімату, а також зберігати сівозміну для утримання вологи та боротьби зі шкідниками, то управління стійкістю агропідприємств до ризиків кадрового голоду, пов'язаних із воєнним станом та мобілізацією, а також висококавітної логістики може бути досить складним.

Разом із тим, на нашу думку, доцільно запропонувати декілька підходів до управління ризиками економіко-політичного характеру. Наприклад, автоматизацію процесів, використання штучного інтелекту для обробки великих масивів даних і прогнозування та оптимізації маршрутів, створення комфортних та привабливих умов для фахівців, здатних генерувати та впроваджувати інноваційні ідеї у виробництво. Також важливо формувати більш привабливі умови проживання для таких фахівців, що стане стимулом для їх залучення до роботи в аграрних підприємства [3].

Безумовно, пріоритетність стратегічної мети будь-якого аграрного підприємства змінюється у часі, але інноваційність, синхронізація з ідеями сталого розвитку та соціальної відповідальності повинна завжди залишатися у фокусі уваги управління його стійкістю до ризику.

Без інноваційних змін агропідприємства ризикують прогавити нові технології чи методи управління, зазнати фінансових втрат, втратити високопродуктивних співробітників [4]. Відгуки клієнтів про застарілі методи ведення бізнесу в таких агропідприємствах будуть неминуче спричинювати формування негативної суспільної думки щодо їх репутації. Це своєю чергою буде відлякувати нових клієнтів і позначиться на фінансових результатах. Отже, про розвиток інноваційного потенціалу, залучення талановитих працівників потрібно дбати сьогодні, незважаючи на фінансові обмеження та труднощі воєнного часу, зміцнюючи таким чином стійкість до ризиків підприємств аграрного бізнесу за теперішніх реалій.

Список використаних джерел:

1. ТОП 3 ризики в агробізнесі. URL: <http://surl.li/vvavpn> (Дата звернення: 22.11.2024).
2. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <http://surl.li/jazjsp> (Дата звернення: 22.11.2024).
3. Гончарук І. В., Томашук І. В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення: монографія. Вінниця : ТОВ «Твори». 2022. 334 с.
4. Заярнюк О.В, Сторожук О.В. Оптимізація фінансового менеджменту в аграрному бізнесі: аналіз ризиків. *Науковий журнал Причорноморські економічні студії*. 2023. Випуск 82. С. 38-44.

УПРАВЛІННЯ АДАПТАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ

Вплив оборотного капіталу підприємства на його адаптаційний потенціал є досить істотним, оскільки оборотний капітал забезпечує гнучкість і ресурсну базу для пристосування до змін у зовнішньому середовищі, таких як конкуренція, зміни законодавства, умови воєнного стану.

Оборотний капітал можна визначити як складову виробничого процесу, що втілює предмети праці у грошовому вираженні. Він існує на всіх етапах кругообігу та споживається повністю протягом одного операційного циклу, цілком перекладаючи свою вартість на створений продукт у процесі виробництва. Поняття «оборотний капітал» складається з двох складових: «оборотний» і «капітал», що вимагає детального аналізу кожного з них для цілісного розуміння ідеї цієї економічної категорії.

Вирішальним аспектом є розкриття поняття «капітал», яке має багатогранний характер і є основоположним у сучасній економічній науці. Вперше системне трактування капіталу запропонував засновник класичної англійської школи політичної економії А. Сміт, який визначив його як «сукупність запасів, що спрямовуються на отримання прибутку та використовуються для подальшого виробництва продукції» [1]. Таким чином, капітал розглядається не лише як матеріальний ресурс, але й як економічна категорія, що забезпечує безперервність виробничого процесу та сприяє зростанню прибутковості.

Вчені Н.С. Носань та В.Г. Мартінович переконані, що капітал є підґрунтям для формування та розвитку підприємства, оскільки він приносить вигоду власникам, діє в інтересах держави, керівників та персоналу підприємства [2].

Розгляд процесу адаптації підприємства до умов нової економіки через призму оборотного капіталу підкреслює важливість його оптимального використання як центрального ресурсу для досягнення фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Оборотний капітал забезпечує безперервність операційної діяльності, включаючи закупівлю матеріалів, фінансування виробничих циклів та покриття поточних витрат. У контексті нової економіки, роль оборотного капіталу зазнає певних змін, зумовлених, перш за все, інноваційною природою економіки. У новій економіці інвестиції в оборотний капітал все більше спрямовуються у інформаційні технології, цифрові платформи та автоматизацію бізнес-процесів. Це дозволяє зменшити тривалість виробничого циклу та забезпечити гнучкість у реагуванні на зміну попиту. До того ж, використання оборотного капіталу трансформується у напрямку підтримки навчання персоналу, розробки інноваційних продуктів та інтеграції

сучасних інформаційних систем управління, тому, що процеси, які розгортаються у межах нової економіки, трансформують класичні виробничі парадигми, зміщуючи акцент із використання основного капіталу на зростання значущості людського капіталу та інформаційних ресурсів.

Управління оборотним капіталом у новій економіці передбачає впровадження моделей оптимізації запасів (наприклад, «just-in-time»), що дозволяє знизити капіталовкладення у матеріали та уникати накопичення надлишкових запасів. Крім того, оборотний капітал відіграє важливу роль у забезпеченні здатності підприємства швидко реагувати на зміну платоспроможного попиту шляхом збільшення або зменшення обсягів виробництва, мінімізації витрат на логістику та рекламні заходи. Ефективне управління оборотним капіталом допомагає уникнути касових розривів, що особливо важливо в умовах нестабільності ринків. Сучасні технології, такі як big data та штучний інтелект, сприяють прогнозуванню грошових потоків та покращенню точності фінансових рішень.

Таким чином, через призму оборотного капіталу адаптація потенціалу підприємства до умов нової економіки передбачає інтеграцію сучасних технологій, акцент на людський капітал та ефективне управління ресурсами. Це не лише знижує витрати, але й сприяє стійкому розвитку підприємства у висококонкурентному середовищі. Оборотний капітал є основою адаптаційного потенціалу підприємства, а його достатній рівень дозволяє ефективно реагувати на виклики зовнішнього середовища, підтримувати стабільність у критичних умовах і створювати основу для подальшого розвитку. Управління оборотним капіталом має бути стратегічним, з акцентом на забезпечення рівноваги між ліквідністю, інвестиціями та фінансовою стійкістю підприємства.

Список використаних джерел:

1. Круш П.В., Мастюк Д.О. Еволюція теоретичних підходів визначення сутності капіталу підприємства. *Національний Технічний Університет України «КПІ»*. 2015. Вип. № 12. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45314> (Дата звернення: 22.11.2024).
2. Носань Н.С., Мартінович В.Г. Сутність та генезис економічної категорії «оборотний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 15. 2017. С.265-275.

УДК 339.3

*Качан О.Є., докторант
(Науковий керівник: д.е.н., професор Лупак Р.Л.)
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів*

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА МЕТОДОЛОГІЇ АНАЛІЗУВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Загальна методологія аналізу модернізації внутрішньої торгівлі базується на методичних підходах до аналізу й оцінювання, напрямих і методах аналізування, індикаторах за складовими модернізації. Розуміння структури й складу

елементів методики аналізу дозволяє досягати різних цілей і завдань під час аналізу й діагностики, проводити більш ґрунтовну оцінку, а також визначати сценарії та моделювати як різні способи модернізації системи внутрішньої торгівлі, так і її впливу на соціально-економічний розвиток країни, конкурентоспроможність і реалізацію економічного потенціалу національної економіки [1, с. 10-19; 2, с. 346-361].

Безсумнівно, ключовим етапом у процесі аналізу є визначення набору індикаторів, на основі яких робитимуться висновки щодо рівня прогресу та масштабів поширення модернізаційних процесів. Оскільки модернізація є досить абстрактним явищем, яке здебільшого піддається якісному, а не кількісному аналізу, одним із найскладніших аспектів у запропонованій методиці є обґрунтування критеріальних значень для кожного індикатора з цього набору. З огляду на зазначене індикатори аналізування модернізації системи внутрішньої торгівлі доречно розділити за окремими її складовими:

- організаційна (сучасність та раціональність організаційних систем і структур управління; оптимальність структурних характеристик в галузі; якість розміщення торговельних мереж; наявність/відсутність ринкових девіацій);

- економічна (конкурентоспроможність та економічна безпека; реалізація економічного потенціалу; виконання функцій, інтегральна ефективність);

- фінансова (динаміка відрахувань суб'єктів торгівлі до бюджетів; обсяги та структура інвестицій, нагромадження капіталу);

- інноваційна (показники інноваційно-технологічного розвитку суб'єктів галузі; відповідність світовим трендам технологізації торгівлі; частка цифрової торгівлі та діджитал-комунікацій; якість системи фінансової підтримки інноваційного розвитку галузі);

- інституційна (розвиненість та ефективність інституційної системи регулювання та управління розвитком внутрішньої торгівлі; якість і повнота розвитку інфраструктури галузі; досконалість інституційного середовища);

- соціальна (рівень задоволення населення обслуговуванням та доступністю споживчих товарів і послуг; міра соціалізації торгівлі; наявність соціальних інновацій).

Поряд із визначенням індикаторів аналізування, необхідно обрати методичний інструментарій, завдяки якому проведення розрахунків та трактування отриманих результатів здатне сформулювати обґрунтовані пропозиції стосовно модернізації системи внутрішньої торгівлі. Вважаємо, що високе прикладне значення в обраній сфері дослідження мають наступні методи аналізування: моніторингу індикаторів; статистичного та динамічного аналізу; аналізу ієрархій та оптимізації; евристичний; інкрементального та комбінаторного аналізу; багатовимірного статистичного аналізу; сценарний; аналогій; теоретико-ігровий; нейронних мереж.

Загальний контекст і методична основа формування системи індикаторів, на нашу думку, повинні зосереджуватися на оцінюванні та характеристиці того, наскільки певний аспект модернізації системи внутрішньої торгівлі відповідає сучасному глобальному рівню за критеріями інноваційності, розвитку, ефективності та конкурентоспроможності. Відповідно значна увага дослідників має

надаватися аспектам державного регулювання внутрішнього ринку [3, с. 20-29], планування та прогнозування, як орієнтирів структурних змін та впровадження нових технологій в системі внутрішньої торгівлі [4, с. 14-20], налагодження постійного дослідження бізнес-середовища внутрішньої торгівлі з метою виявлення ризиків та загроз при формуванні дієвих стимулів розвитку підприємництва [5, с. 244-249]. Все це визначає загальну структуру методології аналізування модернізації системи внутрішньої торгівлі на основі якої можливо якісно підходити до розроблення та реалізації державної політики розвитку торговельних відносин.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г., Флейчук М.І., Лупак Р.Л. Пріоритети і засоби державної політики забезпечення економічної безпеки розвитку внутрішнього ринку в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2017. Вип. 53. С. 10-19.
2. Kutsyk P., Lupak R., Shchupakivskyi R., Kachan O., Virt M. Conceptual principles of coordination of sectoral structural changes with the need to ensure the competitiveness of the economy in the conditions of digital transformations. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2024. № 2(55). P. 346-361.
3. Лупак Р.Л. Державна політика управління безпекою розвитку внутрішнього ринку із застосуванням інструменту імпортозаміщення. *Економічний форум*. 2017. № 7. С. 20-29.
4. Васильців Т.Г., Ляш О.І., Лупак Р.Л. Теоретико-методичні засади удосконалення бізнес-планування реалізації стратегії конкурентоспроможності підприємств на внутрішньому ринку України. *Підприємництво та інновації*. 2017. Вип. 3. С. 14-20.
5. Куцик В.І., Лупак Р.Л. Моделювання конкурентних позицій підприємств реального сектора економіки на внутрішньому ринку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 12. С. 244-249.

УДК 338.432

Кернасюк Ю.В., к.е.н., доцент;

Філонов Ю.А.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

У сучасних надскладних умовах багато сільськогосподарських підприємств опинилися на межі прибутковості, що зумовлює необхідність пошуку нових стратегій та управлінських рішень для забезпечення ефективності їх діяльності. Загалом за даними аналізу інформації Державної служби статистики в цілому по виду економічної діяльності «Сільське, лісове та рибне господарство» питома вага підприємств, які отримали збиток, у загальній кількості підприємств за період з 2019 р. по 2023 р. збільшилася з 26% до 28,9%, в тому числі по Кіровоградській області відповідно з 19,1% до 20,9% [1].

Особливої уваги потребують державні сільськогосподарські підприємства, яких залишилося небагато. Однак, нині саме державні сільськогосподарські підприємства відіграють досить важливу роль в системі насінництва, займаючись масовим розмноженням насіння районуваних сортів для здійснення сортозаміни та сортооновлення, збереження і поліпшення їх чистосортності, біологічних і урожайних властивостей стратегічних зернових сільськогосподарських культур.

Як відзначає в одній із своїх робіт В.Г. Андрійчук, проблема ефективності, незважаючи на велику кількість публікацій, до цих пір залишається, й очевидно залишатиметься в майбутньому, надзвичайно актуальною. На особливу увагу заслуговують методологічні та методичні аспекти ефективності, чітка економічна інтерпретація і математична формалізація яких дасть змогу спрямувати теоретичні напрацювання цієї проблеми в прикладне русло й на цій основі розкрити резерви та обґрунтувати шляхи дальшого підвищення результативності виробництва [2]. Зокрема, на думку В.Я. Месель-Веселяка, ефективність сільськогосподарського виробництва залежить від зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх належать ціновий і податковий механізм, до внутрішніх – забезпечення ефективного рівня господарювання [3].

При цьому, як стверджують окремі дослідники, розробка економічного механізму забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва як частина загальної системи управління підприємствами спрямована на досягнення загальних стратегічних і тактичних цілей їх діяльності. У той же час як самостійна управлінська система, він має свої стратегічні і тактичні цілі, що реалізуються безпосередньо в галузях відновлення та розвитку потенціалу сільського господарства. Таким чином, важливо зрозуміти, що головна мета вдосконалення та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва тісно пов'язана з загальними цілями управління підприємством і реалізується з ними в єдиному комплексі [4]. У цілому розвиток аграрного сектору як важливої складової національної економіки, а сільського господарства як найважливішої складової аграрного сектору доцільно розглядати з позицій удосконалення організаційно-економічного забезпечення його ефективного функціонування [5].

Попри складну ситуацію в державі розвиток вітчизняного аграрного сектору останніми роками характеризувався певним підвищенням як виробничих, так і окремих його економічних показників, серед яких особливе місце займає прибуток. Прибуток для будь-якого аграрія є не лише важливим критерієм оцінки ефективності його управлінської моделі ведення бізнесу, але й певною мірою свідченням конкурентоспроможності господарства на ринку. Це ж саме можна стверджувати, порівнюючи різні регіони країни за їх часткою у отриманому прибутку. Проте проблема ефективності діяльності аграрних підприємств в державному секторі залишається актуальною з огляду на обмежені можливості цієї категорії господарств впливати на ціноутворення та витрати.

Варто відзначити, що економічна ефективність вітчизняного аграрного виробництва сьогодні має чітко виражену галузеву диференціацію, що залежить як від наявних ресурсних і інвестиційних можливостей, так і інших факторів

ринкового і іншого характеру впливу. До останніх необхідно також обов'язково віднести і регіональну спеціалізацію, оскільки в сільському господарстві різні сільськогосподарські культури мають порівняно неоднакову рентабельність їх вирощування. Крім того, сільське господарство в ринковій системі економічних відносин традиційно піддається вищому ризику як внаслідок дії природно-кліматичного фактору, так і цінової кон'юнктури ринку. Зменшити негативний вплив цих чинників можливо лише за умов забезпечення ефективного використання ресурсно-виробничого потенціалу, а також застосування сучасних інноваційних технологій, перспективних високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та високопродуктивних порід тварин вітчизняної селекції, а також окремих розробок зарубіжних вчених, адаптованих до конкретних умов господарської діяльності.

З метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва державні підприємства повинні врахувати, насамперед, внутрішні можливості щодо забезпечення раціонального використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу та проведення відповідної маркетингової діяльності. Оскільки основним джерелом формування доходів є реалізація виробленої продукції, то основою ефективної роботи повинна стати розробка збалансованої програми виробництва основних видів продукції відповідно до вимог ринку і потреб споживачів з урахуванням внутрішніх виробничих можливостей використання наявного ресурсного потенціалу, що дозволить оптимізувати отримання прибутків на одиницю залучених у виробництво земель та інших ресурсів.

Також важливе значення має правильний вибір раціональних технологічних, організаційних і економічних резервів економії витрат та збільшення доходів для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, що повинен здійснюватися з урахуванням переваг та можливостей наявної структури поєднання галузей, їх оптимального сполучення, адекватності до ринкових умов господарювання та попиту на продукцію, що дозволить врахувати вплив агробіокліматичного, агротехнологічного та економічного факторів, а також забезпечить конкурентні переваги підприємств за рахунок зниження собівартості продукції.

Список використаних джерел:

1. Фінансові результати до оподаткування підприємств : Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2024)
2. Андрійчук В.Г., Андрійчук Р.В. Метод аналізу оболонки даних (DEA) у вимірі та оцінці ефективності діяльності підприємств. *Економіка АПК*. 2011. № 7. С. 81-88.
3. Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2010. № 4. С. 3-17.
4. Кравцова А.М., Ломачинська І.В. Вплив факторів на ефективність сільськогосподарського виробництва. *Вісник Хмельницького національного університету* 2009, № 6, Т. 2. С. 165-167.
5. Лузан Ю.Я. Формування наукової парадигми сучасного розвитку аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2011. № 7. С. 22-29.

*Кернасюк Ю.В., к.е.н.,
завідувач сектору економічних досліджень
та аналізу науково-інноваційного потенціалу
ІСГС НААН, доцент кафедри економіки,
підприємництва та готельно-ресторанної справи
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький
Інститут сільського господарства Степу Національної академії
аграрних наук України
с. Созонівка, Кропивницький район, Кіровоградська область*

СВІТОВІ ПРАКТИКИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Зростання населення планети, яке, за прогнозами, досягне 10 мільярдів до 2050 року, чинить значний тиск на аграрний сектор та землекористування з метою збільшення виробництва сільськогосподарських культур та максимізації врожайності. Для вирішення проблеми дефіциту продовольства, що насувається, існує два ймовірних сценарних підходи: розширення землекористування та перехід до великомасштабного аграрного виробництва або впровадження більш ефективних інноваційних практик та використання технологічних досягнень для підвищення продуктивності на існуючих сільськогосподарських угіддях.

У численних проаналізованих дослідженнях стверджується, що земля є важливим ресурсом, що має бути задіяний у процес виробництва. Цей ресурс за умов ефективного використання перетворюється на фактор виробництва, що дає змогу в процесі економічної діяльності створити продукт, який сприятиме задоволенню потреб людини. При цьому перетворення «землі-ресурсу» на «землю – фактор виробництва», задіяння повністю «землі-капіталу» потребують формування відповідного інституційного середовища. Тому важливу роль щодо управління земельними ресурсами має відігравати держава, яка створює інституційні рамки, формує механізми, інструменти, засоби регулювання і аудиту, що забезпечують прозорість та сталість земельної політики [1]. Сучасне використання земельних ресурсів в повній мірі не відповідає діючим вимогам врівноваженого природокористування. Значна частина земель через надмірну розораність, інтенсивні процеси деградації втратила економічну родючість [2].

Останнім часом в умовах глобальної кліматичної кризи це питання досить широко розглядається в багатьох публікаціях вітчизняних та іноземних вчених. Зокрема, в наукових роботах і дослідженнях М. Скиби [1], Л. Купінець [2], І. Юрченко [3], О. Ходаківської [4], М. Gardezi [5], В. Wwalya [6] та інших. Метою даного дослідження є вивчення та аналіз кращих світових практик ефективного управління земельними ресурсами в контексті глобальних викликів.

Аналіз міжнародного досвіду і порівняння практик ефективного управління земельними, водними та лісовими ресурсами свідчить, що це поняття включає єдину інтегровану систему цілей і завдань, необхідних для задоволення потреб

кожного регіону планети в продовольчій безпеці, забезпечення безперервного потоку екосистемних послуг та сприяння інклюзивному, сталому зростанню.

Невід'ємні зворотні зв'язки між земельними системами Землі, кліматом і людськими суспільствами означають, що зусилля, спрямовані на боротьбу з деградацією та відновленням земель, мають мультиплікативні переваги і ефекти. Відновлення земель, зменшення та уникнення рівня деградації, що збільшує накопичення вуглецю або запобігає викидам парникових газів у світових лісах, водно-болотних угіддях, пасовищах та орних землях, може забезпечити понад третину найбільш ефективних заходів зі зменшення викидів парникових газів, необхідних до 2030 року для утримання глобального потепління на рівні нижче 2°C. Прогнозується, що до 2050 року деградація земель та зміна клімату разом призведуть до зниження врожайності основних сільськогосподарських культур в середньому на 10% у світі і до майже 50% в окремих регіонах планети. Зниження продуктивності землі, серед інших факторів, робить суспільства, особливо на посушливих землях, вразливими до соціально-економічної нестабільності [7-8].

У сільському господарстві досить тривалий час домінував погляд, що йде корінням в ранню індустріалізацію. Вважалося, що фермерське господарство слід розглядати як певну фабрику по виробництву продовольчих товарів. Цей погляд зосереджений на максимізації врожайності з гектара, ефективності та мисленні за принципом «витрати-випуск». Внаслідок цього десятиліттями багато традиційних сільськогосподарських практик надають перевагу використанню синтетичних хімічних засобів в аграрному виробництві, монокультурним системам вирощування сільськогосподарських культур, інтенсивному обробітку ґрунту та значному використанню води. Побічним наслідком цих практик землекористування є деградація ґрунтів та досить негативний вплив на земельні ландшафти. Науковими дослідженнями на основі аналізу багаторічного світового досвіду було розроблено наступні підходи до практики управління земельними ресурсами. Це аграрні технології, які базуються на принципах *precision farming*, *smart farming* and *AI*, *smart speciality*, *strip tillage*, *continuous soil cover*, *no-till*, *minimum tillage and direct planting*, *mulching*, *integrated production and pest management*, *application of biological agents to increase crop resistance to salinity*, *using environmentally friendly phyto-pesticides*, *ecological engineering for biological pest control*, *trees as buffer zones*.

Одним із найбільш поширених останнім часом є рух щодо впровадження відновлювального підходу до управління земельними ресурсами та аграрним виробництвом. Зростаючий рух відновлюваного сільського господарства визнає сільське господарство як досить складну та унікальну за своїми можливостями екосистему, яка має, передусім, функціонувати завдяки підвищенню врожайності в довгостроковій перспективі без деградації земель та з меншими викидами парникових газів. Ця ідея спрямована на впровадження практик, які сприяють збереженню ґрунту та біорізноманіттю, забезпечують водний та екосистемний баланс, а також залишають землю після щорічного використання із позитивним балансом елементів живлення. Формування і постійне підтримання гармонійних відносини між сільським господарством та природою сприяє більш якісному оздоровленню ґрунтів, зростанню рівня середньої

врожайності та підвищенню стійкості ландшафту та регіональних продовольчих систем планети в цілому. Ці підходи покликані допомогти перетворити вже пошкоджені земельні ландшафти на процвітаючі екосистеми та зберегти існуючі від деградації в майбутньому.

На сьогодні відновлювальне сільське господарство – це не єдиний спосіб запобігти шкоді, деградації земель або відновити природу. Існує багато різних підходів та напрямів, кожен з яких має свої унікальні перспективи і практики. Зокрема, органічне сільське господарство, біодинамічне сільське господарство, природоохоронне сільське господарство, агролісомеліорація, Європейська ландшафтна конвенція та екосистемний інтеграційний підхід до розвитку сталого аграрного виробництва та землекористування. Донедавна використання слів «штучний інтелект» і «сільське господарство» в одному реченні могло здатися дивним поєднанням. Адже сільське господарство було основою людської цивілізації протягом тисячоліть, тоді як самий простий «штучний інтелект» з'явився лише кілька десятиліть тому. Тим не менш, інноваційні ідеї на його основі впроваджуються в кожен галузь, і сільське господарство не є винятком. Останніми роками світ став свідком стрімкого розвитку аграрних технологій, які революціонізували практику ведення сільського господарства. Ці інновації стають все більш важливими, оскільки глобальні виклики, такі як зміна клімату, зростання населення і дефіцит всіх ресурсів загрожують стійкості продовольчих систем. Впровадження штучного інтелекту вирішує багато проблем і допомагає зменшити багато проблем у сільському господарстві та землекористуванні.

Список використаних джерел:

1. Скиба М.В. Управління земельними ресурсами: досвід країн Європейського Союзу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 93-101. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-16>.
2. Купінець Л.Є., Тютюнник Г.О. Управління аграрним землекористуванням у контексті нелінійного підходу. 2021. *Економіка АПК*. № 9. С. 66-81. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109066>.
3. Юрченко І.В. Управління земельними ресурсами в контексті реалізації земельно-кадастрової політики Європейського Союзу. 2017. *Економіка АПК*. № 9. С. 63-69.
4. Ходаківська О.В. Наукові дослідження у сфері земельних відносин: еволюція становлення та перспективи розвитку. 2021. *Економіка АПК*. № 8. С. 18-30. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108018>.
5. Gardezi M., Joshi B., Rizzo D. M., Ryan M., Prutzer E., Brugler S. & Dadkhah A. Artificial intelligence in farming: Challenges and opportunities for building trust. *Agronomy Journal*. 2023. P. 1-12. <https://doi.org/10.1002/agj2.21353>.
6. Bwalya B., Mutandwa E., Chiluba B. C. Awareness and Use of Sustainable Land Management Practices in Smallholder Farming Systems. *Sustainability*. 2023. 15(20):14660. <https://doi.org/10.3390/su152014660>.
7. PBES: The IPBES assessment report on land degradation and restoration. Montanarella, L., Scholes, R., and Brainich, A. (eds.). Secretariat of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, Bonn, Germany. 2018. 744 pages.
8. AbdelRahman, M. A. E. An overview of land degradation, desertification and sustainable land management using GIS and remote sensing applications. *Rendiconti Lincei. Scienze Fisiche e Naturali*. 2023. 34. 767-808. <https://doi.org/10.1007/s12210-023-01155-3>.

*Коваленко Н.О., к.пед.н. доцент;
Безсмолий С.Є.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ У АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

Впровадження сучасних та інноваційних технологій дозволяє агробізнесу не лише оптимізувати діяльність, значно удосконалюючи її, але й досягти суттєвих економічних вигід. Використання дронів дозволяє робити знімки з висоти, моніторити поля, створювати 3D-карти, сіяти насіння, вносити добрива і хімікати, контролювати посіви, допомагати в іригації, а також контролювати тварин у сільському господарстві, вести спостереження за полями з метою охорони.

Дрони в агробізнесі України спроможні виконувати різноманітні операції [1,2]:

Аерофотозйомка – для виявлення лисин, загибелі врожаю після впливу природних факторів і інших дефектів, які потребують своєчасного усунення. Аерофотозйомка з дрона значно краще зйомки з супутника за своєю детальністю, за рахунок невеликої висоти польоту.

Відеозйомка – продуктивність літального апарату при відеозйомці досягає 30 км за 1 годину, що істотно знижує часові та фінансові витрати в порівнянні з використанням наземної техніки.

3D моделювання – дозволяє визначати перезволожені або посушливі території, виїмку ґрунту, грамотно створювати плани і карти зволоження або осушення ґрунту, рекультивациі ділянок або меліорації земель.

Тепловізійна зйомка – здійснюється із застосуванням усього спектру інфрачервоного випромінювання: ближнього, середнього і далекого діапазону. Дослідження дає можливість визначити терміни диференціювання точок зростання, що безпосередньо впливає на врожайність і збереження продуктивних властивостей рослин зі збереженням спадкових можливостей сорту.

Лазерне сканування – застосовується для аналізу місцевості на важкодоступних або недоступних територіях. Даний метод забезпечує отримання точної моделі високої щільності з детальним відображенням рельєфу навіть при роботі в умовах сильної загущеності насаджень.

Оприскування – завдяки можливості дооснащення, дрони використовують для точкового оприскування рослин і плодових дерев. Такий підхід дозволив фермерам обробляти тільки хворі рослини, виключаючи попадання хімікатів на решту урожаю.

Використання дронів в аграрному бізнесі України надає низку економічних переваг, які визначаються у оптимізації діяльності, економії ресурсів, зниженні ризиків та підвищенні конкурентоспроможності, зокрема:

1. Зниження витрат на ресурси: дрони дозволяють оптимізувати використання добрив, води та засобів захисту рослин, зменшуючи їх кількість до необхідного мінімуму. Це скорочує витрати на закупівлю та застосування ресурсів.

2. Підвищення врожайності: завдяки регулярному моніторингу стану посівів та оперативному виявленню проблемних ділянок, фермери можуть своєчасно реагувати на загрози та покращити догляд за рослинами, що позитивно впливає на обсяг і якість врожаю.

3. Зменшення трудовитрат: автоматизація моніторингу та обробки великих полів знижує потребу в численному персоналі, зменшуючи витрати на заробітну плату та забезпечення персоналу.

4. Оперативне виявлення захворювань та шкідників: дрони здатні швидко виявляти ознаки захворювань або шкідників на полях, що дозволяє своєчасно реагувати та уникати значних втрат урожаю.

5. Оптимізація часу: замість трудомістких оглядів та ручної перевірки, дрони швидко збирають й обробляють дані, скорочуючи час на аналіз полів і планування подальших дій.

6. Покращення управлінських рішень: завдяки точній аналітиці, яку надають дрони, фермери можуть приймати обґрунтовані рішення на основі реальних даних, що допомагає уникати зайвих витрат і підвищувати економічну ефективність.

7. Скорочення втрат урожаю: завдяки можливості раннього виявлення несприятливих факторів дрони допомагають знизити втрати від посухи, заморозків або поширення хвороб.

8. Покращення екологічної стійкості: завдяки точному застосуванню добрив та засобів захисту дрони знижують негативний вплив на довкілля, що також відповідає сучасним вимогам екологічної відповідальності агробізнесу.

9. Підвищення конкурентоспроможності: використання передових технологій, таких як дрони, допомагає аграрним підприємствам виділятися на ринку, отримувати якісний врожай, залучати інвесторів і отримувати перевагу перед конкурентами.

10. Прогнозування врожайності: дрони надають точні дані, які дозволяють прогнозувати майбутні врожаї та планувати продажі, знижуючи ризики фінансових втрат і забезпечуючи стабільність бізнесу.

Завдяки дронам аграрії можуть оптимізувати витрати на добрива та засоби захисту рослин, ефективніше управляти врожайністю та своєчасно реагувати на загрози, такі як шкідники чи захворювання. Це зменшує ризик втрат урожаю, дозволяє приймати обґрунтовані рішення на основі точних даних і забезпечує стабільність аграрного бізнесу навіть у нестабільних умовах ринку.

У Європі використання дронів у сільському господарстві активно впроваджується, і низка країн уже отримує економічні результати від цієї технології. У Франції дрони широко застосовуються для моніторингу виноградників, що дозволяє зменшити витрати на добрива та хімічні засоби захисту, завдяки точному аналізу стану рослин та ранньому виявленню хвороб. В Іспанії дрони допомагають іригаційним системам, оптимізуючи використання води на полях, що особливо важливо в регіонах із дефіцитом води та дозволяє фермерам знизити витрати на зрошення. Німеччина також активно використовує дрони для картографування та аналізу ґрунтів, що допомагає фермерам точніше застосовувати добрива та зменшувати витрати на агрохімікати [3].

У Нідерландах дрони використовують для моніторингу тепличних господарств, що дає змогу підвищити продуктивність рослин та знизити витрати на догляд за ними. У Польщі дрони сприяють скороченню трудовитрат, адже один безпілотник здатен охопити великі площі полів за короткий час, що значно знижує витрати на робочу силу. Італія використовує дрони для підвищення врожайності оливкових і цитрусових плантацій, дозволяючи знизити витрати на боротьбу зі шкідниками та оптимізувати процеси обробки рослин. У Великій Британії дрони допомагають фермерам контролювати стан посівів у реальному часі, що сприяє кращому управлінню врожайністю та забезпечує стабільні прибутки [4].

Впровадження дронів в аграрному бізнесі України має значний економічний потенціал та може забезпечити суттєві переваги для вітчизняного сільського господарства. Застосування дронів підвищує конкурентоспроможність українських аграріїв, дозволяючи їм адаптуватися до нових вимог ринку та отримувати переваги на міжнародному рівні. Таким чином, впровадження дронів у сільське господарство України може стати ключовим фактором економічного зростання та інноваційного розвитку галузі.

Список використаних джерел:

1. Черненко О.В. Використання дронів у сільському господарстві України: економічний ефект та перспективи впровадження. *Економіка АПК*. 2022. №4. С. 55-59.
2. Роговський М.М., Сорока Ю.І. Технологічні інновації в аграрному секторі: сучасний стан та перспективи. *Вісник аграрної науки*. 2023. Т. 32, №1. С. 101-105.
3. Silver B., Mazur M., Wiśniewski A. and Babicz A. Welcome to the era of drone-powered solutions: a valuable source of new revenue streams for telecoms operators : *Communications Review*. PwC. 2024. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/communications/pdf/communications-review-july-2014.pdf> (дата звернення 07.11.2024 р.).
4. Agriculture drones market – growth, trends, COVID-19 impact, and forecasts (2022-2027). Mordor Intelligence. 2022. URL: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/agriculture-drones-market> (дата звернення 07.11.2024 р.).

УДК: 004.738.5:658.8:659.3

Коваленко Н.О., к.пед.н. доцент;

Вєнніков О.А.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ВПРОВАДЖЕННЯ SMM ЯК ЕФЕКТИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ ТА ПРОСУВАННЯ Е-БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасних умовах майже жодне торговельне або виробниче підприємство не обходиться без інструментів інтернет-маркетингу для реалізації збутової

політики. Адже продаж товарів все частіше відбувається не в традиційних магазинах, а в онлайн-просторі. Значна кількість підприємств прагнуть знизити витрати на утримання офісних приміщень та великих торгових площ, водночас активно використовуючи соціальні медіа для підвищення ефективності своєї діяльності та максимізації прибутку. Традиційні методи просування поступаються місцем сучасним, серед яких важливу роль відіграє маркетинг у соціальних мережах (SMM).

Нещодавні події, зокрема пандемія, значно вплинули на роботу підприємств торгівлі: нерегулярність перевезень, обмеження для фізичних магазинів і скорочення доходів населення призвели до змін у структурі роздрібної торгівлі. Зменшення ринку роздрібної торгівлі сприяло розвитку електронної комерції та потребі впровадження SMM для підвищення ефективності збутової діяльності підприємств.

Комерціалізація інформаційного поля та перенесення бізнесу у кіберпростір поступово стає основним аспектом «нової економіки» і ключовим фактором її розвитку. У результаті виник новий, перспективний та динамічний економічний сектор, який отримав назву «електронний бізнес» (е-бізнес). Електронний бізнес, як нове економічне явище, ґрунтується на новому способі взаємодії між виробниками, посередниками і споживачами, а також на специфічних методах просування товарів на ринку. При цьому він не скасовує традиційні форми взаємодії економічних суб'єктів та шляхи переміщення матеріальних благ, а, навпаки, доповнює їх, хоча іноді може виступати і як альтернатива.

Е-бізнес – це вид підприємницької діяльності, який здійснюється за допомогою електронних платформ, інтернет-технологій і цифрових ресурсів. Він охоплює всі аспекти бізнесу, включаючи виробництво, продаж, маркетинг, управління, взаємодію з клієнтами та постачальниками, при цьому значну частину цих процесів виконують онлайн-інструменти та платформи. Е-бізнес може включати як повністю цифрові компанії, так і традиційні підприємства, що використовують електронні канали для розширення свого бізнесу, зменшення витрат та підвищення ефективності діяльності [1, 2].

SMM (Social Media Marketing) – це стратегія маркетингу, яка полягає у використанні соціальних мереж для просування бренду, продуктів чи послуг, а також для взаємодії з аудиторією, він охоплює різноманітні дії, включаючи створення контенту, таргетовану рекламу, ведення акаунтів на платформах, таких як Facebook, Instagram, Twitter, TikTok, LinkedIn тощо [3].

Основною метою SMM є підвищення впізнаваності бренду, залучення нових клієнтів, збільшення продажів і лояльності споживачів. Крім того, SMM дозволяє підприємствам безпосередньо взаємодіяти з користувачами, отримувати їх відгуки, створювати спільноти навколо бренду та адаптувати маркетингові стратегії в реальному часі на основі отриманої аналітики.

Напрями розвитку SMM (маркетингу в соціальних мережах) в електронному бізнесі [4, 5]:

1. Інтеграція з іншими цифровими каналами: все більше компаній поєднують SMM з іншими інструментами цифрового маркетингу, такими як SEO, контекстна реклама, email-маркетинг, щоб створити комплексні стратегії просування.

2. Використання відеоконтенту: відео стає основним форматом контенту для залучення аудиторії, тому бізнеси активно розвивають відео-стратегії на платформах як Instagram, YouTube, TikTok.

3. Мобільна оптимізація: оскільки більшість користувачів соціальних мереж досягають до них через мобільні пристрої, мобільна оптимізація контенту і реклами є ключовим напрямом для SMM-стратегій.

4. Аналіз даних та аналітика в реальному часі: завдяки розширеним можливостям аналітики в соціальних мережах, підприємства можуть відстежувати ефективність своїх кампаній у реальному часі та оперативно коригувати стратегії.

5. Мікроцільова аудиторія та персоналізація: технології таргетингу дозволяють точно налаштовувати рекламу для маленьких, дуже специфічних аудиторій, створюючи персоналізовані пропозиції для кожного клієнта.

6. Взаємодія з інфлюенсерами: співпраця з популярними особами в соціальних мережах (інфлюенсерами) допомагає брендам створювати автентичні відгуки про продукти та послуги, що посилює довіру клієнтів.

7. Автоматизація процесів: використання чат-ботів, автоматичних відповідей та інших інструментів для автоматизації комунікацій в соцмережах дозволяє швидше обслуговувати клієнтів і підвищувати ефективність.

8. Інтерактивність і гейміфікація: використання інтерактивних елементів (конкурсів, опитувань, голосувань, ігор) для підвищення залученості користувачів та створення позитивного іміджу бренду.

9. Пряма трансляція (Live streaming): прямі трансляції дозволяють брендам створювати інтерактивний контент в реальному часі, що підвищує довіру до компанії та дозволяє глибше взаємодіяти з клієнтами.

10. Контент, орієнтований на соціальну відповідальність: бренди активно використовують соціальні мережі для просування своїх ініціатив у сфері екології, благодійності та корпоративної соціальної відповідальності.

11. Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR): використання VR/AR в маркетингових кампаніях відкриває нові можливості для створення інноваційного контенту та взаємодії з продуктами.

12. Інтеграція e-commerce в соцмережах: соціальні мережі, такі як Instagram і Facebook, активно впроваджують функціонал для здійснення покупок безпосередньо в додатках, що сприяє розвитку соціальної торгівлі.

13. Підвищення значення локалізації контенту: оскільки соціальні мережі використовуються по всьому світу, важливим напрямом є локалізація контенту для різних регіонів, мов і культур.

14. Контент на основі користувацького досвіду: розвиток контенту, створеного користувачами (UGC), дозволяє брендам створювати більш автентичний і переконливий контент, який буде мати більший вплив на інших споживачів.

15. Збереження конфіденційності та етики: з розвитком SMM стає важливим питання захисту персональних даних та етичних норм при використанні соціальних мереж для бізнес-цілей, що стимулює розвиток відповідальних рекламних практик.

Впровадження SMM як інструменту підвищення ефективності е-бізнесу дозволяє підприємствам значно розширити аудиторію та покращити взаємодію з

клієнтами, що сприяє збільшенню впізнаваності бренду та продажів. Завдяки точному таргетуванню та можливості моніторингу результатів у реальному часі, SMM дозволяє адаптувати маркетингові стратегії, підвищуючи їх ефективність. Крім того, SMM є економічно вигідним інструментом, що дозволяє знижувати витрати на традиційну рекламу та одночасно отримувати високий рівень залученості та лояльності споживачів.

Список використаних джерел:

1. Мельник О.А., Іванова Т.В. Сучасні тенденції розвитку соціальних мереж в е-бізнесі. *Вісник цифрової економіки*. 2024. Т. 27, №2. С. 112-116.
2. Kapoor S., Gupta P., Shukla A. Social Media Marketing and E-commerce: a Powerful Tool for Business Growth. *Journal of Digital Marketing*. 2024. Vol. 12, Issue 1. P. 45-50.
3. Дмитрів І.В. Роль SMM у формуванні стратегії електронного бізнесу. *Наукові дослідження в економіці*. 2023. №5. С. 72-75.
4. Smith J., Zhang L. The Impact of Social Media Marketing on E-commerce Success. *International Journal of E-commerce Studies*. 2023. Vol. 19, Issue 4. P. 208-214.
5. Баран Р.Я., Романчукевич М.Й. Оцінка ефективності рекламної діяльності в інтернет. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. С. 32-37.

УДК: 658:005.8:005.5:339.137.2

Коваленко Н.О., к.пед.н. доцент
Українська державна льотна академія
м. Кропивницький

ІНТЕГРАЦІЯ НОВИХ МЕТОДІВ РОЗРОБКИ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

В умовах глобалізації та швидкої зміни ринкових тенденцій підприємства змушені адаптуватися та вдосконалювати бізнес-процеси з метою підтримки конкурентоспроможності. Розробка нових проєктів дозволяє бізнесу впроваджувати інновації, що сприяє підвищенню якості продуктів та послуг, задовольняючи вимоги сучасного споживача. Кожен успішний проєкт у бізнесі – це можливість для компанії відрізнитися від конкурентів, підкреслюючи власну унікальність та пропонуючи споживачам вдосконалений, новий або унікальний продукт.

Проєктний підхід сприяє оптимізації внутрішніх процесів, зменшуючи витрати часу та ресурсів, що позитивно позначається на ефективності всієї організації. Використання сучасних методів розробки проєктів: гнучких (Agile) та інтеграційних (Lean), допомагає підприємствам швидше реагувати на зміни у зовнішньому середовищі. Завдяки правильно реалізованим проєктам компанії можуть впроваджувати технологічні інновації, що дозволяє не лише зменшити витрати, але й підвищити продуктивність та якість роботи.

Agile – це гнучка методологія розробки проєктів, орієнтована на швидку та ефективну адаптацію до змін і досягнення результатів через ітеративний підхід. Agile, наголошує на адаптивності, співпраці та ітераційній розробці, здатній швидко реагувати на мінливі вимоги. Основні особливості Agile полягають у

гнучкості, тісній співпраці з клієнтом, поступовому розвитку продукту та регулярному отриманні зворотного зв'язку.

Основні аспекти методу Agile:

1. Ітеративність: проект ділиться на короткі цикли, звані спринтами або ітераціями, протягом яких створюються невеликі, функціональні частини продукту.

2. Адаптивність: після кожного циклу проводиться перегляд і коригування плану на основі отриманих результатів і відгуків. Це дозволяє оперативно вносити зміни, що відповідають новим вимогам або умовам ринку.

3. Регулярний зворотний зв'язок: Важливим є постійне залучення замовника чи кінцевого користувача, що дозволяє коригувати продукт відповідно до його очікувань.

4. Командна робота: Agile передбачає тісну співпрацю всіх учасників проекту, сприяючи кращому розумінню цілей і забезпечуючи узгодженість роботи команди.

5. Фокус на кінцеву цінність: у центрі уваги стоїть не процес виконання, а створення продукту, який надає максимальну цінність для користувачів.

6. Прозорість та постійне вдосконалення: Команда регулярно переглядає власні процеси та шукає шляхи вдосконалення, що дозволяє підвищувати ефективність на кожному етапі.

Agile застосовується не лише у сфері ІТ, але й у різних галузях, де важлива швидка адаптація та ефективна розробка проєктів, особливо в умовах, коли потреби та вимоги можуть швидко змінюватись. Проєктна методологія Agile все частіше застосовуються у виробничих умовах для оптимізації робочих процесів і скорочення часу виходу на ринок. Наприклад, компанія General Electric запровадила Agile, що дало змогу командам швидко адаптуватися до мінливих уподобань споживачів і ринкових тенденцій для швидшого запуску продуктів і покращення якості.

Гнучка методологія пропонує кілька переваг, зокрема підвищену гнучкість, швидший час виходу на ринок, покращену співпрацю та підвищену задоволеність клієнтів. Розбиваючи проєкти на менші керовані ітерації, Agile дозволяє командам швидко адаптуватися до мінливих вимог і пріоритетів, зменшуючи ризик невдачі проєкту та забезпечуючи узгодження з потребами клієнтів.

Однак Agile також має свої обмеження. Однією з проблем є необхідність розширення проєкту, оскільки зацікавлені сторони можуть вимагати додаткових функцій або змін під час процесу розробки, що призведе до змін обсягу роботи та подовження термінів. Крім того, Agile вимагає високого рівня дисципліни та співпраці між членами команди, що може бути важко підтримувати, особливо у великих або розподілених командах.

Методологія розробки проєктів Lean була сформульована у виробничій практиці Toyota і згодом поширилася на різні галузі бізнесу, зосереджується на уникненні створення відходів, оптимізації процесів і забезпеченні максимальної цінності для клієнтів. Його основною метою є максимізація цінності для клієнта при мінімальних витратах ресурсів за рахунок усунення всіх видів втрат. Lean підхід активно використовується для оптимізації процесів і підвищення продуктивності, ефективності та якості.

Основні принципи Lean методології:

1. Фокус на цінності для клієнта: Вся діяльність у проєкті повинна приносити користь кінцевому споживачеві. Це допомагає чітко визначити, що є важливим, а що – зайвим.

2. Виявлення та усунення втрат (Muda): Lean спрямований на усунення всіх типів втрат, таких як зайві процеси, надлишкові запаси, неефективне використання часу, неякісна продукція тощо. Мета – уникнути всіх дій, які не додають цінності продукту або послугі.

3. Безперервний потік: проєкт має просуватися без затримок. Це досягається за рахунок налагодження процесів, щоб уникнути зайвих зупинок і досягати результатів якомога швидше.

4. Створення витягувальної системи (Pull): робота виконується тільки тоді, коли є потреба або запит від наступного етапу процесу чи від клієнта. Це запобігає нагромадженню непотрібної продукції або інформації.

5. Безперервне вдосконалення (Kaizen): Lean передбачає постійне вдосконалення процесів шляхом регулярного аналізу та пошуку кращих способів виконання роботи. Це дозволяє компанії постійно підвищувати ефективність.

6. Залучення команди: Lean робить акцент на важливості командної роботи та включає всіх співробітників у процес вдосконалення, що сприяє розвитку відповідальності та пошуку креативних рішень.

Lean методологія застосовується в різних галузях, включаючи виробництво, сферу послуг, логістику та навіть ІТ. Її метою є створення ефективної та гнучкої системи, яка швидко реагує на зміни в умовах ринку, зберігаючи високу якість і оптимізуючи використання ресурсів. Як методологія, Lean сприяє ефективності, якості та інноваціям у різних сферах, доводячи, що Lean – це не просто концепція виробництва, а спосіб мислення, який можна застосовувати будь-де для кращих результатів.

Наприклад, Toyota є засновником проєктної методології Lean, яку вона використовувала для створення ефективної виробничої системи – Toyota Production System (TPS). Завдяки TPS компанія зосередилася на усуненні всіх видів втрат, таких як надмірне виробництво, очікування та зайві запаси.

Впровадження методів Lean та Agile у бізнесі суттєво підвищує його конкурентоспроможність, сприяючи гнучкості та швидкій адаптації до змін ринку. Ці методології допомагають знизити витрати, усунути неефективні процеси та покращити якість продуктів і послуг, що відповідає очікуванням клієнтів та підвищує їхню задоволеність. Завдяки зосередженню на створенні цінності для споживачів і залученню всієї команди до вдосконалення, компанії досягають більшої продуктивності та скорочують час виходу нових продуктів на ринок. Усе це створює стійкі конкурентні переваги, закладаючи основу для тривалого успіху на ринку.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.П., Мельниченко Ю.В. Lean методологія як основа підвищення ефективності підприємства. *Науковий вісник економіки*. 2023. Т. 15, №3. С. 89-94.

2. Johnson R., Martinez M., Wang Y. The Impact of Agile Development on Business Competitiveness. *Business Innovation Journal*. 2023. Vol. 10, Issue 4. P. 102-108.
3. Петренко С.О. Застосування методології Lean у виробничих процесах. *Вісник управління підприємством*. 2022. №7. С. 55-61.
4. Brown L., Anderson T. Lean and Agile: Enhancing Business Agility and Customer Value. *International Journal of Business Strategies*. 2023. Vol. 18, Issue 2. P. 27-33.
5. Шевченко А.Г. Методологія Agile у проєктному менеджменті: основні принципи та ефективність. *Управління та адміністрування*. 2023. №9. С. 112-116.

УДК 339.138.

Литвин І.В., к.е.н., доцент;

Гамота А.А.,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ НА ВИСОКОКОНКУРЕНТНИХ РИНКАХ: АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ, ЕКОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ТА ДОСВІД КОМПАНІЇ «КОРМОТЕХ»

Актуальність створення і просування нового бренду на висококонкурентних ринках зумовлена динамічними змінами в сучасній ринковій економіці. Стан ринку вимагає від компаній залучення уваги споживачів, які сьогодні мають широкі можливості вибору товарів і послуг. Для успішного просування нового бренду необхідно враховувати глибоке розуміння потреб споживачів, комплексний аналіз ринку та вибудовування стратегії, що здатна забезпечити довгострокову конкурентну перевагу. Саме з огляду на це дослідження в даній сфері є важливим для розробки дієвих методів виходу на ринок, які адаптовані до його специфіки та динаміки.

На сьогодні процеси формування та просування бренду зазвичай відбуваються за класичними етапами: дослідження ринку, створення ідентичності бренду, визначення стратегії впровадження та оцінювання ризиків. Такий підхід є ефективним, проте вимагає адаптації до сучасних умов, які постійно трансформуються під впливом глобальних трендів. Водночас, згідно з міжнародними дослідженнями, вартість брендів на ринку щорічно зростає завдяки таким показникам, як лояльність споживачів, інноваційність та здатність реагувати на запити суспільства. Наприклад, аналітики компанії Interbrand, що спеціалізується на оцінюванні вартості брендів, зазначають, що вартість брендів із сильною екологічною складовою та активною соціальною позицією за останні роки суттєво зросла, що свідчить про запит суспільства на етичні цінності у бізнесі.

Прикладом вдалої реалізації принципів виведення нових брендів на висококонкурентних ринках є компанія «Кормотех», сімейне підприємство – найбільший виробник кормів для домашніх тварин в Україні, що займає 19% частки на Pet Food вітчизняного ринку[1]. Основними цілями компанії є збільшення ринкової частки, підвищення впізнаваності власних брендів,

зростання прибутку та розширення клієнтської бази. Спираючись на глобальні тренди, такі як екологічність виробництва, компанія інтегрує принципи «зеленої економіки» у свою діяльність, зокрема використовуючи стійкі інгредієнти. Це сприяє залученню сучасного споживача, який високо цінує екологічні аспекти продукції. Подібні стратегії просування демонструють позитивний вплив на репутацію бренду та формують його унікальну пропозицію.

У табл. 1 наведена інформація про основних гравців на Pet Food ринку, їхні основні бренди, середні ціни на їхню продукцію та частки ринку в Україні станом на 2024 рік.

Таблиця 1

Основні гравці на Pet Food ринку України

Компанії	Характеристика	Середні ціни за одиницю продукції, дол. США	Частки ринку України, %
Nestlé Purina	Компанія відома брендами Purina ONE, Friskies, Fancy Feast; наголос на якісних та поживних інгредієнтах.	1-4	42
Kormotech	Український виробник брендів Optimeal та Club 4 Paws; орієнтований на експорт на європейські ринки.	1-3	19
Mars Petcare	Власник брендів Pedigree, Royal Canin та Whiskas; має широкий асортимент і світове поширення діяльності.	1-4	15
Hill's Pet Nutrition	Преміум бренд з науково обґрунтованими дієтами; представлений лінійками Science Diet і Prescription Diet.	2-4	2
J.M. Smucker	Компанія володіє брендами Meow Mix, Milk-Bone, Rachael Ray Nutrish; пропонує продукти для сегментів споживачів з різними доходами.	1-3	2
General Mills	Власник бренду Blue Buffalo, популярного натурального корму без вмісту зернових складових.	2-4	1
Diamond Pet Foods	Включає бренди Diamond Naturals, Taste of the Wild; пропонує доступні корми	1-3	1

Процес сегментації ринку кормів для домашніх тварин передбачає детальне дослідження його динаміки, класифікацію за типами продукції (сухий, вологий корм, снеки, консерви) і ціновими категоріями (стандарт, преміум, супер-преміум). Після вибору цільового сегменту компанія проводить аналіз конкурентів для виявлення їхніх сильних і слабких сторін, стратегії ціноутворення та маркетингових підходів. Важливим етапом є визначення унікальної торгової пропозиції, яка чітко диференціює продукт від аналогів на ринку. Наприклад, акцент на екологічності упаковки або розробка спеціалізованих рецептур для різних порід тварин може підвищити лояльність споживачів та довіру до бренду.

На завершальному етапі формування брендової стратегії важливим є створення впізнаваного дизайну та загального брендингу, який відображає

основні цінності компанії. Для посилення впливу на ринок рекомендується залучення відомих медійних осіб та інфлюенсерів, які підтримують соціально значущі ініціативи, наприклад, спрямовані на захист довкілля. Така колаборація дозволяє підвищити впізнаваність бренду та розширити його клієнтську базу.

Таким чином, для успішного впровадження нового бренду в сучасних умовах необхідно зосередитися на інтеграції глобальних трендів у продукцію компанії, що дозволить краще відповідати актуальним запитам споживачів. Міжнародний досвід свідчить, що адаптація до суспільних цінностей та тенденцій сприяє підвищенню вартості бренду, що є важливим показником його стійкості на ринку.

Список використаних джерел:

1. Цінності та історія компанії «Кормотех». URL: <https://kormotech.com/uk/pro-nas/values-and-story>
2. Pet-економіка майбутнього або як бренди створюють цінність для чотирилапих. URL: <https://kormotech.com/uk/articles/pet-ekonomika-majbutn-ogo-abo-ak-brendi-stvoruut-cinnist-dla-cotirilapih>
3. Впровадження бренд-менеджменту в управлінську діяльність підприємства. URL: https://stud.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14420/4/Cluster2019_P041-упр045.pdf

УДК 657.37:330.142

*Малихін О.В.,
викладач циклової комісії економіки підприємства
та організації виробництва
Фаховий коледж приватного закладу вищої освіти
«Центральноукраїнський інноваційний біотехнологічний університет»
м. Кропивницький*

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

У нинішньому геополітичному контексті, особливо з огляду на триваючий воєнний стан та військові дії в Україні, підприємства стикаються з безпрецедентними викликами та загрозами, які значно впливають на їх економічну стабільність та діяльність. Війна спричиняє не тільки прямі руйнування інфраструктури та втрату ресурсів, а й накладає обмеження на логістику, збут та виробництво, що змушує підприємства шукати адаптивні стратегії управління та інновації для забезпечення ефективності в складних умовах. Зосередження уваги на розробці методів подолання таких загроз є критично важливим для виживання та процвітання підприємств в умовах воєнного часу.

Економічна безпека України переживає значні перетворення під впливом тривалої війни. Після періоду стабілізації і адаптації до перших масштабних шоків вторгнення, українська економіка розпочала перехід до умов воєнного режиму. Цей процес супроводжується як помірним оптимізмом експертів щодо економічного відновлення, так і зростанням нових викликів та загроз для

національної безпеки. У 2024 році основними викликами для економічної безпеки стали прямий деструктивний вплив воєнних дій. Це включає фізичне знищення основних засобів та інфраструктури, ускладнення ведення економічної діяльності на локальних рівнях через ракетно-дронові атаки, а також дефіцит кваліфікованих робочих кадрів та збільшення макроекономічних дисбалансів. У контексті невизначеності щодо обсягів завданих війною збитків і можливостей їх відшкодування, відновлення економічного потенціалу залишається однією з головних проблем, які ставлять під загрозу економічну стабільність держави [1]. Збитки, завдані війною, продовжують збільшуватись. Згідно зі спільно підготовленою групою Світового банку, Єврокомісією та ООН (у період з 24.02.2022 р. по 31.12.2023 р.) «Швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення» (RDNA3) вартість післявоєнного відновлення в Україні за станом на кінець 2023 р. склала 486 млрд дол. США. Найбільш постраждалими є житловий сектор, транспорт, торгівля та промисловість, енергетика і сільське господарство. У регіональному вимірі найбільші руйнування зосереджені в Донецькій, Харківській, Луганській, Запорізькій, Херсонській та Київській областях. За оцінкою RDNA3, пряма шкода від великої війни становить майже 152 млрд дол. США [4].

Відтак у 2024 році українські підприємства продовжують зіштовхуватися з серйозними проблемами, спричиненими безпосереднім руйнівним впливом тривалого військового конфлікту. Ця ситуація призвела до значного знищення матеріальної бази та інфраструктури, що є фундаментом їхньої діяльності. Погіршенню ситуації сприяє не тільки нестача кваліфікованих працівників, але й макроекономічні дисбаланси, які ведуть до подальшої економічної нестабільності. Відновлення економічного потенціалу підприємств у постраждалих регіонах залишається серед головних проблем, які ставлять під загрозу економічну стабільність країни в цілому. Вплив збитків та нестабільності вимагає активізації відновлювальних процесів та адаптації бізнес-стратегій, що можуть забезпечити не лише виживання, а й подальший розвиток українських підприємств в нових умовах. В умовах триваючої війни точне визначення всіх викликів та загроз для економічної безпеки України є неможливим через непередбачуваність її тривалості. Однією з ключових проблем є перешкоди для вільного переміщення товарів між Україною та країнами ЄС, викликані страйками чи дискримінаційними торговельними обмеженнями. Це створює складність у забезпеченні ефективної діяльності українських підприємств. Посилення зовнішньої нестабільності та ризик ескалації воєнних дій може суттєво нашкодити ланцюгам постачання, що впливає на більшу кількість країн-партнерів та загалом на українську економіку. Інші специфічні ризики, що можуть впливати на довгострокову стабільність і ефективність українських підприємств, включають збільшення конкуренції за доступ до корисних копалин, важливих для промисловості України. Екстремальні погодні умови посилюють виклики для продовольчої безпеки та водопостачання, що може спонукати до міграції та впливати на логістику, критично важливу для підтримки стабільної роботи підприємств. Крім того, залежність від міжнародної допомоги та періодичність її надходження можуть становити загрозу для реалізації

стратегічних цілей підприємств. Нарешті, безпека в області цифровізації, зокрема контроль за технологіями зі штучним інтелектом, є критичною для забезпечення безперервної і безпечної діяльності підприємств у сучасних умовах [2, 3].

Отже, українські підприємства стикаються з численними викликами та загрозами, які впливають на їхню ефективність та сталість:

1. Фізичні руйнування (пряме знищення виробничих потужностей, інфраструктури та складських приміщень, що призводить до припинення або зменшення виробництва).

2. Перебої у ланцюгах постачання (пошкодження транспортної інфраструктури і логістичних мереж ускладнює імпорт та експорт товарів, викликаючи нестачу сировини та комплектуючих).

3. Втрата робочої сили (мобілізація, вимушена міграція, та людські жертви серед працівників зменшують кількість кваліфікованих працівників, необхідних для підтримки операційної діяльності).

4. Макроекономічні дисбаланси (інфляція, девальвація національної валюти, і зміни в економічній політиці можуть зменшити прибутковість і збільшити витрати).

5. Загрози фізичної безпеки (ракетні удари, дроніві атаки вимагають витрат на захист об'єктів та персоналу).

6. Невизначеність строків військового конфлікту (відсутність ясності щодо закінчення війни ускладнює стратегічне планування та залучення інвестицій).

7. Санкції та обмеження (міжнародні санкції можуть обмежувати доступ до ринків та зменшувати обсяги зовнішньоекономічних відносин).

8. Збої в енергетичній системі (пошкодження та нестабільність енергетичної інфраструктури спричиняють перебої в енергопостачанні, що критично впливає на діяльність підприємств, зокрема у важливих виробничих та технологічних процесах).

Окреслені виклики вимагають від українських підприємств адаптації до швидко змінюваних умов, розробки нових бізнес-стратегій, та пошуку ефективних рішень для забезпечення сталого розвитку та економічної безпеки.

Пропонуємо для забезпечення ефективної діяльності українських підприємств в умовах викликів та загроз, особливо під час війни, можна використати наступні стратегічні підходи:

1. Посилення стійкості інфраструктури. Зміцнення фізичної безпеки об'єктів, включаючи відновлення та модернізацію виробничих потужностей, щоб мінімізувати наслідки прямих ударів або деструктивних подій.

2. Диверсифікація ланцюгів постачання. Розвиток альтернативних джерел постачання та розширення логістичних маршрутів для зменшення залежності від уражених війною регіонів.

3. Розвиток кадрового потенціалу. Інвестиції в навчання та розвиток персоналу, включаючи залучення та утримання фахівців, можливість віддаленої роботи для збереження робочої сили під час криз.

4. Фінансова стійкість. Використання фінансових інструментів для забезпечення ліквідності та кредитних гарантій, залучення допомоги від держави та міжнародних донорів для покриття прямих воєнних збитків.

5. Інновації та технологічна адаптація. Впровадження новітніх технологій для оптимізації виробництва, вдосконалення продукції та процесів, автоматизація для зниження залежності від людського фактора.

6. Заходи щодо зменшення енергозалежності. Розробка та впровадження заходів енергоефективності, інвестиції в альтернативні джерела енергії для забезпечення незалежності та стабільності енергопостачання.

7. Кризове управління та оперативне реагування. Розробка планів кризового управління, організація оперативних центрів для швидкого реагування на зміни умов діяльності.

8. Безпека і цифровізація. Захист критично важливої інформації та систем, впровадження сучасних ІТ-рішень для забезпечення безперебійної роботи та захисту від кіберзагроз.

Застосування цих стратегій допоможе українським підприємствам не тільки виживати в непростих умовах, але й зберегти свою конкурентоспроможність та сприяти сталому розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analychni-dopovidi/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-dovhotryvaloyi-viyny>

2. Продіус О., Адирова Т. Особливості менеджменту організацій в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ. *Економіка та суспільство*. 2023. (58). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-61>

3. Прохорова В., Залуцька Х., Маслак Т. Механізм управління розвитком сучасних підприємств як адаптаційна перевага їх стратегічного функціонування. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2021. 11(22). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-11\(22\)-08](https://doi.org/10.33296/2707-0654-11(22)-08)

4. UKRAINE. Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). February 2022 – December 2023. February 2024, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P180>

УДК 33

*Мусієнко О.С., ст. судовий експерт
сектору товарознавчих та гемологічних досліджень
відділу товарознавчих, гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності
Кіровоградського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України;*

*Бордіян О.О.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

РОЗВИТОК АГРОКОНСАЛТИНГУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах невизначенності, відповідно до проблем, що виникають внаслідок повномасштабного військового вторгнення та необхідністю

забезпечення ефективності підприємницької діяльності зростає актуальність питань інформаційного забезпечення процесів управління. Значна питома вага інформаційних запитів управління в підприємницькій діяльності пов'язується із звітністю.

Ефективне управління підприємством неможливо без якісної звітності. Звітність забезпечує зворотний зв'язок між результатами діяльності та прийнятими управлінськими рішеннями, дозволяючи постійно вдосконалювати бізнес-процеси.

Звітність є не лише результатом бухгалтерського обліку, а й невід'ємною частиною його методології. Вона узагальнює облікові дані та одночасно слугує інструментом для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства.

Звітність є результатом застосування статистичних методів до даних бухгалтерського обліку і, таким чином, є містком між обліком і статистикою. Вона не лише узагальнює облікові дані, а й надає інформацію, необхідну для статистичного аналізу економічних процесів.

Сільському господарству притаманна суттєві особливості (сезонність виробництва, залежність від кліматичних умов, специфіка земельних відносин тощо) [10], що не тільки ускладнює ведення агробізнесу, а і значно впливає на процес формування, використання і подання звітності. Цей процес і без того є складним та багатоетапним [3], що потребує ґрунтовних вузькоспеціалізованих знань. Крім того, натеper проблема посилюється процесами цифровізації [1, 5, 9]. Управлінський апарат малих підприємств здебільшого не може це забезпечити, тому є доцільним залучати фахівців консалтингових служб [2, 4, 7]. У сільській місцевості це здебільшого дорадчі служби. Натеper сільськогосподарське дорадництво (agricultural extension) в різних країнах має різні організаційно-правові форми, моделі державної підтримки та цільову спрямованість.

Послуги, що надаються дорадчими службами (службами поширення знань – agricultural extension), вважаються атрибутами суспільного блага. Відповідно у світі на початок ХХІ сторіччя налічувалось близько півмільйона працівників таких служб, і більш 80% цих служб фінансувалося державою [8].

В Україні у суспільстві є розуміння щодо необхідності і ролі державної підтримки дорадництва, що підтверджується прийнятими нормативними документами. Так у 2011 році було прийнято Концепцію формування державної системи сільськогосподарського дорадництва. Відповідно до цього документу декларовано формування «ефективної державної системи сільськогосподарського дорадництва як дієвого інструменту впровадження державної аграрної політики, забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства та сільських територій, подолання бідності на селі шляхом провадження просвітницької діяльності та надання соціально спрямованих дорадчих послуг суб'єктам господарювання на селі і сільському населенню з метою підвищення рівня знань та вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення сільського господарства»[6].

В Україні позитивним є наявність реєстру дорадницьких структур та фізичних осіб, що отримали сертифікати дорадників та експертів-дорадників. Проте проблема фінансування також має місце. Перед війною було запроваджено часткове фінансування дорадницьких послуг (обмежено

переліком). Проте натепер, з початком війни, цю програму призупинено. Також є проблеми з доступом до реєстру та його оновленням.

Зарубіжні науковці, що вивчають проблематику розвитку дорадництва зазначають, що інвестиції в служби поширення знань або сприяння недержавному поширенню знань є потенційно важливими інструментами для підвищення продуктивності сільського господарства і збільшення доходів фермерів. Вони акцентують увагу на тому, що понад 90% світового персоналу з розповсюдження знань перебувають у країнах, що розвиваються. Це обумовлено тим, що в умовах розвитку малого підприємництва в агробізнесі саме і виникає потреба у дорадчих послугах, що є справедливим і відносно України.

Враховання перманентних змін чинного законодавства з оподаткування та податкової звітності, а також стратегічних, що стосується напрямів реформування спрощеної системи оподаткування відповідно до Національної стратегії доходів до 2030 року. При наданні консультацій доцільно залучення експертів – дорадників, що спеціалізуються на питаннях обліку, оподаткування та звітності, а саме консультування з питань:

- формування звітності за земельним податком;
- вибору оптимальної системи оподаткування – за умови наявності різних систем оподаткування;
- формування внутрішньогосподарської звітності для суб'єктів підприємницької діяльності, що спеціалізуються на вирощуванні зернових;
- методичного забезпечення щодо використання технологічних карт, складання екологічних паспортів поля, ведення накопичувальних особових рахунків у розрізі центрів витрат та центрів відповідальності тощо.

Отже, формування, використання та подання звітності малими агропідприємствами є складним і багатоетапним процесом оптимізувати який можливо шляхом співпраці з дорадницькими структурами (службами поширення знань – agricultural extension).

Список використаних джерел:

1. Іванова Н.А., Мільман Л.М., Сакун А.Ж. Застосування блокчейн-технологій у бухгалтерському обліку та аудиті: аналіз інноваційних можливостей у контексті цифрової трансформації. *Економіка. Фінанси. Право*. №2, 2024. С. 14-17. Doi: <https://doi.org/10.37634/efp.2024.2.3>.
2. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Кононенко Л.В. Агроконсалтинг як інструмент забезпечення реалізації сталого сільського розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 102-108 DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.102-108>.
3. Кононенко, Л.В., Сисоліна, Н.П., & Чумаченко, О.С. Звітність підприємств в умовах сталого розвитку: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2021. (6), 179-186. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6\(39\).179-186](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6(39).179-186).
4. Кононенко, Л., Савченко, В., & Карнаушенко, А. Консалтинг в агробізнесі: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2023, (17), 50-56. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.7>.
5. Плекан, М.В., Скрипник, С.В., & Шепель, І.В. (2021). Діджиталізація бухгалтерського обліку як ефективний елемент управління. Сучасні аспекти науки: VIII-ий том колективної монографії / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Братислава: ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. 141 с.

6. Про схвалення Концепції сільського розвитку до 2030 року: Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: surl.li/uvezgb.

7. Савченко, В., Кононенко, Л. Оптимізація функціонування малих сільськогосподарських підприємств у контексті співпраці з регіональними дорадчими службами. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2022, (14), 43-51. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>.

8. Anderson, J. R., & Feder, G. (2007). Agricultural extension. *Handbook of agricultural economics*, 3, 2343-2378. [https://doi.org/10.1016/S1574-0072\(06\)03044-1](https://doi.org/10.1016/S1574-0072(06)03044-1).

9. Karnaushenko, A., Tanklevska, N., Povod T., Kononenko, L., & Savchenko, V. Implementation of blockchain technology in agriculture: fashionable trends or requirements of the modern economy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. No. 9(3). P. 124-149. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.06>.

10. Tanklevska, N., Cherniavska, T., Skrypnyk, S., Boiko, V., & Karnaushenko, A. Financing of Ukrainian agricultural enterprises: Correlation-regression analysis. *Scientific Horizons*, 2023. 26(8), 127-139. <https://doi.org/10.48077/scihor8.2023.127>.

УДК 336.647

Новосьолова О.С., к.е.н., доцент;

Мезетков А.О.,

здобувач вищої освіти

Херсонський національний технічний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасному бізнес-середовищі, яке характеризується загальною невизначеністю проблема формування і ефективного використання капіталу стає все більш актуальною. Саме формування капіталу підприємствами передбачає формування головного фактору виробництва і підприємницької діяльності, в процесі свого функціонування забезпечуються інтереси як власників підприємств, так і держави, працівників тощо.

Проведемо оцінку капіталу на прикладі конкретного підприємства – ТОВ «ГКС УА». Основний вид діяльності – 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

В таблиці 1 представлено склад та структуру власних та залучених джерел фінансування майна.

Таблиця 1

Склад та структура джерел фінансування майна ТОВ «ГКС УА»
у 2021-2023 роках*

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 роки
Джерела формування майна, тис. грн.:	486244	436427	432809	-53435
Власний капітал, тис. грн.:	-60478	-168452	305820	+366298
у % до майна	-12,4	-38,6	70,7	+83,1
Залучені кошти, тис. грн.:	546722	604879	126989	-419733
у % до майна	112,4	138,6	29,3	-83,1

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Дані таблиці 1 свідчать, що джерела формування майна підприємства зменшилися у досліджуваному періоді на 53435 тис. грн. Власний капітал ТОВ «ГКС УА» збільшився на 366298 тис. грн, і на кінець 2023 року становив – 305820 тис. грн., а залучений – зменшився на 419733 тис. грн. і за підсумками 2023 року становив – 126989 тис. грн. Отже, підприємство суттєво наростило власний капітал за досить значного зменшення залучених ресурсів. У 2021-2022 роках власний капітал товариства мав від’ємне значення, що говорить про значне накопичення непокритих збитків у попередні роки діяльності. Проте у 2023 році ТОВ «ГКС УА» вдалося істотно поліпшити структуру джерел фінансування, досягнувши позитивного значення власного капіталу. Детальний аналіз складу та структури пасивів товариства дозволить з’ясувати джерела фінансування, за рахунок яких ТОВ «ГКС УА» зміг залучити додаткові кошти.

У таблиці 2 представлено детальну структуру пасиву балансу ТОВ «ГКС УА» за останні 3 роки.

Таблиця 2

Склад та структура пасивів ТОВ «ГКС УА» у 2021-2023 роках*

Показник	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення 2021/2023 роки, в.п.
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	523	0,1	523	0,1	589	0,1	0,0
Капітал у дооцінках	814	0,2	814	0,2	814	0,2	0,0
Додатковий капітал	–	–	–	–	470579	108,7	+108,7
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	–61815	–12,7	–169789	–38,9	–166162	–38,4	–25,7
Усього за розділом I	–60478	–12,4	–168452	–38,6	305820	70,7	+83,1
II. Довгострокові зобов’язання							
Інші довгострокові зобов’язання	351070	72,2	470638	107,8	–	–	–72,2
Усього за розділом II	351070	72,2	470638	107,8	–	–	–72,2
III. Короткострокові зобов’язання							
Короткострокові кредити банків	60298	12,4	173	0,0	853	0,2	–12,2
Поточна кредиторська заборгованість за:	109287	22,5	126612	29,0	118856	27,5	+5,0
довгостроковими зобов’язаннями	58888	12,1	78945	18,1	81997	18,9	+6,8
товари, роботи, послуги	35260	7,3	46206	10,6	35495	8,2	+0,9
розрахунками з бюджетом	416	0,1	89	0,0	149	0,0	–0,1
зі страхування	164	0,0	–	–	–	–	0,0
розрахунками з оплати праці	559	0,1	49	0,0	6	0,0	–0,1
за одержаними авансами	14000	2,9	1323	0,3	1209	0,3	–2,6
Поточні забезпечення	94	0,0	103	0,0	108	0,0	0,0
Доходи майбутніх періодів	296	0,1	226	0,1	138	0,0	0,0

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Інші поточні зобов'язання	25677	5,3	7127	1,6	7034	1,6	-3,7
Усього за розділом III	195652	40,2	134241	30,8	126989	29,3	-10,9
Підсумок	486244	100,0	436427	100,0	432809	100,0	-

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Отже, структура пасивів підприємства у досліджуваному періоді зазнала суттєвих змін. Протягом 2021-2022 років ТОВ «ГКС УА» мало від'ємне значення власного капіталу, тому діяльність товариства переважно фінансувалася за рахунок інших довгострокових зобов'язань – за їх рахунок покривалося 72,2% від усіх пасивів у 2021 році.

У 2022 році значення довгострокових зобов'язань зросло ще більше – до 107,8%, однак вже у 2023 році усі інші довгострокові зобов'язання ТОВ «ГКС УА» було погашено повністю. Що ж стосується короткострокових зобов'язань, то їхня частка була значно менша за довгострокові: у 2021 році – 40,2%, у 2022 році – 30,8%, а у 2023 році – 29,3%, тобто загальне зменшення склало 10,9 в.п. Найвагомішою статтею короткострокових зобов'язань були кредиторська заборгованість та короткострокові кредити банків, хоча частка останніх у пасивах у 2023 році істотно зменшилася.

У 2023 році варто відзначити суттєве поліпшення структури капіталу ТОВ «ГКС УА», оскільки підприємство за рахунок додаткового внесення капіталу змогло погасити значну частину своїх зобов'язань.

У досліджуваному періоді капітал підприємства зменшився на 53435 тис. грн., що становить 11,0%. Що відбулося за рахунок зменшення довгострокових зобов'язань на 351070 тис. грн. та короткострокових – на 68663 тис. грн., або 35,1%.

При цьому власний капітал зріс із -60478 тис. грн. до 305820 тис. грн., при цьому статутний капітал збільшився на 66 тис. грн., або на 12,3%, додатковий капітал – на 470579 тис. грн., а непокриті збитки зросли із 60478 тис. грн. до 166162 тис. грн., тобто на 104347 тис. грн., або на 168,8%.

Загалом же наявність значних обсягів накопичених збитків вимагає від менеджменту підприємства більш ретельних підходів щодо управління доходами та витратами підприємства задля досягнення позитивних фінансових результатів.

Отже, ТОВ «ГКС УА» у 2023 році значно поліпшив структуру свого капіталу, проте у товариства все ще залишається значний обсяг непокритих збитків минулих років, що потребує підвищення ефективності управління його капіталом, особливо в частині оптимізації його формування.

Таким чином, капітал є одним із найважливіших елементів функціонування та розвитку економічної системи. Він посідає головне місце в розподілі і перерозподілі матеріальних благ, тому що саме йому належить ця функція. Знаходження раціональної структури капіталу вимагає вибору компромісу між ризиком та дохідністю, який ґрунтується на тому, що зростання частки позикових засобів підвищує фінансовий ризик, а також збільшення частки залученого капіталу забезпечує приріст рентабельності власних коштів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Фінансова звітність ТОВ «ГКС УА» за 2021-2023 роки. Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/14121018/finances> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2018. 554 с.
3. Попович Д.В., Алимов О.С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1. С. 31-35.

УДК 330.322.16:332.146.2

*Петрова І.П., к.е.н., старший дослідник
Інститут економіки промисловості НАН України*

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ВІДНОВЛЕННІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У умовах обмежених публічних ресурсів і зростаючих потреб територіальних громад у модернізації інфраструктури, публічно-приватне партнерство (ППП) виступає важливим механізмом для залучення ресурсів та сприяння співпраці між державою і приватним сектором. Така взаємодія дозволяє поєднати ресурси, знання та можливості обох секторів для досягнення спільних цілей. PPP стає важливим інструментом у розвитку територіальних громад, зокрема в умовах відновлення після війни. Найбільшу роль у цьому процесі відіграє здатність PPP залучати додаткове фінансування, підвищувати ефективність управлінських процесів та стимулювати впровадження інновацій, які складно реалізувати за допомогою традиційного державного фінансування [1].

Основною функцією PPP є вирішення проблеми фінансового дефіциту в громадах. Коли місцеві бюджети не можуть покрити витрати на масштабні інфраструктурні проекти, приватний сектор надає необхідний капітал. Це дає змогу реалізувати важливі проекти, такі як будівництво доріг, мостів, шкіл, лікарень, водопостачальних і каналізаційних систем, що є основою сталого розвитку громад [2]. Крім того, PPP дозволяє розподіляти фінансові ризики між державою та приватними партнерами, що знижує навантаження на публічний сектор.

Іншим важливим аспектом PPP є підвищення якості та ефективності реалізації інфраструктурних проектів. Приватні партнери часто мають необхідні досвід, технології та управлінські навички для значного покращення процесів проектування, будівництва та експлуатації об'єктів. Участь підприємств у партнерстві забезпечує довгострокову зацікавленість у результатах проекту, оскільки їхні інвестиції безпосередньо залежать від успіху [3]. Це гарантує своєчасну реалізацію проектів і забезпечує високі стандарти якості, що підвищує рівень життя мешканців громади.

Важливою перевагою PPP є його здатність впроваджувати інноваційні рішення. Приватний сектор має доступ до передових технологій, які можуть бути реалізовані через партнерство в громадах. Це особливо актуально у контексті

цифровізації та екологічних рішень [4]. Наприклад, ППП може передбачати впровадження смарт-систем для управління енергетикою, водопостачанням і відходами, що дозволяє знижувати витрати та підвищувати екологічну ефективність громад.

ППП також є важливим інструментом розвитку соціальної інфраструктури. Завдяки партнерствам територіальні громади можуть будувати нові освітні заклади, медичні установи, спортивні комплекси та культурні об'єкти [5]. Це покращує доступ до освіти, охорони здоров'я та сприяє підвищенню соціального благополуччя. Для багатьох громад ці об'єкти є основою для розвитку людського капіталу та зміцнення здорового суспільства.

Не менш важливою є роль ППП у підвищенні конкурентоспроможності громад. Якісна інфраструктура приваблює нові інвестиції та сприяє розвитку малого і середнього бізнесу [6]. ППП дає змогу створювати сучасні інфраструктурні об'єкти, як-от індустриальні парки, транспортні хаби або об'єкти для електронної комерції, що підвищує економічний потенціал громади та створює нові робочі місця.

Отже, публічно-приватне партнерство є критичним інструментом для розвитку територіальних громад, оскільки воно дозволяє залучати додаткові фінансові ресурси, підвищує якість, ефективність і інноваційність інфраструктурних проєктів. В умовах зростаючих потреб громад у модернізації інфраструктури ППП є важливим механізмом для сталого розвитку та зміцнення соціальної й економічної інфраструктури в умовах повоєнної реконструкції.

Список використаних джерел:

1. Приліпко С.М. Публічне управління розвитком територій на основі реалізації проєктів державно-приватного партнерства на засадах сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1559>
2. Ampratwum G., Tam V.W.Y., Osei-Kyei R. Critical analysis of risks factors in using public-private partnership in building critical infrastructure resilience: a systematic review, *Construction Innovation*. 2023. Vol. 23 No. 2, pp. 360-382. URL: <https://doi.org/10.1108/CI-10-2021-0182>
3. Liu L. X., Clegg S., & Pollack J. (2024). The Effect of Public–Private Partnerships on Innovation in Infrastructure Delivery. *Project Management Journal*. 2024. 55(1). 31-49. URL: <https://doi.org/10.1177/87569728231189989>
4. Omelianenko O., Petrova I., Chashechnikova O., Yurchenko O., Lytvynenko S., Berezova S. Information & Analytical Support of Innovation Processes Management Digitalisation at the Regional Level. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 No.3, March 2022, 644-652. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.3.84>
5. Fabre, Anaïs, and Stéphane Straub. The Impact of Public–Private Partnerships (PPPs) in Infrastructure, Health, and Education. *Journal of Economic Literature*. 2023. 61 (2). Pp. 655-715.
6. Callens C., Verhoest K., Boon J. (2022). Combined effects of procurement and collaboration on innovation in public-private-partnerships: A qualitative comparative analysis of 24 infrastructure projects. *Public Management Review*. 2022. № 24(6). Pp. 860-881.

*Пильникова Я.І.,
зав. сектору автотоварознавчих досліджень
відділу товарознавчих, гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності
Кіровоградського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України;*
*Єфремов А.О.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

РОЛЬ КОНСАЛТИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

В умовах постійних кризових явищ, зокрема економічних, політичних та соціальних потрясінь, роль консалтингових послуг для підприємств та організацій стає все більш важливішою.

З 2014 по 2024 рік Україна зіткнулася з багатьма кризами, викликаними зовнішніми факторами, включаючи окупацію Автономної Республіки Крим, гібридну війну на Донбасі, пандемію COVID-19 і повномасштабне російське вторгнення. Ці події значно послабили фінансовий стан підприємств і підірвали здатність адаптуватися до нових викликів. У ситуації, що склалася консалтингові послуги є важливим елементом виживання і стабільності бізнесу, допомагаючи вибудувати ефективну стратегію і подолати виклики кризи [1, 2].

Роль консалтингу дуже важлива для будь-якої країни. Значення консалтингу для України натепер зростає, що обумовлено військовими діями, та буде зростати у повоєнний період. Так, після Другої світової війни під час реалізації плану повоєнного відновлення «Плану Маршалла» та під час повоєнного відновлення Японії, Сполучені Штати Америки (США) не тільки надавали допомогу у вигляді грошових та матеріальних ресурсів, але й активно залучали консультантів до праці в урядових ініціативах та проєктах. Це включало як розвиток військово-промислового комплексу (ВПК), у рамках якого консалтингові компанії надавали професійні послуги як з питань управління ресурсами, планування та логістики, так і з технологічних питань, питань реформи освіти та адміністрування, тощо [3].

Український ринок консалтингових послуг натепер ще не досяг рівня країн Європейського Союзу (ЄС) та США за обсягом і часткою в структурі ВВП. Проте його роль у розвитку українського бізнесу незаперечна. У сучасних умовах консалтинг в Україні стає для підприємств важливим інструментом адаптації до постійно змінних умов (європейська інтеграція, наближення до європейських стандартів, посилення конкуренції, цифровізація, глобалізація тощо).

Консалтинг відіграє ключову роль у стратегічному розвитку, надаючи доступ до найкращих практик, інноваційних рішень та аналітичних інструментів, які допомагають підтримувати стабільність та підвищувати конкурентоспроможність бізнесу. Це основа для створення довгострокових

стратегій, оптимізації ресурсів і освоєння нових ринків, особливо в секторах економіки, що динамічно розвиваються. Через прагнення підвищити конкурентоспроможність українські підприємці активно звертаються до консалтингових компаній для вирішення стратегічних завдань, таких як розробка бізнес-планів, оцінка перспектив ринку, адаптація до змін у законодавстві та технологіях [3].

Консалтинг важливий для малого бізнесу, якому часто не вистачає ресурсів для розробки власних стратегій. Консалтингові фірми можуть допомогти проаналізувати ринок, оптимізувати бізнес-процеси та знайти можливості для розвитку. Для великих компаній консалтинг – це додатковий інструмент для отримання незалежної оцінки або вирішення складних завдань, з якими вони не можуть впоратися самотійно.

Консалтингові послуги особливо важливі для малого бізнесу. На ці підприємства припадає понад 90% бізнесу, вони забезпечують 60-70% зайнятості та 55% ВВП у розвинених країнах. Як зазначає Світова організація торгівлі, малі та середні підприємства є не тільки важливою частиною економіки, але і її основою [4].

Консалтингові послуги – це надзвичайно важливий інструмент для малого та середнього бізнесу, тому, що ці підприємства не мають достатньо ресурсів, щоб утримувати фахівців з різних питань. Державі необхідно максимально сприяти розвитку сфери консалтингової індустрії, як одного з головних елементів майбутнього ефективного повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Кононенко Л.В. Агроконсалтинг як інструмент забезпечення реалізації сталого сільського розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 102-108 DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.102-108>
2. Кононенко Л., Савченко В., & Карнаушенко А. Консалтинг в агробізнесі: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2023, (17), 50-56. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.7>
3. Understanding Post-War Reconstruction Efforts: Key Strategies and Challenges. Total Military Insight. URL: <https://totalmilitaryinsight.com/post-war-reconstruction-efforts/> (дата звернення: 01.11.2024)
4. Аналіз консалтингового ринку в Україні. UC.Market. URL: surl.li/xomcqy (дата звернення: 12.11.2024)
5. Світова організація торгівлі. URL: surl.li/ojxiyq (дата звернення: 12.11.2024)

*Погрішук О.Б., к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету;*

*Мазур В.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії);*

*Проць А.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
Західноукраїнський національний університет*

ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Від ефективності діяльності аграрних підприємств залежить продовольча безпека держави, її експортний потенціал, а також економічний та соціальний розвиток сільських територій. «Ринкові умови змінюються, конкуренція на ринках результатів агропродовольчої діяльності величезна, тому однотипні за структурою системи виробничо-господарської діяльності поступово втрачають конкурентоспроможність. Перспектива за диверсифікованими моделями виробничо-господарської діяльності, включаючи управління таким чином, щоб вона враховувала можливі майбутні зміни на ринку, у соціальній системі села» [1, с. 26].

Одним з провідних чинників, що впливають на ефективність діяльності аграрних підприємств в сучасних умовах є їх здатність адаптуватися до змін та вчасно реагувати на виклики. Діяльність аграрних підприємств відбувається під впливом глобалізації, інституційних змін, посилення конкуренції, науково-технічного прогресу, кліматичних змін та ін. У даному контексті досягнення ефективного розвитку аграрних підприємств залежить від розробки та реалізації обґрунтованої стратегії діяльності, впровадження інновацій за різними напрямками діяльності, а також раціоналізації використання ресурсів.

Впровадження у виробничу діяльність аграрних підприємств сучасних технологій, зокрема систем моніторингу урожайності, технологій точного землеробства, процесів автоматизації та роботизації, біотехнологій та ін. зумовлює зростання рівня продуктивності праці в аграрному секторі та відповідно підвищує ефективність та якість виробничих процесів аграрних підприємств.

Досягнення ефективного розвитку у сільському господарстві має відбуватись з дотриманням принципів екологічної безпеки та базуватись на таких складових як:

– розробка та впровадження освітніх програм для працівників аграрного сектору, що зосереджуються на реалізації практик еколого-безпечного ведення сільськогосподарського виробництва;

– використання відновлюваних джерел енергії для скороченню викидів у навколишнє природне середовище та зменшення залежності від традиційних енергетичних ресурсів;

– впровадження екологічно чистих технологій виробництва з метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище та підвищення ефективності виробничих процесів;

– забезпечення захисту ґрунтів від ерозії, покращення водного балансу через комбінування вирощування сільськогосподарських культур з багаторічними насадженнями;

– раціоналізація використання водних ресурсів, застосування у виробничих процесах водозберігаючих та водоочисних технологій, мереж крапельного зрошення; реалізація заходів щодо зниження забрудненості ґрунтів. «На сьогодні, на якість ґрунтів і продукти, які на цих ґрунтах вирощують, впливає все: вирви від вибухів, окопи, токсичні речовини від польоту ракет і рух важкої техніки. За офіційними даними, через війну в Україні забруднені понад п'ять мільйонів гектарів сільськогосподарських земель. Для порівняння: загальна площа України – близько 60 мільйонів гектарів» [2];

– розвиток органічного землеробства, що сприяє відновленню природної родючості ґрунтів, покращенню біорізноманіття та зменшенню вуглецевого сліду та базується на відмові від використання пестицидів та синтетичних добрив. «Одним з напрямків підвищення ефективності використання земельного потенціалу і діяльності в цілому є поступовий перехід до екологічного землеробства, яке передбачає перегляд системи внесення добрив і захисту рослин. Застосування цих системи на екологічних засадах дозволить аграрним підприємствам знизити витрати на виробництво і підвищити якість продукції та навколишнього середовища» [3, с. 56].

В сучасних умовах важливим завданням реалізації державної політики є забезпечення взаємодії між владою, бізнесом та наукою, створення сприятливого інституційного середовища для розвитку аграрних підприємств, покращення інвестиційного клімату, забезпечення ефективної підтримки державних і міжнародних програм, стратегій сталого розвитку.

«При розробці та реалізації стратегії, необхідно постійно враховувати зміни, які відбуваються під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища, тому вона повинна своєчасно коригуватися. Що стосується сільськогосподарських підприємств, то тут, необхідно відзначити, що в аграрному секторі лише незначна кількість вітчизняних підприємств займається розробкою і реалізацією стратегії, отримуючи при цьому прибуток» [4].

Ефективний розвиток також вимагає оптимізації організації ресурсного забезпечення, зокрема, аграрні підприємства повинні мати доступ до сучасних фінансових інструментів, таких як безвідсоткові кредити, страхування урожаю, державні програми підтримки та стимулювання інноваційного розвитку. Визначені механізми надають можливість мінімізувати значні фінансові ризики та отримати ресурси для розвитку високоефективного виробництва.

Соціальний контекст розвитку аграрних підприємств розкривається у забезпеченні належних умов праці та професійного зростання, підвищення кваліфікації працівників та формування соціальної інфраструктури у сільській місцевості. Аграрні підприємства впроваджують програми корпоративної соціальної відповідальності, що зосереджено підтримці населення та реалізації низки соціальних ініціатив, зокрема, екологічних проєктів.

Ефективний розвиток аграрних підприємств у міжнародному вимірі потребує формування нових та інтеграції до глобальних ланцюгів постачання. Зміцнення експортного потенціалу українського аграрного сектору, зокрема у виробництві зернових, олійних культур, м'яса та молочних продуктів, може бути реалізований через забезпечення високих стандартів якості продукції, сертифікацію за міжнародними вимогами та просування українських товарів на світових ринках.

Отже, досягнення ефективного розвитку аграрних підприємств у сучасних умовах вимагає застосування комплексного підходу, що враховує економічну, екологічну та соціальну складові та включає кліматичну адаптацію, технологічну модернізацію, підвищення інвестиційної привабливості, посилення інтеграційної взаємодії із зовнішніми партнерами. Лише в умовах досягнення збалансування екологобезпечного ведення господарської діяльності, суспільних цінностей та інтересів бізнесу можливе досягнення ефективною та безпечною діяльності аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Чукіна І.В., Коваленко Г.О., Жмуденко В.О. Напрями і стратегічні пріоритети ефективного розвитку виробничо-господарської структури аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 21-26.
2. Виговська І. Ні, війна не привід забувати про екологію. Після перемоги наша земля буде іншою: як війна впливає на довкілля і чи можна поліпшити ситуацію. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/eco/342447> (дата звернення 19.11.2024р.).
3. Сітковська А.О., Іванова Ю.В., Турлюн Я.Г. Вплив факторів на ефективність діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*, 2024. №2. С.52-58.
4. Кадирус І.Г., Донських А.С., Терещенко В.А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/66.pdf (дата звернення 19.11.2024р.).

УДК 33:63:65

*Сисоліна І.П., к.т.н., доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Транспортно-логістична сфера України діє з врахування митної конвенції. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП прийнята у 1975 р. під егідою Європейської економічної

комісії Організації Об'єднаних Націй – міжнародна угода, яка набрала чинності в Україні у 1994р.) на меті має створення системи транспортування вантажів, які спрощують процедури їх оформлення при перетині ними кордонів [2].

Митне оформлення є засвідченням відомостей, отриманих під час митного контролю товарів, зокрема сільськогосподарської техніки, та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та оформленням результатів такого контролю, а також статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі та транзиту через її територію товарів та транспортних засобів [3].

В Україні, з початку війни задля адаптації до нових реалій, уряду країни прийшлося приймати безліч правових рішень в екстреному порядку. Транспортно-логістичної сфери торкнулися низка нових постанов теж. Це і спрощена система оподаткування, і можливості імпорту товарів за спрощеною процедурою без сплати митних платежів.

Нараду зі стандартним способом проходження митного контролю, який залишається можливим, зараз запроваджений ще й спрощений спосіб (це можливість декларування вантажу за спрощеною процедурою). Ця процедура передбачає те, що митний контроль і митне оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, які ввозяться на митну територію України через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для морського, автомобільного та залізничного сполучення, здійснюються без справляння митних платежів, зокрема ввізного мита, податку на додану вартість, акцизного податку, шляхом подання митному органу декларантом попередньої митної декларації без проведення митного огляду, без застосування фітосанітарного контролю, заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім державного експортного контролю) безпосередньо у пунктах пропуску (контролю) через державний та митний кордон України. При цьому процедуру митного оформлення можна завершити безпосередньо в пункті пропуску. Раніше така опція була доступна не у всіх митних органах [4].

Оновили також Угоду про лібералізацію вантажних перевезень між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає низку змін, що стосуються українських й іноземних перевізників. Тобто українським перевізникам достатньо мати на борту вантажівки витяг про отримання ліцензії на міжнародні перевезення вантажів англійською мовою з QR-кодом, який можна отримати у особистому кабінеті перевізника.

Водію необхідно обов'язково мати, при виїзді порожнім транспортом з України, документи, які підтверджують повернення з вантажем, який водій буде забирати на зворотному шляху. Це може бути договір або підписана перевізником заявка. Ці документи повинні містити, зокрема, ім'я, контактні дані та адресу відправника, в них має бути вказано місце завантаження.

Протягом всього рейсу на борту повинні бути документи у паперовому або електронному вигляді, які підтверджують тип перевезення. Йдеться про товаротранспортні накладні, вантажні митні декларації, коносаменти тощо [7].

Щоб спростити процедури митного оформлення та зменшити обсяги митних процедур на кордоні Держмитслужбою застосовується пост-митний

контроль та проводяться документальні перевірки, дають можливість перенести акцент митного контролю на етап після «митного оформлення». Декларанти самостійно здійснили доплату митних платежів, в результаті проведення пост-митного контролю, на загальну суму понад 54,2 млн гривень.

Проте відповідно до Закону України від 20.03.2024 № 3613-ІХ «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо особливостей здійснення митного контролю та митного оформлення окремих категорій товарів», з 16.05.2024 відновлено право митних органів проводити документальні перевірки щодо дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів [5].

Українська митниця наразі зазнає значних цифрових інноваційних трансформацій. Так, постійно поступово впроваджуються нові ІТ-рішення, зокрема 15 серпня 2024 року Державна митна служба України анонсувала впровадження нової автоматизованої системи митного оформлення у всіх автомобільних пунктах пропуску на державному кордоні [1].

Цифрова реформа митниці повинна бути спрямована на спрощення процедур, оптимізацію процесів, зниження витрат, мінімізація ризиків та економію часу. Цифрова трансформація є перманентним процесом і передбачає інноваційні зміни, які ґрунтуються на підходах та процесах, що діють у країнах ЄС, тобто з урахуванням подальшої євроінтеграції України [6].

Таким чином, новації що відбуваються як в українському законодавстві, так і в процесах митного регулювання перевезення вантажів підготовлюють бізнес до поступового переходу на митне законодавство європейського зразка та подальшої євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Державна митна служба. URL: <http://surl.li/ctjkh>
2. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_012#Text
3. Митний Кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
4. Перевезення вантажів в Україну та митне оформлення. Як організувати вантажні перевезення за нових умов? <https://trans.info/ru/perevezennya-vantazhiv-v-ukrayinu-ta-mitne-oformlennya-yak-organizuvati-vantazhni-perevezennya-za-novih-umov-282230>
5. Пост-митний контроль та документальні перевірки – ефективні форми контролю за достовірністю і повнотою сплати митних платежів <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/post-mitnii-kontrol-ta-dokumentalni-perevirki-efektivni-formi-kontroliu-za-dostovirnistiu-i-povnotoiu-splati-mitnikh-platezhiv-1896>
6. Сисоліна І.П., Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П. Митне оформлення вантажів в умовах цифровізації: проблеми та перспективи. № 66 (2024): *Економіка та суспільство*. Електронний журнал <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-131>
7. «Транспортний безвіз»: оновлено правила виконання міжнародних перевезень вантажів <https://mtu.gov.ua/news/35733.html>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЗАХОДИ ЇЇ ПІДТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У глобалізованому світі конкуренція між країнами та компаніями досягла безпрецедентного рівня. Переможцями стають ті, хто здатний постійно оновлюватися та адаптуватися до мінливих умов. Інновації є ключем до успіху в цій боротьбі. Саме нові ідеї, продукти та сервіси дозволяють компаніям виходити на нові ринки, збільшувати свою частку та забезпечувати стабільний розвиток. Однак, для того щоб інновації мали реальний вплив на економіку, необхідно створювати екосистему, яка сприятиме їх виникненню, розвитку та комерціалізації.

Різноманітність трактувань поняття інноваційна діяльність (табл.1) показує наскільки важливою і актуальною вона є.

Таблиця 1

Поняття інноваційної діяльності

Автор	Сутність поняття
С.М. Ілляшенко та ін. [1].	Інноваційна діяльність – це процес створення, провадження та поширення інновації
Т.П. Близнюк [2].	Інноваційна діяльність – це складна динамічна система заходів з використання результатів закінчених науково-технологічних досліджень, організаційно-економічних розробок або інших науковотехнологічних досягнень, яка функціонує під впливом факторів середовища усіх рівнів (зовнішнього та внутрішнього) з метою задоволення мінливого індивідуального попиту і потреб суспільства в цілому в конкурентоспроможній продукції (товарах, роботах, послугах)
О.В. Чумак [3].	Інноваційна діяльність – це діяльність, в результаті якої народжується щось нове (новація), яке відзначається неповторністю та оригінальністю і якого до того не існувало в природі, суспільстві
О.П. Коюда, В.Ф. Колісниченко[4].	Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання та комерціалізацію наукових, техніко-технологічних досліджень та розробок учасниками інноваційного процесу для випуску та реалізації нових конкурентоспроможних товарів (послуг, робіт), технологій, організації управління, гнучкої структури, механізму прийняття рішень й координації науково-інноваційного процесу
С.Г. Гордієнко [5].	Інноваційна діяльність припускає цілий комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, і саме у своїй сукупності вони приводять до інновацій [22].

Зрозуміло, що в таблиці наведено лише деякі трактування.

Отже, у загальному розумінні сутність розвитку інноваційної діяльності – це сукупність прогресивних, якісно нових змін, що безперервно виникають у часі і просторі, і сприяють дальшому якісному розвитку суспільства [6].

Підприємства, що проводять і прагнуть проводити інноваційну діяльність і надалі, ставляться до працівників з творчим потенціалом з більшою привітністю, частіш за все пропонують достойну оплату праці, сприятливий робочий графік тощо.

Законодавство у сфері інноваційної діяльності має широкий спектр і відповідає Конституції України, складається з Цивільного та Господарського кодексів України, Законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про основи національної безпеки України», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у цій сфері.

З 13 січня 2024 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності» № 3534-ІХ, який вніс зміни до законів України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» і «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».

З огляду на безпрецедентні виклики воєнного часу та необхідність оперативно реагувати на мінливі потреби оборони та безпеки держави, було розширено перелік пріоритетних напрямів. Цей перелік матиме чинність до повного відновлення миру в Україні, але не пізніше 31 грудня року, що настає після скасування воєнного стану.

Для прискорення процесів відновлення та модернізації країни, уряд ініціює розробку нових законодавчих актів, що стимулюватимуть наукову та інноваційну діяльність. Прийняття цих законів дозволить сконцентрувати ресурси на найбільш перспективних напрямках, які сприятимуть розвитку нових технологій та індустріальних галузей, необхідних для забезпечення національної безпеки та економічного зростання.

Основними напрямами визначено:

- 1) національна безпека і оборона;
- 2) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;
- 3) інформаційні та комунікаційні технології;
- 4) енергетика та енергоефективність;
- 5) раціональне природокористування;
- 6) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;
- 7) нові речовини і матеріали [7].

Таким чином, одна з головних задач сьогодення в Україні зберегти творчий інноваційний потенціал як на рівні підприємств, так і на рівні держави для подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: [монографія] / За ред. д. е. н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Папірус, 2010. – 621 с.
2. Близнюк Т.П. Вплив циклічності розвитку економіки на інноваційну діяльність підприємства / Т.П. Близнюк. – Х.: ФОП Александрова К.М., 2008. – 352 с.
3. Чумак О.В. Соціально-філософський аналіз поняття «інновація» та «інноваційна діяльність» / О.В. Чумак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISnIK_36_14.pdf.
4. Коюда О.П. Інноваційна діяльність: від оцінки привабливості до інвестиційного забезпечення / О.П. Коюда, В.Ф. Колісниченко. – Харків: ХНЕУ, 2009. – 276 с.
5. Гордієнко С.Г. Інноваційна діяльність: проблеми, сутність, змістовні складові та напрями удосконалення / С.Г. Гордієнко // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – Т. 7. – № 2. – С. 15-32.
6. Петрова І.Л., Шпильова Т.І., Сисоліна Н.П. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: Монографія / За наук. ред. проф. Петрової І.Л. К.: Дорадо, 2010. – 320 с.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3534-IX#Text>

УДК 642.59

*Харченко І.В., к.е.н., доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

КОРЕКТНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОКОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК ЗАЛОГ ПЕРЕМОГИ В КОНКУРЕНТНІЙ БОРОТЬБІ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Відомо що готельно-ресторанному бізнесі як і в інших бізнесах існують загальна конкурентні стратегії, завдяки яким ті чи інші заклади харчування перемагають конкурентній боротьбі. На даному етапі в Кропивницькому існує багато закладів ресторанного бізнесу які працюють дуже цікаво. Це свідчить про те що ринкова економіка і її головний важіль розвитку конкуренція дуже активно і реально стимулює а власників ресторанів удосконалюватись шукати нові шляхи залучення споживачів, нові прийоми конкурентної боротьби. відомо що як і в інших видах бізнесу так і в ресторанному бізнесі існують три загальноконкурентні стратегії, які вперше сформулював відомий професор гарвардської школи бізнесу Майкл Портер і які інші дослідники також вважають основними. І такими що в цілому описують головні конкурентні переваги кожної стратегії.

1. Диференціація:

Стратегія диференціації фокусується на створенні унікальних пропозицій, які вирізняють ресторан від конкурентів. Це може бути пов'язано з унікальною концепцією, ексклюзивним меню, незвичайною атмосферою, сервісом або інноваційними технологіями. Приклад-ресторани з екзотичними кухнями, ресторани високої кухні або заклади, що пропонують унікальні атмосферні та кулінарні концепції.

Конкурентна перевага: Залучення лояльних клієнтів, готових платити більше за унікальний досвід.

2. Лідерство за витратами і цінами.

Ресторани, що використовують стратегію цінового лідерства, прагнуть запропонувати конкурентоспроможні ціни, пропонуючи при цьому стандартну якість продуктів і послуг.

3. Фокусування (Нішевий ринок):

Стратегія фокусування передбачає спеціалізацію на конкретній ніші ринку, надаючи продукти або послуги, які задовольняють унікальні потреби певної цільової аудиторії. Це може бути фокус на географічному регіоні, типі кухні, цінній категорії або особливих потребах клієнтів, ресторани веганської або органічної кухні, ресторани для людей з особливими дієтичними вимогами, кафе з локальною кухнею або концептуальні заклади. Конкурентна перевага – сильне позиціонування на конкретному ринку та лояльність цільової аудиторії.

Як приклади загальноконкурентних стратегій іноді в літературі можна почитати як конкурентну стратегію інновації та технологічні рішення, сервіс і обслуговування клієнтів. Але це не є конкурентною стратегією, це є лише рисою кожної конкретної стратегії. Тобто передбачається, що в стратегії диференціації є така необхідна риса – мають бути інновації і відповідний сервіс. І ще одне, не описане в прикладах загальноконкурентних стратегій – як відомо, той самий Майкл Портер стратегію оптимальних витрат, яка зараз дуже відома і реалізується багатьма фірмами на ринку, але не в галузі ресторанного бізнесу, а перш за все в галузях машинобудування – це стратегія оптимальних витрат – він її назвав провальною.

Головною рисою цієї стратегії є поєднання високої якості і помітно нижчих, ніж у конкурента цін. Аналізуючи риси всіх стратегій, можна вважати що таку саму стратегію реалізують і деякі ресторани які інколи можуть називати стратегією лідерства за цінами і витратами. В нашому випадку ознакою такої стратегії є смачна їжа але об'ємна порція блюда. Але наша стаття не про це – ми хочемо розглянути питання, як деякі фірми, які хочуть себе позиціонувати як диференціатори, реалізують цю стратегію і чому такі фірми не мають успіху на ринку.

В місті Кропивницькому є достатньо багато ресторанів і конкуренція між ними, як ми вже говорили є достатньо жорсткою. Це змушує їх ефективно працювати і відповідно шукати нові шляхи для залучення клієнтів. Ми хочемо розібрати досвід одного ресторану, який знаходиться в досить привабливому місці, яке постійно насичене людьми. Цей ресторан мав би користуватися немалою популярністю – місце чудове, в парку, інтер'єр також викликає захоплення – в ньому гарно, затишно, і хочеться сидіти і насолоджуватись оточуючим середовищем і компанією. Декілька раз ми були в цьому ресторані і у нас залишалася дуже приємне враження. Це стосувалося і їжі – дуже смачно. Офіціанти і власники цього ресторану підкреслюють оригінальність їх кухні. Проте виникає враження, яке зрозуміло не відразу. Ми як клієнти цього ресторану можемо погодитись – їжа оригінальна і дуже смачна. Але після відвідування клієнти задоволені, дуже швидко в них виникає відчуття голоду.

Їжа оригінальна, смачна, але порція її абсолютно недостатня. Чи є такі чи є такі прийоми і стратегії в ресторанному бізнесі? Так, є.

Ресторани, що пропонують маленькі порції, але за високою ціною (наприклад, ресторани високої кухні або концептуальні заклади), можуть використовувати цей підхід для створення іміджу преміум-класу. Це відповідає стратегії диференціації, де розмір порції стає не головним чинником цінності, а скоріше вираженням ексклюзивності та мистецтва кулінарії – наприклад, ресторани, що пропонують маленькі порції делікатесів (наприклад, у стилях французької або молекулярної кухні), можуть акцентувати увагу на ексклюзивності інгредієнтів і високому рівні сервісу. Виникає питання – чому ж даний ресторанний заклад не має успіху у своїй діяльності в конкурентній боротьбі?

Автори [1] пропонують методологічний підхід до оцінки якості продукції і модель SERVQUAL, яка пропонує оцінювати п'ять факторів – доступність, надійність, впевненість, емпатія і матеріальні складові в наданні послуг. Ми вважаємо що в даному рецепті найголовнішим в нашій ситуації є матеріальні складові а саме недостатній розмір порції для того, щоб клієнти відчували повне задоволення. Коли порція здається «щедрою» порівняно з ціною, це створює позитивне враження і підвищує сприйняття «вартості» їжі.

У деяких випадках ресторани можуть запропонувати більші порції для групових замовлень або сімейних обідів, що сприяє поліпшенню клієнтського досвіду і покращує прихильність клієнтам. Це особливо актуально для сімейних ресторанів або ресторанів, що спеціалізуються на групових замовленнях.

Розмір страви впливає на конкурентну стратегію ресторанів у кількох аспектах, включно з ціновою політикою, диференціацією, сприйняттям цінності, операційними витратами та психографією клієнтів. Ресторани можуть використовувати розмір порції як стратегічний інструмент для виділення на ринку, поліпшення клієнтського досвіду або прив'язки до певної цільової аудиторії.

Психографія клієнтів – це метод аналізу споживачів, який вивчає їхні психологічні характеристики, як-от цінності, інтереси, мотиви, спосіб життя, переконання та поведінку. На відміну від демографічного аналізу, який зосереджений на таких факторах, як вік, стать, дохід або сімейний стан, психографія фокусується на внутрішніх аспектах споживчої поведінки та глибшому розумінні того, чому та як людина ухвалює рішення щодо купівлі. Дослідженню психографії приділена велика увага в науковій літературі що стосується конкурентної боротьби в ресторанному бізнесі. [2, 3, 4, 5]. Ми пов'язуємо слабкість конкурентної боротьби даного ресторану з маленькою порцією блюда. Це наше дослідження психографії клієнтів. Воно не є надто глибоким, щоб на нього можна було покладатись. В літературі, присвяченій конкурентній боротьбі, також з однією з рекомендацій є вдала адаптація до місцевих умов. На це вказують дослідники [6, 7]. Тому наша рекомендація – увагу приділити психографічним дослідженням клієнтів і з'ясувати, чому за чудових умов ресторанний заклад не має великого успіху.

Список використаних джерел:

1. Кукліна Т.С., Корнієнко О.М. Дослідження якості послуг у закладах ресторанного господарства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 11. 2016 с.416-419
2. Service Management and Marketing: Customer Management in Service Competition" Christian Grönroos Wiley India Pvt. Limited, 2007
3. Roger Fields Roger, Fields (2014), Restaurant Success by the Numbers. Ten Speed. Press; 2 edition, 322 p. (2008)
4. Philip Kotler, John T. Bowen, James Makens «Marketing for Hospitality and Tourism» Sixth Edition .Pearson Education Limited 2014
5. Joanne Finkelstein «Dining Out: A Sociology of Modern Manners» New York : New York University Press, 1989 128p
6. Collins Kankam-Kwarteng Barbara Osman "Performance of restaurants: Recognizing competitive intensity and differentiation strategies "Takoradi Technical University, Ghana Stephen Acheampong Ghana Baptist University College, Ghana *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, Vol. 6, Issue 3, 2020, pp. 25-34 7. Marieke de Mooij "Global Marketing and Advertising: Understanding Cultural Paradoxes " SAGE, 2010: 323p.

УДК: 654.1:629.7(045)

Чорногор Н.О., к.пед.н. доцент;

Шкуро О.М.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Українська державна льотна академія

м. Кропивницький

ВПЛИВ БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАКОМПАНІЙ

Дослідження впливу безпеки польотів на економічну ефективність діяльності авіакомпанії має значну актуальність, оскільки, безпека є одним із ключових факторів, що безпосередньо впливають на стабільність і розвиток авіаційної галузі. Порушення норм безпеки або аварії можуть призвести до значних фінансових втрат, не лише через прямі витрати на ремонт, компенсації або штрафи, а й через втрату довіри пасажирів та репутації. Стабільність безпеки польотів підвищує конкурентоспроможність авіакомпанії, оскільки пасажирів завжди обирають авіаперевізника, який надає гарантії безпеки їх подорожей, вчасної доставки багажу або вантажу.

Підвищення безпеки авіаперевезень позитивно позначається на зменшенні витрат на страхування та гарантує стабільність роботи авіакомпанії в умовах жорсткої конкуренції. Однак інвестиції в безпеку, такі як модернізація авіаційного парку або навчання персоналу є досить значними. Водночас, впровадження сучасних технологій для підвищення безпеки дозволяє знизити ризики нещасних випадків та аварій, що, в свою чергу, знижує потенційні витрати на відшкодування збитків та на судові розгляди.

Авіакомпанії, що активно впроваджують заходи з підвищення безпеки, можуть отримати додаткові переваги у вигляді знижок на страхування або

підвищення лояльності пасажирів, що безпосередньо впливає на фінансові показники. Проблеми з низьким рівнем безпеки польотів можуть призвести до значних затримок рейсів або їх скасування, що призведе до додаткових витрат і втрат пасажиропотоку. Таким чином, підтримка високих стандартів безпеки є важливим чинником у забезпеченні довгострокової фінансової стабільності авіакомпанії [1, 2].

У сучасних умовах безпека польотів є важливою складовою стратегії розвитку авіакомпаній, інвестування в її підвищення може стати вирішальним фактором для збереження конкурентоспроможності на ринку. Відповідно, підвищення рівня безпеки польотів дозволяє авіаперевізникам ефективніше управляти операційними витратами, знижуючи ймовірність виникнення непередбачених ситуацій, що потребують додаткових витрат. Отже, забезпечення безпеки польотів може бути не лише етичною, але й економічною необхідністю для успіху авіакомпанії.

У 2022 році через пандемію та складнощі з персоналом авіакомпанія «EasyJet» стикнулася з масовими затримками та скасуваннями рейсів. Після цього було виплачено компенсації пасажиром відповідно до європейських стандартів. Пасажири мали право на компенсацію в межах від 250 до 600 євро залежно від тривалості затримки та відстані рейсу. Загальна сума компенсацій в результаті скасованих та затриманих рейсів склала понад 10 мільйонів євро [3].

У червні 1988 року під час демонстраційного рейсу Air France 296, на якому екіпаж мав продемонструвати можливості нового літака Airbus A320, стався трагічний інцидент. Літак, під час спроби посадки, не зміг правильно оцінити висоту і занадто низько опустився, внаслідок чого врізався в землю, що призвело до катастрофи на посадковій смузі аеродрому. В результаті аварії загинуло 3 пасажири, а ще 50 були поранені. Шкода пасажиром і багажу: три пасажири загинули, кілька десятків були поранені, багаж пасажирів також був пошкоджений внаслідок аварії, пасажири, які пережили аварію, подали позови проти авіакомпанії за нанесену шкоду. У результаті цього інциденту Air France була змушена виплатити компенсації постраждалим пасажиром та родинам загиблих. Сума компенсацій склала 2 млн. євро, оскільки компанія повинна була відшкодувати витрати на лікування постраждалих, а також виплатити компенсації за смерть родичів. Крім того, авіакомпанія була змушена покрити витрати на відновлення пошкодженого літака та фінансові витрати, пов'язані з юридичними позовами, сума витрат склала 3,1 млн. євро [4].

Недотримання стандартів безпеки польотів і помилки екіпажу можуть призвести до серйозних наслідків для авіакомпаній, включаючи не тільки людські втрати, але й значні економічні збитки. Виплата компенсацій пасажиром та родинам загиблих є обов'язковою, що може становити мільйони доларів у випадку великих аварій. Крім того, такі інциденти наносять тяжкі репутаційні втрати, що знижує лояльність клієнтів і зменшує попит на послуги авіакомпанії. Підвищення рівня безпеки польотів є необхідністю для забезпечення довгострокової фінансової стабільності та конкурентоспроможності авіаперевізників. Таким чином, інвестиції в безпеку не лише сприяють запобіганню аваріям, але й допомагають уникнути значних економічних втрат.

Список використаних джерел:

1. Мельник О.А., Іванова Т.В. Вплив безпеки польотів на економічну ефективність авіакомпаній. *Вісник авіаційного менеджменту*. 2023. Т. 12, №4. С. 115-120.
2. Ковальчук В.І. Психологічні та технічні аспекти безпеки польотів у авіації. *Наукові дослідження в авіаційній галузі*. 2022. №9. С. 72-77.
3. Smith J., Roberts L., Zhang H. Safety Protocols and Economic Performance in the Aviation Industry. *Journal of Air Transport Economics*. 2024. Vol. 22, Issue 1. P. 34-42.
4. White M., Thompson R., Brown A. The Role of Flight Safety in the Financial Sustainability of Airlines. *Aviation Management Review*. 2023. Vol. 19, Issue 3. P. 58-63.

УДК 33

*Швиданенко Д.В.,
завідувач сектору економічних досліджень
відділу товарознавчих, гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності
Кіровоградський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України;
Томницький І.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ НАДАННЯ ДОРАДЧИХ ПОСЛУГ

Головним напрямом удосконалення аграрного консультування є розбудова ефективної системи підтримки як дорадників, так і сільгоспвиробників. Така система сприятиме впровадженню інноваційних підходів до управління господарствами [1].

Одним з напрямів оптимізації надання дорадчих послуг є стандартизація та оперативне поширення матеріалів, зокрема форм та таблиць. Створення національної бази даних та участь у міжнародних форумах також будуть сприяти впровадженню найкращих практик у роботу регіональних дорадчих служб.

Можна виокремити найбільш ефективні заходи дорадчої роботи:

- стандартизація та пришвидшення розповсюдження додаткових матеріалів серед сільськогосподарських виробників;
- підтримка у розробці та впровадженні експериментальних аграрних проєктів, що наочно продемонструють ефективність передових методів господарювання;
- організація регулярних форумів для обговорення результатів, перспектив та найкращих практик в аграрному менеджменті;
- розповсюдження експертних аналітичних матеріалів для популяризації та поглиблення знань з питань ефективного ведення агробізнесу;
- налагодження тісної співпраці з освітніми аграрними установами, що спеціалізуються на економічному розвитку сільського господарства;

– регулярне оновлення та надання актуальної інформації й аналітичних даних щодо фінансового управління в аграрному секторі [2, 3, 4].

Для успішного розвитку аграрного сектору та підвищення ефективності управління сільськогосподарськими підприємствами необхідно впровадити низку взаємопов'язаних заходів. Одним з них є створення платформи для обміну досвідом та вирішення актуальних питань. Це можна реалізувати через організацію регулярних заходів, таких як щорічні конференції чи тематичні зустрічі, присвячені управлінню агробізнесом. Такі заходи дадуть змогу оцінювати ефективність існуючих стратегій, ідентифікувати нові виклики та потреби, а також поширювати кращі практики, сприяючи не тільки розвитку підприємств, а і сільських територій.

Важливим аспектом дорадчої діяльності є постійне підвищення рівня знань та компетенцій в галузі аграрного менеджменту. Для цього необхідно забезпечити широке розповсюдження експертної інформації та аналітичних матеріалів. Консалтингові служби відіграють ключову роль у цьому процесі, готуючи та розповсюджуючи інформаційні бюлетені, що містять актуальні дані та рекомендації щодо ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами.

Заключним важливим аспектом є створення дієвих каналів комунікації для інформування сільськогосподарської спільноти. До них можуть входити спеціалізовані видання, галузеві виставки та інші інформаційні платформи, що, за можливості, підтримуються фінансовими установами. Основна мета – забезпечити формування інформаційного простору, де фермери будуть мати можливість отримуватимуть чітке уявлення про актуальні потреби та перспективи розвитку аграрного сектору.

Ефективні комунікаційні платформи дозволять доносити до аудиторії важливу інформацію про складні та довгострокові аспекти, такі як баланс між прибутковістю та сталим розвитком, перспективи розвитку сільських територій, стратегічне планування господарської діяльності, а також актуальні питання державної й міжнародної аграрної політики. Крім того, такі платформи можуть інформувати фермерів про можливості участі у формуванні та реалізації аграрної політики.

Реалізація цієї системи зменшить навантаження на існуючі агроконсалтингові служби, які нині стикаються з численними викликами, такими як різний рівень обізнаності фермерів, вирішення місцевих конфліктів, постійна потреба у підвищенні кваліфікації та наданні актуальної технічної інформації. Ці завдання вимагають значних ресурсів і зусиль для підтримки авторитету консалтингових служб та розвитку сільських громад.

Водночас нерівномірний та неефективний розподіл ресурсів консалтингу залишається проблемою. Формування чіткого переліку консалтингових послуг у сфері управління сільськогосподарським бізнесом створить умови для довгострокових позитивних змін, забезпечуючи активний обмін досвідом між фермерами та консультантами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text> (дата звернення 01.11.2024)
2. Безкровний М.Ф. Формування і розвиток регіональних інформаційно-консультаційних (дорадчих) служб : дис. ... докт. економ. наук: 08.00.04. Київ, 2017. 351 с.
3. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Кононенко Л.В. Агроконсалтинг як інструмент забезпечення реалізації сталого сільського розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 102-108 DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.102-108>
4. Кононенко, Л., Савченко, В., & Карнаушенко, А. Консалтинг в агробізнесі: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2023, (17), 50-56. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.7>.

УДК: 631.1:338.43

*Шепель А.В., к.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ДИНАМІКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У 2024 р. сільськогосподарське виробництво України зазнало певних змін у порівнянні з попередніми роками. Основні тенденції включають: Згідно з прогнозами Міністерства сільського господарства США (USDA), виробництво пшениці в Україні у 2024/2025 маркетинговому році очікується на рівні 22,9 млн тон, з експортом до 16 млн тон, виробництво кукурудзи прогнозується на рівні 26,2 млн тон, з експортом до 23 млн тон [1]. Посівні площі під соняшником залишаються стабільними, до 5,5 млн гектарів, Через надвиробництво та зниження цін, очікується зменшення посівних площ під соєю на 0,5 млн гектарів у 2025 р. Станом на 1 січня 2024 р. в Україні нараховувалося 390 тисяч голів у промисловому секторі [2]. Очікується зростання рівня рентабельності для всіх видів зернових та олійних культур у 2024 році [3]. Загалом, 2024 рік характеризується стабільністю у виробництві основних сільськогосподарських культур, зокрема пшениці та кукурудзи, а також позитивними тенденціями у рентабельності аграрного сектору.

За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств виявлено зменшення обсягів виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами. Представлені такі очікування респондентів щодо стану їх ділової активності на IV квартал 2024р. порівняно з попереднім кварталом (рис.1).

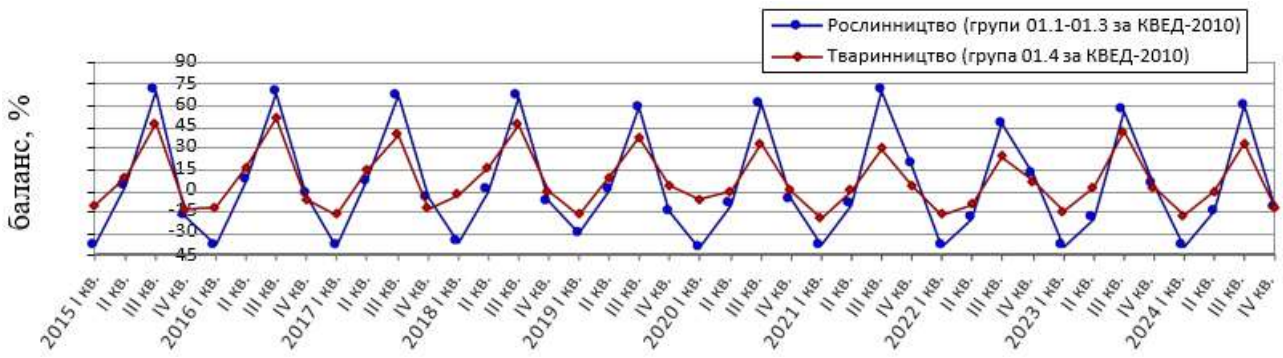

Рис.1. Очікувані зміни обсягу виробництва продукції сільськогосподарства України [4]*

Для подолання цих проблем необхідно розробляти комплексні програми державної підтримки, стимулювати інновації, створювати сприятливі економічні умови та активно впроваджувати заходи з адаптації до кліматичних змін.

На рис 2. спостерігається зростання цін на сільськогосподарську продукцію.

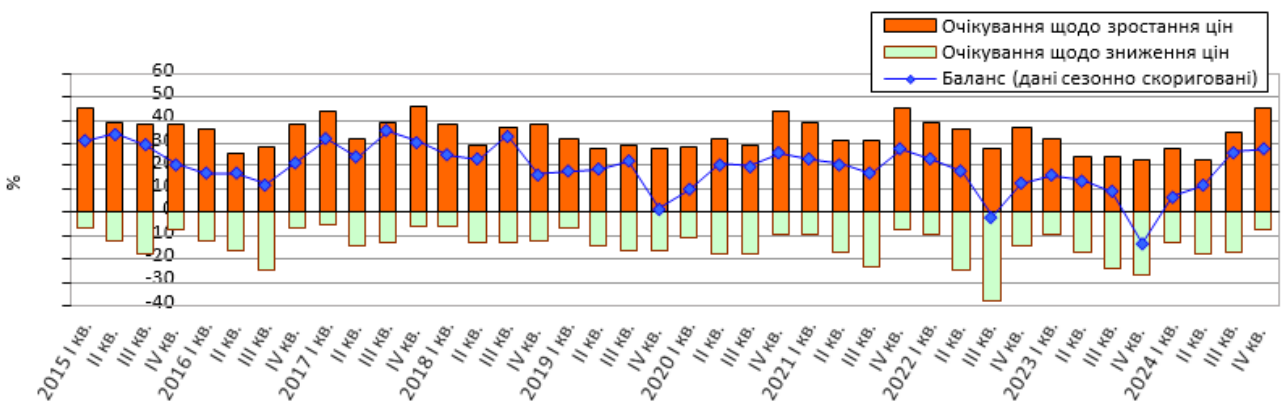

Рис. 2. Очікувані зміни цін на продукцію сільськогосподарських підприємств [4]*

На рис. 3. Наведена інформація щодо зменшення кількості працівників на сільськогосподарських підприємствах України.

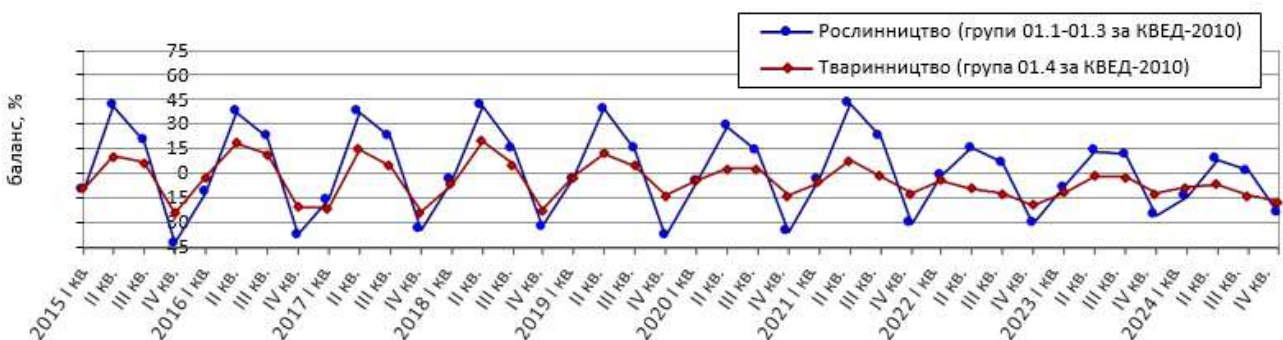

Рис. 3. Кількість працівників на сільськогосподарських підприємствах України [4]*.

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, із II кварталу 2022 року – без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії

Сільськогосподарська діяльність може стикатися з різними стримуючими факторами, які впливають на ефективність виробництва, фінансові результати та стабільність сектору. Основні з них: 1) природно-кліматичні фактори: посухи, аномальні опади, зниження рівня ґрунтових вод, повені, гради, буревії, пожежі, втрата родючості, ерозія, засолення, розповсюдження шкідників, хвороб рослин та тварин NF; 2) економічні фактори: брак коштів на сучасну техніку, добрива, пестициди, насіння, висока вартість ресурсів паливно-мастильних матеріалів, електроенергії, води, низькі закупівельні ціни (на продукцію сільського господарства через монополію трейдерів), недоступність кредитування (жорсткі умови банків, високі відсоткові ставки).

Найбільшими чинниками, що стримують сільськогосподарську діяльність в Україні, є інші фактори, які згруповані на рис.4.

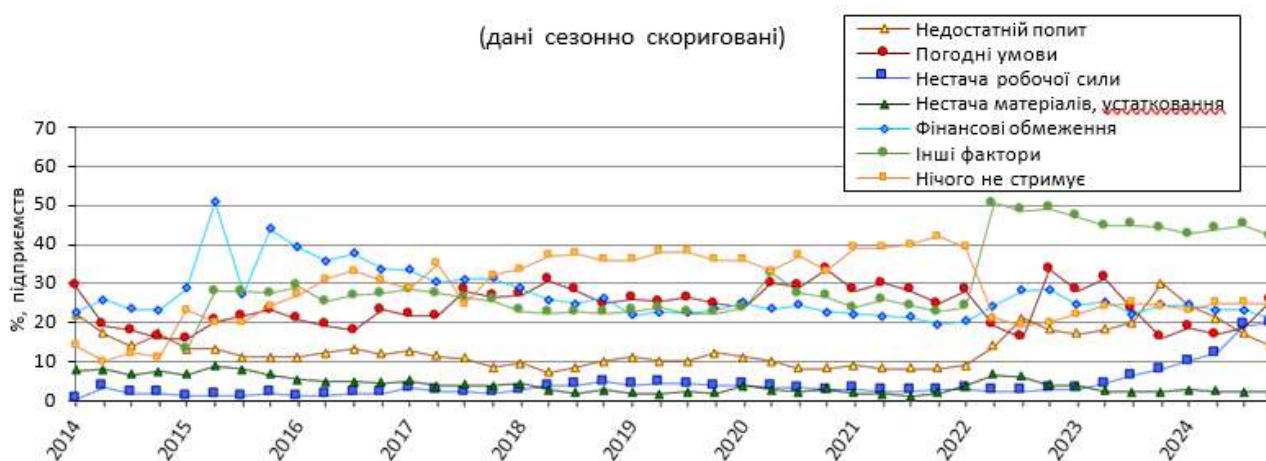

Рис. 4. Фактори, що стримують сільськогосподарську діяльність в Україні [4]*

Також потребує уваги і організаційні та правові проблеми: часті зміни законів та нормативних актів, брак інфраструктури (сховищ, доріг, пунктів переробки продукції), проблеми з землею (труднощі із реєстрацією права власності або оренди, фрагментація земель; технічні обмеження - низька продуктивність, високі витрати на ремонт, недостатнє впровадження сучасних технологій (дронів, систем точного землеробства), нестача кваліфікованих механіків та агрономів. Слід враховувати і міграцію населення з сільських районів до міст або за кордон, відсутність програм навчання та мотивації, відсутність соціальних послуг (освіти, медицини, культурних центрів у сільських районах). Політична та геополітична нестабільність призводить до знищення земель, мінування територій, санкції, експортні обмеження, митні бар'єри, низький рівень субсидій або їх нерегулярність.

Список використаних джерел:

1. USDA в оновленому прогнозі залишив без змін показники експорту й виробництва українського зерна. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3928062-usda-v-onovlenomu-prognozi-zalisiv-bez-zmin-pokazniki-virobnictva-j-eksportu-ukrainskih-zernovih.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 17.11.2024).

2. АгроПрогнози 2024: земля, ціни, тенденції. URL: https://latifundist.com/spetsproekt/1057-agroprognozi-2024-zemlya-tsini-tendentsiyi?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 18.11.2024).

3. У 2024 році рослинництво буде беззбитковим, а прибутковість тваринництва знизиться – Мінагрополітики. URL: https://avm-ua.org/uk/post/u-2024-roci-roslinnictvo-bude-bezzbitkovim-a-pributkovist-tvarinnictva-znizitsa-minagropolitiki?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 19.11.2024).

4. Очікування сільськогосподарських підприємств у IV кварталі 2024 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/fin/rp/selo/sg_IVkv_2024_u.pdf (дата звернення 20.22.2024).

УДК: 336.1:330.342.14(477):339.9

*Шепель І.В., к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: РЕФОРМИ, РИЗИКИ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА

Українська економіка пережила серйозне скорочення у 2022 р., реальний ВВП впав на 29,1%, що стало найглибшим річним падінням в історії країни. Перші місяці війни принесли найзначніші економічні втрати: падіння на 14,9% у I кварталі 2022 р. Учасники фінансового ринку отримали значні збитки від спричинених війною збоїв операційної діяльності. Проте підтримка міжнародних партнерів сприяли стабілізації макроекономічної ситуації. Зниження безпекових ризиків, яке передбачається з наступного року, сприятиме пришвидшенню економічного зростання до 4,3% у 2024 р. та до 6,4% у 2025 р.. Деокупація територій і повноцінне відкриття чорноморських портів допоможуть збільшити обсяги промислового виробництва та експорту сільськогосподарських культур [1]. ЄС прагне розробити систему економічної безпеки, керуючись своїми цілями та інтересами. Мета полягає в тому, щоб максимізувати вигоди від відкритості економіки за мінімізації ризиків від надмірної залежності. [2]

Реформа фінансового сектору України, що здійснювалася за активної підтримки міжнародних фінансових організацій, сприяла макрофінансовій стабілізації та зміцненню спроможності регуляторів та учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам. Реформи, визначені в Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 р. та Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 р., що реалізовувалися регуляторами фінансового сектору, спрямовані на подолання системних проблем у фінансовому секторі та розбудову повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС. Зокрема, протягом останніх років НБУ разом із міжнародними партнерами працював над розробленням і впровадженням нових нормативних актів щодо капіталу та ліквідності, які відповідають європейській системі CRD/CRR, з метою сприяння фінансовій стабільності та стійкості української банківської системи.

Згідно з дослідженням, проведеним у травні 2023 року серед представників фінансового сектору, основними ризиками для стабільності ринку залишаються наслідки повномасштабної війни, корупція та недосконалість правосуддя. Погіршення якості активів, пов'язане з військовими діями, та зростання ризиків неплатоспроможності підкреслюють актуальність проведених реформ у фінансовому секторі. Однак, для забезпечення стійкості фінансової системи в умовах триваючої кризи необхідне подальше вдосконалення регуляторних механізмів та адаптація до нових викликів.

У червні 2023 р. Україна розпочала процес вступу до Організації економічного співробітництва та розвитку. Співпраця з міжнародними партнерами та організаціями є особливо важливою під час розроблення механізмів і стратегії відбудови України і має ґрунтуватися на засадах підзвітності і прозорості. Така відповідальність України перед партнерами потребує посилення зусиль із боротьби з корупцією в Україні. У березні 2023 р. Україна отримала позитивний проміжний звіт GRECO за результатами оцінювання боротьби з корупцією. Проте вже до кінця 2023 року Україна повинна продемонструвати прогрес у відновленні зобов'язань щодо декларування активів і забезпечення ефективного режиму протидії відмиванню коштів на підставі оцінки ризиків.

У квітні 2022 року ФГВФО запроваджено дистанційні виплати вкладникам банків, які є в управлінні ФГВФО. Для активнішого використання електронних платіжних засобів планується забезпечити подальший розвиток інфраструктури, а також сприяти розвитку фінансової грамотності. Розвиток інноваційних технологій відповідно до змін уподобань споживачів фінансових послуг, поширення віртуальних каналів обслуговування, персонізованих фінансових послуг, мобільних рішень, розвиток відкритого банкінгу та поширення співробітництва традиційних фінансових установ із FinTech-компаніями сприятимуть кращому задоволенню потреб клієнтів і вимагатимуть від регуляторів та ФГВФО більш гнучкого та проактивного підходу до регулювання та нагляду за більш широким спектром учасників фінансового ринку.. Завдяки вищезазначеним змінам буде удосконалено застосування новітніх мобільних ІТ-технологій під час надання професійними учасниками послуг своїм клієнтам із метою надання інвесторам можливості для здійснення інвестицій. Разом з тим для всіх учасників фінансового ринку повинні бути забезпечені рівні умови конкуренції, усунуено можливість використання арбітражу та забезпечено дотримання міжнародних стандартів з фінансового моніторингу.

Падіння економічної активності матиме тривалий негативний вплив на доходи бізнесу та населення, а також призведе до зменшення попиту на послуги фінансового сектору. Руйнування енергетичної й іншої цивільної інфраструктури та повільніше економічне відновлення підвищують кредитний ризик. У 2023 р. кредитування бізнесу відбувалося майже виключно в межах програми «Доступні кредити 5-7-9%»: її частка в чистому гривневому корпоративному портфелі досягла 26%. Ринкове кредитування відновлюватиметься лише з поживленням економіки. Під час війни частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі України збільшилася до 39,1% станом на 01 червня 2023 р [1].

У квітні 2022 р. ФГВФО запроваджено дистанційні виплати вкладникам банків, які є в управлінні ФГВФО. Для активнішого використання електронних платіжних засобів планується забезпечити подальший розвиток інфраструктури, а також сприяти розвитку фінансової грамотності. Розвиток інноваційних технологій відповідно до змін уподобань споживачів фінансових послуг, поширення віртуальних каналів обслуговування, персонізованих фінансових послуг, мобільних рішень, розвиток відкритого банкінгу та поширення співробітництва традиційних фінансових установ із FinTech-компаніями сприятимуть кращому задоволенню потреб клієнтів і вимагатимуть від регуляторів та ФГВФО більш гнучкого та проактивного підходу до регулювання та нагляду за більш широким спектром учасників фінансового ринку. Розширенню можливостей упровадження інновацій під час надання фінансових послуг професійними учасниками ринків капіталу сприятиме подальше розроблення змін до нормативно-правових актів НКЦПФР з питань провадження депозитарної діяльності, діяльності з торгівлі фінансовими інструментами та функціонування операторів організованого ринку. Завдяки вищезазначеним змінам буде удосконалено застосування новітніх мобільних ІТ-технологій під час надання професійними учасниками послуг своїм клієнтам із метою надання інвесторам можливості для здійснення інвестицій через інструменти ринків капіталу. Разом з тим для всіх учасників фінансового ринку повинні бути забезпечені рівні умови конкуренції для забезпечення дотримання міжнародних стандартів з фінансового моніторингу.

Програма ЄС Global Gateway⁴³, запущена в грудні 2021 р., є всеосяжною ініціативою, спрямованою на сприяння інвестиціям у формування взаємопов'язаності різних регіонів світу на основі різноманітних технологічних і комунікаційних платформ (global connectivity). Вона об'єднує різні інструменти в одну структуру. Маючи на меті залучити 300 млрд євро з 2021 по 2027 рр., програма зосереджується на розвитку сталих енергетичних, транспортних, цифрових та інших інфраструктурних проєктів у всьому світі, сприяючи стійкому глобальному відновленню, одночасно узгоджуючи потреби партнерів та інтереси ЄС [3]. Ця ініціатива також спрямована на зміцнення глобальних систем охорони здоров'я, освіти та досліджень. Global Gateway надає перевагу новій інфраструктурі над модернізацією наявної та спрямована на підвищення інфраструктурних можливостей країн з економікою, що розвивається.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору економіки. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf (дата звернення 20.11.2024).
2. Огляд стратегічних документів Європейського Союзу у сфері економічної безпеки: аналіт. огляд / [Д.С. Покришка]. Київ: НІСД, 2024. 41 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.12> URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-08/ad_strategiya-eb-es-sayt14082024.pdf (дата звернення 21.11.2024)
3. Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank «The Global Gateway». JOIN(2021) 30 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021JC0030>

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЦИФРОВОЇ РІВНОСТІ

Цифрова революція стрімко змінює наше життя, відкриваючи нові можливості для розвитку та прогресу. Однак, не всі мають рівний доступ до цифрових технологій. Цифровий розрив, що виникає між тими, хто має доступ до Інтернету та сучасних гаджетів, і тими, хто позбавлений таких можливостей, стає все більш гострою проблемою.

Цифровий розрив обмежує можливості для навчання, працевлаштування, участі в громадському житті. Люди, які не мають доступу до Інтернету, часто залишаються поза межами інформаційного суспільства, що може призвести до соціальної ізоляції та економічної нерівності. Цифрова рівність є ключовим елементом для забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу, місця проживання або економічного становища.

Держава відіграє ключову роль у забезпеченні цифрової рівності. Її завдання полягає в розробці та реалізації державних програм, спрямованих на забезпечення доступу до Інтернету у віддалених регіонах, підтримку розвитку цифрової інфраструктури, надання безкоштовного доступу до цифрових послуг для певних категорій населення, таких як студенти, пенсіонери та малозабезпечені. Держава також повинна інвестувати в розвиток мережі широкопугового доступу, будівництво оптичних мереж, забезпечення безперебійного зв'язку [4].

Регулювання ринку телекомунікацій також є важливим завданням держави. Встановлення правил, які сприяють конкуренції між провайдерами, запобігання монополізації ринку, регулювання цін на послуги Інтернету, забезпечення їх доступності для широких верств населення – все це необхідно для створення рівних умов для всіх користувачів.

Підтримка освіти та підвищення цифрової грамотності є ще одним важливим аспектом. Держава повинна інвестувати в розробку навчальних програм з цифрової грамотності, впровадження курсів з інформаційних технологій у школах та університетах, організацію тренінгів для вчителів та учнів, навчання базовим навичкам роботи з комп'ютером та Інтернетом. Це допоможе підготувати молоде покоління до життя в цифровому світі, надасть їм необхідні навички для успішної кар'єри та особистого розвитку [1].

Співпраця з бізнесом також є важливою. Держава повинна створювати партнерства з приватним сектором для розробки інноваційних рішень, що сприяють цифровій інклюзії, підтримувати стартапи та інноваційні компанії, які розробляють рішення для подолання цифрового розриву. Це може включати спільні проекти, гранти та інвестиції в технологічні стартапи, які працюють над розробкою доступних та інноваційних рішень для подолання цифрового розриву.

Громадські організації також відіграють важливу роль у забезпеченні цифрової рівності. Вони можуть надавати безкоштовний доступ до Інтернету,

створюючи громадські центри з доступом до Інтернету, проводячи комп'ютерні курси для всіх охочих, навчаючи базовим навичкам роботи з комп'ютером та Інтернетом, організовуючи майстер-класи та семінари. Ці центри можуть стати важливими точками доступу до цифрових технологій для людей, які не мають можливості мати Інтернет вдома.

Громадські організації можуть проводити інформаційні кампанії, поширюючи інформацію про важливість цифрових технологій, навчаючи людей користуватися Інтернетом, використовуючи соціальні медіа для поширення інформації про можливості та переваги цифрових технологій. Це допоможе підвищити обізнаність про важливість цифрових технологій та їх вплив на повсякденне життя [2].

Захист прав користувачів також є важливим завданням громадських організацій. Вони можуть надавати консультації та допомогу людям, які стикаються з проблемами доступу до Інтернету, захищати права користувачів в цифровому середовищі, боротися з цифровою дискримінацією. Це може включати юридичну допомогу, консультації з питань цифрової безпеки та конфіденційності, а також захист прав користувачів у випадках порушення їхніх прав в цифровому просторі.

Громадські організації можуть лобювати інтереси громадян, впливаючи на прийняття рішень на державному рівні, сприяючи розробці політики, спрямованої на забезпечення цифрової рівності, включаючись в робочі групи та комітети, які розробляють стратегії та програми з цифрової інклюзії. Це допоможе забезпечити, щоб інтереси всіх громадян були враховані при розробці державної політики та програм.

Забезпечення цифрової рівності – це складний і багатогранний процес, який вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та громадських організацій. Лише за умови тісної співпраці всіх зацікавлених сторін можна досягти значних успіхів у подоланні цифрового розриву та створенні більш справедливого і інклюзивного цифрового суспільства. Взаємодія між державними інституціями, приватним сектором та громадськими організаціями є ключовим фактором для досягнення цих цілей [3].

Успішне подолання цифрового розриву вимагає комплексного підходу, який включає не тільки технічні рішення, але і соціальні та економічні ініціативи. Важливо забезпечити, щоб всі громадяни мали рівні можливості для доступу до цифрових технологій та навичок, необхідних для успішного функціонування в сучасному світі. Це допоможе створити більш рівне та інклюзивне суспільство, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал і внести свій вклад у розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Шаповалова, І.І. Цифрова трансформація в Україні: сучасні виклики та перспективи / І.І. Шаповалова. Київ: Університет економіки та права, 2022. 320 с.
2. Коваленко, В.В. Цифрова рівність: державні ініціативи та виклики / В.В. Коваленко. Харків: Видавничий дім «Фоліо», 2021. 256 с.
3. Охріменко, І.М. Роль держави у забезпеченні цифрової рівності в Україні // Економіка та суспільство. 2023. № 39. С. 115-120.
4. Міністерство цифрової трансформації України. Національна стратегія цифрової трансформації України до 2030 року // Міністерство цифрової трансформації України. Київ. 2020. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення 23.11.2024).

*Апаренко Р.М.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: доцент Ключковська В.О.)
Донецький національний університет ім. Василя Стуса*

ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ І СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ

Постановка проблеми. Трудовий потенціал держави – ключовий компонент її економічної стабільності та розвитку. Війна в Україні створила низку гострих викликів для ринку праці: скорочення кількості робочої сили, масові переміщення населення, порушення економічних зв'язків та загальне зниження продуктивності. Поглиблення економічної кризи, викликане збройним конфліктом, призвело до значного зниження зайнятості, посилення структурних проблем у сфері праці, високого рівня безробіття, що спонукає до перегляду стратегій державного регулювання ринку праці. За даними Міністерства економіки, станом на кінець 2023 року рівень безробіття в Україні сягнув 35%, що є найвищим показником за всю історію країни [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційні підходи до аналізу ринку праці, запропоновані українськими та закордонними дослідниками, дозволяють побачити, як економічні кризи впливають на зайнятість та мобільність трудових ресурсів. Наприклад, Михайло Туган-Барановський і Євген Слуцький внесли важливий вклад у розуміння циклічних економічних коливань та їхнього впливу на ринок праці [2]. Сучасні дослідники, як Юрій Городніченко та Роман Шеремета, наголошують на необхідності адаптації ринку праці до умов глобальних криз, що передбачає гнучкість робочих місць і заходи для зниження рівня безробіття в умовах воєнного часу.

Сучасні дані свідчать, що Україна втрачає значну частину робочої сили через вимушену міграцію. За даними Міжнародної організації з міграції, понад 7 млн українців виїхали за кордон, що складає майже 20% працездатного населення країни [3]. Такий значний відтік негативно впливає на національну економіку, оскільки посилює дефіцит кадрів та зменшує базу для податкових надходжень.

Мета роботи. Метою цієї роботи є всебічний аналіз впливу війни на трудовий потенціал України, визначення основних викликів, пов'язаних із відновленням ринку праці, та розробка пропозицій щодо покращення зайнятості, враховуючи сучасні соціально-економічні реалії.

Викладення основного матеріалу. За оцінками експертів, через бойові дії майже 5,5 млн українців втратили можливість працювати на своїх робочих місцях, що складає близько 30% робочої сили країни (Конфедерація роботодавців України) [4]. Найбільше постраждали східні та південні регіони, де кількість робочих місць зменшилася на 60-80%. Крім того, у безпечніших регіонах, таких як Львівська та Закарпатська області, спостерігається різке підвищення попиту на робочі місця, що спричинило значну конкуренцію серед

претендентів. У таких умовах населення змушене адаптуватися до нових умов ринку праці, освоювати нові професії або ж працювати на тимчасових роботах.

Розрив ланцюгів постачання та зменшення обсягів виробництва негативно вплинули на галузі, що потребують кваліфікованих робітників. Наприклад, будівельна галузь, яка традиційно забезпечувала значний обсяг зайнятості, у 2023 році зазнала скорочення обсягів на 45% порівняно з довоєнними показниками, що ускладнило ситуацію із зайнятістю в країні [5].

Станом на 2023 рік середня зарплата в Україні становить 15 300 гривень, що не відповідає зростаючому рівню інфляції та вартості життя, особливо в умовах воєнного часу. Це спричиняє посилення економічної еміграції, оскільки українські працівники шукають вищих заробітків за кордоном [6].

Важливим аспектом є також зниження рівня зайнятості серед молоді. Дані Державної служби статистики України показують, що лише 43% молодих людей віком від 20 до 29 років мають постійну роботу, що на 15% нижче порівняно з 2020 роком [7]. Це може призвести до ще більшого відтоку молодих кадрів за кордон у пошуках стабільної роботи та вищої оплати.

З метою стабілізації ринку праці України після війни та зниження рівня безробіття необхідно реалізувати низку стратегічних заходів. Передусім, державі слід зосередитись на програмах перепідготовки та професійного навчання, спрямованих на адаптацію працівників до потреб ринку. Такі програми можуть включати навчання технічним та цифровим навичкам, які є найбільш затребуваними у відновлюваних та інфраструктурних галузях економіки.

Необхідним кроком є також розробка інвестиційних програм для стимулювання економічної активності у постраждалих регіонах. Це може передбачати створення нових робочих місць у галузях будівництва, сільського господарства та виробництва, що дозволить забезпечити роботою внутрішньо переміщених осіб та повернути трудові ресурси у відбудовані регіони. Крім того, потрібно впровадити спеціальні податкові пільги для підприємств, які залучають до роботи ветеранів, молодь та людей, що втратили роботу через війну.

Державі також варто розглянути можливість залучення міжнародної допомоги для фінансування програм відновлення робочих місць та соціальної підтримки для осіб, які зазнали негативного впливу війни. Урядові та міжнародні інвестиції у відбудову інфраструктури сприятимуть не лише зайнятості, але й економічному розвитку, залученню нових технологій та відновленню економічної стабільності.

Висновки з результатів дослідження. Сучасний ринок праці України перебуває у стані кризи, що загострилася через вплив війни. Різке скорочення трудового потенціалу, значний рівень безробіття та відтік кваліфікованих кадрів становлять серйозні виклики для держави. Проте комплексний підхід до відновлення трудового потенціалу, що включає перепідготовку, стимулювання економічної активності та підтримку соціально незахищених груп, може сприяти стійкому розвитку України у післявоєнний період.

Запропоновані заходи дадуть змогу не лише стабілізувати ринок праці, але й закласти основу для його подальшого розвитку, забезпечуючи доступні робочі місця для різних категорій населення. Успішне відновлення ринку праці буде

залежати від співпраці уряду, приватного сектору та міжнародних партнерів, що дозволить створити нові можливості для економічного зростання та підвищити рівень життя громадян України.

Список використаних джерел:

1. Міністерство економіки України. Рівень безробіття та заходи відновлення ринку праці. URL: <https://me.gov.ua>.
2. Вікіпедія. Біографія Євгена Слуцького. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Євген_Слуцький.
3. Міжнародна організація з міграції. Звіт про міграцію з України через війну. URL: <https://iom.int>.
4. Конфедерація роботодавців України. Втрати робочої сили в Україні. URL: <https://employers.org.ua/news/id2487>.
5. Forbes Україна. Вплив війни на будівельну галузь в Україні. URL: <https://forbes.ua>.
6. Державна служба статистики України. Середня заробітна плата. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Державна служба статистики України. Зайнятість молоді на ринку праці. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 33

*Артеменко І.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Сисоліна Н.П.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розвиток кадрового потенціалу є основою конкурентоспроможності сучасних підприємств, адже саме людські ресурси є головним рушієм інновацій та сталого зростання організації. Під кадровим потенціалом розуміють сукупність професійних знань, навичок, мотивацій, морально-етичних якостей та здоров'я працівників, які забезпечують успішну реалізацію цілей підприємства [1]. Це поняття включає не лише професійну компетентність працівників, а й можливість їхнього подальшого розвитку, що є визначальним у динамічних умовах ринку.

Одним із пріоритетів розвитку кадрового потенціалу є інвестиції у систему професійного навчання. У сучасних умовах важливо не лише забезпечити працівників знаннями, але й формувати у них здатність до самостійного прийняття рішень, адаптивність і гнучкість [2]. Основними формами навчання є корпоративні тренінги, дистанційні курси, обмін досвідом між працівниками, а також участь у конференціях та галузевих форумах.

Формування корпоративної культури є не менш важливим аспектом. Підприємства, які активно впроваджують інноваційну культуру, мають більші шанси на успіх. Корпоративна культура формує поведінкові моделі працівників, сприяє підвищенню їхньої мотивації та залученості у досягнення стратегічних цілей підприємства [3]. Наприклад, надання можливостей для кар'єрного

зростання, організація заходів із тимбілдингу та створення прозорої системи оцінювання стимулюють працівників до саморозвитку.

Важливу роль у розвитку кадрового потенціалу відіграє використання сучасних технологій. HRM-системи та інші цифрові інструменти дають змогу автоматизувати процеси управління персоналом, спрощуючи такі завдання, як оцінювання компетенцій, планування навчання та аналіз результативності [4]. Окрім цього, цифровізація сприяє підвищенню комунікації між працівниками та керівництвом, що зміцнює довіру і покращує внутрішній клімат у колективі.

Психологічний комфорт працівників також має вирішальне значення для ефективного розвитку кадрового потенціалу. Успіх підприємства залежить від створення сприятливих умов праці, які включають не лише забезпечення фізичних потреб, але й підтримку емоційного благополуччя працівників [5]. Наприклад, організація програм з розвитку емоційного інтелекту або забезпечення психологічної підтримки позитивно впливають на продуктивність і зменшують рівень стресу.

Окрім перерахованих напрямів, важливим є інтеграція концепції управління знаннями у розвиток кадрового потенціалу. Управління знаннями включає створення умов для обміну досвідом між працівниками, накопичення та поширення знань всередині організації [7]. Це сприяє більш ефективному використанню наявних ресурсів та формує передумови для впровадження інновацій.

Впровадження систем мотивації та винагороди також є важливим елементом у процесі розвитку кадрового потенціалу. Правильно розроблена система заохочень, здатна не лише утримувати ключових працівників, але й стимулювати їх до досягнення високих результатів [7]. Наприклад, використання гнучких бонусних систем, пільгових програм або додаткових соціальних гарантій підвищує рівень залученості співробітників.

Серед стратегій розвитку кадрового потенціалу значну увагу приділяють формуванню програм корпоративної соціальної відповідальності. Такі програми дозволяють працівникам брати участь у суспільно важливих проектах, що не лише підвищує їхню лояльність, але й створює позитивний імідж підприємства у суспільстві [6]. Це є потужним інструментом для залучення та утримання молодих, соціально відповідальних фахівців.

Таким чином, розвиток кадрового потенціалу є багатогранним процесом, який охоплює професійне навчання, формування корпоративної культури, використання цифрових інструментів, впровадження інноваційних практик управління знаннями та підтримку соціальної відповідальності. У комплексі ці заходи дозволяють підприємствам залишатися конкурентоспроможними та забезпечувати свою стійкість до зовнішніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О.А. Управління персоналом: навчальний посібник. – Київ: Знання, 2017.
2. Савченко В.А. Розвиток кадрового потенціалу в умовах інноваційної економіки. – Київ: Центр учбової літератури, 2020.
3. Колот А.М. Мотивація персоналу: теорія і практика. – Київ: КНЕУ, 2019.
4. Ткаченко О.М. Стратегічне управління людськими ресурсами. – Харків: ХНЕУ, 2021.

5. Бондаренко С.І. Ефективне управління персоналом: сучасні підходи та технології. – Львів: Сполом, 2022.
6. Лепа Р.М. Інноваційний розвиток підприємств: людський капітал і кадровий потенціал. – Дніпро: Наука і освіта, 2018.
7. Шекшня С.В. Управління персоналом у XXI столітті. – Київ: Основа, 2019.

УДК 338:331

*Бараш А.Ю.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана»;
Петрова І.Л., д.е.н., професор
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Цифровізація стає невід’ємною частиною сучасного економічного розвитку, а її вплив на зайнятість викликає значний інтерес серед дослідників, політиків та роботодавців. В умовах швидких змін, зумовлених технологічними інноваціями та глобалізацією, цифрові технології впливають на робочі процеси, рівень зайнятості та потреби в нових кваліфікаціях. Важливість цієї проблеми підкреслюється також необхідністю підвищення працівниками своєї професійної мобільності, що відповідає вимогам цифрової економіки та забезпечує гнучкість і стійкість зайнятості населення та ефективність ринку праці в нестійких умовах війни [1-2]. В Україні, де цифровізація ще тільки набирає обертів, дане дослідження може слугувати основою для розробки стратегій розвитку людських ресурсів, спрямованих на покращення умов праці, підтримку професійного розвитку та адаптацію суб’єктів зайнятості до нових економічних реалій [3].

У межах дослідження було проведено експертне опитування, яке охоплювало 114 респондентів різних галузей економіки та трьох регіонів: Київ, Житомир та Львів. Було обрано освічених фахівців із різних сфер для оцінювання рівня впровадження цифрових технологій у робочі процеси та їх вплив на зайнятість. Серед опитаних 75,4% – жінки, що свідчить про більшу участь жінок у дослідженні. Найбільшою віковою групою є молодь віком 25-34 роки (36%), за ними йдуть працівники віком 45-54 роки (25,4%), 35-44 роки (21,1%), 18-24 роки (10,5%) і 55+ років (7%). 79,8% респондентів мають вищу освіту, що може свідчити про більшу потребу у цифрових технологіях серед освічених працівників. Найбільша частка опитаних працює у сфері освіти (45,1%). Інші сектори включають промисловість (9,7%), ІТ (8,8%), транспорт і логістику (8%) та культуру і мистецтво (5,3%).

Анкета охоплювала питання використання технологій, потребу в перекваліфікації, умови праці та можливості віддаленої роботи. Результати дозволили оцінити вплив цифровізації на продуктивність, окреслити виклики та шляхи адаптації до умов цифрової економіки. Зокрема дослідження показало:

1. Високий рівень використання цифрових технологій: Усі респонденти використовують цифрові технології. Найпоширенішими є відеоконференції та хмарні сервіси, а 31,6% респондентів зазначають використання штучного інтелекту або спеціалізованого програмного забезпечення.

2. Вагомий вплив цифровізації на робочі обов'язки: Значну зміну у своїх обов'язках відчули 26,3% респондентів, часткову – 51,8%, а 21,9% не зазнали змін. При цьому 78,9% опитаних відзначають підвищення продуктивності праці завдяки цифровізації.

3. Помітний вплив цифровізації на зайнятість: Близько 44,7% респондентів вважають, що цифровізація сприяє зростанню зайнятості, 27,2% вказують на зменшення, а 28,1% не бачать змін.

4. Надання переваг віддаленій роботі: 28,1% респондентів зазначили, що більшість їхніх працівників працюють віддалено, 28,9% працюють частково віддалено, 43% повністю працюють на місці, але хотіли б працювати у відділеному режимі.

5. Розвинені цифрові навички: усі опитані мають цифрові навички, при цьому 70,2% респондентів оцінюють рівень цифрових навичок як середній, 16,7% як високий, а 13,3% як низький. При цьому 26,3% проходять навчання частіше ніж раз на рік.

6. Недостатні можливості підвищення кваліфікації: лише 41,5% респондентів мають доступ до програм підвищення кваліфікації, тоді як 58,4% такого доступу не мають.

7. Істотний вплив цифрових технологій на якість послуг і продукції: Понад половина респондентів (51,8%) вважають, що цифрові технології покращують якість послуг чи продукції, 44,7% відзначають часткове покращення, лише 3,5% не бачать змін.

8. Пріоритетність цифровізації галузей: Найвищий пріоритет цифровізації мають такі галузі, як освіта (66,7%), державне управління та оборона (60,5%), охорона здоров'я (59,6%), промисловість (56,1%) та культура (31,6%).

На основі результатів опитування було розроблено заходи, що сприяють стабілізації соціально-економічної системи зайнятості в умовах цифровізації, у якій важлива проактивна участь кожного суб'єкту зайнятості – держави, виробництва (роботодавця), освітніх установ та працівників.

На державному рівні необхідно розробити стратегію цифрової трансформації зайнятості, забезпечити фінансування програм перекваліфікації, створити нормативну базу для нових форм зайнятості (фриланс, платформи), розширити доступ до цифрової інфраструктури в регіонах та здійснювати моніторинг змін на ринку праці з оперативним реагуванням. На рівні підприємств пропонується впроваджувати корпоративні програми навчання цифрових навичок, інвестувати в модернізацію виробничих процесів, запроваджувати гнучкі формати роботи та заохочувати інноваційність серед працівників. Освітнім установам слід оновити програми навчання відповідно до потреб цифрової економіки, забезпечити доступ до онлайн-курсів,

співпрацювати з роботодавцями для розвитку дуальної освіти, підвищувати кваліфікацію викладачів та розробляти міждисциплінарні програми. Працівники мають зосередитися на постійному підвищенні кваліфікації, освоєнні цифрової грамотності, розвитку адаптивності, пошуку можливостей у нових секторах та підтримці балансу між професійним і особистим розвитком.

Таким чином, результати опитування свідчать, що цифровізація значно впливає на зайнятість в Україні, зокрема змінює робочі обов'язки, підвищує потребу в нових кваліфікаціях та професійній мобільності. Більшість респондентів відзначають часткові або значні зміни у своїй роботі та зростання продуктивності завдяки цифровим технологіям. Водночас виявлений недостатній рівень цифрових навичок і обмежений доступ до навчальних програм гальмують адаптацію працівників до умов цифрової праці. Основними галузями, які потребують цифровізації, є освіта, державне управління та охорона здоров'я, що відображає потребу у підвищенні доступності та якості послуг в умовах глобальних технологічних змін та викликів, спричинених цифровізацією та посиленіх війною. Для успішної інтеграції цифрових технологій у виробничі та суспільні процеси необхідно розвивати цифрові навички, адаптувати робочі місця до нових умов і посилювати підтримку навчальних програм.

Список використаних джерел:

1. Мобільність робочої сили України: тенденції та перспективи : колективна монографія / за наук. ред. І.Л. Петрової, В.В. Близнюк ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». (2023). Київ: НАН України. Retrieved from <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Mobil'nist'robochoi-syly-Ukrainy.pdf>
2. Alina Barash (2023). Analysis of the employment structure of ukraine's population during the war. Social and labour relations: theory and practice, 13(2), 20-32. doi:10.21511/slrtp.13(2).2023.03
3. Vyshnevskiy, V. (2023). Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал. Київ: Наукова думка.
4. І.Л. Петрова, О.Г. Балика, Г.М. Качан. Цифрова економіка та поява цифрової зайнятості. – Social and Labour Relations: Theory and Practice, Volume 10, Issue 1, 2020, с.10-20. doi:10.21511/slrtp.10(2).2020.02- [https://dx.doi.org/10.21511/slrtp.10\(2\).2020.02](https://dx.doi.org/10.21511/slrtp.10(2).2020.02)

УДК 33

*Брижицький О.Д.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
(Науковий керівник: к.е.н., професор Савченко В.М.)
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

КОРПОРАТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ПАРТНЕРСТВО У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сьогодишніх умовах стратегічні партнерства стали ключовими механізмами для підприємств, які прагнуть стійкого зростання і конкурентних

переваг. Аграрна сфера має суттєві особливості, що обумовлено як технологічною так і організаційною специфікою, що впливає на формування стратегій суб'єктів господарювання, які має бути узгоджено з державною стратегією. Цільова спрямованість державних стратегій як в світі так і в Україні – це забезпечення сільського сталого розвитку.

В Україні натеper в аграрній сфері превалюють суб'єкти малого підприємництва. Важливим є організаційне та методичне супроводження малих аграрних підприємств дорадчими службами. Проблемним є для аграрних підприємств забезпечення інноваційного розвитку. Одним з інструментів активізації інноваційної складової є корпоративне підприємництво та партнерство. Відповідно дослідження сутності та оцінка можливостей впровадження партнерства та корпоративного підприємництва при формуванні та реалізації стратегії в агробізнесі є достатньо актуальним.

Корпоративне підприємництво як складова інноваційної культури виникло у великих корпораціях на основі положення, що лідер може стати іноватором, підприємцем в межах своєї великої компанії. Таблицею 1 наведено характеристику особливостей підприємця, менеджера та інтрапренера (внутрішньокорпоративного підприємця).

З розвитком корпоративного підприємництва виникають нові організаційно-правові форми та моделі. Результатом розвитку корпоративного підприємництва є можливим визнати таку модель як екзопренерство. Екзопренерство пов'язано з придбанням інновацій у сторонніх підприємств. Класичним прикладом екзопренерства є франчайзінг. Зарубіжні науковці розглядають корпоративне підприємництво та партнерство, у томі числі і соціальне, як перспективні напрями сільського розвитку.

Дорадницько-консультаційна підтримка аграрного бізнесу має стати частиною державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника поряд із фінансовою (прямою та непрямую), майновою та маркетинговою підтримкою [1, 2, 3]. До початку повномаштабного вторгнення було запроваджено покриття витрат на отримання дорадницьких послуг для сільськогосподарських товаровиробників. Натепер такої підтримки немає, що негативно впливає на стан аграрного бізнесу та сільський розвиток.

Таблиця 1

Характеристика інтрапренерства

Показник	Entrepreneur (Підприємець)	Intrapreneur (Інтрапренер)	Manager (Менеджер)
1	2	3	4
Місце діяльності	Поза організацією	Всередині організації	Всередині організації
Рівень ризику	Високий	Низький (знижений завдяки ресурсам компанії)	Низький
Фінансування	Самостійне або венчурне	Забезпечується компанією	Забезпечується компанією
Свобода дій	Висока	Обмежена політиками компанії, але більша, ніж у менеджера	Обмежена політиками компанії

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Мета	Створення нового бізнесу	Розвиток нових проєктів всередині компанії	Управління існуючими процесами
Винагорода	Потенційно висока (залежить від успіху бізнесу)	Висока зарплата, але менша, ніж у підприємця	Стабільна зарплата
Підхід до роботи	Підприємницький	Підприємницький	Операційний
Ресурси	Обмежені, залежать від інвесторів	Надаються компанією	Надаються компанією
Вплив на компанію	Зовнішній	Внутрішній, може стимулювати інновації	Внутрішній, підтримує стабільність

У контексті євроінтеграції є необхідним створити умови для розвитку сільськогосподарського дорадництва. Перспективною формою надання консалтингових послуг є партнерські відносини між територіальними громадами, вищими навчальними закладами, що здійснюють підготовку фахівців аграрного напрямку та дорадницькими структурами.

Список використаних джерел:

1. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Кононенко Л.В. Агроконсалтинг як інструмент забезпечення реалізації сталого сільського розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 102-108 DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.102-108>.
2. Кононенко Л., Савченко В., & Карнаушенко А. Консалтинг в агробізнесі: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2023, (17), 50-56. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.7>.
3. Савченко В., Кононенко Л. Оптимізація функціонування малих сільськогосподарських підприємств у контексті співпраці з регіональними дорадчими службами. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2022, (14), 43-51. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>.

УДК 332

*Ванярха В.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.г.н, доцент Рутинський М.Й.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МАЛИХ АГРОПІДПРИЄМСТВ.
ДОСВІД ЄС І УКРАЇНИ**

У сучасних умовах інтеграції України до світового економічного простору питання підвищення конкурентоспроможності продукції малих агропідприємств набуває особливої актуальності. Малі агропідприємства є важливим сегментом аграрного сектору, проте вони стикаються з численними викликами, такими як

обмеженість фінансових ресурсів, низька технологічна оснащеність, слабкий доступ до ринків збуту та недосконалість управлінських підходів. Досвід європейських країн у цій сфері може стати ефективним орієнтиром для вдосконалення діяльності українських малих агропідприємств.

Одним із ключових стратегічних підходів, що активно використовується у країнах ЄС, є впровадження інновацій. Наприклад, у Нідерландах дрібні фермери успішно застосовують технології точного землеробства, які дають змогу зменшити витрати на добрива, оптимізувати використання води та підвищити врожайність. В Україні подібні технології лише набувають популярності, але їх впровадження вже демонструє ефективність на пілотних проєктах, зокрема у Київській та Вінницькій областях.

Важливим фактором конкурентоспроможності є кооперація малих агропідприємств. У Європі широко розвинені фермерські кооперативи, які дозволяють об'єднувати ресурси для закупівлі техніки, зберігання продукції та спільного виходу на ринки. Наприклад, у Франції кооперативи займають понад 50% ринку аграрної продукції, забезпечуючи своїм членам конкурентні переваги [2]. В Україні кооперативний рух розвивається повільно, проте є позитивні приклади, як-от сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Горіх Причорномор'я» в Одеській області, який допомагає дрібним виробникам горіхів отримувати доступ до міжнародних ринків.

Ще одним аспектом є державна підтримка. У країнах ЄС малі фермери отримують значну допомогу у вигляді субсидій, кредитування під низькі відсотки та грантів на впровадження екологічних технологій. Зокрема, програми CAP (Common Agricultural Policy) у Німеччині та Польщі дозволяють дрібним виробникам модернізувати господарства і покращувати якість продукції [6]. В Україні діють окремі програми підтримки, такі як дотації на створення сімейних фермерських господарств, проте їх фінансування часто обмежене.

Крім того, важливим напрямком є підвищення рівня маркетингових стратегій. Європейські агропідприємства активно використовують брендування продукції та географічні зазначення. Наприклад, італійські сири з позначенням походження мають високий попит завдяки асоціації з якістю. В Україні такі стратегії лише розвиваються, але вже є успішні приклади, як-от брендування карпатського меду та ягід.

Однією з переваг українського агровиробництва над країнами ЄС є значний потенціал у вирощуванні органічної продукції завдяки сприятливим природним умовам і відносно низькому рівню хімічного навантаження на ґрунти. Україна володіє великими площами чорноземів, які становлять близько 30% від світових запасів, що дає змогу отримувати високі врожаї без надмірного використання мінеральних добрив і пестицидів [3].

У той час як у багатьох країнах ЄС (наприклад, у Німеччині чи Нідерландах) ґрунти вже зазнали значної деградації через інтенсивне землеробство, в Україні все ще зберігається можливість масштабного розвитку органічного виробництва. За даними Федерації органічного руху України, площа сертифікованих органічних земель в Україні перевищує 460 тис. га, і цей показник продовжує зростати [1].

Крім того, собівартість вирощування органічних культур в Україні нижча, ніж у країнах ЄС, завдяки дешевшій робочій силі та менш дорогим природним ресурсам. Це дозволяє українським виробникам пропонувати конкурентоспроможну ціну на міжнародному ринку. Наприклад, українська органічна пшениця, ягоди та мед активно експортуються до ЄС, зокрема до Німеччини, Австрії та Польщі, де попит на органічну продукцію зростає [4].

Ця перевага дає Україні можливість зміцнити свої позиції у сфері експорту органічної продукції, особливо в умовах зростаючого інтересу споживачів до екологічно чистих продуктів.

У Кіровоградській області є декілька підприємств, які демонструють успіх у певних сегментах аграрного виробництва та мають конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. ТОВ «Розета Агро» спеціалізується на вирощуванні зернових та олійних культур, зокрема соняшнику, який є однією з найважливіших експортних позицій України. Завдяки використанню сучасних агротехнологій і високопродуктивного насіння підприємство досягає високої врожайності. Його продукція відповідає міжнародним стандартам, що дозволяє співпрацювати з закордонними трейдерами.

ФГ «Вікторія Агро» активно застосовує технології точного землеробства, включаючи GPS-навігацію для техніки, аналіз ґрунтів і автоматизоване управління процесами внесення добрив. Це дозволяє господарству досягати високої врожайності та знижувати витрати на виробництво. Це фермерське господарство в Кіровоградській області спеціалізується на вирощуванні зернових культур, таких як пшениця, кукурудза та ячмінь, а також займається виробництвом екологічно чистих бобових, зокрема нуту та сочевиці.

Конкурентоспроможність малих агропідприємств є важливим чинником розвитку аграрного сектору як в Україні, так і в країнах ЄС. Європейський досвід свідчить про ефективність впровадження інноваційних технологій, розвитку кооперації, державної підтримки та активного використання маркетингових інструментів. Україна, маючи значний аграрний потенціал, у тому числі родючі ґрунти та порівняно низьку собівартість виробництва, здатна успішно адаптувати ці підходи до власних умов.

Основними викликами для малих агропідприємств в Україні залишаються недостатній доступ до фінансування, слабка інфраструктура та нерівні умови конкуренції з великими агрохолдингами. Водночас державні програми підтримки, орієнтація на органічне виробництво та активізація кооперативного руху можуть стати ключовими драйверами підвищення конкурентоспроможності.

Отже, комплексне поєднання найкращих європейських практик з урахуванням національних особливостей дозволить українським малим агропідприємствам не лише зміцнити свої позиції на внутрішньому ринку, але й вийти на міжнародні ринки, сприяючи сталому розвитку аграрної галузі.

Список використаних джерел:

1. Боровік, Л. Стратегія управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (3), 50-59. 2020. URL: <http://surl.li/zurcgr> (дата звернення 25.11.2024).

2. Європейська комісія. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2021/05/EU_-Farm-to-Fork-Strategy_UA_fin.pdf (дата звернення 25.11.2024).
3. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2 червня 2017 р.). Київ: Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції; Терен, 2017. 416 с. URL: <http://surl.li/yjtaqw> (дата звернення 25.11.2024).
4. Мандич О.В. Стратегії конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств: теорія, методологія, практика. : дис. докт. ек. наук : 08.00.04 / Мандич О.В. Харків, 2017. 401 с.
5. Пахуща О.П., Демченко Т.М. Конкурентоспроможність та конкурентні переваги аграрних підприємств /О.П. Пахуща, Т.М. Демченко// Вісник СНТ ННІ БМ. 2018.№2. – С.36-37
6. Euractiv. URL: <http://surl.li/nkbuad> (дата звернення 23.11.2024).

УДК 33.338.338.1

*Вербовий В.Г.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Бугаєва М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖКГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблеми та перспективи діяльності підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ) в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальними у контексті забезпечення сталості життєзабезпечення населення та відновлення інфраструктури. Військові дії в Україні спричинили значні руйнування інфраструктурних об'єктів, що вимагає оперативного реагування та адаптації житлово-комунальної системи до складних умов ведення господарства. Розробка ефективних стратегій кризового управління, відновлення інфраструктури, забезпечення належного обслуговування та розробка резервних планів є критично важливими для підтримки базових життєвих стандартів. Підприємства житлово-комунального господарства відіграють ключову роль у забезпеченні належних умов проживання громадян. В умовах воєнного стану, коли часто виникають непередбачувані збої в роботі, важливість їх стабільного та безперебійного функціонування множитья в рази. Дослідження спрямоване на аналіз наявних проблем та вироблення оптимальних рішень, які дозволять не тільки відновити зруйноване, але й покращити якість та ефективність роботи ЖКГ на перспективу.

Загалом розвиток підприємництва в Україні вимагає нового погляду на використання територіального простору, адаптації передових світових практик і впровадження інноваційних проектів, таких як створення безпечних і екологічних міст. Ключовим аспектом є встановлення пріоритетів для відновлення різних регіонів, виходячи з їхнього внутрішнього потенціалу та особливостей. Також важливим є стратегічний підхід до залучення інвестицій, що включає орієнтацію на європейські стандарти регіонального та економічного

розвитку і визначення конкурентних переваг регіону. Згідно з напрямками, окресленими Президентом України, основними пріоритетами відбудови є формування вільного середовища для розвитку малого та середнього бізнесу, що передбачає належне податкове регулювання, і впровадження реформ у сферах цифрових технологій, безпеки, судової системи та боротьби з корупцією. Ці заходи сприятимуть розвитку та відновленню бізнесу, зменшенню безробіття, збільшенню місцевих бюджетів та задоволенню споживчого попиту. Інвестиції у великі промислові підприємства повинні бути ухвалені після детального аналізу доцільності та потенційних вигод таких реформ [3, 4].

Наразі в Україні більшість промислових підприємств використовують застаріле обладнання і технології, що знижує їх конкурентоздатність на ринку і призводить до зменшення попиту на їхню продукцію. Це, в свою чергу, вимагає значних інвестицій для модернізації. Відтак, інвестиції в такі підприємства мають бути спрямовані на створення нового бізнес-середовища, яке б відповідало сучасним вимогам ринку, зокрема в аспектах інновацій та цифровізації, а також європейським стандартам. Необхідно оновити стратегічний напрямок розвитку країни, акцентуючи на секторах економіки, які пропонують високу додану вартість. Такий підхід не тільки зберегатиме капітал в межах держави, але й сприятиме підвищенню добробуту населення [2].

В умовах війни значне пошкодження інфраструктури та логістичних мереж створює додаткові виклики для підприємництва. Зокрема, на основі аналізу даних можна виділити основні перешкоди, з якими стикається бізнес в Україні. Детальніше про ці перешкоди вказано на рисунку 1.

Рис. 1. Основні перешкоди діяльності та розвитку підприємництва в Україні (%)

Джерело: узагальнено автором на основі [1, 2]

Отже, підприємництво в Україні стикається з рядом значних перешкод, зокрема зі зниженням платоспроможності як серед населення, так і в бізнес-середовищі. Це пов'язано зі зменшенням купівельної спроможності через економічні складнощі, які посилюються військовими діями та непередбачуваністю економічної ситуації. Також, відчутні перешкоди створює недостатній доступ до кредитних ресурсів для бізнесу та населення, а війна спричинила значне зниження доступного капіталу через пошкодження майна та необхідність використання накопичених ресурсів для покриття термінових потреб. Логістичні умови також погіршилися внаслідок руйнування інфраструктури, що збільшило тривалість та вартість поставок, підвищило ризики, знизило обсяги експорту та імпорту товарів. Особливо це торкнулося регіонів, де ведуться бойові дії, адже високий ризик ускладнює доставку товарів і послуг. З початком активної фази війни багато малих підприємців перемістили свої бізнеси до більш стабільних регіонів, що дозволило зберегти робочі місця та податкові відрахування. У період воєнного стану держава впровадила пільгові умови для підприємців, сприяючи акумуляції їхніх ресурсів для продовження діяльності. Така підтримка є важливою для забезпечення безпеки на всіх етапах виробничого процесу та для стабільного функціонування підприємництва.

Що стосується проблем та перспектив діяльності підприємств житлово-комунального господарства в умовах воєнного стану, то вони охоплюють широкий спектр викликів і можливостей для стійкості та адаптації. Розглянемо їх детальніше. Основні проблеми і перспективи представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Проблеми та перспективи діяльності підприємств житлово-комунального господарства в умовах воєнного стану

Проблеми	Перспективи
1. Пошкодження інфраструктури. Військові дії призводять до значних руйнувань об'єктів інфраструктури, включаючи водопостачання, каналізацію, теплопостачання та електропостачання.	1. Модернізація та відновлення. Воєнний стан стимулює інвестиції у відновлення та модернізацію ЖКГ, що може підвищити ефективність і надійність послуг.
2. Логістичні перешкоди. Пошкодження транспортних шляхів та інфраструктури ускладнює доставку матеріалів та обслуговування, збільшуючи вартість і час виконання ремонтних робіт.	2. Інтеграція сучасних технологій. Впровадження інноваційних технологій, таких як "розумні" системи управління ресурсами, автоматизація та цифровізація, може значно покращити сервіс і контроль.
3. Фінансові труднощі. Війна знижує економічну активність, що впливає на здатність місцевих бюджетів фінансувати ЖКГ, а також обмежує можливості населення оплачувати комунальні послуги.	3. Міжнародна підтримка та інвестиції. Залучення зовнішнього фінансування та експертизи для відновлення і розвитку ЖКГ, що може пришвидшити процеси відновлення.
4. Безпека персоналу. Забезпечення безпеки працівників ЖКГ є великою проблемою в умовах військових дій і часто вимагає спеціальних заходів безпеки.	4. Покращення екологічних стандартів. Реконструкція систем ЖКГ надає можливість впровадження екологічно чистіших і більш сталих технологій.
5. Втрата кадрів. Міграція населення та мобілізація чоловіків до армії призводить до дефіциту кваліфікованих працівників у цій сфері.	5. Розвиток місцевої спільноти. Відновлення та поліпшення інфраструктури ЖКГ може сприяти зміцненню місцевих громад та підвищенню якості життя.

*Складено автором

Активні дії на рівні держави та місцевого самоврядування, а також планування відповідно до поточних умов і можливих майбутніх ризиків, стануть ключовими в адаптації та покращенні діяльності підприємств ЖКГ в поствоєнний період.

Висновки. Воєнний стан в Україні ставить перед підприємствами ЖКГ важливі виклики, зокрема значні руйнування інфраструктури, фінансові труднощі та втрату кадрів. Незважаючи на ці труднощі, існують перспективи для модернізації та поліпшення через впровадження інновацій та міжнародну підтримку. Стабільне та ефективне функціонування ЖКГ є ключовим для підтримки життєвих стандартів і сприяє швидкому відновленню країни після війни. Зосередження уваги на стратегічному плануванні та імплементації реформ дозволить підвищити стійкість і адаптивність до майбутніх викликів, покращуючи якість життя та сприяючи стабільності національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. Saer Hub. URL: <http://surl.li/fobuq>
2. Гонтарева І.В., Євтушенко В.А., Михайленко Д.Г. Особливості розвитку підприємництва в умовах військових дій то повоєнного відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. №7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-03-04/2023-7-03-04>
3. Економічне відновлення України після війни. Аналітичний портал «Слово і Діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/02/novyna/ekonomika/ekonomichne-vidnovlennya-ukrayiny-pislya-vijny-radi-prezentuvaly-plan>
4. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. *Громадський простір*. URL: https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya#_ftn7

УДК 65

*Ворона Є.С.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Сисоліна Н.П.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

Забезпечення стійкості бізнесу стає однією з головних задач для підприємств будь-якого масштабу у сучасному середовищі та враховуючи воєнний стан в Україні. Для мінімізації потенційних втрат створення досконалої моделі управління є важливою складовою. Управління небезпеками вимагає системного підходу до знаходження, оцінки та контролю загроз, що дає можливість компаніям бути більш гнучкими та готовими до несподіваних обставин. Важливе місце в цьому процесі займає використання нових технологій

і засобів, що допомагають у швидкому визначенні і реакції на можливі ризики. Також, культура організації, яка підтримує управління небезпеками може значно підняти результативність впровадження таких схем. Забезпечення стабільності бізнесу через правильне управління ризиками дозволяє фірмам не лише існувати але й розвиватися в умовах постійно змінюючогося економічного середовища зберігати конкурентні переваги та стійкий ріст.

Кризове управління та реагування на інциденти – це важливі складові, які допомагають бізнесу залишатися стійким у сучасних реаліях. Завдяки продуманим і ефективним планам дій компанії можуть швидше пристосовуватися до змін і зменшувати негативний вплив кризових ситуацій, зберігаючи свою стабільність та ефективність.

Одним з прикладів це плани на випадок надзвичайних ситуацій та протоколи швидкого реагування [1]. Вони забезпечують підприємствам можливість оперативно адаптуватися до змін і зберігати ефективність навіть в умовах високої невизначеності. Вони дозволяють не лише швидко реагувати на поточні загрози, але й здійснювати заходи для відновлення нормальної роботи після інциденту, знижуючи тим самим ризики для стабільності бізнесу в довгостроковій перспективі.

Для підготовки співробітників до ефективного реагування на кризові ситуації важливо включати в плани практичні вправи та симуляції, які максимально наближені до реальних умов. Розігруючи різні сценарії, працівники отримують можливість навчитися швидко і правильно реагувати на загрози, що виникають, та формувати необхідні навички для мінімізації ризиків. Такі вправи сприяють розвитку рефлексів і створенню автоматичних дій, які можуть запобігти нещасним випадкам і забезпечити безпеку команди [1].

Оцінка ризиків передбачає виявлення потенційних загроз, визначення ймовірності їх виникнення та аналіз можливих наслідків. Важливим аспектом цього процесу є усвідомлене прийняття рішень, яке є основною компетенцією менеджменту в умовах високих ризиків та невизначеності. Наразі актуальними є два методи мінімізації ризиків: превентивне управління та AI-рішення [3]. В превентивне управління можна включити розробку процедур і політик, що дозволяють своєчасно виявляти, запобігати або зменшувати вплив ризиків. Застосування штучного інтелекту для аналізу даних, прогнозування потенційних загроз і створення оптимальних стратегій для їх нейтралізації.

Найкращими практиками управління ризиками можна зазначити наступні [2]:

- оцінка концептуальної обґрунтованості на етапі проектування;
- експертні оцінки під час розробки;
- встановлення обмежень на використання моделі;
- поточний моніторинг та технічне обслуговування після впровадження моделі.

Як висновок можна зазначити, що забезпечення стійкості бізнесу в умовах економічних викликів та воєнного стану в Україні є критично важливим завданням. Розробка ефективних моделей управління ризиками, що включають новітні технології, антикризове управління, превентивні заходи та підготовку персоналу через практичні вправи, дозволяє підприємствам залишатися адаптивними і конкурентоспроможними. Правильне впровадження цих елементів

забезпечує не тільки виживання, але й процвітання компаній у динамічному економічному середовищі, зберігаючи стабільність і стійке зростання в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Mastering Risk Management in Business: Towards Sustainable Security URL: <https://immersivfactory.com/blog/336-Mastering-Risk-Management-in-Business-Towards-Sustainable-Security> (дата звернення: 26.11.2024)
2. Model risk management: Vital to regulatory and business sustainability URL: https://www.sas.com/en_be/insights/articles/risk-fraud/model-risk-management-vital-regulatory-business-sustainability.html (дата звернення: 26.11.2024)
3. Ризик-менеджмент: види ризиків та AI-рішення для бізнесу URL: https://nikivolt.blog/risk_management_and_ai_solutions/ (дата звернення: 26.11.2024)

УДК 331:314.1

*Голбанос С.С.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., професор Семикіна М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

НОВІТНІ ВИКЛИКИ І ТРЕНДИ МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах сучасних реалій глобалізаційні процеси чинять суттєвий вплив на різноманітні сторони економічних і суспільних процесів, у тому числі, й на міграційні тенденції та настрої. Молодь, виступаючи ініціатором соціально-економічного розвитку, характеризується більшою схильністю до мобільності порівняно з представниками середньої і старшої вікових груп, що пов'язане як із вищими адаптаційними навичками, так і з пошуком можливості отримання якісної освіти, гідної праці, кращих умов для задоволення власних життєвих потреб і самореалізації.

Так, обраний Україною курс щодо євроінтеграції дозволяє отримати такі позитивні ефекти, як можливості набуття практичного досвіду, здобуття сучасної професійної освіти, розвитку професійних навичок і компетентностей, опанування новітніх цифрових інструментів, поліпшення рівня володіння іноземними мовами тощо, адаптуючись до запитів ринку праці країн європейського простору [5].

Значення індексу глобалізації (KOF Globalisation Index), що містить такі три компоненти, як політична, соціальна та економічна глобалізація, для України мали тенденцію до зростання – від 32 у 1991 р. до 73 у 2021 р. При цьому, у 2021 р. Україна посіла 43-тє місце з-поміж 196 країн світу зі значенням індексу глобалізації 73 бали [8].

Поряд з цим, як власне глобалізація, так і надмірна міграційна мобільність молоді несуть у собі низку викликів та загроз. Зокрема, глобалізаційні процеси ще більш поглиблюють диференціацію й нерівність соціально-економічного розвитку між країнами, що призвело до появи протилежних тенденцій – регіоналізації і навіть деглобалізації, зумовлених політичним протистоянням та прагненням держав захистити національні інтереси [1].

В системі факторів міжнародної міграції можуть бути виокремлені: макроекономічні (стан ринку праці й економіки держави, наявність соціального капіталу); мікроекономічні (психологічні особливості індивіда, вплив референтних груп); метасистемні (глобалізація, інституції забезпечення) [6].

В Україні внаслідок тривалої фінансово-економічної і соціальної криз, що загострилися в умовах воєнного стану, міграційна мобільність молоді набуває все більшого масштабу, призводячи до неможливості відновлення та розвитку вітчизняного людського потенціалу, забезпечення кадрових потреб господарюючих суб'єктів. Поширеним явищем для України є реалізація суттєвих загроз національній безпеці демографічного (втрата життя і здоров'я громадян, вимушена зовнішня і внутрішня міграція, значне старіння населення, «кіднепінг») і соціального характеру (погіршення рівня добробуту, зменшення доходів, зростання безробіття, підвищення захворюваності, зростання цін, загострення соціальної нерівності) [2].

Згідно зі значеннями глобального індексу миру, Україна у 2023 році потрапила до 10-и країн, найбільш небезпечних для життя, нарівні з такими країнами, як Ірак, Сомалі, Сирія, Ємен, Афганістан. Найбільш безпечними країнами визнано Ісландію, Данію, Сінгапур, Швейцарію та ін. [7].

Повномасштабне вторгнення в Україну призвело до вимушеного виїзду значної кількості населення за кордон. Згідно зі звітом Міжнародної організації з міграції, станом на жовтень 2024 року у складі населення, яке після виїзду внаслідок війни повернулося до України, переважали жінки, чисельність літніх осіб була значною (рис. 1) [9].

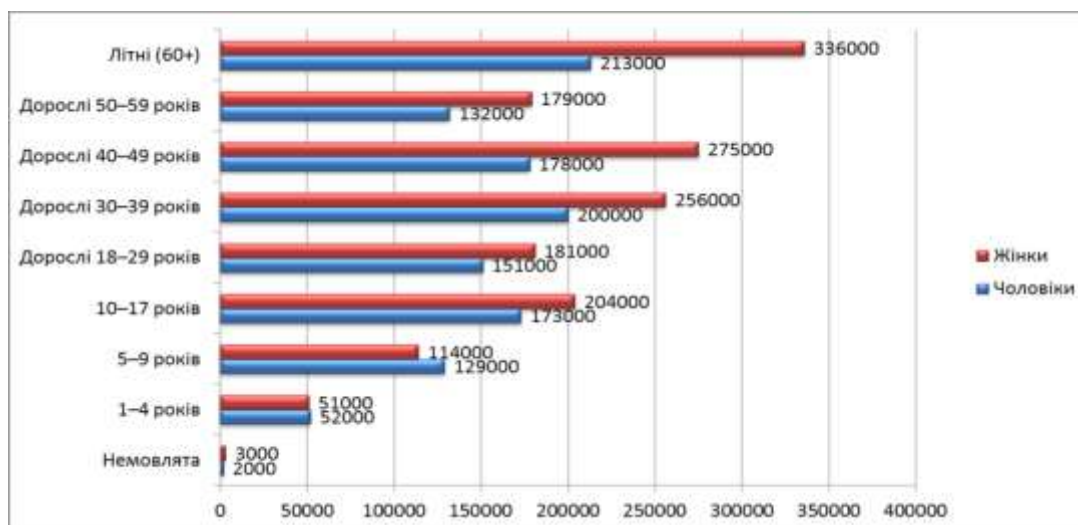

Рис. 1. Розподіл населення, що повернулося в Україну, за віком і статтю, на жовтень 2024 р. [9]

Тенденція до зменшення чисельності населення в Україні загалом, так і молодшої його вікової групи, зокрема, мала місце в Україні задовго до

повномасштабного вторгнення. Так, чисельність осіб віком до 15 років зменшилася з 11,8 млн. на 1 січня 1990 р. до 6,55 млн. на 1 січня 2022 р.; віком 16-59 років – з 30,3 млн. до 24,3 млн. за аналогічний період. Натомість, дещо зростала чисельність громадян у віці 60 і більше років – з 9,45 млн. до 10,15 млн. (1990-2022 рр.) [4].

Чисельність осіб у закладах дошкільної освіти України у 1990 році становила 2428 тис. осіб, тоді як у 2023 році – лише 862 тис. осіб. Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти зменшилася з 7132 тис. осіб до 3906 тис. осіб, відповідно. Чисельність учнів, слухачів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти мала спадну тенденцію – від 643,4 тис. осіб у 1990 р. до 225,2 тис. осіб у 2023 р.; у закладах фахової передвищої освіти – спадну (від 757,0 тис. у 1990 р. до 166,0 тис. у 2020 р.), з поступовим зростанням, починаючи з 2021 року (до 350,0 тис. у 2023 р.). Чисельність здобувачів у закладах вищої освіти мала спадну тенденцію з 2010 р. (2129,8 тис.) по 2021 р. (1047,0 тис.), з поступовим зростанням до 1149,0 тис. осіб у 2023 р. [4].

Зважаючи на наявні тренди і виклики, в контексті подолання надмірної міграційної мобільності молоді в Україні, важливими напрямками є: поліпшення державної політики з підтримки молоді, включаючи розвиток соціальної інфраструктури (забезпечення житлом, можливостями для здобуття якісної освіти, оздоровлення, задоволення соціально-культурних і побутових потреб); запровадження програм, які б стимулювали повернення молоді з-за кордону та забезпечували підтримку талановитих молодих людей; трансформація ринку праці у напрямі підвищення рівня її оплати та умов; імплементація досягнень цифрової економіки та розвиток дистанційної зайнятості тощо.

Список використаних джерел:

1. Антипенко Н.В., Почерніна Н.В., Васильківський Д.М. Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3345/3272> (дата звернення: 20.11.2024).
2. Липкань А.Ю. Загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 3. С. 45-59.
3. Мульська О.П. Система моніторингу міграційної мобільності молоді у проекції збереження людського потенціалу: концептуально-методична емпірика. *Innovation and Sustainability*. 2022. Iss. 3. С. 38-49.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.11.2024).
5. Семикіна М.В., Мельнік А.В., Кабай В.О. Деформація мотиваційних чинників у сфері праці як передумова формування міграційних настроїв вітчизняних працівників. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 4(1). С. 95-106.
6. Хила Є.П. Детермінуючі фактори міграційних настроїв молоді. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2023. Т. 28, Вип. 2. С. 6-10.
7. Global Peace Index (GPI), 2023. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Web.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).
8. KOF Globalisation Index, 2023. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення: 19.11.2024).
9. Ukraine Returns Report. General Population Survey. Round 18 (October 2024). International Organization for Migration (IOM). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returns-report-general-population-survey-round-18-october-2024?close=true> (дата звернення: 20.11.2024).

*Головата О.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Сисоліна Н.П.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ КОНКУРЕНТЕСПРОМОЖНОСТІ ПАТ НВП «РАДІЙ»

У сучасному ринковому середовищі питання конкурентоспроможності є ключовим для довгострокового розвитку будь-якого підприємства. Підвищення конкурентного потенціалу підприємства означає збільшення його прибутковості та стабільності на ринку. ПАТ НВП «Радій» працює в умовах високої конкуренції, що обумовлює постійне підвищення ефективності та вдосконалення стратегії розвитку.

Завдання включають:

1. Оцінити актуальність підвищення конкурентоспроможності для ПАТ НВП «Радій» у поточних умовах ринку.
2. Розглянути основні методи та підходи, які застосовуються для оцінки конкурентного потенціалу підприємства.
3. Проаналізувати внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на конкурентні позиції підприємства.
4. Визначити існуючі конкурентні переваги та які напрямки для їх посилення.
5. Розробити практичні рекомендації, які можуть допомогти підприємству підвищити свою конкурентоспроможність на підприємстві.

Конкурентоспроможність підприємства є однією з ключових категорій у сучасному бізнесі, оскільки визначає його здатність успішно функціонувати в умовах ринкової конкуренції та адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Її значення можна розглянути через кілька основних аспектів, конкурентоспроможність забезпечує підприємству можливість протистояти конкурентам, утримуючи або збільшуючи свою ринкову частку.

Вона дозволяє швидко адаптуватися до змін попиту, нових технологій чи економічних викликів. Таким чином, ці націлені на представлення загальних його висновків і рекомендацій, які можуть сприяти довгостроковому розвитку ПАТ НВП «Радій» та сприяти формуванню стратегій ефективного використання потенціалу.

Підвищення конкурентоспроможності для ПАТ НВП «Радій» в поточних умовах ринку визначається зростанням конкуренції в галузі швидким технологічним прогресом, вимогами міжнародних стандартів якості, впливом зовнішніх факторів і економічної нестабільності.

Сектор високотехнологічної продукції, в якому працює ПАТ НВП «Радій», відзначається високою конкуренцією як серед вітчизняних, так і міжнародних компаній. Щоб зберегти свою позицію та розширити ринки збуту, підприємству необхідно адаптуватися до нових викликів і підтримувати конкурентоспроможність на високому рівні.

В Україні питання конкурентоспроможності підприємств активно досліджуються багатьма вченими, які спеціалізуються на економіці, менеджменті та стратегічному управлінні. Ось декілька провідних вітчизняних економістів, що займаються цією темою. Олександр Амоша, основна увага в його роботах приділяється промисловій політиці, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та інноваційному розвитку. Дослідження спрямовані на аналіз проблем промислових підприємств, включаючи їх конкурентоспроможність і ефективність. розробляє підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємств через оптимізацію виробничих процесів, інноваційні рішення та впровадження сучасних технологій [2; 70].

Людмила Федулова український дослідник, що активно вивчає економічні аспекти інновацій та їх вплив на конкурентоспроможність підприємств. Її роботи присвячені аналізу механізмів інноваційного розвитку, управління знаннями та забезпечення сталого економічного зростання. Серед основних досліджень, які торкаються цієї теми, можна виділити: монографію «Інновації та економічний розвиток». У цій праці автор аналізує зв'язок між інноваціями та конкурентоспроможністю підприємств, а також пропонує шляхи формування ефективної інноваційної політики [11; 200].

Роботи І. Бланка стосуються фінансового забезпечення конкурентоспроможності, оптимізації витрат і підвищення ефективності бізнесу [4; 140].

Анатолій Мокій досліджує проблеми міжнародної економіки та конкурентоспроможності українських підприємств у глобальному середовищі [8].

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності є надзвичайно актуальним завданням для ПАТ НВП «Радій» у системі конкуренції.

Для оцінки конкурентного потенціалу підприємства застосовуються методи та його підходи, які дозволяють використовувати сильні та слабкі сторони, можливості та загрози в умовах ринкової конкуренції.

Основні методи, які можуть бути використані для оцінки конкурентного потенціалу ПАТ НВП «Радій», включають: SWOT-аналіз. SWOT-аналіз є одним із найпоширеніших інструментів для визначення внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на підприємство. Він дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони компанії (внутрішні фактори), а також можливості та загрози (зовнішні фактори). За допомогою SWOT-аналізу можна отримати конкурентні переваги ПАТ НВП «Радій» та програмні напрямки розвитку.

Аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на конкурентні позиції підприємства ПАТ НВП «Радій», дозволяє глибше відобразити поточний стан компанії та її можливості для розвитку. Нижче наведені основні внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємства. Внутрішні фактори: якість продукції та інноваційний потенціал, висока якість продукції та наявність інновацій є основою для формування конкурентних переваг. ПАТ НВП «Радій» може підвищити конкурентоспроможність за рахунок інвестицій у технологічні інновації, розробку нових продуктів і підвищення стандартів якості, та рівень кваліфікації співробітників.

Існуючі конкурентні переваги ПАТ НВП «Радій» та можливості напрямків для їх посилення включають наступні аспекти: висока якість продукції.

Продукція ПАТ НВП «Радій» відповідає міжнародним стандартам якості, що є значною перевагою в умовах конкуренції. Це забезпечує лояльність клієнтів і відкриває можливості для виходу на нові ринки.

Для підвищення конкурентоспроможності ПАТ НВП «Радій» в сучасних умовах ринку можна запропонувати такі рекомендації: інноваційний розвиток і технологічне оновлення, інвестування в дослідження та розробки (R&D). Розширення інвестицій в інновації та впровадження нових технологій дозволити підприємству розробляти продукцію з підвищеною доданою вартістю, що відповідає сучасним вимогам ринку. Автоматизація виробничих процесів - сприятиме підвищенню ефективності виробництва, зниженню витрат на робочу силу та мінімізації людських помилок. Автоматизація також зменшує виробничий цикл і швидше виводить виробництво на ринок. Покращення якості продукції та підвищення стандартів – запровадження системи управління якістю (ISO).

Сертифікація за міжнародними стандартами якості підвищити конкурентоспроможність, забезпечити відповідність вимогам міжнародних клієнтів та сприяти підвищенню довіри з боку споживачів. Має відбуватись постійний моніторинг та вдосконалення якості. Створення відділу контролю якості або підсилення існуючих процедур контролю для швидкого реагування на відгуки споживачів і оперативного вдосконалення продукції. Звернути увагу на підвищення кваліфікації персоналу, розробити програми навчання і розвитку, направляти інвестиції в навчання співробітників, зокрема у сфері нових технологій, цифрових навичок та управління проектами, сприяння зростанню компетенцій та адаптивності команд, залучати молодих спеціалістів, співпрацювати з вищими навчальними закладами для залучення молодих спеціалістів, а також програма стажування, відповідно до підприємства формувати кадровий резерв.

Диверсифікація та вихід на нові ринки. Розширення асортименту продукції, вихід на нові сегменти ринку, адаптація продукції під спеціальні потреби певних груп споживачів. Це зменшує залежність від окремих ринкових ніш і стабілізує доходи, активізувати експорт та освоєння нових ринків, розробити стратегії виходу на зовнішні ринки, зокрема в регіонах з високим потенціалом попиту. Розширення присутності на міжнародних виставках та участь у бізнес-форумах може допомогти залучити нових клієнтів.

Зміцнення маркетингових стратегій: підвищити пізнаваність бренду через цифровий маркетинг, активно працювати над брендом у соціальних мережах, SEO-оптимізація та контент-маркетинг дозволяють підвищити пізнаваність і залучити нових клієнтів, вивчати потреби клієнтів, регулярно досліджувати ринок продукції та відстеження тенденцій щоб вчасно реагувати на зміну споживчих та адаптувати пропозиції під запити цільової аудиторії.

Оптимізація витрат та підвищення операційної ефективності: оптимізувати логістичні процеси. Скорочення витрат на логістику та оптимізація постачання сировини сприяючи зниженню загальної собівартості продукції та підвищенню конкурентоспроможності на ціновому рівні.

Енергозбереження та екологічність: впровадження заходів для зниження енерговитрат і покращення екологічності виробництва може залучити додаткову групу споживачів, для яких важлива екологічна відповідальність компанії.

Зміцнення відносин з клієнтами та партнерами. Розробити програми лояльності для клієнтів. Впровадження програми лояльності дозволяє підвищити рівень задоволеності та стимулювати повторні покупки. Особливу увагу варто приділити сервісному обслуговуванню, щоб забезпечити високий рівень задоволеності клієнтів. Розширяти партнерські зв'язки, саме розвиток нових партнерств і стратегічних альянсів, зокрема з постачальниками технологій, дозволить підвищити операційну гнучкість і сприяти інноваційному розвитку.

Застосування цих практичних рекомендацій допоможе ПАТ ВАТ «Радій» підвищити свою конкурентоспроможність, знизити операційні витрати, підвищити якість продукції та адаптуватися до вимог сучасного ринку. Ці кроки забезпечать довготривалий розвиток підприємства, підвищення прибутковості та зміцнення позицій як на внутрішньому, так і на міжнародних ринках.

Список використаних джерел:

1. Акімова Л.М., Корж М.В., Чуб І.В. Управління конкурентоспроможністю промислового підприємства : монографія. Рівне : НУВГП, 2017. 121 с.
2. Амоша О.І., Амоша О.О. Щодо формули стратегії повоєнної перебудови економіки. *Економічна промисловість*. 2023. №1 С. 69-71.
3. Бечко П.К., Голобородько Я.О. Теоретичні засади сутності економічних категорій «конкуренція» і «конкурентоспроможність». *Ефективна економіка*. 2015. № 7. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4191> (дата звернення: 17.08.2024).
4. Бланк, І.О., Ситник, Г.В. та ін. Фінансова стратегія підприємства: монографія / І.О. Бланк, Г.В. Ситник, О.В. Корольова-Казанська, І.Г. Ганечко / За ред. проф. Бланка І.О. – К.: КНТЕУ, 2009. – 147 с.
5. Бланк І.О., Ситник Г.В, Гуляєва Н.М. Федулова Л.І. Тенденції розвитку національних інноваційних систем: уроки для України Актуальні проблеми економіки. 2015. №4. – С. 94-104.
6. Дейнеко Л.В., Кушніренко О.М., Циплінська О.О., Гахович Н.Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії рф для української промисловості. *Економіка України*. 2022. №5 – С. 3-25.
7. Державна служба статистики України: офіційний сайт URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 20.09.2024).
8. Концептуальні засади моделювання соціально-економічного розвитку України: інституціональні загрози та глобальні виклики [Електронний ресурс] / А. Мокій, М. Флейчук, А. Гуменюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Економіка*. – 2011. – Вип. 124-125. – С. 13-16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2011_124-125_5.
9. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 16.09.2024).
10. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 20.09.2024).
11. Рогоза М.Є., Кононенко Ж.А., Яковенко Т.І. Методологічні підходи у дослідженнях конкурентоспроможності підприємств. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 139-146.
12. Хорольський В.П., Жукова С.О. Парадигми стратегії інноваційного розвитку підприємств промислового комплексу регіону: монографія. Кривий Ріг: 2016. – 324 с.
13. Федулова Л.І. Фінансове забезпечення розвитку підприємства: монографія. Київ: КНТЕУ, 2011. – 344 с.

*Голосяк О.О., здобувач вищої освіти;
Бондарук Р.В., здобувач вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневецька В.А.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ОПТИМІЗАЦІЯ САЙТУ ПІДПРИЄМСТВА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ ПОКРАЩЕННЯ ЙОГО МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні потенційні клієнти звертаються до пошукових систем, щоб знайти рішення своїх бізнес-проблем, читають блоги та відвідують веб-сайти для отримання необхідної інформації.

Веб-сайт є ефективним інструментом продажів: він працює 24 години на добу, надає відвідувачам інформацію та контент, що допомагає їм приймати обґрунтовані рішення, а також дозволяє взаємодіяти з компанією [1].

Для будь-якого бізнесу b2b важливо, щоб потенційні клієнти мали можливість знайти бізнес в Інтернеті. Якщо бізнес не має веб-сайту або не оптимізований для необхідних ключових слів, пов'язаних із тим, чим займається бізнес, зацікавленим сторонам буде важко знайти бізнес і взаємодіяти з ним. Правильно налаштований і позиціонований веб-сайт може стати початком воронки продажів у секторі b2b, допомагаючи створити базу потенційних бізнес-клієнтів.

Використання веб-сайту для підприємства, яке займається оптовою торгівлею, має низку значних переваг. Це розширення охоплення клієнтів, ефективна презентація продукції, спрощення комунікації з клієнтами, ефективне залучення нових клієнтів, зміцнення репутації та довіри, оптимізація процесу продажів, економія на маркетингу, аналітика та вдосконалення стратегії, підтримка конкурентоспроможності [2].

Веб-сайт стає універсальним інструментом для розвитку бізнесу, що поєднує функції просування, комунікації та автоматизації, забезпечуючи підприємству конкурентні переваги та сприяючи зростанню продажів.

Сайт є ефективним інструментом залучення нових клієнтів через пошукову оптимізацію (SEO). Основне завдання SEO-оптимізації спрямоване на підвищення видимості ресурсу в пошукових системах і залучення цільової аудиторії. Розглянемо основні причини використання SEO-оптимізації.

Відбувається підвищення видимості в пошукових системах. Нові сайти зазвичай не мають високої позиції в результатах пошуку. SEO дозволяє підвищити видимість сайту за цільовими запитами, що критично для залучення клієнтів. Без оптимізації сайт може залишатися непомітним для потенційних клієнтів.

Залучається органічний трафік. Органічний пошуковий трафік є одним із найдешевших та найефективніших способів отримати відвідувачів. Правильно оптимізований сайт може довгий час отримувати стабільний потік користувачів без додаткових витрат на рекламу.

Створюється репутація та довіра. Сайти, які займають високі позиції в пошукових системах, викликають більше довіри у користувачів. Відсутність SEO може створити враження, що підприємство не зацікавлене у розвитку або не відповідає сучасним стандартам.

Створення сайту та його SEO-оптимізація впливає на конкуренцію, оскільки інші підприємства у галузі, ймовірно, вже використовують SEO. Без оптимізації ви можете втратити потенційних клієнтів, які натомість звернуться до конкурентів.

Ефективне використання контенту. SEO допомагає створювати релевантний контент, який відповідає запитам потенційних клієнтів. Це сприяє не лише кращому ранжуванню в пошукових системах, але й збільшує тривалість перебування користувачів на сайті.

Підвищується якість роботи сайту. Технічна SEO-оптимізація покращує швидкість завантаження сайту, його адаптивність для мобільних пристроїв і загальну зручність користування. Це не тільки важливо для пошукових систем, але й робить сайт привабливим для користувачів.

Проводиться локальна SEO-оптимізація для нових ринків. Якщо підприємство орієнтоване на регіональний ринок, локальна SEO дозволяє залучити клієнтів із конкретного регіону. Це включає оптимізацію сторінки Google My Business, використання локальних ключових слів і надання контактної інформації.

Підготовка до платних кампаній (PPC). SEO та платна реклама працюють разом. Оптимізований сайт матиме вищий показник якості в Google Ads, що зменшує витрати на клік.

SEO-оптимізація дає довгостроковий результат. На відміну від платної реклами, результати SEO зберігаються протягом тривалого часу. Це інвестиція, яка окупується з часом і забезпечує стабільний потік клієнтів [3].

Для новоствореного сайту SEO-оптимізація є критично необхідною, адже вона формує фундамент для онлайн-присутності. Це допоможе підприємству заявити про себе в Інтернеті, залучити нових клієнтів і залишатися конкурентоспроможним на ринку.

Список використаних джерел:

1. 4 Key Ingredients To An Effective B2B Promotions Strategy [Electronic resource] / Blog. Limehub, 2020. URL: <https://www.limehub.com.au/blog/4-key-ingredients-to-an-effective-b2b-promotions-strategy> (дата звернення 12.11.2024)
2. Burnett J., Moriarty S. Introduction to Marketing Communication: An Integrated Approach, Prentice Hall, 2018. 659 p.
3. Котлер Ф. Маркетинг 4:0. Від традиційного до цифрового / пер. з англ. Куницька К., Замасва О. Київ : КМ-БУКС, 2021. 224 с.

*Голуб Д.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Клочник О.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Зомчак Л.М.)
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів*

АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ГРАДІЄНТНОГО БУСТИНГУ

Актуальність дослідження полягає в зростанні популярності електронної комерції та необхідності точного прогнозування поведінки споживачів для підвищення ефективності маркетингових стратегій. Використання методів машинного навчання, зокрема градієнтного бустингу, дозволяє ідентифікувати потенційних покупців, оптимізуючи рекламні кампанії та знижуючи витрати. Це дозволяє компаніям знижувати ризики, підвищувати конверсію та покращувати управління взаєминами з клієнтами, що є ключовим для підтримки конкурентоспроможності на ринку електронної комерції.

У сучасних дослідженнях прогнозування та аналізу економічних і фінансових явищ значна увага приділяється застосуванню методів машинного навчання, наприклад, в оцінюванні кредитоспроможності [1], для моделювання фінансової стійкості підприємств [2], для прогнозування успішності банківського маркетингу [3], для прогнозування динаміки цін на пшеницю в Україні [4], щодо регіональних економічних показників [5] та в категорійному менеджменті [6] тощо.

Метою цього дослідження є ідентифікація споживачів електронної комерції, які переглядали товари на сайті компанії й відповідно здійснили або не здійснили покупку. Для прикладу було вибрано підприємство, що займається продажем товарів різного виду: одяг, товари для дому та інше.

Для побудови моделі було використано такі змінні:

- Credit Score – показник можливості повернення позиченої суми споживачем;
- Geography – країни, в яких знаходяться споживачі компанії;
- Gender – стать споживача;
- Age – вік;
- Tenure – термін перебування на сайті;
- Balance – баланс;
- NumOfProducts – кількість товарів;
- HasCrCard – чи має користувач кредитну картку;
- IsActiveMember – чи є активним покупцем;
- EstimatedSalary – орієнтовна заробітна плата;
- Purchase – чи була здійснена покупка (результуюча змінна)

Для початку потрібно проаналізувати наші дані. Для функцією str. Кількість спостережень та різних видів змінних – 10 тис.

Перед тим, як будувати нашу модель, треба поділити вибірку на тренувальну та тестову.

І відповідно для ідентифікації потенційного споживача електронної комерції ми використали метод градієнтного бустингу.

За результуючу змінну взяли фактор Purchase, яка показує чи здійснював споживач покупку на сайті чи ні. Для перевірки коректності ідентифікації наших даних ми використали матрицю помилок (Confusion Matrix). І в результаті отримали, що модель правильно ідентифікувала 1541 з 1752 клієнтів, які не здійснювали покупки на сайті, та 196 з 248 клієнтів, які здійснили покупку, що свідчить про досить хороші результати. Також за допомогою матриці помилок можемо визначити точність нашої моделі, яка становить 88,1 %, і результати можна побачити у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати ідентифікації клієнтів моделлю за матрицею помилок

	Клієнти, які здійснили покупку (фактично)	Клієнти, які не здійснили покупку (фактично)
Клієнти, які здійснили покупку (за моделлю)	1541	52
Клієнти, які не здійснили покупку (за моделлю)	211	196

Таблиця 1 показує кількість правильних і неправильних класифікацій, здійснених моделлю для двох категорій клієнтів:

1. Клієнти, які фактично здійснили покупку: 1541 клієнт правильно класифікований моделлю як такі, хто здійснив покупку (True Positive, TP). 211 клієнтів були неправильно класифіковані моделлю як такі, що не здійснили покупку, хоча вони насправді здійснили покупку (False Negative, FN).

2. Клієнти, які фактично не здійснили покупку: 196 клієнтів правильно класифіковані моделлю як ті, хто не здійснив покупку (True Negative, TN). 52 клієнти були неправильно класифіковані моделлю як такі, що здійснили покупку, хоча насправді вони не зробили покупку (False Positive, FP).

Отже, модель правильно ідентифікувала 1541 клієнта з 1752, які не здійснили покупку (TP). Модель також правильно ідентифікувала 196 клієнтів з 248, які здійснили покупку (TN). Водночас модель помилково визнала 52 клієнтів, які насправді не зробили покупку, як таких, що здійснили покупку (FP). І навпаки, 211 клієнтів, які насправді здійснили покупку, були помилково визнані як ті, хто не зробив покупку (FN).

Точність моделі (Accuracy) визначається як відношення кількості правильних класифікацій до загальної кількості клієнтів:

Точність моделі свідчить про те, що модель правильно класифікувала клієнтів в 88,1% випадків. Отримана дуже хороша точність для клієнтів, які не здійснили покупку (TP = 1541): модель правильно класифікує більшість клієнтів, які не здійснили покупку. Дещо менша точність отримана для клієнтів, які здійснили покупку (TN = 196): модель помилково класифікувала 52 таких клієнта як таких, що не здійснили покупку. Висока ймовірність помилок типу

«false negative» (FN = 211) свідчить про те, що деякі клієнти, які насправді здійснили покупку, були неправильно класифіковані як неактивні покупці. Це може бути важливою інформацією для вдосконалення моделі.

У результаті, модель є достатньо точною (88,1%), але для досягнення ще кращих результатів слід звернути увагу на зменшення помилок типу «false negative» та «false positive».

Отже, у результаті використання градієнтного бустингу отримали, що модель ідентифікації споживачів, правильно ідентифікувала 1541 з 1752 клієнтів, які не здійснювали покупку на сайті, та 196 з 248 клієнтів, які здійснили покупку. Середня точність моделі становить 88,1 % – тобто модель добре ідентифікує клієнтів підприємств. За допомогою градієнтного бустингу можна не лише ідентифікувати споживачів, а також сегментувати їх на різні групи для покращення проведення маркетингового дослідження, за допомогою достатньої кількості інформації про своїх споживачів.

Список використаних джерел:

1. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.
2. Зомчак Л.М., Вдовин М.Л. Прогнозування успішності банківського маркетингу методами логістичної регресії. *Інтелект XXI*. 2020. №5. С. 100-104.
3. Зомчак Л.М., Нич О.В. Економіко-математичне моделювання фінансової стійкості підприємств методом головних компонент. *Економіка і суспільство*. 2017. №8. С. 850-853.
4. Zomchak L., Kukhotska T. Wheat market price dynamics in Ukraine: quantitative exploration and forecasting. *European Journal of Economics and Management*. 2023. №9. P. 14-22.
5. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.
6. Зомчак Л.М., Петрик Х.Р. Економіко-математичне моделювання в категорійному менеджменті. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. №2 (1). С. 41-43.

УДК 339.138:615.83

*Гріневич С.В.,
здобувач вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н, професор Жовновач Р.І.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ НА ОСНОВІ ПАЦІЄНТ-ОРІЄНТОВАНИЙ МОДЕЛІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Задоволеність пацієнтів має бути основною метою організації охорони здоров'я, що вимагає глибокого розуміння їх потреб та очікувань. Щоб завоювати довіру споживачів медичних послуг, працівники медичної установи

повинні сприймати побажання, пропозиції та скарги пацієнтів та більш чуйно ставитися до їхніх проблем.

Задоволення потреб пацієнтів реабілітаційного центру має реалізуватися на пацієнт-орієнтованій моделі надання медичних послуг, комплексній системі управління якістю медичних послуг, нових підходах до управління у сфері охорони здоров'я, забезпеченні комплексної стійкості функціонування реабілітаційного центру, цілеспрямованої зовнішньої комунікації зі стейкхолдерами та маркетингу їхніх послуг, обміну позитивним досвідом діяльності з метою запровадження стратегічного управління реабілітаційним центром.

Ефективність пацієнт-орієнтованого підходу залежить від того, наскільки ефективно організації охорони здоров'я спілкуються з пацієнтами, проектують правильний імідж медичної установи, виконують обіцянки та постійно зосереджуються на постійному вдосконаленні для задоволення потреб пацієнтів [3].

Пацієнт-орієнтованість надання медичних послуг забезпечується за умови повного дотримання принципів моделі надання медичних послуг за рекомендаціями інституту Пікера:

- повага до цінностей, переконань, озвучених потреб пацієнта;
- координація та інтеграція догляду;
- інформація, комунікація, навчання;
- фізичний комфорт та зменшення болю;
- емоційна підтримка та зменшення страху;
- залучення сім'ї та друзів;
- безперервність та наступність медичної допомоги;
- своєчасний і без бар'єрний доступ.

Система управління якістю (TQM), яка визначається Національним стандартом ДСТУ EN 15224:2019 (EN 15224:2016, IDT) «Системи управління якістю. EN ISO 9001:2015 у сфері охорони здоров'я». При цьому TQM має здійснюватися на основі процесного підходу PDCA (Plan–Do–Check–Act) (планування – виконання плану – моніторинг виконання та аналіз результатів виконання – розробка і впровадження коригувальних запобіжних дій з метою постійного поліпшення процесів діяльності) Демінга-Шухарта (рис. 1.).

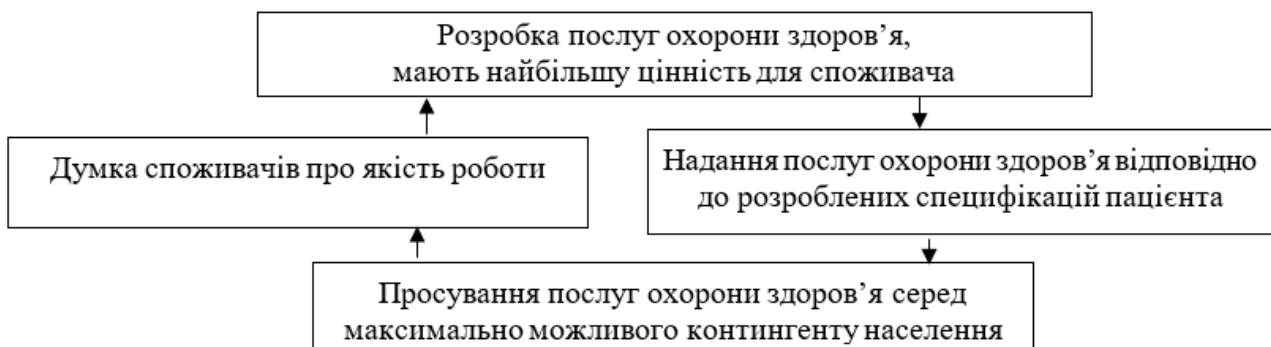

Рис. 2. Модель постійного удосконалення діяльності Демінга-Шухарта відповідно до сфери охорони здоров'я

Джерело: розроблено автором на основі [3, 4]

Оновлення підходів до управління на основі запровадження сучасного менеджменту реабілітаційного центру передбачає: вирішення проблеми лідерства, управління змінами, запровадження корпоративної культури організації, створення сильної команди, мотивації персоналу, запровадження дієвого операційного управління закладом, посилення участі колегіальних органів управління реабілітаційним центром.

Ефективна комунікаційна стратегія для реабілітаційного центру виконує важливу роль у створенні і зміцненні довірчих відносин між пацієнтами та медичним закладом. Адже довіра пацієнтів є фундаментом, на якому базується ефективність лікування та поліпшення загального самопочуття, сприяючи таким чином тривалим та стабільним результатам реабілітації.

В умовах розвитку цифрової економіки та загострення конкуренції на ринку медичних послуг на перше місце виходить завдання найповнішого задоволення потреб пацієнтів. Ключовою ідеєю є створення єдиного інформаційного простору, який дозволяє всім учасникам системи охорони здоров'я ефективно взаємодіяти та вільно обмінюватися необхідною інформацією.

Інтенсивний розвиток цифрової економіки забезпечує підвищення оперативності прийняття рішень, покращення якості діагностики завдяки залученню консультантів вузької спеціалізації, а також розширення географічного охоплення користувачів за рахунок впровадження орієнтованої на сервіс архітектури, що служить платформою для надання широкого спектра медичних послуг. Рекомендовані види послуг для охорони здоров'я на засадах цифровізації наведено в табл 1.

Виникає потреба в розвитку послуг охорони здоров'я через цифровізацію у таких напрямках: створення віртуальної інфраструктури, що пропонує великий вибір послуг та реалізацію нових рішень в галузі охорони здоров'я; формування системи послуг на основі клінічної інформаційної моделі з урахуванням міжнародних стандартів цифрових даних, таких як HL7, FHIR HL7, CDISC та FAIR.

Таблиця 1

Рекомендовані види послуг для охорони здоров'я на засадах цифровізації

Назва послуги	Характеристика послуги
IaaS (Infrastructure as a service) – інфраструктура як послуга	Апаратне забезпечення мережі, що інтегруються в платформу з надання медичних послуг вищого рівня комунікаційної моделі HL7 (Health Level7). Клієнт самостійно налаштовує платформу під потрібний функціонал
EaaS (Everything as a service) – все як послуга	Отримання клієнтом всього пакету, що складається з програмно-апаратної частини та управління технологією
SaaS (Soft as f service) – програмне забезпечення як сервіс	Інформаційна система у сфері охорони здоров'я, яка охоплює послуги програмного забезпечення (софт) та повністю обслуговується провайдером
PaaS (Platform as a service) – платформа як сервіс	Інформаційна система у сфері охорони здоров'я, завдяки якій клієнт отримує програму з певним набором послуг
DaaS (Data as a service) зберігання даних як сервіс	Інформаційна система, завдяки якій клієнт отримує дисковий простір для зберігання власної інформації

Джерело: розроблено автором

Сьогодні ефективними цифровими технологіями в сфері охорони здоров'я є: «електронна медична карта, електронний рецепт, внутрішнє спілкування працівників медичних закладів, електронне направлення, автоматизація етапів процесу тощо. На цій основі підтримуються, доповнюються, або виникають нові цифрові медичні послуги, такі як: e-Triage (інструменти зв'язку та бази даних), роботи для клінічної логістики, телемоніторинг пацієнтів з хронічними захворюваннями, маршрутизація потоку пацієнтів, медичні чати, засоби профілактики, теледіагностика тощо» [1]. Перспективним напрямом є цифрова терапія [2], яка передбачає використання доказово підтверджених стратегій ведення пацієнтів і рекомендації щодо лікування та профілактики різних патологій.

Список використаних джерел:

1. Олійник Д.І. Економізація ринку цифрових медичних послуг: Впровадження міжнародного досвіду стандартизації. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/cyfmedposlugu.pdf> (дата звернення 02.11.2024).
2. Цифрова терапія: на шляху до нової охорони здоров'я. URL: <https://www.medznat.com.ua/practice/medical-billing/digital-therapeutics-transforming-the-future-of-h> (дата звернення 01.11.2024).
3. Ciurea AV, Cooper CL, Avram E. (coord). Managementul sistemelor și organizațiilor sănătății, 2010, Editura Universitară «Carol Davila», București.
4. Donabedian A. (2005). Evaluating the Quality of Medical Care. *The Milbank Quarterly*. 2005. № 83(4). URL: <https://improvement.nhs.uk/documents/2135/measuring-quality-care-model.pdf> (дата звернення 4.11.2024).

УДК 338.58:65.014

*Гросул І.Д.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н., професор Зайченко В.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Оптимізація бізнес-процесів у сільськогосподарських підприємствах є надзвичайно актуальною темою, оскільки ефективність внутрішніх операцій безпосередньо впливає на продуктивність, рентабельність та конкурентоспроможність аграрного сектору. У сучасних умовах глобалізації ринків та посилення конкуренції, а також у зв'язку зі зростаючими вимогами до сталого розвитку та екологічної безпеки, потреба в інноваційних підходах до управління агропідприємствами стає особливо важливою. Перегляд та вдосконалення бізнес-процесів дозволяють підприємствам не тільки знижувати витрати та підвищувати ефективність, але й краще реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, адаптуватися до нових умов виробництва та ринкових викликів.

Бізнес-процеси становлять основу функціонування кожного сільськогосподарського підприємства, відіграючи ключову роль у розвитку національної аграрної економіки. Ефективне управління цими процесами, включаючи виробництво сільськогосподарських товарів та послуг, здійснюється через чітко визначені категорії бізнес-процесів: основні, допоміжні та процеси управління і розвитку.

Основні бізнес-процеси безпосередньо пов'язані з основною діяльністю підприємства, такою як вирощування та збір урожаю, тваринництво, забезпечуючи випуск продукції та її постачання до кінцевого споживача. Допоміжні процеси включають такі завдання, як логістика, технічне обслуговування обладнання та управління запасами, що підтримують основні процеси та забезпечують створення оптимальних умов для виробництва.

Процеси управління та розвитку зосереджені на оптимізації поточних операцій та плануванні стратегічного зростання. Ці процеси спрямовані на підвищення ефективності, зниження виробничих витрат, розширення виробничих потужностей та збільшення доданої вартості, що веде до зростання прибутків. Від ефективного управління бізнес-процесами залежить здатність агропідприємства адаптуватися до ринкових викликів та змін у зовнішньому середовищі, що є ключовим для успішного довгострокового розвитку.

Таким чином, всі категорії бізнес-процесів в аграрному підприємстві мають спільно функціонувати як єдина система, спрямована на досягнення основної мети – збільшення прибутку та забезпечення сталого розвитку.

Аналіз літературних джерел підкреслює, що бізнес-процеси компанії складаються з пов'язаних дій та функцій, необхідних для створення результату, який має вартість для клієнтів, як зовнішніх, так і внутрішніх. В умовах постійно змінюваного бізнес-середовища, основним завданням кожного підприємства є швидке виявлення та адаптація до соціальних змін, а також вжиття відповідних заходів для вдосконалення управління виробництвом і виправлення існуючих недоліків. Ефективний бізнес вимагає глибокого аналізу ринку, вивчення попиту споживачів і, на основі цих даних, організації виробництва відповідної продукції. Важливо, щоб усі категорії бізнес-процесів були інтегровані та функціонували як єдина система, що сприяє досягненню головної мети підприємства – збільшенню прибутку [3, 4].

Як свідчить наукова література: під бізнес-процесом у широкому значенні розуміється структурована послідовність дій з виконання певного виду діяльності на всіх етапах життєвого циклу предмета діяльності – від створення концептуальної ідеї через проектування до реалізації і результату (здача в експлуатацію об'єкта, постачання продукції, надання послуг, закінчення певної фази діяльності), тобто певний системно-замкнений процес [1, 2].

Ми вважаємо, що бізнес-процеси на сільськогосподарських підприємствах включають послідовність взаємопов'язаних дій, що трансформують сировину в готову продукцію, яка має вартість для споживача. Кожен з цих процесів на аграрному підприємстві координується відповідальним керівником, який забезпечує належне використання ресурсів та досягнення бажаних результатів, стартуючи від входу (початкові матеріали) і завершуючи виходом (фінальна продукція).

Оптимізація бізнес-процесів на підприємстві вимагає системного підходу, що включає аналіз і вдосконалення всіх сфер діяльності та управлінських функцій. Для ефективної оптимізації важливо визначити ключові процеси за певними критеріями, чітко сформулювати цілі та методи їх досягнення, визначити можливі варіанти оптимізації та забезпечити доступність інформації про плановані зміни.

Проте механізм оптимізації має бути адаптований до конкретних особливостей діяльності кожного підприємства, з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на його функціонування. Ефективне моделювання бізнес-процесів потребує глибокого розуміння всіх аспектів операційної діяльності підприємства.

Оптимізація бізнес-процесів на сільськогосподарських підприємствах залежить від аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на їхню діяльність. Внутрішні фактори включають організаційну структуру ферми, методи взаємодії з постачальниками і покупцями, управління виробничими процесами, обсяги угод, доступність фінансування, системи внутрішньої комунікації, ефективність існуючих бізнес-процесів, та документообіг. Зовнішні фактори охоплюють законодавчі вимоги та стандарти, які можуть впливати на терміни і якість виконання робіт, особливо в контексті залежності від зовнішніх контрагентів.

Завдяки оптимізації, сільськогосподарські підприємства можуть збільшити свою інвестиційну привабливість, налагодити кореляцію між стратегічними цілями і показниками продуктивності, ефективно виявляти та мінімізувати ризики, скоротити час і витрати на операційну діяльність, а також підвищити гнучкість управління. Додатково, оптимізація сприяє підвищенню рівня інформатизації, сертифікації та стандартизації продукції згідно міжнародних стандартів, що значно підвищує конкурентоспроможність підприємства на внутрішніх та зовнішніх ринках, а також сприяє чіткому розумінню співробітниками своїх обов'язків у досягненні корпоративних цілей.

Для ефективної оптимізації бізнес-процесів на сільськогосподарському підприємстві необхідно впровадити комплексні заходи, які включають наступні стратегічні напрямки:

1. Автоматизація процесів: впровадження ERP систем (інтеграція системи планування ресурсів підприємства (ERP) для автоматизації звітності, обліку, управління запасами, і відстеження виробництва); технології точного землеробства (використання супутникових технологій, дронів, IoT сенсорів для точного моніторингу стану посівів і тварин).

2. Стандартизація процесів: розробка та впровадження стандартних операційних процедур (SOPs) для кожного аспекту виробництва та управління; сертифікація процесів та продукції за міжнародними та національними стандартами якості.

3. Оптимізація ланцюга поставок: перегляд та оптимізація логістики та каналів розподілу; співпраця з надійними постачальниками і покращення умов контрактів.

4. Підвищення кваліфікації співробітників: проведення регулярних тренінгів і навчань для співробітників; впровадження мотиваційних програм для підвищення продуктивності праці.

5. Керування ризиками: аналіз потенційних ризиків для бізнесу та розробка планів їх мінімізації; створення резервних планів для критичних ситуацій, наприклад, природні катаклізми.

6. Вдосконалення внутрішньої комунікації: впровадження ефективних інструментів для внутрішньої комунікації; регулярне проведення зборів і нарад для координації діяльності підприємства.

7. Екологічна стійкість: інтеграція екологічно стійких практик у всі бізнес-процеси; моніторинг та зменшення впливу агродіяльності на навколишнє середовище.

8. Інновації та дослідження: інвестування в наукові дослідження та розробку нових продуктів та впровадження інноваційних рішень для підвищення ефективності виробництва.

Впровадження цих шляхів оптимізації може допомогти сільськогосподарським підприємствам підвищити їх конкурентоздатність на ринку, забезпечити стале зростання та зменшити вплив виробничих процесів на навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О.В., Луцька Т.В. Бізнес-процеси підприємств сфери послуг: фактори, формування, конкурентоспроможність: монографія. Київ: Вид. Європейського ун-ту, 2009. 96 с.

2. Демиденко В.В. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek20151145>.

3. Козаченко О.В., Ляшенко О.М., Ладко І.Ю. Управління великим підприємством: монографія. К.: Лібра, 2006. 384 с.

4. Чорнобай Л.І., Дума О.І. Бізнес-процеси підприємства: класифікація та структурно-ієрархічна модель. *Економічний аналіз*. 2015. Том 22. № 2. С. 171-182.

УДК 331.56:331.5:519.22

*Гук І.-М.Р.,
здобувачка вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Зомчак Л.М.)
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів*

КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ГЕТЕРОСКЕДАСТИЧНОСТІ

Аналіз економічних показників, таких як рівень зайнятості та рівень економічної активності населення, є важливим для розуміння стану економіки та прогнозування її розвитку. Однак, при побудові економетричних моделей для аналізу цих показників часто виникає проблема гетероскедастичності, яка може значно вплинути на результати дослідження. У контексті аналізу рівня зайнятості та рівня економічної активності населення, гетероскедастичність може свідчити про наявність структурних змін в економіці, нерівномірний

розподіл ресурсів, регіональні відмінності або інші економічні аномалії. Відсутність корекції на гетероскедастичність може призвести до недооцінки або переоцінки впливу різних економічних чинників.

Науковці, досліджуючи ринок праці зокрема та макроекономічні процеси загалом застосовують набір математичних методів та моделей, серед яких виділимо такі: економіко-статистичні методи [1], методи машинного навчання [2], методи економетричного моделювання [3], симультивне моделювання [4, 5] та панельне моделювання [6] як підвиди економетричного моделювання тощо.

Метою дослідження є виявлення залежності між рівнем економічної активності населення у відсотках та рівнем зайнятості у відсотках шляхом побудови парної кореляційно-регресійної моделі:

$$y = b_0 + b_1x,$$

де y – рівень економічної активності населення, %,
 x – рівень зайнятості, %,
 b_0, b_1 – параметри моделі.

Вхідна статистика по показниках зібрана за останні двадцять років із офіційної сторінки Державно служби статистики України [7].

Економічна активність та рівень зайнятості населення є важливими показниками, які відображають стан економіки країни, її здатність до розвитку та стабільності. Зміни в цих показниках можуть свідчити про глибокі економічні процеси, що відбуваються на макrorівні, і мають безпосередній вплив на добробут населення. Оцінка взаємозв'язку між рівнем економічної активності та рівнем зайнятості є важливим завданням економічних досліджень, оскільки цей зв'язок дозволяє краще зрозуміти, як зміни на ринку праці впливають на загальний економічний стан.

В умовах сучасних економічних викликів, таких як глобалізація, цифровізація та нестабільність економічних процесів, аналіз факторів, що визначають економічну активність населення, набуває особливої актуальності. Серед цих факторів ключовим є рівень зайнятості, оскільки він безпосередньо впливає на рівень доходів, споживчі можливості та загальний рівень життя громадян.

Також модель доцільно перевірити на предмет наявності гетероскедастичності між рівнем зайнятості (X) та рівнем економічної активності населення (Y), що представлені у відсотковому еквіваленті, а також спробувати методи для її усунення.

Для виявлення гетероскедастичності застосуємо тест рангової кореляції Спірмена. Тест Спірмена є ефективним методом для оцінки кореляції між змінними, коли припущення нормальності не дотримуються, що робить його особливо корисним у випадках, коли спостерігається гетероскедастичність. Цей тест дозволяє оцінити, чи існує монотонна залежність між двома змінними, не враховуючи при цьому лінійність.

У нашому випадку значення рангового коефіцієнта кореляції Спірмена r дорівнює -0.44962 , що свідчить про помірно негативну кореляцію між ранговими значеннями. Для перевірки значущості кореляції ми використовуємо t -критерій. Розраховане значення t -критерію дорівнює -2.13564 .

Критичне значення t -критерію для відповідного рівня значущості (ймовірно, для двостороннього тесту при певному ступені свободи) дорівнює 2.10092. Оскільки $t_{em} > t_{кр}$ ($2.13564 > 2.10092$), ми відкидаємо нульову гіпотезу про відсутність кореляції. Це свідчить про те, що існує значуща кореляція між ранговими значеннями залишків.

Отже, на основі результатів тесту рангової кореляції Спірмена, можна зробити висновок про наявність гетероскедастичності у моделі.

За допомогою отриманих даних методу усунення, в яких дисперсії випадкових відхилень пропорційні значенням факторної ознаки спробуємо зробити аналіз.

Отже, оскільки значення відношення детермінації дорівнює 0,999, що прямує до 1, то на основі наданих результатів можна зробити висновок, що регресійна модель, побудована на трансформованих змінних, є дуже точною та значущою. Це свідчить про те, що метод усунення гетероскедастичності за допомогою дисперсії випадкових відхилень, пропорційних значенням факторної ознаки, виявився ефективним.

Отже, модель залежності рівня економічної активності та рівня зайнятості населення, у якій усунуто гетероскедастичність, має вигляд:

$$y = 9,23 + 0,92x,$$

де y – рівень економічної активності населення, %,
 x – рівень зайнятості, %.

Вільний член рівняння становить 9,23 та показує теоретичний рівень економічної активності, коли рівень зайнятості дорівнює нулю. Однак, це значення не має економічного сенсу в контексті даного дослідження.

Коефіцієнт при змінній x становить 0,92 та інтерпретується так: при збільшенні рівня зайнятості на 1 відсотковий пункт, рівень економічної активності в середньому зростає на 0,92 відсоткових пунктів.

Усунення гетероскедастичності дозволяє отримувати більш точні та надійні економічні прогнози. Це важливо для прийняття рішень на основі моделі, яка оцінює рівень зайнятості та економічної активності населення.

У результаті проведеного дослідження було виявлено значущу залежність між рівнем економічної активності населення та рівнем зайнятості, що підтверджено побудовою кореляційно-регресійної моделі. Тож, можна підсумувати, що прогнозована подальша стратегія економічної політики, яка може бути розроблена на основі моделі без гетероскедастичності, буде більш надійною, тобто статистично значущою., що в свою чергу забезпечить кращу оцінку впливу політичних рішень на зайнятість та активність населення.

Список використаних джерел:

1. Вдовин М.Л., Зомчак Л.М., Коханевич М.П. Безробіття в Україні: економіко-статистичний огляд. *Механізм регулювання економіки*. 2022. №1-2 (95-96). С. 60-66.
2. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.

3. Зомчак Л.М., Рудницька Я.І. Економетричне моделювання залежностей між макроекономічним станом України та обсягами залучених депозитів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. С. 196-200.

4. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. №1. P. 62-69.

5. Зомчак Л.М., Волошин І.Б. Симультивна модель інноваційного розвитку регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. С. 854-858.

6. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.

7. State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (access date: 12.08.2024).

УДК: 338.45:004.6

*Данілова Ю.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Білоусько Т.Ю.)
Державний біотехнологічний університет
м. Харків*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Інноваційні технології в сучасному світі відіграють визначальну роль у харчовій промисловості, значно впливаючи на ефективність виробництва, якість продукції і задоволення потреб споживачів. При цьому вони дозволяють мінімізувати відходи та оптимізувати використання природних ресурсів, створюючи рослинні альтернативи м'ясу, молочним продуктам тощо.

Зазначимо, що харчова промисловість є висококонкурентною галуззю. Ринок продукції харчування заповнює велика кількість виробників, які пропонують схожу продукцію, в результаті чого споживачам стає все важче розрізняти торгові марки та бренди. В свою чергу, компаніям також стає все складніше утримувати конкурентні позиції на ринку, залучати нових клієнтів. У цих умовах традиційні методи виробництва продукції та просування її на ринок втрачають свою ефективність, а успіх залежить від здатності компаній швидко реагувати на зміни та пропонувати інноваційні рішення за всіма напрямками [1].

Запровадження інновацій в харчовій промисловості – це складний, багатоетапний процес, що включає довгий час окреслення концепції, її опрацювання та тестування. Інноваційні ідеї для харчового бізнесу починаються з визначення та рішення конкретної проблеми харчової промисловості. Дослідження, результатом яких є створення корисних інновацій, враховують такі фактори: ринкова проблема, «вузькі» місця на ринку, існуючі на даний момент рішення, потенційні рішення, економічна цінність. Після того, як інновація опрацьована, прийнята і доведена її ефективність, вона комерціалізується і виводиться на ринок.

Однією з головних цілей продовольчих організацій є забезпечення безпечного, достатнього та сталого харчування для всіх громадян, а інновації

сприяють цьому. Яскравим прикладом запровадження нововведень у сфері безпеки харчових продуктів є активне пакування та сучасні технології консервування [2].

Активне пакування – це інноваційна технологія, у якій матеріали упаковки не лише зберігають продукт, але й активно взаємодіють з ним для покращення якості. Таке пакування передбачає: абсорбцію кисню (зменшує вміст кисню всередині пакування, та сповільнює процеси окислення та псування); вологопоглинання (контроль рівня вологи та запобігання розвитку цвілі й бактерій); антимікробне пакування із застосуванням спеціальних речовин для боротьби з патогенами, такими як сальмонела чи лістерія.

Серед інноваційних методів консервування зазначимо такі:

– Консервування за допомогою високого тиску, в результаті чого патогенні мікроорганізми знищуються під дією високого тиску без використання високих температур, а смак і корисні властивості продуктів зберігаються.

– Ультрафіолетове та інфрачервоне опромінення для знезараження поверхні продуктів.

– Інтелектуальні пакування, при якому в разі порушення умов зберігання або псування продукту, змінюється колір пакування, інформуючи про це споживачів і розповсюджувачів.

Цифровізація бізнесу також пропонує нові можливості як для безпосередньо виробників, так й для споживачів. Серед успішних прикладів інноваційних технологій для бізнесу можна зазначити використання харчовими підприємствами системи торгових точок (POS). Це автоматизоване програмне забезпечення автоматично враховує витрати та прибутки підприємства та пов'язує їх з іншими аспектами діяльності, включаючи управління запасами та бухгалтерський облік. В результаті запровадження зникає необхідність надмірного ручного втручання.

Для споживачів відмітимо корисну технологію відстеження та прозорості продуктів харчування. Споживачі вимагають знати, чи їжа, яку вони споживають, є екологічно чистим і відповідальним джерелом. Інформація стає доступною через веб-сайти, мобільні додатки або інформацію на етикетках харчових продуктів, через QR-коди та програмне забезпечення. Прозорість у виробництві продуктів харчування створює довіру між виробниками продуктів харчування та споживачами [3].

Таким чином ми можемо зазначити, що запровадження інноваційних технологій стане основою подальшого підвищення ефективності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості та сприятиме відповідальному становленню виробників та споживачів до якості і безпечності продуктів харчування та поширення здорового харчування.

Список використаних джерел:

1. Білоусько, Т.Ю., Білоусько, Р.С., & Химич, О.В. (2024). Оцінка впливу інноваційних технологій на ефективність ринкової конкуренції в Україні. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13268380>.

2. Robertson, G. L. (2016). *Food Packaging: Principles and Practice*. CRC Press. <https://doi.org/10.1201/b21347>.

3. Hartmann, C., & Siegrist, M. (2020). Consumer perception and behavior regarding sustainable food: A systematic review. *Trends in Food Science & Technology*, 101, pp.103-111.

*Дегтярьов С.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., доцент Микитась А.В.)
Державний біотехнологічний університет
м. Харків*

ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

Економічна безпека держави є ключовим фактором її стабільності, незалежності та здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. З початком Четвертої промислової революції або Індустрії 4.0 суттєво змінюються парадигми виробництва, управління та розвитку економіки. Індустрія 4.0 представляє собою інтеграцію кіберфізичних систем, Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту, великих даних та хмарних технологій у виробничі процеси, що дає змогу підвищувати ефективність, продуктивність і гнучкість бізнес-процесів. Водночас, ці зміни створюють нові виклики для забезпечення економічної безпеки держави [2, с. 50-54].

Основними загрозами економічної безпеки держави в умовах Індустрії 4.0 на сьогоднішній день є [1, с. 100-103]:

1. Кіберзагрози та вразливість до кібератак. Використання цифрових систем і мереж для управління виробництвом, торгівлею та фінансами створює потенційну вразливість до кібератак. Зловмисники можуть використовувати кібератаки для викрадення конфіденційної інформації, порушення роботи інфраструктур або здійснення економічного шантажу. Інциденти, пов'язані з порушенням кібербезпеки, можуть мати значний вплив на функціонування економіки та стійкість держави до зовнішніх впливів.

Кібератаки можуть проявлятися у вигляді різних форм, серед яких:

– Атаки на критичну інфраструктуру. Це можуть бути цілеспрямовані атаки на об'єкти енергетичного комплексу, транспортну інфраструктуру, фінансові установи та державні служби. Порушення функціонування таких об'єктів призводить до значних економічних втрат, збоїв у роботі підприємств та установ, а також подриву довіри до держави як гаранта безпеки.

– Фінансові шахрайства та крадіжки. Завдяки сучасним технологіям зловмисники можуть отримати доступ до фінансових даних компаній і фізичних осіб, викрасти кошти або використовувати викрадену інформацію для незаконних дій, таких як відмивання грошей, фінансування тероризму або економічний шантаж. Це подриває довіру до фінансових інститутів та стабільність економіки в цілому.

– Індустріальний шпіонаж та викрадення інтелектуальної власності. У цифрову епоху конфіденційна інформація, інтелектуальні продукти та комерційні таємниці можуть стати мішенню для хакерів. Викрадення даних про інноваційні розробки або бізнес-плани може призвести до втрати конкурентоспроможності та значних економічних втрат.

– Саботаж через інфраструктурні мережі. В епоху Індустрії 4.0 виробничі процеси тісно пов'язані з автоматизованими системами управління (АСУ) і промисловими мережами. Злом цих систем дозволяє зловмисникам втручатися у виробничі процеси, спричиняючи збої, зниження якості продукції, вихід з ладу обладнання та навіть фізичні аварії.

– Дезінформаційні кампанії та маніпулювання суспільною думкою. Кіберпростір також активно використовується для ведення інформаційної війни, дезінформаційних кампаній, що спрямовані на створення економічної паніки чи зниження довіри до ключових державних та фінансових інститутів. Це може мати дестабілізуючий вплив на економіку і знижувати її здатність протистояти зовнішнім викликам.

Для мінімізації ризиків, пов'язаних із кіберзагрозами, держава повинна впроваджувати певні заходи, такі як інвестування в кібербезпеку (держава має інвестувати в захист критичної інфраструктури та промислових мереж від кібератак, розвивати національні центри кіберзахисту та оперативного реагування на кіберінциденти); стимулювання приватного сектору до захисту інформації (важливо заохочувати компанії дотримуватися стандартів кібербезпеки, а також впроваджувати системи управління ризиками, які враховують сучасні виклики в галузі кіберзахисту); підвищення рівня цифрової грамотності; міжнародне співробітництво (кіберзагрози часто мають глобальний характер, тому важливо підтримувати міжнародне співробітництво для обміну інформацією, спільного реагування на загрози та вдосконалення глобальних стандартів кібербезпеки).

2. Технологічна залежність і дефіцит технологічного суверенітету. Розвиток Індустрії 4.0 вимагає наявності високотехнологічного обладнання та сучасних програмних продуктів, що часто імпортуються. Технологічна залежність від провідних світових виробників може призводити до зростання економічних ризиків у випадку загострення геополітичної ситуації або порушення міжнародних поставок.

3. Зміни у структурі ринку праці. Автоматизація та роботизація в рамках Індустрії 4.0 значно змінюють потреби в робочій силі. Спостерігається скорочення попиту на некваліфікованих працівників та зростання попиту на спеціалістів з високими технічними знаннями. Це може призвести до збільшення безробіття серед некваліфікованих працівників та спричинити соціальну напругу, що, у свою чергу, вплине на стабільність економіки.

4. Вразливість інфраструктури. Умови Індустрії 4.0 передбачають широке впровадження розумних інфраструктур, що включають різні мережі, сенсори та інтелектуальні системи. Однак така інфраструктура є вразливою до зовнішніх втручань. Наприклад, атака на розумні міста, системи енергопостачання чи транспортну інфраструктуру може завдати значної шкоди як національній економіці, так і безпеці населення.

5. Порушення конфіденційності даних і захист персональної інформації. Збирання великих обсягів даних про споживачів, підприємства та державні органи створює додаткові ризики для економічної безпеки. Витік або неправильне використання даних може призвести до значних втрат і навіть до економічної дестабілізації.

Основними методами мінімізації ризиків і зміцнення економічної безпеки держави, на нашу думку, можуть бути [1-3]:

1. Розвиток національної кібербезпеки. Необхідно впроваджувати сучасні стандарти кібербезпеки, які допоможуть забезпечити захист від кібератак на національному рівні. Інвестування в системи кіберзахисту та створення центрів оперативного реагування на кібератаки є критичними для підтримки економічної безпеки.

2. Підтримка інновацій та розвиток технологічної незалежності. Створення сприятливих умов для розвитку власних високотехнологічних рішень і підтримки стартапів, що спеціалізуються на розробці інноваційних продуктів, є важливим елементом для зменшення залежності від імпорتنих технологій.

3. Адаптація освітньої системи до вимог Індустрії 4.0. Інвестиції в освіту і перенавчання працівників є необхідними для створення конкурентоспроможного ринку праці. Підготовка фахівців з новітніх технологій, що будуть затребувані в умовах Індустрії 4.0, допоможе запобігти соціальним і економічним проблемам.

4. Інфраструктурна модернізація та забезпечення захисту критичних об'єктів. Держава має забезпечити високий рівень захисту критичної інфраструктури, особливо в умовах використання розумних систем. Впровадження технологій блокчейну та Інтернету речей для безпечного управління інфраструктурою може знизити ризики збоїв у її роботі.

5. Розробка регуляторної політики щодо захисту даних. Впровадження національних і міжнародних стандартів з управління даними, зокрема у сфері захисту персональних даних, є необхідним для мінімізації ризиків, пов'язаних з безпекою інформації.

Отже, економічна безпека в умовах Індустрії 4.0 залежить від здатності держави адаптуватися до нових умов та управляти ризиками, пов'язаними з цифровою трансформацією. Використання інновацій, розвиток кібербезпеки, зміцнення інфраструктури та підтримка технологічного суверенітету є ключовими елементами стратегії забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Mandych O., Mykytas A., Girzhev O., Ryzhikova N. Management strategies for companies in conditions of development and digital adaptation with AI. *Scientific research in modern conditions of instability*. 2023. Pp. 98-105.

2. Savchenko M., Nosaliuk N. Розвиток індустрії 4.0 та її вплив на економічну безпеку країн. *Actual Problems in Economics*. 2024. С. 48-60.

3. Заверуха Д. Основна характеристика сутності механізму забезпечення економічної безпеки держави в умовах Індустрії 4.0. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. №1(7). С. 61-68.

*Димура М.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Бугаєва М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах глобалізації та швидких технологічних змін, формування та розвиток трудового потенціалу підприємств набуває нового значення. Глобальні трансформації ринків праці, зміни у підходах до управління персоналом та розвитку кар'єри вимагають від компаній переосмислення своїх стратегій відбору, навчання та утримання працівників. Це актуально особливо тепер, коли пандемія COVID-19 прискорила перехід до діджиталізації, віддаленої роботи та підвищила потребу в адаптивності та гнучкості як на індивідуальному, так і на корпоративному рівні.

Адаптація до цих змін та розробка ефективних механізмів управління трудовим потенціалом стають ключовими для підтримки конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується широкомасштабними трансформаціями, які впливають на всі аспекти діяльності підприємств, включаючи формування і розвиток їхнього трудового потенціалу.

Глобальні зміни в технологіях, економічні коливання та демографічні зсуви формують нові вимоги до кваліфікації та компетенцій працівників. У цьому контексті, важливо аналізувати як підприємства адаптують свої стратегії управління людськими ресурсами для відповідності змінюваним умовам та викликам.

Глобальні трансформації, які впливають на всі сфери людської діяльності, зумовлені низкою фундаментальних факторів. Основними двигунами цих змін є:

1. Технологічний прогрес. Швидкий розвиток цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, інтернет речей (IoT) та великі дані, радикально змінюють способи ведення бізнесу, комунікації та взаємодії в суспільстві.

2. Економічні зміни. Глобалізація ринків, лібералізація торгівлі та інтеграція світової економіки сприяють збільшенню взаємозалежності країн. Це веде до змін у розподілі світових економічних сил і впливає на локальні економіки.

3. Демографічні зміни. Старіння населення в розвинених країнах, зростання населення в країнах, що розвиваються, а також міграційні потоки впливають на ринки праці, соціальні системи та споживчі ринки.

4. Екологічні виклики. Зміна клімату, глобальне потепління, забруднення довкілля та нестача природних ресурсів вимагають нових підходів до екологічної політики та сталого розвитку.

5. Соціокультурні зрушення. Зміна цінностей, ставлення до праці та споживання, розширення прав людини та зростання соціальної уваги до рівності та інклюзії вносять зміни в культурні норми і взаємодії між людьми.

6. Політичні перетворення. Зростання популізму, регіональні конфлікти, зміни у міжнародній політиці та політичній стабільності, а також реформи в управлінні та глобальні політичні альянси реформують традиційні підходи до управління державами.

Ці зміни вимагають від організацій і держав швидкої адаптації та розробки нових стратегій в різних сферах, включаючи економіку, соціальну політику, екологію та управління людськими ресурсами [3].

В умовах глобальних трансформацій, глибоке розуміння та ефективне управління трудовим потенціалом стають вирішальними для успіху підприємств. Трудовий потенціал охоплює не тільки чисельність працівників, а й їх компетенції, мотивацію та здатність до адаптації.

Підприємства, що ефективно керують своїми людськими ресурсами, здатні працювати у наступних напрямках покращення:

1. Інновації та адаптація. Швидко пристосовуватися до нових технологій і змін у ринкових умовах.

2. Залучення та утримання талантів. Відбирати та зберігати висококваліфіковані кадри, що є ключем до інноваційності та здатності конкурувати.

3. Культурна адаптація. Розвивати корпоративну культуру, яка підтримує інтеграцію працівників із різних культур та професійних середовищ.

4. Розвиток навичок. Інвестувати у навчання та розвиток навичок працівників, гарантуючи їхню відповідність до постійно змінюваних вимог ринку праці.

Ці аспекти управління трудовим потенціалом є фундаментальними для забезпечення довгострокової стійкості та прогресу підприємств у складних і динамічних глобальних умовах [1]. У таблиці 1 ми визначаємо основні глобальні трансформації та їх вплив на формування і розвиток трудового потенціалу підприємств.

Таблиця 1

Основні глобальні трансформації та їх вплив на формування і розвиток трудового потенціалу підприємств

Глобальні трансформації	Опис	Вплив на трудовий потенціал
1	2	3
Технологічні інновації	Поширення штучного інтелекту, автоматизації, цифровізації та інтернету речей революціонізує виробничі процеси, змінює характер праці та створює нові професії.	Швидка адаптація до нових технологій та ринкових умов, інновації.
Економічні фактори	Глобалізація ринків, взаємозалежність економік та переорієнтація на зелені технології та стійке виробництво впливають на економічні стратегії країн і підприємств.	Ефективне залучення та утримання висококваліфікованих кадрів, основа інноваційності та конкурентоспроможності.

1	2	3
Політичні зміни	Міжнародні конфлікти, політична нестабільність і зміни у законодавстві також визначають правила гри для бізнесу на глобальному рівні.	Розвиток корпоративної культури, що сприяє залученню працівників з різноманітних культурних та професійних середовищ.
Соціокультурні зміни	Зміщення демографічних трендів, міграційні потоки та зміна ціннісних орієнтацій населення також мають значний вплив на трудові ринки.	Інвестиції у навчання та професійний розвиток працівників, готовність відповідати мінливим вимогам ринку праці.

*Складено автором на основі джерел [2, 3].

Відтак, глобальні трансформації, включаючи технологічні інновації, економічні зміни, політичні коливання та соціокультурні зсуви, істотно впливають на формування і розвиток трудового потенціалу підприємств. Технологічні інновації спонукають до швидкої адаптації та інноваційності, необхідних для використання нових технологій і відповідності змінюваним ринковим умовам. Економічні фактори, такі як глобалізація і зелені технології, вимагають від компаній залучення та утримання кваліфікованих працівників для підтримки інноваційності та конкурентоспроможності. Політичні зміни вимагають розвитку адаптивної корпоративної культури, що відображає глобальні стандарти і сприяє інтеграції різноманітних культурних контекстів. Водночас, соціокультурні зміни, які включають демографічні зсуви та зміни цінностей, стимулюють компанії до інвестицій в навчання та розвиток співробітників для забезпечення їхньої відповідності змінюваним умовам і вимогам ринку праці.

Таким чином, глобальні трансформації визначають не тільки потреби сучасних підприємств у кваліфікованих кадрах, але й формують стратегії їх розвитку і управління, акцентуючи на важливості гнучкості, інновацій та культурної чутливості в глобалізованому світі.

У процесі розвитку трудового потенціалу України під час конфлікту з росією, країна стикається з численними викликами, що вимагають глибокої адаптації до змінених обставин. Серед ключових трендів у цій сфері можна виділити наступні:

1. Втрата робочої сили через мобілізацію та волонтерство. Багато працездатного населення було мобілізовано або залучено до волонтерських ініціатив, що призвело до дефіциту кадрів у різних секторах економіки. Крім того, смерть або еміграція кваліфікованих фахівців також поглибила цю проблему.

2. Реорганізація ринку праці відповідно до військових потреб. Значні зміни у структурі попиту на ринку праці, зокрема, зростання потреби в спеціалістах у галузях, пов'язаних з оборонною продукцією, будівництвом, ІТ-сектором та медициною, зумовлені військовими та інфраструктурними потребами.

3. Психологічний тиск на працівників. Загострення стресу та психологічного навантаження на фоні військових дій вимагає від компаній впровадження програм підтримки та здоров'я для допомоги співробітникам адаптуватися до нових викликів.

4. Зростання популярності віддаленої роботи. Пандемія та війна прискорили перехід до дистанційних форматів роботи, що стало нормою в багатьох галузях, особливо в ІТ-індустрії [2]. Це дозволяє компаніям підтримувати оперативну діяльність незважаючи на географічні та безпекові обмеження.

5. Адаптація освіти до потреб часу. Вищі навчальні заклади та центри перепідготовки швидко реагують на зміни, акцентуючи на важливості навчання навичкам, які підтримують військову економіку та процеси відновлення країни, зокрема курси з кібербезпеки та логістики.

Ці заходи є свідченням того, як Україна адаптується до викликів воєнного часу, переосмислюючи та переформатовуючи свій трудовий потенціал у відповідь на поточні потреби і змінені умови.

Висновки. Отже, сучасні глобальні трансформації, що охоплюють технологічні інновації, економічні, політичні, соціокультурні та екологічні зміни, мають глибокий вплив на формування та розвиток трудового потенціалу підприємств. Розуміння та ефективне управління цим потенціалом є вирішальним для підприємств, що прагнуть адаптуватися та процвітати у динамічному глобальному середовищі.

Активне впровадження інновацій, залучення та утримання талантів, культурна адаптація та розвиток навичок є ключовими елементами, що дозволяють компаніям не тільки виживати, але й використовувати глобальні виклики як можливості для зростання. Водночас, Україна переживає свій унікальний виклик через військовий конфлікт з росією, що вносить додаткові складнощі у формування та розвиток трудового потенціалу.

Проте, країна продемонструвала значну стійкість та адаптивність, успішно реагуючи на потреби військової економіки та відновлення через інновації у навчанні, залученні міжнародної підтримки, та гнучкість робочих форматів. Це досвід вказує на важливість розбудови внутрішньої стійкості та здатності до швидкої адаптації перед лицем глобальних і локальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. 102 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf.

2. Городня Т.А., Кабаці Б.І., Міценко Н.Г. Діагностика трудового потенціалу у формуванні внутрішньої соціальної відповідальності підприємства в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2023. № 74. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1439>.

3. Савченко М.В., Бальзан І.В. Концептуальний підхід до управління розвитком трудового потенціалу підприємства. *Економічний вісник*. 2022. №2. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/2/EV20222_123-135.pdf

*Дуб І.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Г.Б.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

На даний час Євросоюз є найбільш успішним інтеграційним об'єднанням 27 країн. Звісно, головним єдиним економічним двигуном Євросоюзу є єдиний ринок з вільним переміщенням товару, послуг, капітал. Даний вдалий союз для зручності користується єдиною валютою та має одні з найвищих екологічних стандартів у світі.

Першочерговим завданням національної зовнішньої та внутрішньої політики України є її входження до європейського політичного, економічного та правового простору, утвердження країни як впливової європейської держави та набуття повноправного членства в Європейському Союзі (ЄС). Серед пріоритетних напрямів адаптації законодавства України до законодавства ЄС було визначено бухгалтерський облік, який є важливим об'єктом гармонізації в межах ЄС.

Питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу постало перед нашою державою після підписання 14 червня 1994 року «Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співнотами та їх державами-членами (УПС)» [1].

Саме тому в останні роки в Україні все частіше виникають питання порівняння показників фінансової звітності у міжнародному масштабі, в зв'язку зі зростом темпу інтернаціоналізації торгівлі та інвестицій. В статті «Договору про заснування Європейського Співтовариства» була визначена правова основа політики бухгалтерського обліку. Тому в рамках щорічних планів з виконання Програми було започатковано роботу щодо запровадження механізму безпосереднього застосування в Україні міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що є основним питанням адаптації законодавства України до *acquis communautaire* (законодавства ЄС) у сфері бухгалтерського обліку [2].

Наразі в Європі активно відбуваються зміни у бухгалтерській звітності, особливо щодо інтеграції екологічних, соціальних та управлінських (ESG) показників у фінансові звіти. Одним із ключових аспектів є впровадження Європейських стандартів сталого розвитку (ESRS) у рамках Директиви про корпоративну сталу звітність (CSRD), яка почне діяти в найближчі роки [3, 4]. Ці вимоги стосуються великих компаній і вимагають від них надавати більш детальну інформацію про їх вплив на навколишнє середовище, соціальні аспекти та управління.

Також у вересні 2024 року Міжнародна рада з бухгалтерських стандартів (IASB) продовжує роботу над удосконаленням стандартів фінансової звітності, включаючи нові вимоги щодо розкриття інформації про похідні фінансові

інструменти та управління ризиками [5]. Крім того, тривають обговорення щодо вдосконалення управлінської звітності, особливо з урахуванням сталого розвитку та інших нематеріальних факторів.

Для малих та середніх підприємств запроваджуються спрощення у фінансовій звітності, щоб полегшити відповідність новим вимогам та поліпшити доступ до професійних бухгалтерських послуг.

Кроки для адаптації бухгалтерської звітності до стандартів ЄС:

1. Імплементация міжнародних стандартів. Україна вже використовує IFRS для фінансової звітності великих компаній та банків. Важливо продовжити гармонізацію національних стандартів зі стандартами ЄС та IFRS. Це включає інтеграцію нових вимог щодо сталого розвитку (ESRS), які набувають чинності у Європі, особливо великих компаній [5].

2. Стале звітування та екологічні вимоги. Українським компаніям потрібно підготуватись до нових вимог ЄС щодо сталого розвитку та розкриття інформації про ESG. Це вимагає включення у звітність показників, які оцінюють вплив компаній на навколишнє середовище та соціальні фактори.

3. Реформа корпоративного управління. Важливо розвивати системи корпоративного управління, які відповідають європейським стандартам, зокрема щодо прозорості та ефективності роботи аудиторських комітетів, що вже є ключовим напрямком реформ в Україні.

4. Навчання та професійна підготовка. Для успішного переходу необхідно навчати українських бухгалтерів та аудиторів новим стандартам, а також покращувати систему професійної підготовки, включаючи ESG та сталий розвиток. Потрібно ознайомлювати з такими програмами як PULSAR та REPARIS, які підтримують професійний розвиток бухгалтерів у країнах Східної Європи.

5. Сприяння малим та середнім підприємствам (МСП). Україні слід продовжувати підтримувати МСП у процесі адаптації до нових бухгалтерських стандартів, забезпечуючи спрощені вимоги для звітності, які відповідатимуть можливостям малого бізнесу, але залишатимуться у відповідності з вимогами ЄС.

Крім того, митні правила і закони країн також потребують перегляду [7, 8]. Ці кроки забезпечать відповідність фінансової системи України стандартам ЄС і стануть основою для інтеграції в економічні структури Євросоюзу. Не менш важливою є співпраця з міжнародними організаціями та використання європейських ресурсів для забезпечення успішного впровадження цих реформ, особливо в такі важкі часи для України. У сучасному глобалізованому світі життєздатність і перспективи розвитку кожної країни залежать від обсягів її внеску у вирішення загальноцивілізаційних проблем. Україна бере активну участь у діяльності багатьох міжнародних організацій, що створює як нові можливості, так і нові виклики. Так, з одного боку, співпраця з міжнародними організаціями вимагає адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів та активної участі у розробці спільних рішень, а з іншого – відкриває нові перспективи для економічного розвитку, технологічного прогресу та зміцнення міжнародного авторитету країни.

Список використаних джерел:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
3. Назарова, Г.Б., Кононенко, Л.В., & Калашнікова, А.К. (2020). Облікові процедури формування фінансових результатів: сучасний стан та напрями їх вдосконалення. *Економічний простір*, (156), 206-212. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-38>.
4. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П., Чумаченко О.С. Звітність підприємств в умовах сталого розвитку: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2021. Вип. 6. С. 179-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2021_6_19 (дата звернення: 25.11.2024).
5. International Financial Reporting Standards. URL: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs>.
6. European Sustainability Reporting Standards (ESRS) URL: <https://www.unepfi.org/impact/interoperability/european-sustainability-reporting-standards-esrs/> (дата звернення: 26.11.2024).
7. Назарова Г., Кононенко Л., Васильєв О. Митне оформлення у системі митного контролю: сучасний стан та напрями удосконалення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 249-257. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.33>.
8. Назарова, Г., Кононенко, Л., & Васильєв, М. (2023). Митна декларація – єдиний адміністративний документ: порядок заповнення та напрямки його удосконалення. *Економічний простір*, (185), 115-123. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-21>.

УДК 330.34:338.2

*Кігічак Д.І.,
здобувачка вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Зомчак Л.М.)
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів*

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ УКРАЇНИ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження ВВП країни полягає в необхідності розуміння ключових факторів, які впливають на економічне зростання України, зокрема на динаміку її валового внутрішнього продукту (ВВП). У умовах глобалізації та змінюваних економічних реалій важливо виявити, які чинники визначають економічний розвиток країни, щоб ефективно реагувати на виклики і сприяти сталому зростанню. Це дослідження дозволяє оцінити вплив таких факторів, як зайнятість, заробітна плата, рівень освіти та споживчий попит, що є важливими складовими для формування економічної політики, спрямованої на покращення добробуту населення та стабільний розвиток національної економіки.

Серед методів макроекономічного моделювання найбільшою популярністю серед дослідників користуються, наприклад, такі: ARIMA моделі для прогнозування макроекономічних показників [1], векторні авторегресійні моделі

для дослідження атеоретичних залежностей між макропоказниками [2], методи машинного навчання для задач класифікації економічних об'єктів [3], симультаивні економетричні моделі для дослідження взаємних залежностей у зовнішньому секторі [4], моделі на панельних даних для дослідження економічного розвитку регіонів [5] тощо.

Економічне зростання країни визначається багатьма чинниками, одним із основних показників, що характеризує економічний розвиток, є валовий внутрішній продукт (ВВП). Для аналізу впливу на валовий внутрішній продукт (ВВП) України було обрано ряд показників за період з 2000 р до 2021 р. Першим показником є зайняте населення у віці 15-70 років (тис. осіб), адже зайняте населення створює додану вартість у різних секторах економіки, тим самим впливаючи на загальний обсяг виробництва і ВВП. Високий рівень зайнятості зазвичай супроводжується зростанням споживчого попиту, що позитивно впливає на ВВП. Середньомісячна заробітна плата (грн), що безпосередньо впливає на купівельну спроможність населення. Зростання заробітної плати підвищує доходи домогосподарств, що сприяє збільшенню споживчих витрат, а отже, і зростанню ВВП. Високі заробітні плати також можуть відображати продуктивність праці та рівень економічного розвитку країни. Рівень освіченості (кількість осіб, випущених із закладів вищої освіти, тис. осіб) – освіта відіграє важливу роль у формуванні людського капіталу. Випускники закладів вищої освіти можуть робити значний внесок у економічний розвиток, займаючись висококваліфікованою працею та впроваджуючи інновації. Освічене населення здатне підвищувати продуктивність праці та сприяти довгостроковому зростанню економіки. Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб), млн грн, що також є важливим показником споживчої активності населення. Високий рівень роздрібного товарообороту свідчить про високий рівень споживчого попиту, що стимулює виробництво товарів і послуг, а також сприяє зростанню ВВП. Крім того, цей показник може відображати загальний економічний настрій та рівень добробуту населення. Уся статистика з Державної служби статистики України [7].

Вибір цих факторних ознак обґрунтований їхнім значним впливом на економічні процеси та здатністю відображати різні аспекти економічного розвитку. Аналіз впливу цих змінних на ВВП дозволяє отримати комплексне уявлення про фактори, що визначають економічне зростання країни, та виявити ключові напрямки для подальшої економічної політики.

Сучасна економічна теорія визнає значний вплив різних факторних ознак на економічні показники, зокрема на валовий внутрішній продукт (ВВП). Для України важливо розуміти, які саме фактори найбільше впливають на ВВП і як вони взаємодіють між собою.

В результаті аналізу була отримана наступна регресійна модель:

$$y = 571903 - 22,4x_1 + 257,292x_2 - 36,968x_3 + 1,455x_4,$$

де y – ВВП України, млн грн;

x_1 – зайняте населення у віці 15-70 років (тис. осіб);

x_2 – середньомісячна заробітна плата (грн);

x_3 – кількість осіб, випущених із закладів вищої освіти, тис. осіб;

x_4 – роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб), млн грн.

Значення коефіцієнта детермінації R^2 для цієї моделі становить 0.99728, що свідчить про те, що 99,73% варіації у ВВП пояснюються змінами у факторних ознаках. Високе значення коефіцієнта детермінації свідчить про дуже високу пояснювальну здатність моделі, але також може бути ознакою мультиколінеарності, коли факторні змінні сильно корелюють між собою. Наявність мультиколінеарності може впливати на точність оцінок коефіцієнтів моделі, роблячи деякі з них статистично незначущими навіть за високого R^2 .

Критичне значення t -статистики для рівня значущості 0,05 і 17 ступенів свободи дорівнює приблизно 2,1098. Порівнюючи значення t -статистики коефіцієнтів з цим критичним значенням можна побачити, що значення для коефіцієнтів b_1 і b_3 є меншими за критичне значення, можна зробити висновок, що ці коефіцієнти є статистично незначущими, і це може бути наслідком мультиколінеарності.

Проведено усунення мультиколінеарності шляхом вилучення змінних.

Отримано наступну регресійну модель:

$$y = 617704,99 - 1845,01x_3 + 4,9x_4$$

де y – ВВП України, млн грн;

x_3 – кількість осіб, випущених із закладів вищої освіти, тис. осіб;

x_4 – роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб), млн грн.

Параметри моделі можна інтерпретувати таким чином: при збільшенні кількості випускників ВНЗ на 1 тисячу осіб, ВВП України в середньому зменшується на 1845,01 млн грн, за умови, що інші змінні в моделі залишаються незмінними; при збільшенні роздрібногo товарообороту на 1 млн грн, ВВП України в середньому збільшується на 4,9 млн грн, за умови, що інші змінні в моделі залишаються незмінними.

Ця модель пояснює близько 98.15% дисперсії цільової змінної Y . Коефіцієнти перед X_3 та X_4 є статистично значущими (p – *value* < 0.05), що свідчить про їхню важливість у моделі. Також варто зауважити, що після вилучення X_1 , значення коефіцієнта множинної детермінації R^2 зменшилось порівняно з попередньою моделлю, але все ще є високим. Також слід звернути увагу, що стандартна помилка зросла, що може свідчити про меншу точність моделі порівняно з попередньою версією.

Отже, у результаті аналізу мультиколінеарності та використання методу вилучення змінних було виявлено, що факторні ознаки X_1 та X_2 виявилися найбільш корельованими з іншими змінними. Після вилучення цих змінних та побудови нової регресійної моделі, мультиколінеарність була успішно усунена, а нова модель дозволяє пояснити близько 98.15% дисперсії цільової змінної.

Список використаних джерел:

1. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and legal aspects: Collective monograph. 2019. P. 213-221.
2. Зомчак Л.М., Рудницька Я.І. Економетричне моделювання залежностей між макроекономічним станом України та обсягами залучених депозитів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. С. 196-200.

3. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.
4. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. №1. P. 62-69.
5. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.
6. State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (access date: 12.08.2024).

УДК 336:67

*Ковальчук Н.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Ефективна операційна діяльність є однією з ключових умов сталого розвитку підприємств в умовах динамічних змін ринкового середовища. Сучасні підприємства стикаються з необхідністю швидкої адаптації до викликів цифровізації, глобалізації та підвищення конкуренції. У цьому контексті розробка стратегій, спрямованих на оптимізацію операційної діяльності, стає важливим інструментом забезпечення конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що ефективність операційної діяльності, в першу чергу, визначається здатністю підприємства забезпечувати максимальну продуктивність з мінімальними витратами ресурсів. У сучасній науковій літературі виділяють три основні підходи до оцінки ефективності: ресурсний, процесний та результативний [2].

Ресурсний підхід базується на оптимізації використання ресурсів підприємства. Основна мета цього підходу полягає в забезпеченні максимального результату з мінімальними витратами. Його ключові принципи включають: зниження матеріальних витрат; раціональне використання людських ресурсів; контроль витрат часу та скорочення виробничого циклу.

Зниження матеріальних витрат досягається шляхом оптимізації закупівель, впровадження енергозберігаючих технологій та мінімізації втрат ресурсів у виробничих процесах. В свою чергу раціональне використання людських ресурсів передбачає покращення умов праці, запровадження ефективних систем мотивації та автоматизацію рутинних завдань, що дозволяє підвищити продуктивність персоналу. Відповідно контроль витрат часу спрямований на скорочення виробничого циклу, усунення простоїв та вдосконалення логістичних процесів, що забезпечує більш ефективне функціонування підприємства в цілому.

Прикладом практичного застосування цього підходу є використання ERP-систем, які дозволяють автоматизувати процес обліку та управління ресурсами, а також прогнозувати їх використання, що сприяє зниженню загальних витрат підприємства.

Процесний підхід фокусує увагу на аналізі бізнес-процесів підприємства з метою їх синхронізації та вдосконалення. Цей підхід передбачає:

- картування бізнес-процесів, що охоплює візуалізацію та аналіз кожної виробничої ланки з метою визначити вузьких місць та уникнення дублювання завдань чи зайвих операцій;

- синхронізацію операцій, куди входить забезпечення узгодженості між підрозділами підприємства для уникнення конфліктів і затримок;

- оптимізацію процесів та спрощення складних процедур шляхом автоматизації виробництва.

Процесний підхід є основою концепції управління бізнес-процесами (Business Process Management, BPM). Використання інструментів BPM дозволяє ефективно впроваджувати зміни в операційну діяльність, підвищуючи її ефективність в цілому. Підприємства часто впроваджують системи автоматизації обробки замовлень клієнтів, які скорочують час їх виконання та знижують ризик помилок.

Результативний підхід передбачає оцінку ефективності операційної діяльності на основі досягнення конкретних цілей, таких як [3]:

- 1) підвищення якості продукції або послуг шляхом аналізу, відповідності продукції та послуг підприємства стандартам, потребам клієнтів чи вимогам ринку;

- 2) задоволення потреб клієнтів, куди входить оцінка рівня лояльності клієнтів, часу виконання замовлень, післяпродажного обслуговування;

- 3) економічна результативність та оцінка фінансових показників, таких як рентабельність, прибуток, окупність інвестицій.

Результативний підхід часто базується на застосуванні збалансованої системи показників (Balanced Scorecard, BSC), яка враховує як фінансові, так і нефінансові аспекти діяльності.

Прикладом практичного застосування є впровадження системи управління якістю ISO 9001, яка забезпечує контроль за всіма аспектами виробництва – від закупівлі сировини до задоволення клієнта кінцевою продукцією. Результативний підхід дозволяє оцінити ефективність операційної діяльності не лише через призму витрат чи процесів, а й з точки зору впливу на стратегічні цілі підприємства.

Основними теоретичними засадами підвищення ефективності операційної діяльності підприємств є сучасні концепції управління, які дозволяють оптимізувати використання ресурсів, зменшити втрати та підвищити якість продукції або послуг. Серед таких концепцій виділяються lean-технології, бережливе виробництво, теорія обмежень (TOC) та модель Total Quality Management (TQM) [1, с. 235].

Інтеграція lean-технологій полягає в усуненні всіх видів втрат, які не створюють доданої вартості для продукту чи послуги. Lean-методологія базується на таких інструментах, як 5S (організація робочого простору), картування потоків створення цінності (VSM), канбан (система управління

запасами) та кайдзен (безперервне покращення). Цей підхід дозволяє мінімізувати надлишкові витрати часу, ресурсів та матеріалів, фокусуючись на створенні максимальної цінності для клієнта.

Ощадливе виробництво, яке є частиною lean-філософії, спрямоване на забезпечення максимальної ефективності виробничих процесів. Воно акцентує увагу на вдосконаленні організації праці, гнучкому реагуванні на зміни попиту та усуненні надлишків у виробництві. Основна ідея цієї концепції полягає у створенні рівномірного виробничого потоку, що дозволяє уникнути перевантажень і дефіцитів.

Теорія обмежень (ТОС), розроблена Е. Голдраттом, наголошує на тому, що продуктивність системи визначається її «вузьким місцем» або критичним обмеженням. У межах цієї теорії пропонується ідентифікувати вузькі місця, оптимізувати їхнє використання та забезпечити безперервний потік у системі. ТОС часто використовується для управління складними виробничими або логістичними процесами, дозволяючи підприємствам концентрувати зусилля на усуненні найбільш критичних обмежень [4].

Модель Total Quality Management (TQM) акцентує увагу на забезпеченні високого рівня якості всіх процесів та операцій на підприємстві. Ця модель передбачає орієнтацію на клієнта, залучення всіх працівників до процесу покращення якості та прийняття рішень на основі аналізу даних. TQM сприяє створенню культури постійного вдосконалення, що є основою для підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином інтеграція зазначених концепцій у практику управління дозволяє підприємствам не лише оптимізувати операційну діяльність, а й забезпечити стабільний розвиток, орієнтований на довгострокові результати. Вони створюють основу для адаптації до змінного ринкового середовища, мінімізації ризиків та покращення внутрішньої організації процесів. Практична реалізація стратегій підвищення ефективності дозволяє досягти економії ресурсів, покращити якість продукції та забезпечити стійкий розвиток підприємства в умовах високої конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Марченко В.М., Тульчинська С.О., Макалюк І.В. та ін. Основи підприємницької діяльності [Електронний ресурс] : підручник / за редакцією д.е.н., проф. Марченко В.М. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 516 с.
2. Погребняк А.Ю., Медведева А.Д. Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. № 21. С. 191-198.
3. Швець Ю.О., Бурдило О.В. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 12, частина 2. 2017. С. 165-168.
4. Todoshchuk, A., Motorniuk, U., Skliaruk, T., Oliinyk, I., Kornieieva, T. Modelling Information Systems for Personnel Management: Navigating Economic Security in the Transition to Industry 5.0. *Ingenierie des Systemes d'Information*, 28(3), 2023, pp. 595-601.

*Кононенко Є.С.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасне бізнес-середовище характеризується постійними змінами, високим рівнем конкуренції та зростаючими вимогами до ефективності управління підприємствами. У цих умовах планування розвитку підприємства відіграє ключову роль, оскільки воно дозволяє визначати стратегічні та тактичні орієнтири, оптимально розподіляти ресурси та забезпечувати адаптацію до змін ринку. Однак, традиційні підходи до планування часто втрачають свою актуальність через недостатню гнучкість, обмежену інтеграцію сучасних інструментів аналізу та недостатню увагу до принципів сталого розвитку.

Оптимізація системи планування стає важливим напрямом вдосконалення управлінських процесів, що дозволяє підприємствам досягати не лише фінансових, але й екологічних та соціальних цілей. У статті розглядаються основні підходи до оптимізації системи планування, їх значення для забезпечення сталого розвитку підприємства, а також приклади практичної реалізації таких рішень.

Сталий розвиток підприємства – це такий підхід до ведення бізнесу, який забезпечує гармонійний баланс між економічними, екологічними та соціальними аспектами діяльності. Він базується на трьох ключових принципах [2]:

- економічній ефективності, яка полягає в забезпеченні фінансової стабільності підприємства;
- екологічній відповідальності, що передбачає мінімізацію негативного впливу на довкілля;
- соціальній справедливості, куди входить створення сприятливих умов для працівників, а також підтримка з боку суспільства.

Система планування розвитку є основою для інтеграції принципів сталого розвитку у стратегії підприємства. Вона забезпечує довгострокове прогнозування, ефективний розподіл ресурсів та моніторинг досягнення поставлених цілей.

Традиційні підходи до планування, які сформувалися в умовах стабільного ринкового середовища, часто мають низку недоліків, що обмежують їхню ефективність у сучасних умовах високої турбулентності та швидких змін. Ці недоліки ускладнюють адаптацію підприємств до принципів сталого розвитку та знижують їхню конкурентоспроможність.

Однією з ключових проблем є недостатня гнучкість. Традиційні системи планування зазвичай базуються на довгострокових прогнозах і розраховані на стабільність зовнішнього середовища. У результаті вони не враховують динамічні зміни ринку, які виникають через економічні кризи, зміну поведінки споживачів,

інновації або глобальні виклики, такі як пандемії чи зміни клімату. В умовах, коли підприємства змушені реагувати на швидкі зміни, традиційні плани втрачають свою актуальність, що призводить до ризику втрати ринкових позицій.

Ще одним значним недоліком є відсутність екологічних та соціальних критеріїв у процесі планування. Більшість класичних моделей планування орієнтовані виключно на досягнення фінансових показників, таких як зростання прибутку чи зменшення витрат. Це призводить до ігнорування важливих аспектів сталого розвитку, таких як мінімізація негативного впливу на довкілля, раціональне використання природних ресурсів або створення сприятливих умов для працівників і громади. У результаті підприємства можуть стикатися з екологічними санкціями, соціальним тиском або втратою репутації, що негативно впливає на їхню довгострокову стійкість.

Низький рівень інтеграції сучасних технологій також є значним обмеженням. Традиційні підходи до планування часто базуються на ручних розрахунках, застарілих програмних продуктах або навіть аналогових методах, таких як використання паперової документації. Це обмежує можливості аналізу великих обсягів даних (Big Data), застосування алгоритмів штучного інтелекту для прогнозування та оптимізації або використання інтегрованих ERP-систем для автоматизації процесів. Відсутність технологічної підтримки робить планування неефективним і повільним, а також знижує здатність підприємства реагувати на сучасні виклики [1].

Наведені недоліки значно знижують ефективність управлінських рішень, оскільки вони базуються на неповній або застарілій інформації. Це створює загрози для довгострокового розвитку підприємства, оскільки плани не відповідають реаліям сучасного бізнесу, а реалізація стратегічних цілей стає більш складною та менш результативною.

У цьому зв'язку оптимізація системи планування базується на використанні сучасних підходів, методів та технологій, які дозволяють зробити процес управління більш ефективним, точним і гнучким. У сучасному бізнес-середовищі, яке характеризується високою турбулентністю, конкурентним тиском і зростаючими екологічними та соціальними вимогами, такі підходи стають ключовими для досягнення сталого розвитку підприємства.

В першу чергу, впровадження сучасних цифрових інструментів є основою для трансформації процесів планування. Впровадження таких технологій, як ERP-системи (системи управління ресурсами підприємства), аналітика великих даних (Big Data), алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту, дає змогу підприємствам отримувати більш точні прогнози, ефективно управляти ресурсами та автоматизувати рутинні процеси. Завдяки впровадженню цифрових технологій підприємства отримують інструменти для швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища, що значно підвищує їхню конкурентоспроможність.

Оптимізація планування вимагає також врахування екологічних аспектів, які стають все більш важливими через глобальні виклики, пов'язані зі змінами клімату, виснаженням природних ресурсів та забрудненням довкілля. Впровадження екологічних стандартів дозволяє підприємствам не лише відповідати нормативним вимогам, але й формувати позитивний імідж у

суспільстві. У результаті такі заходи не лише знижують негативний вплив на довкілля, але й сприяють зменшенню операційних витрат підприємства.

У сучасних умовах непередбачуваності ринкового середовища гнучкість стає однією з ключових характеристик ефективного планування. Впровадження методологій Agile та SCRUM у системи управління дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін і впроваджувати нові рішення з мінімальними витратами часу. Гнучке планування дає можливість підприємствам адаптувати свої стратегії, оперативно реагуючи на виклики та можливості, які виникають у ринковому середовищі [3].

Одним із ключових підходів до оптимізації системи планування є впровадження збалансованої системи показників (Balanced Scorecard). Цей підхід дозволяє враховувати як фінансові результати підприємства, так і нефінансові аспекти, такі як екологічна ефективність, задоволення клієнтів та розвиток персоналу. Застосування Balanced Scorecard дозволяє гармонійно інтегрувати економічні, екологічні та соціальні критерії у систему планування, що сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства у довгостроковій перспективі. Отже, оптимізація системи планування забезпечує підприємству нові можливості для підвищення конкурентоспроможності та адаптації до сучасних викликів. Інтеграція цифрових технологій, екологічних стандартів, гнучких підходів та збалансованої системи показників створює базу для ефективного управління ресурсами та досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Лутковська С.М., Зеленчук Н.В. Розвиток біоенергетики в Україні – енергетична та економічна безпека в умовах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. № 12.
2. Олійник І.В. Підвищення стійкості організаційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах цифровізації економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал*. Вип. 14. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 131-138.
3. Петрук Ю.В., Артеменко Л.П. Особливості стратегічного планування підприємства в умовах кризи. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. № 22. 2022. С. 72-78.

УДК 339.16

*Краснікова-Колосова С.В.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Сисоліна Н.П., к.е.н., доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний ринок – це динамічне середовище, що постійно змінюється під впливом глобалізації, технологічного прогресу та мінливої споживчої поведінки.

Для торговельних підприємств це означає необхідність постійної адаптації та впровадження інновацій, щоб залишатися конкурентоспроможними та задовольняти зростаючі вимоги клієнтів.

Дослідженням процесів, що відбуваються в діяльності торговельних підприємств займаються вчені, можна виділити таких як Michael Levy, Barton A. Weitz [1], А.П. Панкрухін [2].

Сьогодні спостерігається ряд ключових процесів, які суттєво впливають на діяльність торговельних підприємств. Перш за все, це цифрова трансформація, яка охоплює практично всі аспекти бізнесу. Електронна комерція стала невід'ємною частиною торгівлі, а створення інтернет-магазинів, використання маркетплейсів та мобільних додатків є стандартною практикою. При цьому важливо забезпечити омніканальність (з англ. omnichannel перекладається як «всеканалний»), тобто інтеграцію різних каналів продажу (офлайн-магазини, онлайн-платформи, соціальні мережі) для створення єдиного та безперешкодного досвіду покупця.

Вибір платформи омніканального обслуговування клієнтів залежить від складності бізнесу та завдань взаємодії [3].

Цифрові технології також дозволяють збирати та аналізувати великі обсяги даних про споживачів. Аналітика великих даних допомагає персоналізувати пропозиції, оптимізувати асортимент, прогнозувати попит та підвищувати ефективність маркетингових кампаній. Автоматизація процесів – ще один важливий аспект цифрової трансформації. Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення сприяє оптимізації управління запасами, логістики, обліку та взаємодії з клієнтами.

Змінюються і самі споживачі. Вони стають більш вимогливими, інформованими та свідомими. Сучасні покупці цінують персоналізований підхід, очікують індивідуальних пропозицій та високого рівня сервісу. Зручність та швидкість також відіграють важливу роль – споживачі віддають перевагу швидкій доставці, простим процесам оформлення замовлень та різним способам оплати. Крім того, зростає роль соціальної відповідальності бізнесу. Споживачі звертають увагу на етичні аспекти діяльності компанії, екологічність продукції та умови праці.

В результаті цих змін з'являються нові формати торгівлі. Dark stores, які працюють виключно на онлайн-замовлення, стають все більш популярними. Гібридні формати, що поєднують офлайн та онлайн канали, також набувають поширення. Прикладом може бути «click and collect» – замовлення онлайн з самовивозом з магазину. Ще один цікавий тренд – торгівля за підпискою, коли клієнт отримує регулярну доставку набору товарів.

Ефективне управління ланцюгами постачання є критично важливим для успіху в сучасній торгівлі. Цифровізація логістики, оптимізація запасів та побудова довгострокових партнерських відносин з постачальниками дозволяють підвищити ефективність та знизити витрати. Впровадження систем управління складським господарством допомагає автоматизувати процеси прийому, зберігання та відвантаження товарів, мінімізуючи ризики помилок та втрат. Сучасні системи управління ланцюгами постачання (SCM-системи) дозволяють

інтегрувати всі ланки ланцюга – від постачальників до кінцевих споживачів, забезпечуючи прозорість та ефективність всіх процесів. Важливим є також впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування попиту та оптимізації запасів.

Не можна забувати і про людський фактор. Підвищення кваліфікації персоналу є необхідною умовою для успішної діяльності торговельного підприємства. Працівники повинні володіти навичками роботи з цифровими технологіями, ефективною комунікації з клієнтами, продажів та маркетингу. Наприклад, касири повинні вміти працювати з касовими терміналами та програмним забезпеченням для обробки платежів, а продавці-консультанти – володіти інформацією про асортимент товарів, їх характеристики та переваги, а також вміти презентувати товар та надавати кваліфіковані консультації покупцям. Важливим є і розвиток «м'яких» навичок (soft skills), таких як комунікабельність, емпатія, вміння розв'язувати конфлікти, що сприяє створенню позитивного враження у клієнтів та формуванню лояльності до бренду. Для цього можна використовувати різні методи навчання: тренінги, майстер-класи, онлайн-курси, ротацию персоналу між різними відділами та посадами.

Таким чином, сучасні торговельні підприємства стикаються з численними викликами, але водночас мають широкі можливості для розвитку. Ключовими факторами успіху є адаптація до змін ринку, впровадження інновацій, орієнтація на клієнта та інвестиції в розвиток персоналу. Щоб залишатися конкурентоспроможними, торговельні підприємства повинні постійно моніторити нові тренди та технології, аналізувати потреби споживачів та гнучко реагувати на зміни ринку. Важливим є створення сильної корпоративної культури, орієнтованої на клієнта, інновації та постійне вдосконалення. Це може включати впровадження систем мотивації персоналу, заохочення ініціативи та творчого підходу, створення комфортних умов праці та можливостей для професійного росту.

Список використаних джерел:

1. Levy, M. Retailing management / Michael Levy, Barton A. Weitz. – 8th ed. – New York : McGraw-Hill Irwin, 2012. – 768 p.
2. Панкрухін, А.П. Маркетинг у торгівлі : підручник / А.П. Панкрухін. – Київ : Знання, 2019. – 463 с.
3. Decision Telecom <https://decisiontele.com/uk/news/omnichannel-communications---what-is-it-in-simple-words.html>.

*Куликов Г.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., професор Семикіна М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Безпрецедентні темпи поширення цифрових технологій у всіх сферах економіки і суспільства у поєднанні зі стрімким розповсюдженням засобів штучного інтелекту виступають каталізатором трансформаційних змін сфери зайнятості та ринків праці країн світу. Для багатьох професій на сьогодні наявність розвинених цифрових навичок і цифрової культури, здатності застосування новітніх інформаційно-комунікативних технологій, знань щодо специфіки роботи з платформами штучного інтелекту є одним із найважливіших аспектів конкурентоспроможності на глобалізованому ринку праці та значного зростання продуктивності виконання трудових функцій.

До найголовніших специфічних рис цифровізації можуть бути віднесені: імплементація новітніх технологій цифрової взаємодії в організаційній і соціальній сферах; перехід від традиційного до цифрового бізнесу, що розширює межі взаємодії з усіма зацікавленими суб'єктами, можливості охоплення різних ринкових сегментів і масштабування господарської діяльності; створення можливостей щодо трансформації взаємодії зі споживачами та розробки інноваційних продуктів; зниження витрат на всі операції, пов'язані з інформацією (пошук, обробка, аналіз тощо), здійсненням транзакцій; поступове скорочення попиту на низькокваліфіковану працю із одночасним зростанням потреби у висококваліфікованій [2].

З розвитком цифрових технологій виникла потреба у набутті цифрових компетентностей, які уособлюють «динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій» [5].

Розрізняють п'ять основних типів роботи із використанням цифрових платформ зайнятості: робота із використанням локалізованих платформ; робота на платформах онлайн-мікрозадач; робота за допомогою онлайн-платформ для фрилансерів; робота на ринках створення контенту; робота на платформах на конкурсній основі [4].

Вітчизняні науковці цілком слушно акцентують увагу на важливій ролі цифровізації у забезпеченні інклюзивної зайнятості та впровадженні антидискримінаційної політики у сфері зайнятості. Такі практики все більш активно застосовуються у країнах Європейського Союзу і полягають у

використанні цифрових платформ, засобів штучного інтелекту, великих даних задля спрощення доступу до вакантних посад і автоматизації процедур конкурсного добору кандидатів, оцінки персоналу, впровадженні засобів онлайн-освіти для навчання й підвищення кваліфікації тощо [6].

Застосування досягнень цифровізації створює додаткові можливості для інтенсифікації праці, підвищення трудової мобільності, застосування гнучких форм зайнятості, тим самим здійснюючи вплив на робочий час працівників, організацію робочого простору, форми і зміст праці та процеси управління нею. При цьому, потребують вирішення питання нового співвідношення в системі взаємодії «людина – машина», застосування креативних навичок персоналу, трансформації ціннісних і мотиваційних настанов працівників в умовах нових реалій [1].

Попри численні переваги та націленість на усунення дискримінації у трудовій сфері, поширення цифрових технологій у сфері зайнятості спричиняє появу специфічного різновиду нерівності – так званого «цифрового розриву» (digital divide), який полягає як у відсутності належних навичок застосування новітніх цифрових технологій, так і у обмеженості доступу до таких технологій.

Аналізуючи рівень впровадження досягнень цифровізації в Україні у вимірі міжнародних порівнянь, зауважимо, що за даними 2024 року значення індексу мережевої готовності для нашої держави знаходилися на середньому рівні (55,32 бали, 43-тє місце серед 133 країн світу). Лідерами за цим показником виступають США (78,96 бали), Сінгапур (76,94 бали), Фінляндія (75,76 бали), а найнижче значення мало місце в Ємені (20,24 бали) [8].

Індекс використання ІКТ (як складова глобального інноваційного індексу) за країнами світу у 2024 р. свідчить, що його рівень в Україні був вищим за середній (75,6 бали). Для порівняння, у Фінляндії він склав 97,2 бали, у Німеччині – 81,6 бали, у Румунії – 75,8 бали [7].

До інструментарію подальшого розвитку цифрової зайнятості на державному рівні належать: відповідне законодавчо-нормативне регулювання таких форм зайнятості й соціального захисту працівників; використання соціально-економічних важелів з метою стимулювання цифрової зайнятості; інформаційно-консультативна діяльність з питань організації цифрової зайнятості; сприяння цифровізації бізнес-процесів суб'єктів господарської діяльності; сприяння розвитку онлайн-платформ зайнятості; проведення процедур моніторингу стану та проблем у сфері цифрової зайнятості; забезпечення соціальної справедливості та інклюзії [3].

Таким чином, заходи щодо сприяння розвитку зайнятості в умовах цифровізації мають носити комплексний характер, будучи спрямованими на вирішення проблемних питань у наступних сферах:

- законодавчій (розробка і вдосконалення законодавчих актів, що регулюють питання цифрової зайнятості, відповідність міжнародним нормам);
- організаційно-інституційній (забезпечення ефективного регулювання зайнятості та партнерських відносин між різними суб'єктами ринку праці);
- освіти та професійного розвитку (надання якісної освіти, навичок використання цифрових інструментів, подолання «цифрового розриву»);

- фінансово-інвестиційній (вкладення у цифрові технології і персонал);
- мотиваційній (застосування новітніх стимулів для працівників в умовах цифрової зайнятості, зокрема, дистанційної та гнучкої);
- соціальної (соціальна справедливість та соціальна інклюзія);
- інформаційно-безпековій (кібербезпека та захист інформації) та ін.

Список використаних джерел:

1. Бутинська Р.Я., Яновицька А.В. Цифровізація трудових відносин в Україні: специфіка трудової зайнятості в рамках цифрової економіки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: юридична*. 2023. Вип. 2. С. 32-39.
2. Грабинський І.М., Українець Л.А. Вплив ПП на зайнятість в умовах цифровізації економіки: приклад Китаю. *Економічний простір*. 2024. №189. С. 30-36.
3. Лісниченко М.О., Плинокос Д.Д., Трохимець О.І. Впровадження трансферу знань та концепції флексік'юриті для удосконалення державного регулювання цифрової зайнятості. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. №3. С. 22-27.
4. Панченко В.Г., Резнікова Н.В., Птащенко О.В., Іващенко О.А. Цифрові трансформації міжнародного ринку праці в умовах платформізації зайнятості. *Ефективна економіка*. 2024. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_2_10 (дата звернення: 17.11.2024).
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.11.2024).
6. Череп А., Воронкова В., Череп О., Калюжна Ю., Андрюкайтене Р. Роль цифрових технологій у сфері зайнятості як чинник ефективної антидискримінаційної політики в Європі. *Humanities studies*. 2024. Вип. 19. С. 177-189.
7. Global Innovation Index 2024. Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. *World Intellectual Property Organization*, 2024. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/> (дата звернення: 18.11.2024).
8. Network Readiness Index 2024. Building a Digital Tomorrow: Public-Private Partnerships for Digital Readiness. *Portulans Institute*, 2024. URL: <https://download.networkreadinessindex.org/reports/data/2024/nri-2024.pdf> (дата звернення: 16.11.2024).

УДК 658:005.332.4 (075.8)

*Лейбенко А.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;*

*Лебедєв С.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.т.н., доцент Чумаченко О.С.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ЗАКЛАДІВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

Індустрія гостинності має дуже вагому складову – ресторанний бізнес – це один з найбільш поширених видів малого бізнесу із можливістю

високоліквідного використання капіталу у висококонкурентному середовищі. Між такими підприємствами постійно відбувається боротьба за сегментацію ринку, просування своїх послуг та продукції, пошук та залучення клієнтів. Для підвищення конкурентоспроможності ресторанного господарства необхідно шукати шляхи розвитку і створення більш привабливих умов для широкого кола відвідувачів [1].

Для сучасного суспільства харчування поза домом є невід'ємним елементом культури та комфорту людини. Усі форми згідно класифікації закладів громадського харчування здавна функціонують в Україні. Під впливом глобалізації та конкуренції їх діяльність модернізується, узгоджуючись із соціальними процесами, потоками руху людей, їх потребами, змінами способу життя, мобільністю та зайнятістю населення, розвитком технологій виробництва та зберігання готової їжі та напівфабрикатів.

За даними статистики та експертними оцінками підприємці, які працюють в ресторанній галузі, останнім часом все більше віддають перевагу закладам харчування масового формату, відмовляються від елітного формату, виробляючи при цьому власний формат на основі набутого досвіду задоволення потреб своїх відвідувачів.

Зараз суттєво зростає кількість підприємств громадського харчування, які орієнтуються на сегмент споживачів із середнім достатком при збереженні кухні та намагаються максимально скоротити час обслуговування відвідувачів. Такі гібридні підприємства «quick&casual» тобто «швидко та демократично» суміщають в собі кращі властивості фаст-фуду і ресторану середнього рівня. Відвідувачів приваблює досить широкий асортимент та різноманітність страв високої якості за короткий час. Помірність цін при цьому зумовлена спрощеною рецептурою та меншими націнками. За прогнозами експертів ринку закладів громадського харчування очікується зростання в рази кількості ресторанів у середньому ціновому сегменті і, відповідно, зростання конкуренції [2].

Кількість людей, які відвідують ресторани середнього та низького цінового рівня, значно більше, ніж елітних. При цьому кількість закладів середнього цінового рівня в Україні продовжує зростати. Отже, ця ніша ще не заповнена. Поступово розвивається сегмент близьких за цінами до фаст-фуду невеликих затишних сімейних ресторанів, які по прибутковості прогнозовано наздоганяють фаст-фуду. І зрозуміло, що все більше людей із середнім доходом усвідомлюють всі мінуси харчування у фаст-фуді і починають все більше відвідувати ресторани домашньої кухні із вищим рівнем обслуговування та помірними цінами. Вірогідно також, що заклади в стилі європейського самообслуговування free-flow набудуть популярності також і в українців.

Крім того, відповідно до спостережень маркетологів, платоспроможне населення в Україні переймає стиль життя і харчування в європейському стилі, відвідуючи ресторани і кафе і замовляючи звідти готову їжу через високий темп життя. Проте, згідно офіційних даних, ресторанний бізнес в Україні має великі перспективи розвитку: порівняно зі столицями європейських країн, у Києві ресторанів менше в десятки разів.

Ресторани «fast&casual» в Європі та Америці вже набули значного поширення. Так само в Україні багато людей усвідомлюють важливість

здорового харчування, вживання максимально натуральних, органічних продуктів, обмеження вжитку продуктів, вироблених із застосуванням штучних стимуляторів росту, гормонів, антибіотиків, трансжирів. Сучасне постмодернове суспільство переорієнтовується на задоволення потреб споживачів після глибокого їх вивчення та відповідної модернізації виробництва. Адже здорове населення є найбільшим надбанням суспільства. При цьому на світовому рівні відзначено зростання кількості захворюваності через неякісне харчування.

Ресторани типу «fast&casuel» в Америці почали розвиватись з 90х років минулого століття, приходячи на заміну фаст-фудів. Замовлення гостей приймають індивідуально за стійкою, а до столиків готову їжу приносять офіціанти. Такі заклади, можуть відкриватись за франшизою, не пропонують повного спектру послуг ресторанів, але їжа має високу якість, пропонуються делікатеси, менше заморожених напівфабрикатів, ніж у фаст-фуді. При досить швидкому обслуговуванні помірна ціна, порівняно з ресторанами, стандартизоване меню, стильний інтер'єр, багаторазовий посуд. Головна перевага закладу «fast&casuel» – провести час і поїсти за помірну ціну в середньому 170 грн. Впродовж дня підтримується запропонований асортимент страв. В години високого рівня відвідуваності може збільшуватись кількість обслуговуючого персоналу для прискорення розрахунків, порціонування та роздачі замовлень. Заклад звичайно має невелику площу приміщення для гостей та кухню, що робить вигідною оренду, а вартість послуг привабливою для відвідувачів [4].

Популярності набуває на сьогодні формат закладів харчування «casual dining», створений на межі «fast casual» і «fine dining», об'єднує кафе-кондитерські, кав'ярні, бари, стейк-хаус, нічні клуби, пивні, національні ресторани, ресторани, що працюють на монопродукті. В ньому намагаються поєднати масову доступність та високий рівень якості і сервісу в розрахунку на прихильність повсякденного споживача і, відповідно, високу рентабельність. При цьому важливо чітко орієнтуватись на місце розташування та портрет цільового споживача, які діляться на категорії за своїми уподобаннями: когось цікавлять розваги та відпочинок, когось приваблює можливість споживати страви певної кухні чи атмосфера закладу, а хтось ходить просто поїсти. Середня вартість відвідування в межах 100-400 грн. Відповідно, власник планує концепцію створюваного закладу.

Стиль інтер'єру в таких закладах – це поєднання домашнього затишку з натуральним шармом та елегантністю сучасного простору. Враження, які отримує відвідувач, визначає популярність закладу харчування. Важливу роль у створенні такого враження відіграє дизайн інтер'єру, яким на рівні підсвідомості формується відношення до якості запропонованих страв, сприятлива атмосфера відпочинку, спілкування, ділових зустрічей. Цінову політику таких закладів формують, визначаючи вартість страв доступну для широкого кола споживачів, на відміну від закладів преміум класу, що відрізняються рівнем дизайну, сервісу та подачі страв. Враховуючи складну сукупність ключових факторів, які впливають на комерційну успішність закладу, такі проекти звичайно розробляють фахівці з професійними знаннями та досвідом портфеля подібних успішних проектів [3].

Інтенсивне формування в Україні сучасних підприємств громадського харчування відбувається із врахуванням передового світового досвіду (розвиток недорогих ресторанів домашньої кухні) за даними статистики має тренд зростання. Діяльність закладів спрямована на широке коло споживачів із середнім рівнем доходів і оптимально поєднує швидке обслуговування, якість страв та помірність цін. Розвиток закладів преміум класу із високою кухнею має тенденції уповільнення, оскільки визначається умовами погіршення зовнішнього середовища і зменшенням клієнтської бази [5].

Успішна робота закладів ресторанного господарства забезпечується постійним вдосконаленням організації діяльності, рівня обслуговування, якості і цінності продукції, що сприяє утриманню постійних клієнтів та залученню нових задоволенням їх потреб, пошуком нових перспективних сегментів ринку [6].

Список використаних джерел:

1. Нечаюк Л.І., Телеш Н.О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 348 с.
2. Ославський Б. 10 успішних українських брендів. – Видавництво «Дискурс», 2014. – С. 192.
3. Офіційний сайт компанії «Ресторанний консалтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.recon.com.ua/>.
4. П'ятницька Г.Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація : моногр. / Г.Т. П'ятницька. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 465 с.
5. П'ятницька Г.Т. Формування стратегії розвитку підприємств ресторанного господарства [Текст] : автореферат дис... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Г.Т. П'ятницька; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: ЦПНМВ КНТЕУ, 2008. – 44 с.
6. Гросул В.А. Тенденції сучасного розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні та Харківській області / В.А. Гросул, Т.П. Іванова // *Науковий вісник Ужгородського університету*. – 2017, № 1(49) Т.1. – с. 143-149.

УДК 338.1

*Литвиненко Д.І.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., професор Зайченко В.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

КОНЦЕПЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

У контексті стрімкого розвитку глобальних ринків та зростаючих викликів сьогодення, що посилюють питання сталості та виживання, особлива увага приділяється економічній безпеці, зокрема сільськогосподарських підприємств. Теоретичне осмислення економічної безпеки як фундаментального аспекту

забезпечення стабільного функціонування й розвитку сільськогосподарських підприємств виступає важливим кроком на шляху формування ефективних стратегій і механізмів управління. Заглиблення в аналіз сутності та специфіки економічної безпеки дозволяє не тільки визначити ключові загрози та ризики, але й розробити адекватні методи їх протидії [1, с. 56-63].

Сільськогосподарські підприємства зазнають значних викликів через свою залежність від природних умов, як-от кліматичні зміни, погодні катаклізми, а також від ринкових коливань, зумовлених зміною цін на сировину, попиту та пропозиції. Ці аспекти вимагають від менеджменту агробізнесу гнучкості та адаптивності, щоб успішно мінімізувати ризики і забезпечити стабільність [2, с. 161-172]. Аналіз економічної безпеки сільськогосподарських підприємств починається з ретельного вивчення зовнішніх і внутрішніх загроз. Зовнішні загрози включають нестабільність ринку, коливання цін на ресурси, зміни урядової політики, торговельні бар'єри, а внутрішні можуть бути пов'язані з ефективністю внутрішнього управління, технологічними недоліками або проблемами в ланцюжках постачання.

Відтак, сільськогосподарські підприємства, зі своєю унікальною залежністю від природних умов та ринкових коливань, потребують особливого підходу до аналізу та забезпечення їхньої економічної безпеки.

Підприємницька діяльність у сільському господарстві охоплює організацію виробничих процесів, використання землі та інших природних ресурсів для вирощування якісної аграрної продукції. Основа цього процесу полягає у вмілому поєднанні засобів виробництва, праці та ефективному використанні доступних ресурсів [3, с. 153-158]. Земля як ключовий ресурс відіграє вирішальну роль в цій діяльності, підтримуючи високу продуктивність виробництва та якість продукції. Ця діяльність є не лише виробничою, але й комерційною, оскільки головною метою є отримання прибутку через продаж виробленої сільськогосподарської продукції. Комерційний аспект підкреслює значення володіння і раціонального використання земельних ресурсів, забезпечуючи стабільний фінансовий дохід для аграрних підприємств.

Отже, підприємницька діяльність у сільському господарстві, з її акцентом на ефективному використанні землі та інших природних ресурсів, вимагає не лише знань у галузі агротехнік, але й розуміння комерційних процесів. Таким чином, інтеграція виробничих і комерційних стратегій є важливою для успішного ведення бізнесу в аграрному секторі. Відтак, ефективне управління земельними ресурсами та збалансоване поєднання виробничих чинників стають критичними факторами для досягнення економічної безпеки та сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. У підсумку узагальнення теоретико-методологічних засад економічної безпеки підприємства, формування системи та механізму управління ЕБП, ідентифікації особливостей економічної безпеки в сільськогосподарському бізнесі встановлено, що економічна безпека сільськогосподарських підприємств – це стан спроможності їх менеджменту ефективно управляти внутрішніми та зовнішніми ресурсами, нівелювати ризики та загрози з метою забезпечення стабільного функціонування, конкурентоспроможності та здатності до подальшого розвитку під впливом

змінних економічних умов і природних особливостей. Управління безпекою передбачає інтеграцію правових, економічних, організаційних, соціально-психологічних, технічних і технологічних інструментів, які разом формують систему протидії реальним та потенційним загрозам і викликам. Особливе місце у забезпеченні економічної безпеки сільськогосподарського підприємства займає управління аграрними ризиками, які включають кліматичні впливи, коливання ринкових цін на продукцію та ресурси, технологічні зміни та інновації у агротехніці. Важливою є також здатність сільськогосподарського підприємства адаптувати свою стратегію до вимог сталого розвитку та екологічних стандартів, що посилює його витривалість та сприяє довгостроковому зростанню. Система управління економічною безпекою сільськогосподарського підприємства включає такі ключові елементи як механізм управління, суб'єкти системи і об'єкти системи, чинники впливу та інструменти управління.

Ключова роль підприємництва в аграрному секторі не обмежується лише економічним виміром. Вона включає розвиток ринкової інфраструктури та підвищення зайнятості, особливо на сільських територіях. Функціонування цього сектора сприяє не тільки задоволенню потреб населення у якісних продовольчих товарах, але й підтримці тваринництва через забезпечення кормами. Завдяки цьому значно зростає економічне та соціальне значення аграрних підприємств, що сприяє стабілізації і розвитку аграрної сфери в цілому.

В Україні основними гравцями в аграрному секторі, за класифікацією Державної служби статистики, є сільськогосподарські підприємства та господарства населення [4, с. 14-19]. Ключовою відмінністю між цими двома категоріями є їхня мета діяльності. Сільськогосподарські підприємства орієнтовані на отримання прибутку і у випадку затяжної збитковості можуть згортати свою діяльність, тоді як особисті селянські господарства переважно зосереджені на задоволенні продовольчих потреб своїх сімей.

Управління в сільськогосподарських підприємствах включає кілька критичних аспектів:

1. Ефективне використання природних і земельних ресурсів.
2. Господарювання робочою силою.
3. Реалізація цілей, які сприяють оптимізації використання капіталу, праці та землі.
4. Адаптація до змін у виробничих чинниках і структурі використання ресурсів.

Завдання сільськогосподарських підприємств полягає не тільки у впровадженні змін, але й у реагуванні на зовнішні та внутрішні виклики, що вимагає гнучкості та стратегічного підходу. Ефективність цих підприємств залежить від здатності адаптуватися до змін у макро- та мікроекономічних умовах [5, с. 4-8]. При цьому, успіх залежить від нових способів мислення, вдосконалення міжлюдських відносин, та інновацій у діяльності та структурі сільськогосподарського підприємства.

Визначено, що специфічними ознаками в управлінні економічною безпекою сільськогосподарських підприємств є: адаптивність до кліматичних умов; стійкість до ринкових коливань; менеджмент біологічними ризиками; фінансова

стійкість; ефективне управління ресурсами; залежність від державної підтримки; інноваційно-технологічний розвиток; соціально-психологічний клімат; комплексний підхід до управління ризиками. Ці ознаки відображають унікальні умови та виклики, з якими стикаються сільськогосподарські підприємства, формують основу для забезпечення їх економічної безпеки в сучасних умовах, включно з урахуванням принципів адаптивності і гнучкості, важливості спеціалізованих знань і технологій, координації внутрішніх і зовнішніх суб'єктів, необхідності диверсифікації ризиків, ролі комплексної політики безпеки та пріоритетності стійкості до змін зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Штець Т.Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектору економіки України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 56-63.
2. Васильців Т., Лупак Р., Васильців В. Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*. 2017. № 1. С. 161-172.
3. Уразалієв Р.М., Васильців Т.Г. Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21 (2). С. 153-158.
4. Shtets T., Lupak R., Vasylytsiv T. General aspects of state policy for the digital transformation of the national economy. *International Independent Scientific Journal*. 2020. № 20-2. P. 14-19.
5. Vasylytsiv T. G., Lupak R. L., Rudkovskiy O. V. Directions and means of stimulating social responsibility of entrepreneurship in Ukraine. *Economy and state*. 2019. № 5. С. 4-8.

УДК 633.1

*Лісняк Г.Г.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н. доцент, Микитась А.В.)
Державний біотехнологічний університет
м. Харків*

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Аграрний сектор є ключовим напрямком економіки України, забезпечуючи продовольчу безпеку держави, значну частину експорту та зайнятість у сільських районах. Однак, цей сектор залишається вразливим до численних ризиків, що знижує рівень його економічної безпеки. В сучасних умовах глобальних викликів та внутрішніх економічних трансформацій проблема забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств є вкрай актуальною.

Економічна безпека аграрних підприємств включає сукупність заходів, спрямованих на захист їх від різноманітних ризиків і забезпечення стабільного функціонування. До основних компонентів економічної безпеки належать фінансова стійкість, захист ресурсів (земельних, людських, технічних), стійкість

до змін законодавства та ефективне управління ризиками. Кожен з цих аспектів має визначальний вплив на рівень стабільності та рентабельності аграрних підприємств [1, с. 6-8].

Серед зовнішніх чинників, що впливають на економічну безпеку аграрних підприємств в Україні, можна виділити [2, с. 93-95]:

1. Політична нестабільність та воєнні ризики. Військовий конфлікт у східних регіонах України та територіальні втрати створюють додатковий тиск на аграрні підприємства. Окрім фізичних втрат інфраструктури, підприємства відчувають нестачу робочої сили, проблеми з логістикою та підвищену невизначеність на ринку.

2. Вплив світових ринків. Оскільки значна частка аграрної продукції України експортується, коливання світових цін на аграрну продукцію безпосередньо впливають на рентабельність українських підприємств. Крім того, значну роль відіграють коливання валютного курсу.

3. Кліматичні зміни. Посухи, аномальні погодні явища та зниження водних ресурсів становлять серйозну загрозу для аграрного виробництва в Україні. Це потребує впровадження технологій адаптації та управління ресурсами.

4. Зміни в законодавчому середовищі. Регулювання земельних відносин, фіскальна політика та вимоги до екологічних стандартів можуть стати як підтримкою, так і обтяженням для аграрного бізнесу. Зокрема, запровадження ринку землі в Україні відкриває можливості для розвитку, але водночас несе й ризики, пов'язані з концентрацією земель в руках обмеженого кола інвесторів.

До внутрішніх чинників економічної безпеки аграрних підприємств можна віднести [3]:

1. Фінансова стійкість. Недостатнє фінансування та висока залежність від кредитів обмежують здатність аграрних підприємств швидко адаптуватися до змін ринкових умов. Недостатнє інвестування у технологічне оновлення також є перешкодою для конкурентоспроможності.

2. Технологічне оновлення. Низький рівень автоматизації та інновацій в аграрних підприємствах, зокрема в малих та середніх, значно знижує їхню ефективність. Впровадження сучасних технологій (так званого «точного землеробства») могло б значно підвищити рівень економічної безпеки.

3. Кваліфіковані кадри. У зв'язку з міграцією молоді з сільських районів та низьким рівнем заробітної плати у сільському господарстві аграрні підприємства стикаються з дефіцитом кваліфікованих кадрів.

4. Корпоративне управління та стратегічне планування. Відсутність ефективної стратегії розвитку та низький рівень корпоративного управління також знижують здатність аграрних підприємств реагувати на виклики.

Основними напрямками підвищення економічної безпеки аграрних підприємств, на нашу думку, можуть бути:

1. Інвестування в сучасні технології. Впровадження цифрових технологій, автоматизації процесів та інноваційного підходу до аграрного виробництва сприятиме зниженню витрат та підвищенню рентабельності підприємств.

2. Розширення доступу до фінансових ресурсів. Залучення інвестицій у сектор, створення державних програм підтримки та надання пільгових умов

кредитування для аграрного бізнесу можуть суттєво зміцнити його фінансову стабільність.

3. Розвиток ринку землі. Реформування ринку землі з акцентом на захист інтересів малих фермерів та запобігання надмірній концентрації земель є необхідною умовою для зміцнення економічної безпеки аграрного сектора.

4. Навчання та підготовка кадрів. Програми професійного навчання, підвищення кваліфікації кадрів у сфері аграрного виробництва та управління дозволять зберегти високий рівень продуктивності та ефективності.

5. Захист від кліматичних ризиків. Адаптація аграрного виробництва до кліматичних змін, розвиток систем зрошення та заходи з відновлення земель можуть значно покращити стійкість підприємств до кліматичних загроз.

Отже, сучасний стан економічної безпеки аграрних підприємств в Україні є результатом дії як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що потребують системного вирішення.

Список використаних джерел:

1. Гринько Т.В., Алещенко В.І. Вплив та взаємозв'язок ефективності та економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 42. С. 4-12.

2. Микитась А.В. Типологія механізмів дотримання економічної безпеки підприємств агропродовольчої сфери. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 1. С. 91-96.

3. Сисоліна Н., Савеленко Г., Сисоліна І. Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості та загрози. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19>.

УДК 33

*Ляпкін А.Є.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
(Науковий керівник: к.е.н., професор Савченко В.М.)
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні реалії та необхідність адаптації підприємств до турбулентного періоду в українському бізнес-середовищі змушують активізувати інтерес до розробки стратегій розвитку підприємств. Складні умови пристосування підприємств до економічних реформ дають поштовх на побудову ефективного стратегічного розвитку підприємства, тому що розробка стратегічних заходів без визначення перспектив і передбачення розвитку подій у майбутньому практично неможлива.

Реальність сучасного бізнес-середовища створює необхідність до вирішення проблем адаптації українського підприємництва до зовнішніх змін у процесі господарювання, розвитку та досягнення цілей підприємства [4].

Відповідно до таких змін та умов функціонування підприємств змінюються методи прийняття рішень та нагальною стає потреба щодо визначення стратегічних пріоритетів розвитку підприємства. Ключовою складовою стратегічного управління є стратегія [1, 2, 3]. Основна мета стратегії підприємства полягає в досягненні конкурентних переваг, які забезпечать його стійке функціонування та економічний розвиток в довгостроковій перспективі.

Успішне функціонування та розвиток підприємства насамперед залежить від вдало сформованої стратегії розвитку – наявності достатніх ресурсів, виробничих потужностей, потенціалу, а також уміння раціонально та ефективно використовувати їх. Кожне підприємство, як підсектор ринку, повинно розробляти і реалізувати свою власну стратегію, яка включає планування прямих дій, а також здатність адекватно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Необхідність стратегічного планування викликана процесом економічного розвитку підприємства і його головним завданням є підвищення ефективності. В залежності від ресурсів, технологій та системи управління підприємство може реалізувати свій потенціал за будь-якою стратегією розвитку.

Виділяють три рівні стратегічних змін на підприємстві:

- радикальна реорганізація потрібна, коли корпорація виходить з однієї галузі та переходить в іншу. Одночасно розвиваються цілі організації, асортимент продукції та ринки збуту, а також технологія та склад ресурсів. Під час радикального реформування керівництво компанії має найбільші труднощі у реалізації стратегії;

- радикальні зміни, як правило, пов'язані з великими структурними зрушеннями всередині організації, такими як поділ або злиття з додатковою подібною організацією. Злиття кількох команд, впровадження свіжих товарів та інші структурні підрозділи потребують змін у структурі організації та пов'язаної з цим зміни організаційної культури;

- помірні зміни – найпоширеніші стратегічні зміни. Потреба в них виникає кожного разу, коли організація виводить новий продукт на розвинений або новий ринок. Зміни зазвичай пов'язані з маркетингом і організацією. Оскільки основні зусилля компанії спрямовані на привернення уваги покупців до новинки, ведеться активний пошук нових каналів збуту та роз'яснювальна реклама.

Метод стратегічного планування полягає в досягненні довгострокових (стратегічних) цілей організації, що може забезпечити їх ефективне функціонування та високий рівень конкурентоспроможності. Стратегічне планування може здійснювати будь-яке підприємство, що прагне розвивати своє майбутнє. У зовнішній та внутрішній сферах діяльності кожного підприємства перманентно відбуваються зміни, що обумовлює необхідність стратегічного планування.

Список використаних джерел:

1. Адвокатова Н.О., Карнаушенко А.С. Пріоритетні та стратегічні напрями розвитку аграрних підприємств України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки.* 2019. Вип. 34. С. 45-49.

2. Кононенко Л., Сисоліна І., Сисоліна Н. Формування стратегії підприємствами агропромислового комплексу в умовах циркулярної економіки. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 91-94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-15>.

3. Кононенко Л., Юрченко О. (2023). Інформаційне забезпечення формування стратегії підприємства: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Економічний простір*, 2023. Вип. 185. С. 66-69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-12>.

4. Петренко В.С., Карнаушенко А.С. Формування молодіжного підприємництва в Україні та аналіз факторів впливу на його розвиток. *Фінансовий простір*. 2019. № 3. С. 139-147. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(35\).2019.190170](https://doi.org/10.18371/fp.3(35).2019.190170).

УДК 336.22:004

*Малюга О.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Г.Б.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Найбільш значимою сферою діяльності в більшості країн світу, так само як і в нашій країні, на протязі всього існування людства є саме, сфера сільського господарства або агросфера. Адже, вона є напряду пов'язаною з продовольчим забезпеченням населення та торгівельною сферою. Сільське господарство, в наш час, являє собою сукупність різних видів виробництв (рослинництво, тваринництво) які призначені задовольняти населення продовольством та необхідною у ході інших виробництв сировиною.

Дана галузь в економіці вказує на рівень розвитку окремої країни, та на її структурні особливості. Це визначається за допомогою частки сільського господарства у ВВП [1]. Прошарок суб'єктів, які зайняті в агросфері є доволі розпорошеним за розвитком та економічними характеристиками. Станом на 2021 рік кількість даних суб'єктів сягає приблизно 3,5% від усіх суб'єктів підприємництва України [2].

Проаналізувавши окремо ситуацію за суб'єктами даного виду діяльності, можна зазначити що їх кількість та динаміка розвитку за останні три довоєнні роки частково знизилась (таблиця 1) [2].

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання, задіяних в аграрній сфері

№	Показник	2021 рік	Питома вага, %	2020 рік	Питома вага, %	2019 рік	Питома вага, %
1	Кількість суб'єктів задіяних в сільському господарстві	70803	3,62	73368	3,72	74450	3,89
2	ЮО	47753	67,74	49452	67,4	50239	66,59
3	ФОП	23050	32,56	23916	32,6	25211	33,41
4	Всього суб'єктів	1956320	100,00	1973652	100,00	1941701	100,00

Як можна побачити з табл.1 протягом 2019-2021 рр. кількість суб'єктів господарювання в сільськогосподарській сфері скорочувалась на 2,7% та 3,5%, в 2020 та 2021 роках, відповідно. Загалом в таких непростих умовах держава має бути помічником, допомагаючи їм зберегти свою діяльність [2].

Відповідно до Податкового кодексу України оподаткування суб'єктів агровиробництва на сьогодні може здійснюватися за такими варіантами: загальна система оподаткування та спрощена система оподаткування. Спрощена система оподаткування, що застосовується в Україні спрямовується саме на підтримку малих суб'єктів підприємництва [3]. Суб'єкт підприємницької діяльності самостійно обирає систему оподаткування, за якою буде працювати [4].

Використовуючи у своїй діяльності загальну систему оподаткування обліку і звітності сільськогосподарські товаровиробники сплачують всі без винятку податки і збори, визначені Податковим кодексом України. Такий режим оподаткування не сприяє державній підтримці та створенню особливих пільгових умов для товаровиробників. При цьому основними податками, що сплачуються, є податок на прибуток підприємства, податок на додану вартість, плата за землю, податок на доходи фізичних осіб. Вагомим недоліком цієї системи оподаткування є значне податкове навантаження на платників.

Проте за умови виконання встановлених Податковим кодексом України вимог сільськогосподарські товаровиробники мають право використовувати спрощену систему оподаткування і бути платниками єдиного податку 4 групи.

Платниками єдиного податку можуть бути як юридичні особи, так і фізичні особи – підприємці. Платниками єдиного податку мають право бути юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків. Що стосується фізичних осіб – підприємців, то вони мають право бути платниками єдиного податку, якщо провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», за умови виконання сукупності таких вимог: по-перше, здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власновирощеної або відгодованої продукції та її продаж; по-друге, провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; по-третє, не використовують працю найманих осіб; по-четверте, членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї у визначенні частини другої статті 3 Сімейного кодексу України; по-п'яте, площа сільськогосподарських угідь та земель водного фонду у власності та користуванні членів фермерського господарства становить не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів сукупно [4].

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого цим Кодексом для справляння плати за землю.

Відповідно до Податкового кодексу України сільськогосподарські товаровиробники, що обрали для себе спрощений режим оподаткування звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів: по-перше, податку на прибуток підприємств; по-друге, податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності платника єдиного податку першої – четвертої групи (фізичної особи) та оподатковані; по-третє, податку на майно в частині земельного податку за земельні ділянки, що використовуються платниками для ведення сільськогосподарського товаровиробництва; по-четверте, рентної плати за спеціальне використання води. Але платники єдиного податку 4 групи сільськогосподарські товаровиробники є платниками податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України [5].

Таким чином, використання єдиного податку дозволяє знизити податкове навантаження на платника; збільшити рівень сплати податку; спростити механізм нарахування, обліку і сплати податку; оптимізувати строки сплати податку, враховуючи сезонність діяльності сільськогосподарських товаровиробників; стабілізувати податкову базу.

Отже, аграрна сфера Україні зараз проходить ключовий етап свого становлення і розвитку, тому обранням спеціального податкового режиму (єдиного податку) знижується податкове навантаження на платника. Але він не забезпечує ефективного використання земельних ресурсів, прибутковості діяльності, оскільки не відіграє значної ролі, адже має незначну питому вагу у доходах платника. Загальна система оподаткування іноді є стимулятором ведення прибуткової діяльності та забезпечення ефективності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Макаренко П.М., Мельник Л.Л. Фермерство України у контексті тенденцій розвитку світового сільського господарства. *Економіка АПК*, 2008. № 3. С. 145-152.
2. Пронько Л.М., Ревкова А.В. Ефективність функціонування фермерських господарств в Україні URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9054>. (дата звернення 02.12.2024).
3. Савченко, В., Кононенко, Л., & Гай, О. (2023). Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників: стан, проблеми та перспективи. *Економічний простір*, (186), 114-118. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/186-20> (дата звернення 02.12.2024).
4. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 02.12.2024).
5. Пилипенко К., Ліпський Р. Облік у фермерських господарства: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.]. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 368 с.

*Мармаза А.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.г.н, доцент Рутинський М.Й.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ДОТАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРІВ

Державні дотації відіграють ключову роль у підтримці інноваційної діяльності фермерів, сприяючи розвитку сільського господарства та підвищенню його конкурентоспроможності. Вони можуть бути спрямовані на різні аспекти сільськогосподарської діяльності, включаючи впровадження нових технологій, покращення якості продукції, збільшення продуктивності та сталого розвитку.

Однією з основних ролей державних дотацій є фінансування інноваційних проектів. Ці кошти можуть бути використані для досліджень і розробок у сільському господарстві, що дозволяє фермерам впроваджувати нові технології та методи ведення господарства. Такі інновації можуть включати використання сучасних агротехнологій, біотехнологій та цифрових рішень, які значно підвищують ефективність виробництва [1].

Державні дотації часто спрямовані на підтримку малих і середніх фермерських господарств, які можуть не мати достатніх ресурсів для самостійного впровадження інновацій. Ця підтримка допомагає таким господарствам конкурувати з великими агрохолдингами та забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку.

Крім того, дотації можуть стимулювати фермерів до інвестування в нові технології, обладнання та інфраструктуру. Це сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору. Наприклад, сучасне обладнання для обробки ґрунту, зберігання продукції та транспортування дозволяє зменшити витрати та підвищити якість продукції.

Фінансування програм з підвищення якості продукції, таких як органічне землеробство або впровадження систем управління якістю, допомагає фермерам виробляти продукцію, що відповідає високим стандартам. Це, у свою чергу, підвищує довіру споживачів та відкриває нові ринки збуту.

Дотації також можуть бути спрямовані на впровадження екологічно чистих технологій та практик, що сприяє збереженню довкілля та сталому розвитку сільського господарства. Це включає використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів парникових газів та впровадження методів сталого землеробства.

Фінансування навчальних програм та курсів для фермерів допомагає підвищувати їх кваліфікацію та обізнаність про нові технології та методи ведення господарства. Це важливо для того, щоб фермери могли ефективно використовувати нові інновації та адаптуватися до змін у галузі.

Дотації можуть бути використані для будівництва та модернізації інфраструктури, такої як зберігання продукції, транспортні шляхи та іригаційні

системи. Це допомагає забезпечити безперебійний процес виробництва та збуту продукції [4].

Фінансування наукових досліджень у сільському господарстві допомагає розробляти нові сорти рослин, методи боротьби з шкідниками та хворобами, а також інші інноваційні рішення. Це сприяє постійному розвитку галузі та підвищенню її ефективності [2].

Дотації можуть сприяти створенню та розвитку кооперативів та інших форм співпраці між фермерами, що дозволяє їм об'єднувати ресурси та знання для впровадження інновацій. Така співпраця допомагає зменшити витрати та підвищити ефективність виробництва.

Фінансування програм страхування врожаю та інших форм ризик-менеджменту допомагає фермерам захищатися від негативних наслідків природних катастроф та інших непередбачуваних подій. Це забезпечує стабільність та безпеку для фермерських господарств [3].

Таким чином, державні дотації є важливим інструментом підтримки інноваційної діяльності фермерів, сприяючи розвитку сільського господарства та підвищенню його конкурентоспроможності на світовому ринку. Вони допомагають фермерам впроваджувати нові технології, підвищувати якість продукції та забезпечувати сталий розвиток галузі.

Список використаних джерел:

1. Артющин, Г.О. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми та перспективи. *Економіка АПК*, (9). 2020. 65-72 с.
2. Кузьмін, О.Є., Кравець, О.І. Державне регулювання інновацій у сільському господарстві України. *Актуальні проблеми економіки*, 12(2), 2019. 29-35с.
3. Шевчук, Л. М. Економічна ефективність дотацій у сільському господарстві України. *Вісник економічної науки України*, (3), 2021. 15-21 с.
4. Пахомов, Ю.В. Роль державних дотацій у розвитку аграрного сектору України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, (7), 2020. 88-94 с.

УДК 332.145.2: 519.24

*Місько В.В.,
здобувачка вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Зомчак Л.М.)
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів*

МОДЕЛЮВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ПОКАЗНИКІВ ЕКСПОРТУ ТА ВАРТОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНИ В ДИНАМІЦІ

Експорт товарів та послуг займає важливе місце в економіці будь-якої країни, адже дозволяє підприємствам зменшити залежність від внутрішнього ринку, підвищити стійкість до економічних коливань, а також збільшити кількість робочих місць в країні. Показник вартості основних засобів відображає

фінансову оцінку стану основних засобів, за допомогою яких підприємства виробляють свою продукцію, в тому числі, на експорт.

Макроекономічне моделювання оперує широким апаратом методів та моделей, серед яких можна виділити застосування ARDL-моделей для прогнозування інфляції [1], ARIMA-моделей для прогнозування цін на пшеницю [2], панельних моделей для дослідження розвитку регіонів [3] та сільського господарства [4], симулятивних моделей для зовнішнього сектору [5], методів машинного навчання в банківській сфері [6] тощо.

Метою дослідження є оцінка рівня впливу вартості основних засобів на обсяги експорту.

Для проведення дослідження та побудови однофакторної моделі залежності були обрані дані про вартість основних засобів України за проміжок з 2000 по 2021 рік як факторної змінної x та обсягів експорту як результуючої змінної y за аналогічний період часу [7].

Відповідно до кореляційного аналізу коефіцієнт кореляції становить 0,67, що свідчить про прямий (зі зростанням величини вартості основних засобів експорт збільшується) помірний кореляційний зв'язок між експортом та вартістю основних засобів. Коефіцієнт детермінації для цієї моделі становить 0,452, отже, в середньому по Україні 45,2% зміни величини експорту пояснюється зміною вартості основних засобів, а решта 54,8% – факторами, що не враховані в моделі.

Оскільки дані представлені динамічним рядом, доцільним є проведення тестування на наявність автокореляції випадкових відхилень, для якого обираємо метод рядів.

Розрахувавши випадкові відхилення бачимо, що знак випадкових відхилень змінюється чотири рази, отже кількість рядів дорівнює чотирьом, а знаків «+» та «-» маємо порівну – одинадцять.

Величина математичного сподівання $E(L)$ 12 означає, що ми можемо очікувати 12 змін знаків у послідовності з 21 залишку, а дисперсії $D(L)$ – 5,238 – що кількість рядів може варіюватися з таким середнім відхиленням.

Щоб визначити чи наявна автокореляція формулюємо нульову гіпотезу H_0 : автокореляції між випадковими відхиленнями немає та підставляємо отримані показники в таку умову:

$$E(L) - \mu_{\alpha/2}^{кр} \sqrt{D(L)} < l < E(L) + \mu_{\alpha/2}^{кр} \sqrt{D(L)}$$

де $E(L)$ – математичне сподівання;

$D(L)$ – дисперсія;

$\mu_{\alpha/2}^{кр}$ – табличне значення нормального розподілу функції Лапласа і для цього прикладу воно становить 1,96, оскільки ймовірність з якою буде відхилитися або прийматися нульова гіпотеза визначена на рівні 95%.

Після підстановки значень, отримуємо: $7,514 < L < 16,486$

Отже, оскільки L – кількість рядів не потрапляє в проміжок від 7,514 до 16,486, то з ймовірністю 95% можна стверджувати, що наявна автокореляція випадкових відхилень.

Так як кількість спостережень є меншою за 30 спостережень доцільно протестувати автокореляцію на тест Сведа-Ейзенхарта та перевірити дві нульові гіпотези:

H_0^+ – наявна додатна автокореляція

H_0^- – наявна від’ємна автокореляція

Для перевірки гіпотез визначаємо ступені вільності, які дорівнюють кількості знаків «+» та «-» та становлять 11, та рівень значущості $\alpha = 0,05$.

Згідно з таблицями Сведа-Ейзенхарта k_1 дорівнює 7, а k_2 – 17, оскільки кількість рядів дорівнює 4 і є меншою за значення k_1 з ймовірністю 95% приймаємо нульову гіпотезу про наявність додатної автокореляції випадкових величин.

Тобто, автокореляція випадкових величин зумовлена напрямленою постійної дією факторів, що не включені до моделі.

Для того, щоб усунути автокореляцію з цієї моделі скористаємося моделю Маркова I порядку та коефіцієнтом автокореляції, визначеному на основі статистики Дарбіна-Вотсона.

Коефіцієнт Дарбіна-Вотсона, обчислений для фактичних даних становить:

$$W = \frac{\sum_{t=2}^T (e_t - e_{t-1})^2}{\sum_{t=1}^T e_t^2} = 0.719,$$

де e_t – випадкові відхилення;

e_{t-1} – випадкові відхилення в попередньому періоді.

Далі знаходимо оцінку c коефіцієнта автокореляції за наступною формулою:

$$c = 1 - \frac{DW}{2} = 0,641$$

За допомогою методу найменших квадратів знаходимо оцінки параметрів моделі $\beta_0^* = 12865,26$ та $\beta_1 = 0,002$.

Відповідно вибіркова кореляційно-регресійна модель має вигляд:

$$y = 12865,26 + 0,002x$$

де y – обсяги експорту України;

x – вартість основних засобів.

Далі на основі β_0^* знаходимо β_0 , яке дорівнює $12865,26 / (1 - 0,641) = 35798,5$.

Отже, парна лінійна кореляційно-регресійна модель залежності експорту від величини вартості основних засобів з урахуванням автокореляції між випадковими відхиленнями має вигляд:

$$y = 35798,5 + 0,002x$$

Коефіцієнт кореляції для вищенаведеної моделі становить 0,54, тобто класифікується як середній.

Отже, відповідно до проведеного аналізу за допомогою однофакторної економетричної моделі та моделі Маркова I порядку, можна стверджувати, що існує середня залежність між показниками експорту та вартістю основних засобів.

Звісно, ми не можемо робити остаточний висновок про наявність або відсутність взаємозалежності на основі лише одного методу усунення автокореляції, оскільки використовуючи інші методи, наприклад Кохрана-Оркатта, можемо отримати вищі показники кореляції та детермінації.

Список використаних джерел:

1. Зомчак Л.М., Лапінкова А.О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. №1 (01). С. 50-55.
2. Zomchak L., Kukhotska T. Wheat market price dynamics in Ukraine: quantitative exploration and forecasting. *European Journal of Economics and Management*. 2023. №9. P. 14-22.
3. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.
4. Зомчак Л.М., Умриш Г.Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. С. 972-977.
5. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. №1. P. 62-69.
6. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата доступу: 12.08.2024).

УДК 332. 631.1

*Немненко А.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н, доцент Нісфоян С.С.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ КІРОВОГРАДЩИНИ В РОЗУМІННІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Агропромисловий сектор України є одним із ключових напрямів економічного розвитку держави, що активно інтегрується в глобальні економічні процеси. Кіровоградщина, зокрема, є важливим регіоном в аграрній економіці України завдяки своїм природним ресурсам, зокрема чорноземам, які створюють сприятливі умови для ведення сільського господарства. У даній статті проаналізовано інвестиційну привабливість агропромислового сектора Кіровоградської області з огляду на виклики і можливості глобальної економіки.

Агропромисловий сектор Кіровоградщини традиційно відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки України, але також має значний потенціал для експорту сільськогосподарської продукції. Умови глобальної економіки створюють як ризики, так і можливості для цього регіону.

Основними факторами, які впливають на інвестиційну привабливість агропромислового сектора, є глобальні тенденції попиту на продовольство (зростання населення планети та підвищення рівня життя в країнах, що розвиваються, створюють постійний попит на продукти харчування); цінові коливання на світових ринках (світові ціни на сільськогосподарську продукцію залежать від погодних умов, політичних змін та коливань валютних курсів); інфраструктурні можливості (високоякісна транспортна інфраструктура і наявність логістичних вузлів є важливими для залучення інвесторів); доступ до фінансових ресурсів (рівень залучення кредитів і державних програм підтримки аграрного бізнесу має безпосередній вплив на розвиток сектора) [2].

Для аналізу інвестиційної привабливості агропромислового сектору Кіровоградщини використовується декілька ключових економічних показників, таких як:

1. Рентабельність сільськогосподарських підприємств:

$$R = \frac{П_{\text{чистий}}}{V_{\text{реалізований}}} \cdot 100\%, \quad (1)$$

де R – рентабельність;
 $П_{\text{чистий}}$ – чистий прибуток;
 $V_{\text{реалізований}}$ – вартість реалізованої продукції.

2. Рівень інвестицій у сільське господарство. Для оцінки інвестиційної привабливості враховуються прямі іноземні інвестиції (ПІІ) та обсяги внутрішнього капіталу, залучені в агропромисловий сектор. Формула розрахунку сукупного обсягу інвестицій:

$$I_{\text{сукупні}} = I_{\text{внутрішні}} + I_{\text{іноземні}}, \quad (2)$$

де $I_{\text{внутрішні}}$ – внутрішні інвестиції;
 $I_{\text{іноземні}}$ – іноземні інвестиції.

3. Продуктивність праці:

$$P = \frac{Q}{N}, \quad (3)$$

де P – продуктивність праці;
 Q – обсяг виробленої продукції;
 N – кількість робітників.

4. Зовнішньоекономічна діяльність. Участь у зовнішніх ринках оцінюється через показники експорту та імпорту продукції. Експортна виручка:

$$E_{\text{виручка}} = P_{\text{експорт}} \cdot Ц_{\text{світовий}}, \quad (4)$$

де $P_{\text{експорт}}$ – обсяги експортної продукції;
 $Ц_{\text{світовий}}$ – світова ціна на сільськогосподарські товари.

За даними 2023 року, загальна площа сільськогосподарських угідь Кіровоградщини становила понад 2,1 мільйона гектарів, що робить її однією з провідних областей України за кількістю чорноземів. Основні культури, що

вирощуються в регіоні, – це пшениця, кукурудза, соняшник та соя. Інвестори можуть бути зацікавлені в аграрних проєктах, орієнтованих на експорт, особливо враховуючи стратегічне розташування регіону поблизу портів інфраструктур [4].

Рентабельність виробництва залишається стабільною і коливається в межах 15-20% залежно від виду продукції. Це робить агропромислові підприємства регіону привабливими для інвесторів у довгостроковій перспективі [1].

Одним із ключових елементів, що визначають інвестиційну привабливість регіону, є розвиток транспортної інфраструктури. Кіровоградщина має доступ до кількох важливих транспортних коридорів, що спрощує експорт продукції. Однак потреба в модернізації залізничного та автомобільного сполучення залишається актуальною. Інвестори можуть розглядати можливості розвитку логістичних центрів та агрохабів у регіоні.

У рамках глобальної економіки важливу роль відіграють механізми державної підтримки та доступ до міжнародних фінансових ринків. Кіровоградщина може залучати інвестиції завдяки програмам ЄС та Світового банку, спрямованим на підтримку сільського господарства. Програми субсидій та кредити на розвиток фермерських господарств дозволяють знижувати інвестиційні ризики.

Основними викликами для інвестиційної привабливості є нестабільність політичної ситуації в Україні та вплив глобальних змін клімату. Коливання цін на сільськогосподарську продукцію на світових ринках також створюють невизначеність для інвесторів. Ще одним ризиком є недоліки в правовій системі, що стосується захисту прав власності на землю, які можуть стримувати довгострокові інвестиції [3].

Агропромисловий сектор Кіровоградщини має значний інвестиційний потенціал завдяки природним ресурсам, стабільній рентабельності та зростаючому попиту на сільськогосподарську продукцію на світових ринках. Для підвищення інвестиційної привабливості необхідно продовжувати розвивати інфраструктуру, забезпечувати доступ до фінансових ресурсів та захищати права інвесторів. Регіон може стати важливим гравцем у глобальному аграрному ринку за умови стабільного політичного середовища та ефективного використання своїх ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук, І. Агропромисловий комплекс України: виклики та перспективи розвитку. Київ: Наукова думка. 2020 р.
2. Петров, О. Інвестиційна привабливість агропромислового сектора в умовах глобалізації. Харків: ХНУ ім. Каразіна. 2019 р.
3. Данилюк, В. Економіка агропромислового комплексу в умовах міжнародної конкуренції. Львів: ЛНУ ім. Франка. 2021 р.
4. Свириденко, Д.М. Інвестиційний клімат України в аграрному секторі: ризики та можливості у період війни. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова. 2023 р.

*Олефір Б.А.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
(Науковий керівник: к.е.н., професор Савченко В.М.)
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОБІЗНЕСІ

Підприємництво є рушійною силою економічного зростання та підвищення добробуту суспільства. В Україні останніми роками спостерігається активізація підприємницької діяльності завдяки створенню сприятливого бізнес-клімату. Особливо важливу роль відіграє розвиток підприємництва в аграрному секторі, який має ряд специфічних особливостей, зумовлених сезонністю виробництва, залежністю від природних умов та наявністю суб'єктів різних за розмірами, організаційно-правовою формою та спеціалізацією.

Підприємництво – це раціональна відповідь на потреби суспільства. Воно виникло як результат постійного пошуку оптимальних шляхів виробництва товарів та послуг, які б задовольняли потреби споживачів і приносили прибуток підприємцям. Таким чином, підприємництво є проявом людської раціональності та прагнення до ефективності [1].

Підприємництво в сучасному світі – це не просто економічна діяльність, а складна система взаємодій, що формується під впливом соціальних, економічних та інституційних факторів. Як слушно зазначила О. Шпикуляк, підприємництво є результатом постійного пошуку ефективних рішень для задоволення потреб суспільства, і його розвиток тісно пов'язаний з існуючими інституціями та правилами [3].

Еволюція підприємництва нерозривно пов'язана з розвитком людства [4]. Підприємництво можна розглядати як потужний інструмент соціальних трансформацій, який дозволяє підвищити рівень життя людей за умови ефективної взаємодії ринкових механізмів та розумної державної політики [1].

Малі та середні підприємства, як правило, створюються з метою забезпечення самозайнятості, коли фізичні або юридичні особи вирішують самостійно організувати свою діяльність, беручи на себе повну відповідальність за її результати.

Підприємництво – це динамічний процес, який постійно адаптується до змін зовнішнього середовища. Взаємодія підприємництва з іншими інститутами суспільства є багатогранною і визначається як економічними, так і соціальними факторами. Держава, через свою регуляторну функцію, створює умови для розвитку підприємництва, забезпечуючи захист прав власності, доступ до ресурсів та створення сприятливого бізнес-клімату. Інститути громадянського суспільства, такі як профспілки, громадські організації та бізнес-асоціації, впливають на формування соціальних норм і цінностей, які, в свою чергу, впливають на поведінку підприємців. Внутрішні мотиви підприємців, такі як прагнення до незалежності, самореалізації та соціального визнання, є рушійною силою їхньої діяльності. Реалізація цих мотивів можлива завдяки використанню різноманітних ресурсів, включаючи фінансові, людські та інтелектуальні.

Відповідно до особливостей аграрної сфери, її ризикованості та значення для суспільства в Україні, як і у світі підприємництво у сільському господарстві потребує державної підтримки. Напрями підтримки визначені у прийнятій у 2024 році Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року [2]. Реалізація стратегії спрямована на створення сприятливих умов розвитку агропідприємництва та сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Мамчур В.А. Інституціональні засади розвитку підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки: дис. ... докт. економ. наук: 08.00.03. Київ, 2021. 445 с.
2. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#n425>
3. Шпикуляк О.Г. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку: автореф. дис. ... докт. екон. наук / О.Г. Шпикуляк. К., 2010. 28 с.
4. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Savchenko, V., Kononenko, L., Gai, O., & Kononenko, S. (2024). Sustainable Rural Development in the Context of the Implementation of Digital Technologies and Nanotechnology in Education and Business. *Nanotechnology Perceptions*, 297-323. DOI: <https://doi.org/10.62441/nano-ntp.v20iS8.25>.
5. Tanklevska, N., Cherniavska, T., Skrypnyk, S., Boiko, V., & Karnaushenko, A. (2023). Financing of Ukrainian agricultural enterprises: Correlation-regression analysis. *Scientific Horizons*, 26(8), 127-139. doi: 10.48077/scihor8.2023.127.

УДК 658.15:330.341.1

*Пирог В.В.,
здобувач третього (доктор філософії) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н., професор Дацій О.І.)
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ*

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ СТИМУЛІВ У РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ

Сучасний бізнес-сектор стикається зі зростаючою конкуренцією та швидкими технологічними змінами, що робить інноваційну діяльність ключовим фактором забезпечення стійкості та конкурентоспроможності великих корпорацій. Фінансові стимули відіграють важливу роль у створенні сприятливого середовища для інновацій, сприяючи залученню творчого потенціалу співробітників. Проте ефективність таких механізмів у контексті організаційних інновацій вимагає детального дослідження. Дослідження ролі фінансових стимулів активно висвітлюються в науковій літературі. Чжан і Сунь аналізують взаємодію стимулів та організаційних структур у контексті інноваційної двоєдності [8]. Хан та інші розглядають ефективність відкритих інновацій на прикладі Procter & Gamble [7]. Лю і Стівенс акцентують увагу на

інноваційних екосистемах [4], тоді як Ноя та інші демонструють емпіричний зв'язок між фінансовими стимулами та ефективністю компаній [5]. Проте недостатньо розроблені аспекти адаптації цих механізмів у специфічних галузях і корпоративних культурах.

Фінансові стимули є потужним інструментом для підвищення інноваційної активності. Виявлено, що ефективна система стимулів має включати як прямі фінансові винагороди, такі як бонуси, премії, акції компанії, так і непрямі форми, наприклад фінансування освітніх програм або грантів на інноваційні проекти [1, 5]. Аналіз кейсів Procter & Gamble і Henkel показує, що відкриті інновації ефективно функціонують у поєднанні з фінансовими інструментами [7]. У європейських корпораціях встановлено, що фінансові стимули, орієнтовані на довгострокову перспективу, сприяють не лише підвищенню інноваційної продуктивності, а й забезпечують стабільність компаній у кризових умовах [5]. Українські підприємства, зі свого боку, демонструють потенціал для інтеграції міжнародних практик стимулювання, що дозволяє зменшити залежність від обмежених державних ресурсів [3].

Синергія між внутрішніми, такими як зарплатні бонуси чи премії, та зовнішніми стимулами, такими як гранти чи інвестиції, створює сприятливі умови для розвитку інноваційної культури в організаціях [8]. У цьому контексті важливим є врахування специфіки галузі та корпоративної структури. Фінансові стимули відіграють центральну роль у розвитку організаційних інновацій у корпораціях, створюючи умови для підвищення мотивації співробітників та стійкості компаній. Для підвищення їхньої ефективності рекомендується розробляти комплексні програми стимулювання, що поєднують фінансові та нефінансові інструменти, інтегрувати інноваційні підходи до організаційної культури для підтримки творчої активності співробітників, а також використовувати міжнародний досвід для адаптації ефективних моделей стимулювання в українських корпораціях. Удосконалення системи стимулів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності компаній та забезпечить довгостроковий економічний ефект.

Список використаних джерел:

1. Byun S. The role of intrinsic incentives and corporate culture in motivating innovation. *Journal of banking & finance*. 2022. Vol. 134. P. 106325. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2021.106325> (date of access: 20.11.2024).
2. Chen J. Employees motivation mechanism in fast moving consumer goods industry-case of Procter & Gamble. 2022 *7th international conference on financial innovation and economic development (ICFIED 2022)*, Zhuhai, China, 14-16 January 2021. Paris, France, 2022. URL: <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.220307.003> (date of access: 20.11.2024).
3. Ischenko N.A. The current state of innovative activity at Ukrainian enterprises and its financing. *The problems of economy*. 2020. Vol. 4, no. 46. P. 320-325. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-320-325> (date of access: 20.11.2024).
4. Liu, Stephens. Exploring innovation ecosystem from the perspective of sustainability: towards a conceptual framework. *Journal of open innovation: technology, market, and complexity*. 2019. Vol. 5, no. 3. P. 48. URL: <https://doi.org/10.3390/joitmc5030048> (date of access: 20.11.2024).

5. Management financial incentives and firm performance in a sustainable development framework: empirical evidence from European companies / G.G. Noja et al. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 18. P. 7247. URL: <https://doi.org/10.3390/su12187247> (date of access: 20.11.2024).

6. Mandal P.C. How can we generate innovative ideas for new product development. *International journal of quality and innovation*. 2020. Vol. 5, no. 1. P. 17. URL: <https://doi.org/10.1504/ijqi.2020.112347> (date of access: 20.11.2024).

7. The ups and downs of open innovation efficiency: the case of Procter & Gamble / C. Han et al. *European journal of innovation management*. 2019. Vol. 22, no. 5. P. 747-764. URL: <https://doi.org/10.1108/ejim-04-2019-0108> (date of access: 20.11.2024).

8. Zhang Q., Sun X. How incentive synergy and organizational structures shape innovation ambidexterity. *Journal of knowledge management*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1108/jkm-11-2021-0847> (date of access: 20.11.2024).

УДК 338.432:631.11(477)

*Піддубний В.Л.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Бугаєва М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження ключових аспектів сталого розвитку для підтримки підприємств аграрного сектору України в умовах воєнного стану визначається критичним станом, у якому опинилася українська економіка через військові дії. Аграрний сектор, будучи одним із стовпів економіки країни, відчуває на собі серйозні виклики, пов'язані з потребою швидкої адаптації до змінених умов ведення бізнесу, забезпечення продовольчої безпеки країни та підтримки експортного потенціалу.

З початком воєнного стану в Україні аграрний сектор зіткнувся з безпрецедентними викликами, які потребують невідкладних дій для адаптації і подальшого розвитку. Значення сталого розвитку у цей кризовий період значно зростає, оскільки воно включає в себе не тільки екологічні аспекти, але й економічні та соціальні складові, які є вирішальними для виживання та розвитку підприємств. Враховуючи складність ситуації, акцент робиться на таких ключових аспектах, як забезпечення екологічної стійкості, оптимізація виробничих процесів, диверсифікація ринків збуту, та підтримка співробітників, які є невід'ємною частиною сталого розвитку. Розуміння та впровадження принципів сталого розвитку дозволить аграрним підприємствам не тільки адаптуватися до поточних умов, але й закласти основу для довгострокового успіху в повоєнний період, забезпечивши стабільність, конкурентоспроможність та інноваційний розвиток національної аграрної індустрії.

Україна відома своїм розвиненим агропродовольчим комплексом, який не лише здатен забезпечувати внутрішній ринок необхідними харчовими

продуктами, але й активно утверджується на міжнародній арені як виробник ключових сільськогосподарських товарів. Історично, Україна належала до п'ятірки лідерів з експорту зернових до світу, вивозячи близько 75% виробленої продукції, тоді як внутрішнє споживання становило лише 20-25%. Зокрема, Україна постачала 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи та понад 47% соняшникової олії.

Навіть під час повномасштабної війни, за підтримки міжнародних партнерів, Україна зберігає свої позиції як один із ключових експортерів на світовому ринку. У 2023 році країна експортувала 16,1 млн тонн пшениці до 65 країн, 26,2 млн тонн кукурудзи до 80 країн та 5,7 млн тонн соняшникової олії до 130 країн, продовжуючи бути одним з гарантів продовольчої безпеки у світі [4].

Військові дії на території України, спричинені масштабним вторгненням росії з 24 лютого 2022 року, відчутно погіршили стан продовольчої безпеки країни. Основними причинами цього є пошкодження інфраструктури, руйнування господарств та виробничих потужностей, а також порушення логістичних ланцюгів, що веде до зниження виробництва продовольства на діючих підприємствах. Станом на червень 2023 року, прямі збитки, завдані агропромисловому комплексу України, оцінюються у 8,7 мільярда доларів США. Ці збитки включають понад 4,7 мільярда доларів втрат від знищеної сільськогосподарської техніки та приблизно 1,9 мільярда доларів втрат від крадіжок та руйнування продукції. Окрім цього, непрямі втрати агросектора перевищують 40,3 мільярда доларів [2].

Згідно з даними ФАО, військові дії в Україні спричинили значні втрати для сільськогосподарських господарств, сума яких складає приблизно 2,25 мільярда доларів США. Зокрема, у сфері рослинництва збитки оцінюються в 1,26 мільярда доларів, тоді як тваринництво зазнало втрат на суму 0,98 мільярда доларів. Війна призвела до того, що 25% сільських господарств по всій країні були змушені зупинити або скоротити обсяги виробництва. У регіонах, що знаходяться близько до лінії фронту, такі заходи вжили 38% домогосподарств [5].

Навіть у таких умовах український аграрний сектор продемонстрував високу стійкість та адаптивність до ризиків воєнного часу. В умовах війни продемонстровані такі тенденції: збір за всіма групами сільськогосподарських культур у 1,5-3 рази перевищує потреби внутрішнього споживання; потреби внутрішнього ринку м'яса й м'ясопродуктів цілком забезпечено; поступово відновлюється вітчизняна молочна галузь у сільськогосподарських підприємствах; нарощується виробництво овочів; попит громадян на плодово-ягідні культури цілком забезпечено, хоча внаслідок війни втрачено 25% площ ягідників, 20% площ садів; поступово відновлюються обсяги експорту агропродукції [3].

Поряд з вищезазначеним, основними викликами та обмеженнями для аграрного сектора України в умовах повномасштабної війни є такі: дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності сільськогосподарських виробників, зокрема через зростання собівартості виробництва; спрощення процесів сільськогосподарського виробництва, зменшення внесення добрив та засобів захисту рослин, що знижує врожайність сільськогосподарських культур та погіршує якісний склад земель; посилення кризових явищ у тваринництві, зокрема в м'ясо-молочній галузі; дефіцит

трудоу ресурсів у сільськогосподарському виробництві; руйнування інфраструктури виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції та харчових продуктів; екологічні виклики [3].

Загалом аграрний сектор в умовах повномасштабної війни 2023 р. продемонстрував належну спроможність виробляти сільськогосподарську сировину та постачати харчові продукти на внутрішній та зовнішні ринки.

Ключові напрями забезпечення функціонування аграрного сектора в умовах повномасштабної війни мають бути спрямовані на збереження ефективності ланцюга «виробництво – перероблення – зберігання – постачання населенню харчових продуктів».

На основі узагальнених результатів, ключові аспекти сталого розвитку для підтримки підприємств аграрного сектору України в умовах воєнного стану можна визначити наступним чином:

1. Екологічна стійкість та відновлення ресурсів: підвищення рівня екологічної стійкості через інтеграцію природоохоронних заходів і технологій; впровадження практик сталого використання землі та водних ресурсів, які мінімізують вплив на довкілля.

2. Економічна стабільність: забезпечення фінансової підтримки аграрних підприємств через державні субсидії та кредити, особливо для покриття збитків від війни; розробка механізмів страхування від воєнних ризиків та природних катастроф.

3. Оптимізація виробничих процесів: модернізація аграрного виробництва з використанням інноваційних технологій для підвищення продуктивності та зниження витрат; адаптація виробництв до швидко змінюваних умов через гнучкі технології та диверсифікацію продукції.

4. Соціальна складова: забезпечення гідних умов праці, соціальної підтримки та навчання для працівників аграрного сектору; підтримка місцевих громад та сприяння соціально відповідальному бізнесу.

5. Забезпечення продовольчої безпеки: зосередження уваги на самодостатності у виробництві ключових продовольчих товарів; розробка та впровадження національних програм з продовольчої безпеки, що включають заходи з резервування та збереження запасів.

6. Міжнародне співробітництво та розвиток експорту: розширення експортних ринків для аграрної продукції через міжнародні угоди та партнерства; активна участь у міжнародних аграрних програмах та ініціативах, які можуть підтримати сталий розвиток агросектору.

Зосередження на цих ключових аспектах дозволить не тільки подолати негативні наслідки воєнного стану, але й закласти міцний фундамент для довгострокового розвитку українського аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>.

2. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. KSE. Липень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf.

3. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-v>.

4. На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна. *Прес-служба Апарату Верховної Ради України*. 2024. 17 січ. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.htm.

5. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey. December 2022. FAO. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>

УДК 338.244

*Пірняк О.С.,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
(Науковий керівник: д-р філософії зі спец. «Економіка» Непиталюк А.В.)
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Вінниця*

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Соціальне підприємництво стає все більш актуальним у сучасному світі, де традиційні моделі бізнесу не завжди здатні вирішити складні соціальні та екологічні проблеми. Це унікальний вид підприємницької діяльності, який поєднує в собі комерційні цілі з прагненням до соціальних змін, сприяючи розвитку суспільства в цілому. Соціальні підприємці не просто прагнуть отримати прибуток, але й бачать своє покликання у вирішенні гострих соціальних проблем, таких як бідність, нерівність, відсутність доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, а також екологічні виклики [1].

Соціальне підприємництво виникло на перетині бізнесу і благодійності, взявши найкраще з обох світів. Воно пропонує новий підхід до вирішення соціальних проблем, залучаючи ресурси та інновації приватного сектору для створення стійких і масштабованих рішень. Це дає можливість активувати підприємницьку креативність та винахідливість для досягнення суспільно корисних результатів, створюючи при цьому економічну цінність.

Впровадження соціального підприємництва у різних країнах світу демонструє його потенціал як інструменту соціальних змін та економічного розвитку. Соціальні підприємства надають робочі місця, розвивають нові технології, покращують якість життя вразливих груп населення і сприяють сталому розвитку громад. Водночас вони стають важливим елементом національних економік, залучаючи інвестиції та сприяючи економічному зростанню [2].

Соціальні підприємства часто зосереджуються на тих галузях, де традиційний бізнес не бачить комерційної вигоди. Вони створюють робочі місця для маргіналізованих груп населення, таких як люди з інвалідністю, біженці, ветерани, що сприяє зниженню рівня безробіття.

Соціальні підприємці часто впроваджують новітні технології та інноваційні підходи для вирішення соціальних проблем. Це стимулює розвиток нових галузей економіки, підвищує конкурентоспроможність і сприяє інноваційному прориву.

Діяльність соціальних підприємств спрямована на поліпшення якості життя людей. Це може бути досягнуто через надання доступних медичних послуг, освіти, житла, а також підтримку екологічних ініціатив. Таким чином, соціальне підприємництво сприяє соціальній інклюзії та покращенню загального добробуту.

Соціальні підприємства привертають увагу інвесторів, зацікавлених у підтримці сталого розвитку. Соціально орієнтовані інвестиції, або *impact investing*, стають дедалі популярнішими, оскільки вони пропонують не лише фінансову віддачу, але й позитивний соціальний вплив.

Соціальні підприємства часто працюють на місцевому рівні, що сприяє розвитку локальних громад. Вони підтримують малий бізнес, створюють нові економічні можливості та покращують інфраструктуру [3].

Соціальне підприємництво відіграє важливу роль у сучасній економіці, поєднуючи бізнес і соціальну відповідальність. Це інноваційний підхід, який дозволяє вирішувати критично важливі соціальні проблеми за допомогою підприємницьких ініціатив, спрямованих на стале економічне зростання. Соціальні підприємства демонструють, як приватний сектор може бути залучений до забезпечення соціальних благ без шкоди для прибутковості. Вони створюють робочі місця для маргіналізованих груп населення, сприяють розвитку нових технологій і підвищують конкурентоспроможність, залучають інвестиції, що спрямовані на підтримку сталого розвитку. Завдяки своїй діяльності соціальні підприємці роблять вагомий внесок у розвиток локальних громад, покращують якість життя та забезпечують екологічну стійкість.

Однак для максимального ефекту від соціального підприємництва необхідна підтримка з боку держави та суспільства. Законодавча підтримка, фінансова допомога, програми розвитку та навчання можуть суттєво збільшити вплив соціальних підприємств. Співпраця з міжнародними організаціями та впровадження найкращих світових практик також сприятимуть розвитку цього сектору.

В підсумку, соціальне підприємництво має потенціал стати рушійною силою для позитивних змін як в економіці, так і в суспільстві загалом. Підтримка та розвиток цього напрямку можуть принести значну користь не тільки окремим громадам, але й національній економіці в цілому, забезпечуючи сталий розвиток і підвищення добробуту.

Список використаних джерел:

1. Браунагель А.В., Анфілов Д.Ю. Соціальне підприємництво як сучасний вектор розвитку економіки. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1330/1285/> (дата звернення 27.10.2024).
2. Бойко Л.О. Соціальне підприємництво як ефективний підхід до вирішення соціальних проблем. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/download/512/479/> (дата звернення 27.10.2024).
3. Ковтун М., Гавкалова Н. Соціальне підприємництво як чинник соціально-економічного розвитку суспільства. *Підприємництво та інновації*, (18), 34-40. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/18.6>.

*Пліско В.Р.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., доцент Микитась А.В.)
Державний біотехнологічний університет
м. Харків*

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ВИКЛИКІВ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ КАДРАМИ

Сучасні компанії функціонують у середовищі, яке постійно змінюється під впливом глобальних подій, соціально-економічних криз та технологічного прогресу. Такі умови висувають нові вимоги до стратегічного управління кадрами (HR), яке повинно забезпечити адаптивність і стійкість організації. Досягнення цих цілей можливе лише за умов правильного оцінювання наявних проблем та викликів, а також ефективної реалізації стратегічного управління людськими ресурсами.

Основними проблемами стратегічного управління кадрами сьогодні є [1]:

1. Проблеми адаптації кадрів до нестабільних умов. Під впливом змінного соціально-економічного середовища компанії потребують швидкої адаптації, що вимагає гнучких підходів до управління кадрами, впровадження нових форматів роботи, навчання та психологічної підтримки персоналу. В умовах невизначеності важливо забезпечити працівникам належні умови для адаптації, які включають регулярну комунікацію, підтримку емоційного стану і запобігання професійному вигоранню.

2. Залучення та утримання кваліфікованих фахівців. У сучасних умовах конкуренція за висококваліфіковані кадри зростає, адже багато спеціалістів зважають на можливість роботи у різних регіонах та на різних ринках. Щоб залучити талановитих працівників і утримати їх, компаніям важливо не лише пропонувати конкурентну винагороду, а й створювати позитивну корпоративну культуру та можливості для професійного зростання.

3. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації. Потреба в безперервному навчанні та підвищенні кваліфікації обумовлена швидкими змінами на ринку праці та в технологіях. Стратегічне управління кадрами повинно включати систематичне навчання, розвиток навичок, важливих для адаптації до нових умов, і перенавчання кадрів у тих сферах, які можуть втратити актуальність.

4. Гнучкість у моделі праці та формування ефективних команд. У сучасних умовах поширення гнучких моделей роботи, таких як дистанційна та змішана, стає нормою. Це дозволяє компаніям зберігати стабільність навіть у періоди змін. Викликом для HR-менеджменту стає організація ефективної віддаленої комунікації та забезпечення командної злагодженості, що вимагає впровадження нових методів менеджменту, координації завдань і забезпечення технологічної підтримки.

До викликів стратегічного управління кадрами, на нашу думку, слід віднести [2, с. 212-215]:

1. Планування кадрів в умовах невизначеності. В умовах постійних змін і складних ринкових ситуацій стає все складніше планувати кадрову політику на тривалий період. Це вимагає від HR-служб впровадження аналітичних інструментів, здатних прогнозувати потребу в персоналі, оцінювати ризики та відповідати на нові виклики. Сучасні стратегії кадрового планування повинні враховувати сценарії нестабільності, зокрема різкі зміни в обсягах робіт, непередбачувані відпустки через сімейні чи особисті обставини, та переміщення фахівців через економічні чи причини безпеки. Це потребує від HR-служб впровадження аналітичних інструментів і систем, що здатні:

– Прогнозувати потребу в персоналі – на основі даних та аналітики можливо розрахувати, які кваліфікації і навички будуть необхідні в майбутньому для підтримки стабільного розвитку організації. Системи з використанням штучного інтелекту та big data можуть допомогти моделювати можливі сценарії й оптимізувати кількість персоналу.

– Оцінювати ризики – невизначеність збільшує потребу в оцінці ймовірності різних ризиків, таких як зниження продуктивності, дефіцит кадрів або надлишок фахівців у разі скорочення попиту на продукцію чи послуги. Оцінка ризиків також включає планування резервів персоналу, особливо в критичних функціях, де важливо забезпечити безперебійність роботи.

– Гнучко реагувати на нові виклики – впровадження стратегій для швидкої адаптації, включно з частковою зайнятістю, дистанційною роботою або змінним графіком. Використання тимчасових трудових ресурсів, співпраця з аутсорсинговими компаніями та залучення фрілансерів дозволяють HR-службам оперативно адаптуватися до ринкових умов і підтримувати функціонування організації на належному рівні.

Крім цього, планування кадрів в умовах невизначеності також має включати розробку планів безперервності бізнесу (Business Continuity Plans), які допомагають визначити ключові ролі та забезпечити безперебійність бізнесу навіть у найскладніших ситуаціях.

2. Забезпечення безпеки та благополуччя персоналу. Питання фізичної та психологічної безпеки працівників набули критичного значення. Забезпечення благополуччя персоналу включає в себе не лише дотримання норм охорони праці, але й організацію психологічної підтримки, врахування особистих потреб і надання можливостей для відновлення ресурсів.

3. Цифрова трансформація HR-функцій. Швидка цифровізація змінює багато аспектів роботи HR-служб, зокрема автоматизацію процесів відбору, адаптації, навчання і моніторингу продуктивності працівників. Це вимагає як технологічної підготовки працівників, так і належного управління змінами, щоб усі члени команди могли ефективно використовувати нові інструменти.

Однак цифрова трансформація вимагає не лише технічних змін, а й управління змінами в організаційній культурі. Важливо не тільки забезпечити працівників необхідними інструментами, але й навчити їх використовувати ці інструменти максимально ефективно. Для цього HR-службам слід приділити

особливу увагу розвитку цифрової грамотності, формуванню сприятливого ставлення до інновацій, а також забезпеченню прозорості впроваджуваних змін.

4. Підвищення корпоративної відповідальності. Стратегічне управління кадрами вимагає від організацій чіткого розуміння своєї соціальної ролі та зобов'язань перед працівниками та суспільством. Працівники та партнери очікують від компаній прозорості, етичного підходу і поваги до соціальних цінностей, що позитивно впливає на репутацію компанії та залучення нових кадрів.

Дієвими шляхами подолання викликів у стратегічному управлінні кадрами, за нашими переконаннями, можуть бути наступні [1-3]:

1. Інвестиції в навчання та розвиток. Однією з найефективніших стратегій є інвестування в програми підвищення кваліфікації та професійного розвитку. Це дозволяє підготувати працівників до нових умов і підвищити їхню цінність для організації.

2. Впровадження інноваційних HR-практик. Використання аналітичних інструментів для прогнозування потреб у кадрах, управління гнучким графіком роботи, програм підтримки ментального здоров'я та інші практики дозволяють підвищити адаптивність і стійкість організації.

3. Зміцнення корпоративної культури. Сильна корпоративна культура допомагає залучити та утримати кадри, мотивувати працівників та підвищити їхню лояльність до компанії. Для цього важливо створити сприятливе робоче середовище, яке враховує індивідуальні потреби працівників, підтримує командний дух та соціальну відповідальність.

Отже, сучасне стратегічне управління кадрами стикається з низкою проблем та викликів, обумовлених нестабільністю, швидкою трансформацією ринку праці та зміною потреб працівників. Здатність компаній успішно реагувати на ці виклики значною мірою залежить від готовності інвестувати в розвиток людських ресурсів, впроваджувати інноваційні практики і забезпечувати стійкість працівників до змін. Ефективне управління кадрами, спрямоване на адаптацію та розвиток, стане ключовим фактором для підтримки конкурентоспроможності та стабільності організацій у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Малтиз В.В., Батраченко А.О. Сучасний підхід до стратегічного управління розвитком персоналу підприємств. *Молодий вчений*. 2020. № 3(79). С. 233-236.
2. Парій Л.В., Клименко А.Р. Стратегічне управління персоналом підприємств в умовах цифрової трансформації. *Підприємництво та інновації*. 2024. №32. С. 211-216.
3. П'ятницька Г., Григоренко О., Долженко Т. Дихотомія інноваційних трансформацій підприємств. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія : Економічні науки*. 2021. №2. С. 30-43.

*Прибега А.О.,
здобувач вищої освіти
(Науковий керівник: старший викладач Непиталюк А.В.)
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Вінниця*

ВПЛИВ НЕОСНОВНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Проблема впливу неосновної господарської діяльності на фінансову стабільність неприбуткових організацій (НПО) є надзвичайно актуальною в сучасних умовах розвитку української економіки. З одного боку, НПО відіграють важливу роль у вирішенні соціальних проблем, розвитку громадянського суспільства та забезпеченні сталого розвитку. З іншого боку, вони часто стикаються з фінансовими труднощами, які можуть бути пов'язані з різними факторами, зокрема, з неосновною господарською діяльністю.

Останнім часом все більше НПО залучаються до господарської діяльності, яка не є безпосередньо пов'язана з їх статутними цілями. Це пов'язано з необхідністю забезпечити фінансову стабільність організації та розширити сферу її діяльності. Однак, така діяльність може мати як позитивні, так і негативні наслідки для фінансового стану НПО.

Оцінюючи вплив неосновної господарської діяльності на фінансову стабільність неприбуткових організацій, важливо спиратися на фундаментальні дослідження таких видатних науковців, як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Р. Джога та інші. Їхні праці, присвячені організації діяльності, обліково-аналітичному забезпеченню неприбуткових установ, надають цінні теоретичні засади для розуміння взаємозв'язку між основною та неосновною діяльністю таких організацій. Зокрема, дослідження В.П. Завгороднього, М.В. Кужельного, Л.А. Лахтіонової та інших дозволяють глибше зрозуміти особливості фінансового менеджменту в неприбутковому секторі.

Метою даного дослідження є аналіз впливу неосновної господарської діяльності на фінансову стабільність неприбуткових організацій в Україні з метою розробки практичних рекомендацій для оптимізації їх фінансового менеджменту та забезпечення довготривалого функціонування.

Суттєву роль у забезпеченні фінансової стійкості багатьох неприбуткових організацій відіграє неосновна господарська діяльність. Залучаючи додаткові кошти через різноманітні господарські проекти, такі організації отримують можливість розвивати нові напрямки діяльності, розширювати сферу свого впливу та більш ефективно реалізовувати свою місію [1].

Неосновна господарська діяльність, хоча й вимагає обережного підходу, може принести значні переваги для некомерційних організацій. По-перше, вона слугує додатковим джерелом фінансування. Отримані прибутки дозволяють НПО розширити масштаби своїх проектів, впровадити нові ініціативи та стати

більш фінансово незалежними. Це особливо важливо в умовах обмежених бюджетів та постійної конкуренції за гранти. По-друге, диверсифікація джерел доходу є важливим елементом стабільності організації. Залежність від постійних донорів та грантів може створювати значні ризики, оскільки фінансування може бути припинено в будь-який момент. Неосновна діяльність допомагає зменшити цю залежність та забезпечити більш стабільне фінансове становище НПО [2].

Фактори, що впливають на успішність неосновної господарської діяльності у неприбуткових організаціях, є багатограними та взаємопов'язаними. Від ефективності управління і відповідності такої діяльності статутним цілям до зовнішніх чинників, таких як стан економіки та законодавство, залежить успіх комерційних проектів неприбуткових організацій. Важливим аспектом також є балансування соціальної місії організації та комерційних цілей неосновної діяльності, що вимагає від керівництва високої компетентності та стратегічного бачення.

Неосновна господарська діяльність, хоча й може забезпечити додаткові джерела фінансування для некомерційних організацій (НПО), таїть у собі низку потенційних ризиків. Зайнятість неосновною діяльністю може відволікати увагу керівництва та співробітників від виконання статутних цілей організації. Це може призвести до зниження ефективності основних програм та проектів, а також до втрати довіри донорів та громадськості, які очікують від НПО концентрації зусиль на вирішенні соціальних проблем. А розширення сфер діяльності потребує додаткових ресурсів, як фінансових, так і людських [2].

Вплив неосновної господарської діяльності на фінансову стабільність некомерційної організації є багатограним і залежить від низки взаємопов'язаних факторів. Обсяг та характер таких видів діяльності, їхня потенційна ризиковість, а також ефективність системи внутрішнього контролю організації мають вирішальне значення. Чим більша частка неосновної діяльності в загальному обсязі доходів НПО та чим вищі пов'язані з нею ризики, тим більший потенційний вплив на її фінансову стійкість [3].

Отже, аналіз впливу неосновної господарської діяльності на фінансову стабільність неприбуткових організацій свідчить про складність та багатогранність цього питання. Тому, для забезпечення фінансової стабільності неприбуткових організацій необхідно дотримуватися балансу між основною та неосновною діяльністю, ретельно аналізувати потенційні ризики та розробляти ефективну стратегію управління фінансами.

Список використаних джерел:

1. Бардаш С. Фінансова стабільність та її значення для розвитку підприємства. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № 144. С. 99-103.
2. Непочатенко Ю.О., Пташник С.А. Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. С. 75-80.
3. Парфентьева О. Фінансова стабільність та стале зростання: підходи, параметри, моделі. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 31. С. 11-17.

*Процикевич К.І.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., професор Куцик П.О.)
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів*

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКО-ПРИКЛАДНИХ ЗАСАД ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ СТАРТАПІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Термін «стартап» за мірками еволюції світової економічної думки з'явився лише недавно – наприкінці 1970-х років та закріпився у 1990-х роках. Відповідно, й сама його сутність вже в усвідомленому розумінні конкретики цього поняття також має недавню історію. Однак, вплив, роль і внесок розвитку і функціонування стартапів на зміцнення інноваційно-технологічного потенціалу, а також забезпечення інтенсифікації процесів економічного поступу стали загальноновизнаними і на тепер входять до когорти провідних характеристик розвитку не тільки інноваційної діяльності, але й конкурентоспроможності національного господарства на загал. Зазначене підтверджується включенням показників чисельності та активності стартапів до більшості визнаних найбільш актуальних рейтингів всесвітньої конкурентоспроможності й інноваційно-технологічного зростання. Більше того, з 2017 року було введено та на сьогодні все активніше звертається увага міжнародної спільноти і безпосередньо експертів на результати рейтингування Global Startup Ecosystem Index, згідно з яким щоквартально аналізується велика кількість стартапів (біля 150 тис. од. з понад 100 країн світу) на предмет таких характеристик їх розвитку, як залученість, обсяги фінансування та чисельність зайняти [1, с. 56-63; 2, с. 161-172].

Все закономірно: інновації і прогресивні технології слугують провідним чинником зміцнення конкурентоспроможності національної економіки, які, своєю чергою, у значній та навіть превалюючій мірі генеруються масштабуванням такого явища, як високотехнологічні стартапи. Відтак, якість і результативність державної політики в частині формування сприятливого середовища, а також безпосередньо стимулювання активізації і збільшення чисельності успішних стартапів дуже тісно корелює з розвитком національного господарства. Іншими словами, державне регулювання в сфері стартапінгу слід розглядати повноцінним критично важливим напрямом в системі державної політики збалансування й стимулювання розвитку національного господарства (зміцненням економічної безпеки і її компонент).

Своєчасність постановки проблеми, яка аналізується, зростає в рази, коли мова йде не лише про високотехнологічні, а про стартапи безпосередньо в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, адже це гарантує як підтримку процесів поширення цифрової трансформаційної національної економіки й

суспільства, так і формування й масштабування інновацій та проривних технологій, які безпосередньо стосуються цифровізації й інформаційно-комунікаційних технологій, що на сьогодні, з огляду на мейнстріми еволюції глобальної економіки, світових господарських відносин та стратегічні перспективи – візії розвитку корпорацій – лідерів [3, с. 47-54]. Своєю чергою, формування стратегічної візії становлення й розвитку високотехнологічних стартапів у вітчизняному секторі ІКТ, відтак, регулювання й стимулювання відповідних процесів. Власне, у цьому полягає актуальність і вагома прикладна значимість обґрунтування методико-прикладних засад визначення стратегічних пріоритетів державної політики в аналізованій сфері.

Разом із тим ведемо мову про те, що слід розрізняти наступні аспекти: (1) цільові орієнтири (галузі, технології) спеціалізації високотехнологічних ІКТ-стартапів в економіці України; (2) стратегічні пріоритети державної політики підтримки і стимулювання створення та масштабування високотехнологічних стартапів у визначених галузях і секторах економіки. Йдеться про ті конкретні сфери, де створення й впровадження високотехнологічних стартапів найбільш важливе у сенсі зростання ефективності та нарощення потенціалу конкурентоспроможності української економіки і її регіонально-галузевих комплексів. Розуміння першого слугує базисом для ідентифікації положень другого, тобто виокремлення та підлаштування вже державної політики, її орієнтирів під досягнення таких завдань [4; 5, с. 79-94].

Таким чином, це, по суті, дві сторони «однієї монети», які нерозривно пов'язані між собою. Своєю чергою, критеріальними в сенсі провідних сфер високотехнологічного зростання, на нашу думку, мають стати переконання в сенсі стратегічних і пріоритетних галузей національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Штець Т.Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектору економіки України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 56-63.
2. Васильців Т., Лупак Р., Васильців В. Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*. 2017. № 1. С. 161-172.
3. Куцик П.О., Процикевич А.І. Концептуальні характеристики функціонування та особливості державного регулювання розвитку ринку ІТ-послуг. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 3. С. 47-54.
4. Куцик П.О., Процикевич А.І. Розвиток інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг: методологія та практика державного регулювання : монографія. Львів : Видавництво ЛТЕУ, 2022. 224 с.
5. Лупак Р. Напрями реалізації потенціалу сектора інформаційно-комунікаційних технологій у контексті забезпечення якісних характеристик функціонування внутрішнього ринку та розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2019. Том 60. № 5. С. 79-94.

*Рибальченко С.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: д.е.н., доцент Микитась А.В.)
Державний біотехнологічний університет
м. Харків*

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах глобалізації і стрімкого розвитку технологій інноваційний розвиток і безпека підприємств набувають критичного значення для їх конкурентоспроможності та стабільного функціонування. Під зовнішнім середовищем розуміють сукупність політичних, економічних, соціальних, технологічних, екологічних і правових факторів, які впливають на діяльність підприємств і можуть як сприяти, так і перешкоджати інноваційним процесам.

Основними факторами, що впливають на інноваційний розвиток і безпеку підприємств є [1, с. 32-35; 2, с. 94-98]:

1. Політичні фактори. Політичне середовище, яке включає в себе державне регулювання, законодавчі норми, податкову політику та стабільність, визначає основні рамки діяльності підприємств. Політична стабільність є основою для безпеки підприємств, оскільки знижує ризики, пов'язані з непередбачуваними змінами у законодавстві чи економічних умовах. Нестабільне політичне середовище може стати значною перешкодою для інноваційного розвитку, оскільки підприємства обмежують свої інвестиції у високоризикових умовах.

Наприклад, політична підтримка інноваційних проєктів через державні програми та гранти стимулює розвиток технологій та забезпечує певний рівень безпеки. Водночас, надмірне втручання держави у вигляді посилення регуляцій може призвести до гальмування інноваційної діяльності.

2. Економічні фактори. Економічні умови, такі як рівень інфляції, процентні ставки, валютні курси та загальна економічна стабільність, значно впливають на здатність підприємств інвестувати в інновації. У періоди економічного зростання компанії мають більше можливостей для фінансування інноваційних проєктів, тоді як під час рецесії акцент зміщується на забезпечення операційної безпеки та скорочення витрат.

Фінансово стабільні підприємства мають більше ресурсів для ризикових інновацій, що водночас підвищує їхню здатність реагувати на швидкі зміни ринкової ситуації. Крім того, інфляція та коливання валютних курсів можуть ускладнювати процеси закупівлі обладнання або технологій з-за кордону, що теж впливає на інноваційний розвиток.

3. Соціальні фактори. Соціальні зміни (зміни в очікуваннях споживачів, тенденції до персоналізації продукції та зростання екологічної свідомості) також відіграють важливу роль у формуванні інноваційної стратегії підприємств. Підприємства повинні адаптувати свої інноваційні рішення, щоб відповідати потребам суспільства, забезпечуючи безпеку своїх продуктів та послуг.

Зростання інтересу до екологічної безпеки зумовлює необхідність розробки інноваційних екологічно чистих технологій і рішень, таких як зниження викидів і перехід на відновлювані джерела енергії. Така адаптація до соціальних трендів підвищує рівень безпеки підприємства з точки зору репутації та довгострокової сталості.

4. Технологічні фактори. Технологічний розвиток є одним із ключових драйверів інноваційної діяльності підприємств. Сучасні технології дозволяють покращувати продуктивність, підвищувати якість продукції та послуг, оптимізувати виробничі процеси та знижувати витрати. Однак стрімкий темп технологічних змін також може становити загрозу для безпеки підприємства, якщо воно не встигає адаптуватися до нових вимог ринку.

Впровадження сучасних цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей (IoT), дозволяє підприємствам підвищувати рівень автоматизації, забезпечуючи безпеку даних, знижуючи при цьому ризики людського фактору. Однак, технологічні інновації вимагають великих інвестицій, а їх неефективне використання може стати загрозою для фінансової стабільності компанії.

5. Екологічні фактори. Сучасні підприємства дедалі більше зобов'язані враховувати екологічні вимоги та чинники сталого розвитку. Зокрема, посилення екологічних стандартів змушує компанії інвестувати в інноваційні екологічні технології та рішення, щоб відповідати вимогам до зниження викидів і збереження природних ресурсів. Це вимагає від підприємств не тільки інвестицій у нові технології, але й належного управління процесами та ризиками.

Адаптація до вимог екологічної безпеки сприяє розвитку інновацій, проте екологічні регуляції можуть зумовлювати додаткові витрати, що впливають на загальну конкурентоспроможність. Підприємства, які вчасно впроваджують екологічні стандарти, отримують конкурентну перевагу, водночас підвищуючи рівень своєї безпеки [3, с. 4-6].

6. Правові фактори. Законодавчі та регуляторні вимоги є важливим аспектом впливу на інноваційну активність і безпеку підприємств. Стабільне та передбачуване правове поле сприяє інноваційній діяльності, зокрема через захист інтелектуальної власності, що стимулює компанії до впровадження новітніх розробок без ризику втрати інтелектуальних прав.

З іншого боку, занадто жорстке регулювання може стати перешкодою для підприємств, особливо для малих і середніх, які можуть мати обмежені ресурси для дотримання всіх регуляцій. Надмірне бюрократичне навантаження знижує мотивацію компаній до інновацій, а також може збільшувати ризики порушень, що негативно позначається на репутації та безпеці підприємства.

Отже, кожен із розглянутих факторів інноваційного розвитку і безпеки підприємств – політичний, економічний, соціальний, технологічний, екологічний та правовий – не тільки впливає на умови їх функціонування, але й формує виклики, які компанії змушені враховувати під час планування і реалізації інноваційної діяльності.

Політична стабільність і законодавчі ініціативи можуть як підтримувати інноваційні стратегії, так і створювати перешкоди у вигляді надмірного регулювання. Економічне зростання відкриває нові можливості для фінансування інновацій, але в умовах економічної кризи підприємства

зосереджуються більше на збереженні безпеки і виживанні, обмежуючи інноваційні інвестиції. Соціальні тренди, такі як зростання екологічної свідомості, стимулюють розробку більш безпечних і екологічних технологій, що не тільки підвищує стійкість підприємств, але й покращує їх репутацію [4].

Технологічні зміни – один із найпотужніших стимулів інновацій, але вони вимагають від підприємств постійного вдосконалення і готовності до адаптації. Впровадження новітніх технологій, хоч і потребує значних ресурсів, дозволяє підвищити рівень безпеки та ефективності, але також ставить нові виклики, такі як кібербезпека і захист даних.

Для забезпечення стійкого інноваційного розвитку підприємства повинні гнучко адаптуватися до зовнішніх змін, використовувати можливості, які надає середовище, і проактивно управляти ризиками. Інноваційність повинна бути інтегрована у стратегію управління, а системи безпеки – відповідати динаміці зовнішніх загроз. Це дозволить підприємствам не лише успішно конкурувати в умовах глобального ринку, але й знижувати ризики, досягаючи оптимального балансу між розвитком та безпекою.

Таким чином, зовнішнє середовище впливає на інноваційний розвиток і безпеку підприємств комплексно, і кожен із розглянутих факторів може мати як позитивний, так і негативний вплив. Ефективне управління підприємством вимагає гнучкої адаптації до зовнішніх змін та проактивного підходу до інновацій, що дозволяє знижувати ризики і підтримувати стійку конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Гончарук І.В., Томашук І.В. Вплив інноваційних процесів на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 1 (63). С. 30-47.
2. Правдивець О. Науково-практичний інструментарій оцінювання рівня цифрової трансформації, інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємств сфери інформаційних технологій. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 3(71). С. 92-102.
3. Юринець З.В., Замроз М.В., Стрільчук Р.М. Стратегія інноваційного розвитку підприємств: менторський підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. №5(14). С. 3-7.
4. Калінін І.Є., Бурмеха Ю.Р. Місце інноваційної складової у забезпеченні економічної безпеки підприємства. *Інтернаука*. 2023. №12.

УДК 334.716

*Руденко Л.І.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н., професор Зайченко В.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГОВЕЛЬНОЇ СФЕРИ

У сучасному світі швидкі технологічні зміни та зростаюча конкуренція вимагають від підприємств торговельної сфери не лише здатності швидко

адаптуватися до змін у ринкових умовах, але й ефективного управління бізнес-процесами. Центральне місце в цих процесах займає система інформаційного забезпечення, яка виступає критичним інструментом для оптимізації діяльності, підвищення ефективності операцій та забезпечення конкурентних переваг. З огляду на постійно зростаючі вимоги до оперативності обробки даних та їх аналізу, актуальність формування системи інформаційного забезпечення бізнес-процесів стає особливо важливою. Це стосується інтеграції сучасних ІТ-рішень, які можуть забезпечити автоматизацію, аналітику та синхронізацію роботи всіх відділів підприємства.

Сучасні підприємства торговельної сфери стикаються з низкою викликів, які вимагають не лише стратегічного планування та управління ресурсами, але й глибокої інтеграції інформаційних технологій у всі бізнес-процеси. Розробка та впровадження ефективної системи інформаційного забезпечення дозволяє підприємствам не лише збільшувати швидкість реагування на зміни у зовнішньому середовищі, але й оптимізувати внутрішні процеси, покращувати якість обслуговування клієнтів та забезпечувати дотримання високих стандартів управління. В контексті цієї роботи ми розглянемо основні аспекти і особливості формування такої системи, а також надати концептуальну схему формування системи інформаційного забезпечення, що дозволить підприємствам оптимізувати та модернізувати свої бізнес-процеси за допомогою сучасних інформаційних систем.

Часто бізнес-процесам не притаманні чіткі алгоритми і вони характеризуються великою мірою непередбачуваності. Це підкреслює важливість наявності якісної інформаційної бази, що може забезпечити виконання цих процесів з досягненням планованих результатів. Тим не менш, інформаційні системи, створені на основі формалізованого опису дій, іноді не в змозі адекватно відтворити динаміку реальних бізнес-операцій, що призводить до невідповідностей між очікуваними та фактичними результатами [2].

На основі узагальненої наукової інформації [1, 6] ми приходимо до розуміння, що інформаційне забезпечення бізнес-процесів підприємства - це комплексна система збору, обробки, зберігання і передачі даних, необхідних для ефективного управління всіма аспектами діяльності організації. Вона включає в себе інформаційні технології, методики обробки інформації, бази даних, а також процеси їх оновлення і адміністрування. Головна мета інформаційного забезпечення - надати всім учасникам бізнес-процесів актуальну та відповідну інформацію, яка дозволить приймати обґрунтовані рішення, забезпечити оперативність і адаптивність до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства. В свою чергу інформаційне забезпечення бізнес-процесів підприємства торговельної сфери - це система, яка включає збір, обробку, аналіз, зберігання та розподіл інформації, необхідної для оптимізації і підтримки комерційної діяльності. Ця система дозволяє підприємствам торговельної галузі керувати запасами, веденням продажів, клієнтським сервісом та іншими важливими аспектами бізнесу в реальному часі. Основною метою інформаційного забезпечення є забезпечення доступу до актуальної та коректної інформації, яка сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, підвищенню ефективності процесів, а також адаптації до змін умов ринку і поведінки споживачів.

Інформаційне забезпечення бізнес-процесів підприємств торговельної сфери має ряд особливостей, які відображають специфіку цього сектора. Ці особливості представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості інформаційного забезпечення бізнес-процесів підприємств торговельної сфери

Особливість	Сутність
1. Швидкість обробки даних	Торговельні підприємства оперують в умовах високої конкуренції та динамічних ринкових умов, тому швидкість обробки та доступності інформації є критичною. Системи мають забезпечувати миттєвий доступ до даних про запаси, ціни, попит та пропозиції, інформацію про клієнтів тощо.
2. Інтеграція з різними каналами продажу	Інформаційні системи повинні бути інтегровані не тільки внутрішньо, але й з зовнішніми платформами, такими як онлайн-магазини, мобільні додатки та платформи електронної комерції. Це дозволяє управляти продажами через різні канали з єдиної системи.
3. Управління запасами та логістика	Ефективне управління запасами є життєво важливим для підприємств торговельної сфери. Інформаційні системи мають надавати точні дані про стан запасів у реальному часі, оптимізувати замовлення товарів та автоматизувати процеси поставок.
4. Аналіз даних та прийняття рішень	Інформаційні системи повинні забезпечувати збір та аналіз великих обсягів даних для формування глибоких аналітичних звітів, які допомагають керівництву у прийнятті стратегічних рішень. Це включає аналіз продажів, визначення трендів попиту, оцінку ефективності маркетингових кампаній тощо.
5. Безпека даних та конфіденційність	З огляду на великі обсяги обміну інформацією, системи інформаційного забезпечення мають бути оснащені потужними засобами захисту даних, щоб забезпечити їхню конфіденційність і захист від несанкціонованого доступу.
6. Адаптивність та масштабованість	Інформаційні системи повинні бути гнучкими, щоб адаптуватися до змін у бізнес-моделях та зростанню підприємства. Масштабованість систем дозволяє збільшувати їхню потужність та функціональність у міру розширення діяльності підприємства.

*Розроблено автором на основі джерел [1, 3, 6].

Ці особливості є фундаментальними для розробки та впровадження ефективних систем інформаційного забезпечення, що відповідають вимогам сучасного торговельного підприємства.

Відтак можна визначити основні принципи формування системи інформаційного забезпечення бізнес-процесів підприємства торговельної сфери, які забезпечать її ефективність, надійність і гнучкість:

1. Інтегрованість. Система має бути інтегрована з усіма ключовими бізнес-процесами підприємства та підтримувати безперервний обмін даними між різними відділами і платформами, включаючи зовнішні торгові канали.

2. Гнучкість і масштабованість. Система повинна адаптуватися до змін у бізнес-моделі, росту обсягів даних і розширення діяльності підприємства без значних витрат часу та ресурсів на переналагодження.

3. Доступність інформації. Інформація повинна бути доступна для всіх авторизованих користувачів з будь-якого пристрою і в будь-який час, щоб забезпечити оперативність рішень та реакцію на зміни ринкових умов.

4. Безпека. Захист даних від несанкціонованого доступу, втрати чи пошкодження є критичним. Система має включати ефективні засоби шифрування, аутентифікації та резервного копіювання.

5. Сумісність зі стандартами. Система повинна відповідати чинним законодавчим і галузевим стандартам, особливо в частині обробки персональних даних та фінансової звітності.

6. Аналітичні здібності. Система має об'єднувати дані з різних джерел і надавати глибокий аналіз для оцінки ефективності бізнес-процесів, визначення тенденцій і підтримки прийняття обґрунтованих рішень.

На основі визначених особливості інформаційного забезпечення бізнес-процесів підприємств торговельної сфери та принципів побудови системи інформаційного забезпечення бізнес-процесів підприємства торговельної сфери, ми пропонуємо концептуальну схему системи інформаційного забезпечення, яка може включати такі основні компоненти:

1. Інформаційні джерела, які охоплюють дані з внутрішніх і зовнішніх джерел, включаючи датчики на складах, POS-системи, CRM, ERP, веб-сайти та мобільні додатки.

2. Обробка даних (сервери та хмарні платформи для обробки великих обсягів даних, включаючи інтеграцію, очищення та аналіз даних).

3. Сховище даних (централізовані бази даних для зберігання інформації з гарантіями безпеки та швидкого доступу).

4. Доступ до інформації та інтерфейси (веб-інтерфейси та мобільні додатки для забезпечення доступу до інформації для управління, персоналу та клієнтів).

5. Аналітика та звітність, що включає аналітичні інструменти для генерації звітів, дашбордів та виконання прогностичного аналізу.

6. Безпека та адміністрування, що містить засоби захисту інформації, управління доступом і моніторинг системи.

Ця концептуальна схема слугує основою для розробки та впровадження системи інформаційного забезпечення, що відповідає унікальним вимогам підприємства торговельної сфери, забезпечуючи її стале зростання і адаптацію до змін ринкового середовища.

Висновки. На основі детального аналізу інформаційного забезпечення бізнес-процесів підприємств торговельної сфери стає очевидним, що така система критично важлива для забезпечення ефективності, конкурентоспроможності, та адаптивності підприємств. Системи інформаційного забезпечення, що інтегрують оперативність, гнучкість, та безпеку, сприяють оптимізації внутрішніх та зовнішніх процесів, високій якості обслуговування клієнтів, та підтриманню їхніх відносин. Такі системи стають стратегічною інвестицією, що дозволяє підприємствам успішно розвиватись та конкурувати в динамічних ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Батьковець Н.О. Інформаційне забезпечення бізнес-процесів підприємств торговельної сфери. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. No 77. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1601/1507>.
2. Коненко В.В. Методологія організації та проектування бізнес-процесів. *Ефективна економіка*. 2020. No11. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek20201131>.
3. Мельник О.Г., Муқан О.В., Злотнік М.Л. Особливості моделювання бізнес-процесів підприємства та їх оптимізування в контексті здійснення міжнародної діяльності. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. Вип. 2. С. 43-52.
4. Олексій В. Сучасні методики удосконалення бізнес-процесів на підприємстві. *Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах воєнного стану*: матеріали VII Національної науково-практичної конференції (Тернопіль, 20 травня 2022 р.). Тернопіль: Вектор, 2022. С. 45-46.
5. Чорна Н., Олексій В. Бізнес-процеси підприємства: теоретичний аспект. *Наука і бізнес: проблеми, перспективи та інновації в умовах воєнного стану*: матеріали X Національної науково-практичної конференції (Тернопіль, 10 листопада 2022 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2022. С. 33-34.
6. Шевчук, В., Бабурнич, Н. Інформаційне та технічне забезпечення системи обліку торговельної діяльності. *Управління змінами та інновації*. 2024. (10). С. 56-60. URL: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-10-11>

УДК 338.2

*Савченко Р.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Карнаушенко А.С.)
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У сучасних умовах, що характеризуються невизначеністю і викликами, що обумовлені російським вторгненням посилюється роль управління фінансами, що є актуальним і для сільськогосподарських підприємств. Фінансовий менеджмент спрямовується на формування необхідних фінансових ресурсів для своєчасного виконання своїх фінансових зобов'язань та забезпечення їх ефективного використання.

Фінансовий менеджмент спрямовано на оптимізацію використання фінансових ресурсів, що пов'язано із формуванням та реалізацією стратегії підприємства. Важливим для ефективного фінансового менеджменту є інформаційне забезпечення, зокрема та його складова, що формується у системі бухгалтерського обліку. Відповідно, розробка облікової політики, що враховує інформаційні запити фінансового менеджменту аграрного підприємства є надзвичайно актуальними.

Ефективність управління господарською діяльністю підприємства та успішна стратегія довгострокового розвитку багато в чому залежать від обґрунтованості облікової політики підприємства, її формалізації та

послідовного використання. У сучасних умовах облікова політика перетворюється в інструмент інформаційного забезпечення управління реалізації Цілей сталого розвитку, тому що має забезпечити відображення як економічної, так і екологічної та соціальної складових.

Використання сучасних методів інформаційного забезпечення управління (фінансовий облік, облік витрат та управлінський облік) можуть сприяти зменшенню витрат та підвищенню продуктивності у сільському господарстві. У цьому зв'язку важливим є формування облікової політики для інформаційного забезпечення управління витратами та собівартістю.

У розвинених країнах суб'єкти підприємництва постійно відстежують вплив своєї фінансової інформації на прибуток, розглядаючи її як важливий фактор досягнення високих результатів. Тому необхідність удосконалення організаційно-методичного забезпечення облікової політики в сільськогосподарських підприємствах на основі міжнародних стандартів підвищує актуальність цієї проблеми в умовах сучасного процесу глобалізації. Науковці досліджують сутність інформаційного забезпечення фінансового менеджменту та визначають необхідність комплексного використання як внутрішніх так і зовнішніх інформаційних джерел. Проте центральна роль відводиться саме обліковій інформації, а її якість, в свою чергу, залежить від свідомо обраної ефективної облікової політики [1, 3, 4].

Більшість малих та середніх господарств (за результатами анкетування) не здійснюють переоцінку активів, що негативно позначається на якості фінансової звітності і обумовлює відсутність такої складової власного капіталу як капітал у дооцінках, що зокрема стосується необоротних активів [2]. Щодо необоротних біологічних активів, то на першому етапі впровадження в облікову практику господарств норм НП(С)БО 30 «Біологічні активи», вважаємо за доцільне обирати варіант оцінки необоротних біологічних активів за первісною вартістю з нарахуванням амортизації, що вплине на формування фінансових результатів.

Важливим аспектом інформаційного забезпечення фінансового менеджменту у контексті формування облікової політики є її обґрунтування в частині розподілу прибутку, створення резервної системи фінансового забезпечення мотивації працівників. Також є необхідним розробка облікової політики для забезпечення процесу планування інвестицій, формування та обліку резервного капіталу і переоцінки активів.

Список використаних джерел:

1. Давидов, Г.М., Савченко, В.М., Пальчук, О.В., Смірнова, І.В., Кононенко, Л.В., Рузмайкіна, І.В., ... & Костенко, В. Г. (2017). Облікова політика. <https://dspace.kntu.kr.ua/items/4ce12222-c649-4e6d-b07c-e57d6826f67e>.
2. Савченко, В., Кононенко, Л., & Гай, О. (2023). Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників: стан, проблеми та перспективи. *Економічний простір*, (186), 114-118. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/186-20>.
3. Сакун, А.Ж. Облікова політика як інструмент управління діяльністю підприємства. *BBC 94 Z 40*, 2021, 46. http://www.xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/120_01_12_2022.pdf#page=46.
4. Сакун, А., & Пристемський, О. (2023). Аргументування ролі облікової політики як системоутворюючого інструменту в бухгалтерському просторі підприємництва. *Scientific Collection «InterConf+»*, (30 (143)), 80-90.

*Синяєв А.В.,
здобувач вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Насипайко Д.С.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження проблем аграрного сектору України зумовлюється тим, що сільське господарство є однією з найважливіших галузей повноцінного економічного розвитку у кожній країні. Україна не є винятком, оскільки аграрний сектор займає важливе місце у ВВП країни та зайнятості населення.

Проблемні питання розвитку аграрного сектору висвітлювали у своїх працях такі вчені, як Костецький Я.І., Бородіна О., Мамчур В., Сабій І.М., Гадзало Я.М., Лузан Ю.А. та ін. Проте, враховуючи зміни в політичному та економічному середовищі України, визначення проблематики та пріоритетних напрямків розвитку аграрного сектору економіки потребує подальших досліджень у найближчій перспективі.

Мета дослідження – окреслити проблеми розвитку аграрного сектору України та запропонувати шляхи їх вирішення.

Стратегічне значення аграрного сектора в економіці України зумовлене його положенням у системі виробничих відносин, потужним експортним потенціалом та основним внеском у формування національної та світової продовольчої безпеки. Найбільш вразливим до негативного впливу дестабілізуючих чинників на тлі всеосяжної агресії Росії проти України виявилось аграрне господарство України, який є важливим двигуном національної економіки. Окупація території та землі, руйнація давно налагоджених виробничо-технологічних процесів, блокада логістичних ланцюгів, портів та знищення потенційних виробничих ресурсів стали справжнім випробуванням для аграріїв. Стабільність та подальший розвиток аграрного сектору національної економіки неможливі без розробки виваженої національної політики, довгострокових і короткострокових заходів щодо активізації аграрного бізнесу та розширення конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках [2].

Основною проблемою агробізнесу в Україні є складна структура ринку. Земельні ділянки, що використовуються окремими фермерськими господарствами, занадто малі для ефективної механізації та модернізації. Це підтверджується ситуацією на ринку станом на вересень 2024 року, коли переважала земля колишніх «підмораторних» власників [4]. В результаті галузь стикається зі збитковістю, падінням виробництва та високими витратами.

Україна має великий потенціал для виробництва сільськогосподарської продукції, але недостатньо розвинена інфраструктура (зокрема дороги, елеватори, склади) ускладнює доступ аграріїв до ринків збуту. Це призводить до

зростання витрат на логістику і зниження конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

Відкриття ринку землі у 2021 році стало важливим кроком для розвитку сільського господарства, проте цей процес супроводжується труднощами. Зокрема, існують проблеми із захистом прав власності, відсутністю прозорості у земельних операціях, обмеженістю фінансових ресурсів для малих та середніх фермерів.

Зміна клімату створює нові виклики для українського аграрного сектору, зокрема, посухи, зростання температур і непередбачувані погодні умови. Це впливає на врожайність культур і потребує інвестицій у системи зрошення, розвиток технологій точного землеробства та впровадження стійких до зміни клімату сортів.

Сільське господарство України значною мірою залишається залежним від традиційних методів виробництва. Використання застарілої техніки, недостатнє впровадження цифрових технологій та автоматизації обмежує продуктивність і якість продукції.

Обмежений доступ до банківського фінансування та інновацій для малих та середніх фермерів через високі ставки та складні умови ще більше загострює ситуацію, ускладнюючи вкладення в технології та інфраструктуру. Наприклад, у 2022 році сума інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство становила 51 439 млн грн., що на 26,1% менше порівняно з 2021 роком [1].

Крім того, волатильність світових цін на сировинні товари та коливання обмінних курсів також створюють значні труднощі для українських аграріїв [5].

У 2023 році ціна на пшеницю в доларах знизилася на 25,3%, тоді як курс гривні до долара зріс на 3,9%. Це впливає на прибутковість продукції та ускладнює довгострокове планування. Геополітична ситуація, зокрема війна та окупація частини українських земель, ще більше дестабілізувала сектор [3].

Сільські райони стикаються з відтоком молоді в міста або за кордон, що призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів у аграрному секторі. Брак трудових ресурсів впливає на ефективність виробничих процесів.

Попри труднощі, агропромисловий комплекс України має значний потенціал для зростання. Зростаючий попит на сільськогосподарську продукцію у світі, зумовлений збільшенням населення та зміною харчових уподобань, створює сприятливі умови для експорту українських товарів. Родючі ґрунти та сприятливий клімат надають країні конкурентні переваги у виробництві зернових, олійних культур і тваринництві. У 2023 році Україна експортувала 67,5 млн тонн агропромислової продукції, що на 15% більше, ніж у 2022 році [1]. Інвестуючи в сучасні технології та стійкі практики, агропідприємства можуть підвищити ефективність, скоротити витрати та зміцнити свою позицію на світовому ринку.

Для подолання викликів аграрного сектору України необхідно:

1) розвиток інфраструктури: модернізація логістичних мереж, будівництво нових елеваторів, доріг і залізничних шляхів;

2) фінансова підтримка фермерів: спрощення умов кредитування, створення грантових програм для малих виробників;

3) інновації та технології: впровадження сучасної техніки, автоматизації, цифрових рішень (наприклад, агродронів, точного землеробства);

4) підтримка молодих фермерів: створення програм професійної підготовки та стимулювання повернення молоді до села;

5) захист довкілля: розробка екологічно чистих технологій, заохочення до органічного землеробства та збалансованого використання природних ресурсів.

Отже, український аграрний сектор стоїть перед численними викликами та можливостями. Аграрний сектор України має значний потенціал для зростання та розвитку. Подолання таких проблем, як фрагментованість землеволодіння, доступ до фінансування та нестабільність цін, буде вирішальним для забезпечення сталого зростання. Впровадження інновацій, покращення інфраструктури та розширення ринків збуту дозволять агропромислому сектору скористатися зростаючим світовим попитом та можуть зробити Україну не лише регіональним, але й світовим лідером у виробництві сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складники стійкості, проблеми та перспективні завдання. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosector_15022024.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

2. Добрунік Т., Кузнецова О. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство* 2022. №42. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-25> (дата звернення: 19.11.2024).

3. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. *Kyiv School of Economics*. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

4. Земельний ринок в Україні. Аналітичний огляд за 3 квартал та вересень 2024 року. *Kyiv School of Economics*. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/land_review_III_q_ua.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

5. Стан грошової сфери в Україні у 2023 році. Аналітичний огляд. *Global Research on Optimal Ways for Development(GROWFORD) Institute*. URL : <https://www.growford.org.ua/wp-content/uploads/Stan-groshovoyi-sfery-v-Ukrayini-u-2023-rotsi.pdf> (дата звернення: 16.11.2024).

УДК 658:338.2

*Сідоров Ю.А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрова трансформація стала одним із найвагоміших глобальних трендів, що безпосередньо впливає на всі аспекти діяльності підприємств. Вона охоплює всі етапи організації: від управлінських стратегій до технічного розвитку, суттєво змінюючи підходи до управління технологічними інноваціями. Ця тенденція не тільки ставить перед підприємствами нові виклики, але й відкриває нові

можливості для зростання та стає потужним рушієм змін у бізнес-середовищі. Цифрові технології вже давно стали основою конкурентоспроможності, й ті підприємства, що прагнуть забезпечити стійкий розвиток, змушені орієнтуватися на інноваційні стратегії управління технічним розвитком.

Цифрова трансформація – це не лише запровадження новітніх технологій, а й комплексна зміна організаційної культури, підходів до управління та взаємодії з партнерами і постачальниками. Вона визначає нові стандарти для управлінських практик, зокрема в частині технічних інновацій. У цьому контексті перерозподіл ресурсів і адаптація існуючих бізнес-процесів стають невід’ємною частиною стратегічного розвитку підприємства. Одним з основних факторів, що обумовлює необхідність цифрової трансформації, є пришвидшене впровадження передових технологій, таких як штучний інтелект, Інтернет речей, блокчейн і автоматизація виробничих процесів. Більш того, зміна вимог споживачів, які тепер потребують більш індивідуалізованих і швидких рішень, а також підвищення вимог до якості продукції, спонукають підприємства до постійного вдосконалення своїх виробничих і технологічних процесів [3].

Інноваційні стратегії управління технічним розвитком підприємств, орієнтовані на цифрову трансформацію, є важливими елементами цього процесу. Вони передбачають впровадження новітніх технологій для забезпечення гнучкості та адаптивності підприємства в умовах змінюваного ринку. Одним з основних підходів є стратегія відкритих інновацій, що передбачає активне використання зовнішніх джерел знань і технологій для розвитку нових продуктів і послуг. Це означає тісну співпрацю з науковими установами, стартапами, постачальниками та навіть конкурентами для створення нових технологій, при цьому цифрові платформи стають важливими інструментами обміну знаннями та інноваціями.

Іншим важливим аспектом цифрової трансформації є цифровізація виробничих процесів, яка дозволяє значно підвищити ефективність підприємств. Використання автоматизованих систем управління виробництвом, Інтернету речей та штучного інтелекту відкриває нові можливості для реорганізації виробничих ліній, інтеграції систем моніторингу і управління, а також прийняття оперативних рішень на основі даних у реальному часі. Ці технології дозволяють значно знизити витрати та підвищити ефективність.

Не менш важливою є інтеграція технологій великих даних для збору й аналізу інформації, що дозволяє підприємствам отримувати важливі відомості щодо стану виробництва, потреб споживачів, ринкових трендів і багатьох інших аспектів, що можуть впливати на прийняття управлінських рішень. Впровадження систем штучного інтелекту та машинного навчання допомагає прогнозувати майбутні тенденції, оптимізувати ланцюги постачання і взаємодію з клієнтами, а також підвищує рівень автоматизації всіх процесів.

Впровадження таких інноваційних стратегій вимагає комплексного підходу до управління. У цьому зв’язку лідерство відіграє ключову роль у цифровій трансформації, оскільки керівники підприємств мають не тільки володіти технічними знаннями, але й бути здатними розуміти важливість інновацій і змін у бізнес-середовищі. Вони повинні бути готовими до швидких змін, сприяти

розвитку нових технологій і підтримувати співробітників у процесі трансформації. Крім того, для успішної реалізації інноваційних стратегій важливо розвивати організаційну культуру, яка заохочує прийняття нових ідей і інтеграцію технологій. Це також включає підвищення рівня цифрової грамотності серед працівників та активне залучення їх до процесу прийняття рішень щодо технічного розвитку підприємства.

Цифрова трансформація вимагає постійних інвестицій у розвиток персоналу, оскільки зміни в технологічному середовищі постійно ставлять нові вимоги до кваліфікації працівників. Співробітники підприємства мають не лише володіти технічними знаннями, але й мати здатність оперативно адаптуватися до нових технологій та методів роботи. Це є необхідною умовою для ефективної реалізації стратегій цифровізації та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. В умовах швидкого технологічного прогресу, де кожен день приносить нові інновації, важливо, щоб кадри підприємства були готові до змін, здатні освоювати нові інструменти та застосовувати їх у своїй роботі [2].

Сьогодні підприємства повинні активно інвестувати в навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації своїх співробітників. Це включає в себе як традиційне навчання, так і розвиток нових форм підготовки, таких як онлайн-курси, тренінги, воркшопи, семінари, а також участь у програмах стажування і обміну досвідом з іншими компаніями. Важливо, щоб процес навчання був гнучким і доступним для всіх рівнів співробітників, від технічних спеціалістів до менеджерів та керівників. Керівники повинні мати можливість розуміти та використовувати нові технології для стратегічного управління, а технічний персонал – мати достатньо знань для роботи з автоматизованими системами, роботизованими лініями та іншими передовими технологіями.

Одним з ключових аспектів є розвиток цифрової грамотності серед працівників, що є критично важливим для забезпечення ефективного використання новітніх технологій. Цей процес не обмежується лише технічними навичками, а також включає в себе вміння працювати з великими обсягами даних, аналізувати інформацію та приймати на її основі обґрунтовані рішення. Більше того, важливо розвивати вміння взаємодіяти з цифровими платформами та використовувати їх для оптимізації робочих процесів, покращення комунікації та взаємодії з клієнтами.

Інвестиції в персонал не обмежуються тільки короткостроковими навчальними програмами. Необхідно створювати стратегії довгострокового розвитку кадрів, які включають постійну підтримку професійного зростання співробітників, створення умов для самовдосконалення, розвитку критичного мислення і креативності. Таким чином, підприємства мають формувати культуру безперервного навчання та інновацій, де кожен співробітник не тільки отримує нові знання, а й активно впроваджує їх у свою діяльність.

Завдяки інвестиціям у розвиток персоналу підприємства можуть значно підвищувати свою здатність адаптуватися до змін та реагувати на нові технологічні виклики. Це дозволяє створювати стійкий фундамент для успішної цифрової трансформації [1].

Інноваційні стратегії управління технічним розвитком є основою для досягнення стійкої конкурентної переваги в умовах цифрової трансформації.

Підприємства, що успішно адаптуються до змін і використовують передові технології, такі як штучний інтелект, Інтернет речей, Big Data і роботизація виробництва, отримують значні переваги в плані ефективності та здатності оперативно реагувати на зміни ринку. Водночас цифрова трансформація вимагає змін у організаційній культурі, підвищення рівня лідерства та активних інвестицій у розвиток персоналу. Усе це разом забезпечує стійкий розвиток підприємств в глобалізованому цифровому середовищі, що є основою їхнього довгострокового успіху.

Список використаних джерел:

1. Лазебник Л.Л., Войтенко В.О. Інформаційна інфраструктура в цифровізації бізнес-процесів підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 42. С. 18-22.
2. Олійник І.В. Цифрова трансформація в агропромисловому комплексі: вплив на продуктивність та стійкість підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал*. Вип. 20. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С.135-141.
3. Шматковська Т.О., Дзямулич М.І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 74. №1. С. 61-67.

УДК 389.14:006.354

*Слинченко А.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Бугаєва М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ІНСТРУМЕНТИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження інструментів та напрямків формування позитивної корпоративної культури в умовах воєнного стану в Україні обумовлена нагальною потребою адаптації бізнесу до екстремальних умов ведення діяльності. Воєнний стан в країні створює унікальні виклики для управління персоналом, підтримки морального духу працівників та збереження продуктивності. Водночас, сильна корпоративна культура може виступати стратегічним ресурсом, що забезпечує стійкість компаній, згуртованість колективу та ефективність вирішення кризових завдань. Розробка та впровадження ефективних інструментів корпоративної культури є ключовими для зміцнення внутрішньої стійкості організацій та їх спроможності до швидкої адаптації та відновлення після завершення кризових ситуацій.

У сучасному бізнес-середовищі спостерігається зростання впливу нематеріальних активів на конкурентоспроможність підприємств. Особливо важливу роль у цій групі відіграє корпоративна культура, яка є ключовим

елементом інтелектуального капіталу організації. На відміну від традиційних ресурсів, таких як фінанси або природні активи, корпоративна культура є невичерпною і може неперервно сприяти зміцненню конкурентних позицій компанії. Вона дозволяє підприємству швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, утримувати лідерські позиції на ринку та покращувати свою конкурентоспроможність.

Ефективне управління корпоративною культурою стає ключовою задачею для менеджменту будь-якої сучасної організації. Ця тема знаходить відображення в наукових роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема таких як Р.Д. Бала, Т.І. Євтухова, Ю.В. Легенько, Л.І. Міхов, М.М. Надейко, О.В. Родіонов, І.П. Потапюк, Н.В. Трушкіна, С. Фей, Е. Шейн та інші. Їхні праці підкреслюють значення культурних факторів у забезпеченні сталого розвитку та ефективності організацій, а також висвітлюють різні підходи до управління розвитком корпоративної культури.

Корпоративна культура підприємства – це один із найважливіших ресурсів, що здатен суттєво впливати на результативність функціонування бізнес-організації, це важлива складова соціального капіталу [1, с. 158].

Розвинена корпоративна культура в компанії знижує потребу співробітників у детальних інструкціях та постійному керівництві. Коли корпоративна культура на високому рівні, працівники більш самостійні і менше залежать від регулярних директив чи настанов. Це не тільки сприяє гнучкості у прийнятті рішень, але й підвищує престиж та конкурентоспроможність підприємства. Також, наявність міцної корпоративної культури позитивно впливає на загальне середовище роботи в компанії.

Позитивна корпоративна культура має значущий і багатогранний вплив на робоче середовище підприємства. Ось кілька ключових аспектів цього впливу, розглянутих детально по пунктах:

1. Залучення та утримання талантів:

– компанії з сильною корпоративною культурою зазвичай мають нижчий рівень текучки кадрів;

– співробітники, які відчують згуртованість з корпоративними цінностями, більш задоволені своєю роботою і менше схильні до зміни місця роботи.

2. Зростання продуктивності:

– працівники, що поділяють спільні цінності та цілі, працюють ефективніше і координованіше;

– позитивне робоче середовище сприяє високій мотивації та інноваційності, що позитивно впливає на продуктивність роботи.

3. Підвищення репутації та бренду:

– компанії з високими стандартами у сфері корпоративної культури часто сприймаються як більш привабливі не тільки для потенційних співробітників, але й для клієнтів та партнерів;

– цінності компанії відображаються у якості продуктів та послуг, що підвищує довіру до бренду.

4. Покращення внутрішнього середовища:

– спільні цінності та норми поведінки знижують внутрішні конфлікти і сприяють створенню відкритого та підтримуючого середовища;

– взаємна підтримка та відкритість у комунікаціях зміцнюють командний дух.

5. Ефективна адаптація до змін:

– сильна корпоративна культура дозволяє швидше та ефективніше реагувати на зовнішні виклики, зміни у ринкових умовах або законодавчі нововведення;

– гнучкість та здатність до швидкої адаптації є критично важливими у динамічному бізнес-середовищі.

Розуміння та застосування цих аспектів може значно покращити внутрішню атмосферу підприємства та забезпечити його довгостроковий успіх і стабільність [2].

Ефективне управління корпоративною культурою підприємства має усі шанси перетворити його в конкурентну перевагу, тим самим покращити його конкурентоспроможність та місце на ринку [3, с. 42]. Ефективне управління корпоративною культурою може перетворити її в стратегічний актив, що стимулює зростання підприємства і зміцнює його позиції у конкурентній боротьбі. Зокрема, це досягається через залучення та мотивацію співробітників, що прямо впливає на їх продуктивність та інноваційність. Компанії з високою корпоративною культурою часто відзначаються кращою здатністю адаптуватися до змін і швидше впроваджувати нововведення, що є критично важливим у сучасних умовах ринкової нестабільності. Крім того, важливим аспектом ефективного управління корпоративною культурою є здатність компанії будувати стосунки з клієнтами на основі довіри та взаєморозуміння, що безпосередньо впливає на лояльність клієнтів і, як результат, на збільшення прибутків. Фірми, що активно використовують свою корпоративну культуру для покращення взаємодії з клієнтами, часто перевершують конкурентів, які не звертають настільки великої уваги на культурні аспекти бізнесу.

Для досягнення цих цілей керівництву компаній слід зосередитись на впровадженні таких ініціатив:

1. Розвиток внутрішніх програм навчання та розвитку, які підтримують культурні цінності компанії та сприяють професійному зростанню співробітників.

2. Створення системи винагород, яка б відображала внесок кожного співробітника в загальний успіх компанії і підкріплювала б культурні цінності.

3. Комунікація корпоративних цінностей через усі доступні канали внутрішньої і зовнішньої комунікації для забезпечення їх розуміння та підтримки на всіх рівнях організації.

Таким чином, постійна увага до культурних аспектів управління компанією не тільки сприяє підвищенню внутрішньої ефективності, але й формує стійку основу для довгострокового ринкового успіху.

Формування позитивної корпоративної культури під час воєнного стану в Україні вимагає адаптації стандартних інструментів та підходів до надзвичайних обставин. Ми пропонуємо детальний опис інструментів та напрямів, які можуть бути ефективними в цьому контексті.

Інструменти формування корпоративної культури:

1. Внутрішня комунікація: організація регулярних зустрічей (онлайн чи офлайн, залежно від безпекової ситуації), на яких керівництво звітує про

поточний стан справ та майбутні плани, сприяє підтримці прозорості та довіри; використання електронних платформ (наприклад, Slack, Microsoft Teams) для щоденного спілкування та підтримки співробітників.

2. Підтримка персоналу: надання доступу до професійних психологів та тренінгів зі стресостійкості; забезпечення можливостей для гнучкого графіку роботи, особливо для тих, хто знаходиться в зонах підвищеного ризику.

3. Розвиток та навчання: організація онлайн-навчання для розвитку професійних та особистісних навичок; запровадження менторських програм для підтримки менш досвідчених співробітників.

Напрями формування корпоративної культури включають:

1. Підвищення усвідомленості значення культури, зокрема розробка та реалізація кампаній, спрямованих на підвищення усвідомлення ролі корпоративної культури в успіху підприємства; публікація історій успіху та кейс-стаді з внутрішнього середовища компанії.

2. Зміцнення командного духу, що включає організацію внутрішніх заходів, які можуть бути безпечно проведені, для зміцнення взаємин між співробітниками; залучення співробітників до волонтерських ініціатив, які підтримують зусилля у відновленні країни та допомозі потребуючим.

3. Адаптація до змін: розробка механізмів для швидкого реагування на зміни в зовнішньому середовищі, що дозволяє підприємству ефективно адаптуватися та продовжувати свою діяльність.

Запропоновані інструменти та напрями допоможуть формувати міцну корпоративну культуру, здатну витримувати виклики воєнного стану, підтримувати стійкість і сприяти загальному успіху підприємства в непростий час.

Висновки. У воєнний час в Україні, ефективне управління корпоративною культурою є ключем до стійкості та успіху компаній. Важливо зосередитися на стратегіях, що підтримують згуртованість команди та забезпечують адаптивність до змін. Внутрішня комунікація, підтримка персоналу та розвиток навичок відіграють важливу роль у підвищенні мотивації та продуктивності, а також у підтримці конкурентоспроможності на ринку. Стратегії, які включають активне включення співробітників у культурне життя компанії, зменшують внутрішні конфлікти і сприяють швидкій адаптації до ринкових викликів. Розвинена корпоративна культура також допомагає підтримувати високу репутацію і лояльність клієнтів, що є критично важливим для довгострокового успіху під час та після завершення кризи.

Список використаних джерел:

1. Ігнат'єва І.А., Гарафонова О.І. Корпоративне управління: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 600 с.
2. Корпоративна культура через призму війни. URL: <https://budni.robota.ua/expert-thoughts/korporativna-kultura-cherez-prizmu-viyni>.
3. Міхов Л.І. Сутність та зміст корпоративної культури. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 3. С. 42-46.

*Соломчак С.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Кульчицька Е.А.)
Національний лісотехнічний університет України*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАРКЕТИНГУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВЕКТОРИ

Туризм має значний вплив на економіку і є одним з ключових напрямів забезпечення розвитку багатьох країн. Туризм виступає потужним двигуном економічного зростання національного господарства, а його розвиток може принести значні вигоди країні. Однак для цього необхідний стратегічний підхід, який дозволить уникнути надмірного впливу на місцеві громади, рекреаційні об'єкти та інші важливі ресурси.

Туризм зазвичай розглядається як одне з важливих джерел доходів країни. Зокрема, туристи, які витрачають гроші на проживання, харчування, транспорт, екскурсії та інші послуги, приносять значний дохід у вигляді податків і валютних надходжень, що сприяє економічному розвитку країни. Примітно, що в багатьох країнах частка туризму у валовому внутрішньому продукті може коливатися від 5% до 20% і навіть більше.

Кожна країна прагне розвивати туристичну систему таким чином, щоб отримати максимальну вигоду. Успіх у сфері туристичних послуг залежить від надання унікальних послуг або від їхньої високої якості. Таким чином, ефективна інтеграція країни у світовий ринок туристичних послуг ґрунтується на досягненні конкурентних переваг у певних сегментах національного туристичного ринку [1, с. 31-38]. Все це визначає важливість формування маркетингової стратегії, яка орієнтується на здійснення організаційних та економічних змін в системі розвитку туризму країни.

Так, для визначення стратегічних орієнтирів реалізації потенціалу туризму з огляду на важливість забезпечення його сталого розвитку необхідно враховувати такі складові маркетингу, як ідентифікація конкретних вимог потенційних покупців, визначення обсягу споживчого попиту на туристичні послуги, аналізування кон'юнктури ринку туристичних послуг, дослідження конкуренції на ринку туристичних послуг, визначення параметрів туристичного продукту, формування пріоритетів сталого туризму.

Якщо з сторони організаційного вектора забезпечення сталого туризму, слід врахувати, що одним із свідчень цього є його участь у створенні робочих місць та виконанні інших важливих функцій на внутрішньому ринку праці. Йдеться про те, що туризм створює робочі місця у готельному бізнесі, ресторанах, транспорті, сферах розваг та екскурсійного обслуговування. Поряд з тим, туризм підтримує зайнятість у суміжних галузях, таких як будівництво (готелі, дороги, аеропорти) та ремесла (виробництво сувенірів).

Очевидно, що маркетингові стратегії в сфері туристичних послуг активно розвиваються і залишаються однією з найбільш перспективних сфер комерційної

діяльності суб'єктів бізнесу. Так, в умовах надмірної насиченості ринку туристичних послуг досягнення бажаного рівня продажів стає неможливим без належної інформаційної та аналітичної маркетингової підтримки [2, с. 203-209]. Таким чином, важливо враховувати, що посилення конкуренції на туристичному ринку зумовлено збільшенням кількості суб'єктів бізнесу, які часто мають схожі можливості та пропонують недостатньо диференційований туристичний продукт. З іншого боку, такі тенденції засвідчують позитивні передумови для зростання економіки країни загалом.

Слід зазначити, що завдяки маркетинговим інструментам туристичний бізнес аналізує купівельний попит. При цьому важливо враховувати, що вимоги до якості туристичного продукту повинні бути орієнтовані на встановлення довгострокових і регулярних зв'язків між споживачем та виробником туристичних послуг. У підсумку розвиток туризму виступає каталізатором модернізації ринкової інфраструктури країни [3; 4]. Це пояснюється тим, що для обслуговування туристів розвиваються дороги, аеропорти, готелі, ресторани, медичні заклади та культурні об'єкти. Така інфраструктура має критичне значення для економічного та соціального розвитку господарського комплексу регіону і країни в цілому.

Відомо, що основними маркетинговими засадами сталого туризму є орієнтація галузі на існуючі вимоги і очікування споживачів [5, с. 372-376], а згідно з цим можна сформулювати низку концептуальних засад стосовно посилення якості маркетингу в досліджуваній сфері:

- постійно аналізувати ринок, відстежувати стан та динаміку споживчого попиту на конкретну туристичну послугу й активно застосовувати отримані дані під час розробки та ухвалення маркетингових управлінських рішень;
- повною мірою адаптувати туристичні послуги до вимог ринку для підвищення ефективності суб'єкта бізнесу та задоволення потреб споживачів;
- забезпечувати надання туристичних послуг у найзручніший час та у місці, що найбільше відповідає вимогам кінцевого споживача;
- розподіляти асортимент туристичних послуг на відносно самостійні сегменти та орієнтуватися на ті, для яких бізнес має найбільші потенційні можливості для задоволення споживчого попиту;
- забезпечувати ефективне управління процесами надання та покращення якості туристичних послуг з урахуванням визначених маркетингових цілей;
- впливати на туристичний ринок та споживчий попит, використовуючи всі доступні маркетингові інструменти;
- формувати та збільшувати конкурентні переваги шляхом підвищення якості обслуговування туристів;
- надавати підтримку туристичним посередникам, допомагаючи їм покращити їхні конкурентні позиції;
- орієнтувати маркетингову стратегію на майбутнє, ставлячи конкретні завдання щодо захоплення туристичного ринку та збільшення обсягу продажу туристичних послуг.

З урахуванням вищезазначеного, стратегічними організаційними та економічними орієнтирами маркетингу сталого туризму слід розглядати такі:

- захист прав та інтересів споживача туристичних послуг, забезпечення їхніх потреб і гарантування високої якості обслуговування;
- вплив на потенційного споживача з метою формування та посилення його попиту на туристичні послуги;
- інноваційність та комплексність (системність) туристичного продукту, що забезпечує його конкурентоспроможність і задоволення різноманітних потреб споживачів;
- економічна ефективність діяльності туристичного бізнесу, що полягає у максимізації прибутку при оптимальних витратах і ресурсах;
- орієнтація діяльності туристичного бізнесу на довгострокові перспективи з урахуванням змін на ринку та потреб споживачів;
- мінімізація потенційних збитків туристичного бізнесу шляхом управління ризиками та оптимізації операційних процесів;
- здатність туристичного продукту адаптуватися та бути гнучким відповідно до змінюваних потреб споживачів і умов ринку.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Рудковський О.В., Белікова С.О. Державне регулювання розвитку туристичного комплексу як галузевий елемент системи економічної безпеки держави. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 31-38.
2. Крупенна І., Горбатюк Я. Вплив концепції сталого розвитку туризму на формування маркетингових стратегій туристичних компаній. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 2. Том 2. С. 203-209.
3. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
4. Соловій І.П., Адамовський О.М., Дубовіч І.А. Сталий туризм: стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2433>.
5. Устік Т.В. Формування маркетингової стратегії регіонального туризму. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 1. 372-376.

УДК 331.101.3

*Старенький Ю.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Захаркевич Н.П.)
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова
м. Хмельницький*

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ

У сучасному світі, особливо на тлі пандемії COVID-19, а згодом і через війну, віддалена робота стала звичною практикою для багатьох компаній. Одним з найважливіших аспектів, що впливає на успіх віддаленої роботи, є мотивація персоналу. Мотивація є ключовим фактором, що визначає продуктивність, залученість та задоволеність працівників. Підтримка високого рівня мотивації

ще більш важлива при віддаленій роботі, оскільки відсутність особистого спілкування може призвести до відчуття ізольованості та низького морального духу в команді. Тому розуміння механізмів мотивації та адаптації до нових умов роботи має вирішальне значення для підтримки ефективності та стабільності бізнесу.

Найефективніший спосіб мотивувати працівників - це правильна організація процесів і грамотне управління. Керівникам важливо зрозуміти, як мотивувати працівників, а не керувати ними.

Людей мотивують покрокові правила поведінки в конкретних ситуаціях. Для успішного виконання роботи варто реорганізувати робочий час, процедури та терміни виконання завдань. Для згуртування команди потрібні нові типи мотивації працівників.

У контексті бізнес-взаємодії з віддаленими працівниками, системи мотивації персоналу ґрунтуються на таких факторах:

- терміни виконання завдань та доступність керівництва в робочий час;
- електронні календарі та чати, доступні всім членам команди для інформування про всі заплановані та виконані завдання;
- правила вирішення особистих проблем на роботі;
- час, виділений для щоденних, щотижневих та щомісячних зустрічей;
- онлайн-чат для швидкого обміну інформацією між членами команди та офісом [1].

Згідно з дослідженням, проведеним Global Workplace Analytics, віддалена робота може підвищити продуктивність співробітників на 15-45%. Секрет полягає у гнучкості графіку, який можна підлаштувати під особисті вподобання та піки продуктивності.

Однак, як би керівники не хвалили своїх співробітників, конкурентоспроможні зарплати, бонуси, медичне страхування, пенсійні програми та інші пільги відіграють важливу роль у мотивації їхніх команд.

Для кращого сприйняття інформації побудуємо таблицю у якій визначимо фактори, що впливають на мотивацію під час віддаленої роботи.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на мотивацію

Фактори	Вплив на мотивацію
Якість комунікації	Чітке формулювання завдань, регулярний зворотній зв'язок, використання інструментів для онлайн-взаємодії
Автономія	Можливість самостійно планувати робочий день, вибір інструментів для роботи, відповідальність за результати
Розвиток	Наявність можливостей для навчання та професійного зростання
Баланс роботи та особистого життя	Гнучкий графік, можливість поєднувати роботу з особистими справами
Безпека	Можливість працювати в укритті, або ж у місці далекому від бойових дій.

Важливо, щоб керівники приділяли увагу потребам окремих працівників, задовільняли їхні професійні та особисті вимоги і створювали сприятливе середовище для розвитку. Зокрема найважливішими є такі фактори як: якість комунікації, автономія та особистий розвиток працівників, баланс між роботою

та особистим життям, а також безпека, всі ці чинники відіграють велику роль в моральній та фізичній готовності підлеглих до виконання своїх обов'язків.

Зрозуміло, що для успішного впровадження віддаленої роботи керівники повинні переосмислити свої управлінські практики. Замість того, щоб контролювати кількість часу, який працівники проводять на роботі, слід зосередитися на результативності роботи та виконанні завдань. За оцінками Harvard Business Review, перехід до оцінювання за результатами роботи підвищить загальну продуктивність команди на 22% [2].

Враховуючи ситуацію в країні, такі чинники, як кар'єрне зростання, навчання за рахунок компанії чи можливість отримати додаткові бонуси, часто відходять на другий план і замінюються гарантіями стабільності [3].

Отже, в умовах постійних змін і невизначеності ефективна мотивація забезпечує не лише стабільність бізнесу, а й добробут співробітників, що позитивно впливає на загальну атмосферу в колективі та результати діяльності компанії. Розуміння того, що впливає на мотивацію співробітників і як мотивувати віддалених працівників, має вирішальне значення для створення привабливого та продуктивного робочого середовища. Тому правильна мотиваційна стратегія є не лише доцільним, але й необхідним чинником для успішного функціонування організації.

Список використаних джерел:

1. Мотивація персоналу в умовах віддаленої роботи. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/motivatsiya-personalu-v-umovah-viddalenoyi-roboti>.
2. Віддалена робота (ремоут-робота): як зберігати фокус та мотивацію. *Genius space*. URL: <https://genius.space/lab/viddalena-robota-remout-robota-yak-zberigati-fokus-ta-motivatsiyu/>.
3. Як мотивувати працівника в умовах війни. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/yak-motyvuvaty-pratsivnyka-v-umovah-vijny/>.

УДК 339.138; 339.1

*Суровець О.П.,
здобувач вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Ніколаєв І.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ СПОЖИВАЧІВ

В сучасних умовах високої конкуренції формування сильного бренду є одним з ключових факторів успіху підприємства. Бренд не лише відрізняє продукт чи послугу від конкурентів, але й формує емоційний зв'язок зі споживачем, впливаючи на його рішення про покупку. Тому метою даного дослідження є систематизувати теоретичні засади формування бренду підприємства та проаналізувати його вплив на свідомість споживачів.

Бренд розглядається як сукупність асоціацій, образів, цінностей, які споживач пов'язує з певним продуктом, послугою або компанією. До елементів бренду відносять назву, логотип, слоган, фірмовий стиль, упаковку, а також поведінку компанії та її співробітників [1].

Будь-який бренд виконує ідентифікаційну, гарантійну, інформаційну, комунікаційну та соціальну функції.

Процес формування бренду можна представити послідовністю кроків [2]:

1) Аналіз цільової аудиторії: Визначення потреб, бажань, цінностей споживачів;

2) Розробка унікальної торговельної пропозиції (УТП): формулювання того, що відрізняє продукт або послугу від конкурентів;

3) Створення бренд-платформи: розробка основних ідей, цінностей, які будуть лежати в основі бренду;

4) Вибір імен, логотипів, слоганів: створення візуальних та вербальних символів бренду;

5) Розробка комунікаційної стратегії: вибір каналів комунікації та розробка послідовних повідомлень;

6) Впровадження бренду: інтеграція бренду в усі аспекти діяльності компанії.

Добре продуманий бренд здійснює певний вплив на свідомість споживачів. Якщо розглядати психологічний аспект, то бренд впливає на емоції, сприйняття та навіть поведінку споживачів. Крім того, сильний бренд формує стійкий емоційний зв'язок зі споживачем, підвищуючи його лояльність. Також бренд впливає на сприйняття якості продукту або послуги, навіть якщо об'єктивні характеристики є схожими з конкурентами.

Дослідження показують, що споживачі готові платити більше за брендові продукти, адже бренд може бути інструментом самовираження та демонстрації соціального статусу [3].

Формування бренду промислового підприємства має свої особливості.

Бренд підприємства – це не просто назва або логотип. Це багатогранний концепт, що охоплює широкий спектр асоціацій, сприйняття та емоцій, які споживач пов'язує з компанією та її продукцією. Його роль у сучасному бізнесі настільки значна, що можна говорити про бренд як про один з найцінніших стратегічних активів підприємства. Він формує основу маркетингової стратегії компанії, визначає позиціонування на ринку, дозволяє диференціюватися від конкурентів, створює лояльність клієнтів та підвищує сприйняту цінність продукції. Це інструмент, за допомогою якого компанія будує довгострокові відносини зі своїми клієнтами, створює позитивний імідж та довіру [3].

Розглянемо вплив бренду на різні аспекти діяльності підприємства.

Цінність бренду. Сильний бренд значно підвищує вартість компанії. Він впливає на ринкову капіталізацію, приваблює інвесторів та полегшує процес злиття або поглинання.

Лояльність клієнтів. Бренд створює емоційний зв'язок зі споживачами, що призводить до підвищення лояльності. Лояльні клієнти більш схильні до повторних покупок, менш чутливі до цінових коливань та рекомендують продукт своїм знайомим.

Ціноутворення. Сильні бренди дозволяють встановлювати більш високі ціни на продукцію. Споживачі готові платити більше за бренд, який асоціюється з високою якістю, престижем та іншими позитивними атрибутами.

Переговорна сила. Бренд надає компанії більшу переговорну силу при взаємодії з постачальниками, дистриб'юторами та іншими партнерами.

Стійкість до кризи. Сильні бренди більш стійкі до криз та негативних впливів зовнішнього середовища. Лояльні клієнти та позитивний імідж допомагають компанії швидше відновитися після кризових ситуацій.

Отже, роль бренду в сучасному бізнесі є незаперечною. Незалежно від сфери діяльності, сильний бренд допомагає компаніям досягати конкурентної переваги, підвищувати лояльність клієнтів та збільшувати прибуток. Для побудови успішного бренду необхідно розуміти цінності та потреби цільової аудиторії, а також створювати унікальну пропозицію, яка відрізняє компанію від конкурентів. Формування сильного бренду є тривалим і комплексним процесом, який вимагає системного підходу та інвестицій. Бренд має значний вплив на свідомість споживачів, формуючи їхні переваги, лояльність та готовність платити. Тому інвестування в бренд є одним з найважливіших стратегічних рішень для будь-якого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Keller K.L. Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand equity. *5th Global Edition*. Pearson, 2023. 624 p.
2. Aaker D.A. Managing brand equity: Capitalizing on the value of a brand name. *Free Press*, 2012. 299 p.
3. Unilever Sustainable Living Plan 2010 to 2020. *Unilever*, 2021. 39 p. URL: <https://www.unilever.com/files/92ui5egz/production/16cb778e4d31b81509dc5937001559f1f5c863ab.pdf>.

УДК 330.5:338.244 (477)

*Тимченко І.О.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Білоусько Т.Ю.)
Державний біотехнологічний університет
м. Харків*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІОЕКОНОМІКИ: ДОСВІД ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В сучасному світі все більше уваги приділяють розвитку біоекономіки, яка набуває все більшого значення через погіршення екології, стрімке зростання населення планети, зміну клімату, продовольчу безпеку та виснаження невідновлюваних ресурсів.

Біоекономіка охоплює багато галузей, серед яких сільське та лісове господарство, рибальство, харчова промисловість а також значні частини біотехнологічного, хімічного та енергетичного секторів. Враховуючи той факт,

що біотехнології є інноваційною основою запровадження біоекономіки, відмітимо, що існує величезний потенціал для використання біотехнологічних рішень у сферах сільського та лісового господарства, біопалива, переробки відходів, біоремедіації, виробництва продуктів харчування та кормів. Тобто, ми можемо зазначити, що розвиток біоекономіки є інноваційним процесом у галузі біотехнологій, а біоекономічна діяльність є процесом сталого отримання продуктів харчування, енергії, фармацевтичних препаратів та інших біологічних продуктів за допомогою сучасних біотехнологій.

Євроінтеграційні прагнення України спонукають пришвидшити процес становлення біоекономіки в країні та орієнтуватися при цьому на позитивний досвід країн, де біоекономічні принципи виробництва вже успішно запроваджені.

В світлі цього зазначимо, що Стратегія біоекономіки Європейського Союзу (ЄС) містить п'ять напрямків:

- 1) забезпечувати безпеку в харчуванні та продовольстві;
- 2) раціонально використовувати природні ресурси;
- 3) зменшити використання невідновлюваних ресурсів та знизити рівень залежності від них;
- 4) зменшити темпи кліматичних змін та оптимально адаптуватися до них;
- 5) бути конкурентоспроможними та створювати нові робочі місця, в тому числі в нових, біотехнологічних виробництвах [1].

Головним завданням для ЄС окреслено вжиття заходів щодо мінімізації впливу виробництва продукції на навколишнє середовище шляхом вибору повторно використовуваних інгредієнтів.

Особливу увагу привертає досвід Німеччини, в якій більшість дослідницької діяльності здійснюється у приватному секторі, є високо орієнтованою на практичне застосування та є тісно інтегрованою з технологіями та економікою. Ця діяльність поступово поширюється на сільське, лісове господарство та рибальство, які представляють основний напрямок запровадження біоекономіки. Першими кроками були впровадження біоінженерії та біотехнології для зменшення споживання енергії та невідновлюваних ресурсів, а наступними виробництво здорової їжі з найменшою кількістю небажаних побічних продуктів і шкідливих викидів [2]. Таким чином вони впливають на екосистеми та біорізноманіття з метою циркуляції природного кругообігу. Розвиток біоекономіки також дав поштовх до зростання таких галузей як машинобудування, будівництво, автомобільна промисловість та захист навколишнього середовища.

За прогнозами вітчизняних дослідників, пріоритетним напрямком у формуванні національної біоекономіки повинно бути створення біокластерів, в яких навколо головного підприємства створюється відповідна інфраструктура та мережа підприємств із допоміжним виробництвом, що використовують побічні продукти виробництва головного підприємства. Створення таких біокластерів дозволить створювати додаткові робочі місця, сприятиме підвищенню попиту та цін на зерно та обумовить зміцнення конкурентних позицій аграрних виробників.

Перспективними для України (для аграрного сектору зокрема) є побудова заводів з виробництва біоетанолу (в якості сировини використовується

лігноцелюлоза із пшеничної соломи), біогазу (використовується ріпакова олія, відходи тваринництва) та інших біоматеріалів [3].

Не менш важливим є той аспект, що перехід до біоекономіки залежить не лише від зусиль та ентузіазму науковців та політиків, а й від прийняття та залучення суспільства, адже запровадження біоекономіки несе дуже велике соціальне навантаження та соціальну відповідальність – від створення робочих місць та забезпечення продовольчої безпеки до збереження біорізноманіття, зміни клімату, покращення екології та навколишнього середовища для наших нащадків.

Таким чином, ми можемо зазначити вкрай актуальним питання становлення та розвитку біоекономіки в Україні на основі біотехнологій, що дозволить виробляти висококонкурентну продукцію, затребувану на міжнародних ринках забезпечить збільшення валютних надходжень в країну та сприятиме сталому розвитку аграрного сектора та економіки в цілому на інноваційній основі.

Список використаних джерел:

1. Білоусько Т., Білоусько Р. Розвиток біоекономіки як передумова підвищення конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних ринках. (2024). *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328(2), 131-139. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-20>.
2. Wei, X.; Luo, J.; Pu, A.; Liu, Q.; Zhang, L.; Wu, S.; Long, Y.; Leng, Y.; Dong, Z.; Wan, X. From Biotechnology to Bioeconomy: A Review of Development Dynamics and Pathways. *Sustainability* 2022, 14, 10413. <https://doi.org/10.3390/su141610413>.
3. Білоусько, Т. (2024). Циркулярна економіка в контексті досягнення цілей сталого розвитку. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-52>.

УДК 657.61

*Тросюк К.О.,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
(Науковий керівник: ст. викладач Непиталюк А.В.)
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Вінниця*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Внутрішній аудит для неприбуткових організацій у сучасних умовах є наріжним каменем ефективного управління та прозорості. Зростаючі очікування донорів, громадськості та державних органів щодо відповідального використання коштів вимагають від таких організацій впровадження механізмів контролю та оцінки. Внутрішній аудит дозволяє не лише забезпечити достовірність фінансової звітності, але й виявити потенційні ризики, оптимізувати процеси, підвищити ефективність використання ресурсів та довести донорам та зацікавлених сторін, що кошти витрачаються за

призначенням та з максимальною віддачею. У контексті посилення регуляторних вимог та зростання кіберзагроз, внутрішній аудит стає незамінним інструментом для захисту репутації організації та забезпечення її довготривалої стабільності.

Проблематика внутрішнього аудиту є предметом глибоких досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Такі дослідники, як І. Колос, Н. Радіонова, Р. Гініятов, С. Дудка, Т. Каменська, І. Краснова, О. Ліфанов, О. Макеєва, В. Демченко, В. Пантелєєв та А. Сонін, внесли значний вклад у розробку теоретичних засад і практичних аспектів внутрішнього аудиту. Їхні наукові праці охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних з методологією внутрішнього аудиту, його роллю в системі управління неприбутковими організаціями, а також особливостями його застосування в різних галузях економіки.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі сучасних підходів до внутрішнього аудиту в неприбуткових організаціях з метою визначення їх ефективності та розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю в таких організаціях.

Внутрішній аудит являє собою незалежну оціночну діяльність, що здійснюється в межах організації, з метою оцінки та покращення ефективності систем контролю, управління ризиками та процесів управління. Цей процес передбачає систематичне обстеження та оцінку діяльності організації на відповідність встановленим критеріям [1].

Основні принципи внутрішнього аудиту включають: об'єктивність, конфіденційність, професіоналізм, додана вартість. Об'єктивність передбачає незалежність аудитора від процесів, які він перевіряє. Конфіденційність гарантує, що інформація, отримана під час аудиту, не буде розголошена без дозволу. Професіоналізм вимагає від аудитора високого рівня знань і навичок. Додана вартість є основною метою внутрішнього аудиту, яка полягає в покращенні діяльності організації [3].

Сучасні підходи до внутрішнього аудиту характеризуються використанням ризик-орієнтованого підходу, який передбачає ідентифікацію, оцінку та управління ризиками, що можуть вплинути на досягнення цілей організації. Також все більшого значення набуває використання технологій, таких як аналітика даних, машинне навчання та автоматизація процесів.

Сучасний внутрішній аудит у неприбуткових організаціях значно відрізняється від традиційних підходів. Нові технології та зміни в бізнес-ландшафті вимагають від аудиторів більш гнучких методів роботи. Однією з ключових тенденцій є використання даних та аналітики. За допомогою інструментів бізнес-аналітики аудиторі можуть виявляти потенційні ризики, оцінювати ефективність програм та операцій, а також оптимізувати використання ресурсів. Іншою важливою тенденцією є автоматизація рутинних завдань. Роботизована автоматизація процесів (RPA) дозволяє аудиторам зосередитися на більш складних аналітичних завданнях, що підвищує ефективність їх роботи [2. С. 342-347].

Ще одним важливим аспектом сучасного внутрішнього аудиту є фокус на ризиках. Замість того, щоб просто перевіряти дотримання правил та процедур, аудиторі все більше уваги приділяють оцінці та управлінню ризиками, які

можуть вплинути на досягнення місії організації. Це включає в себе оцінку стратегічних ризиків, операційних ризиків та ризиків, пов'язаних з інформаційною безпекою. Сучасні аудитори все частіше залучаються до процесу стратегічного планування організації, допомагаючи їм визначити ключові цілі та розробити ефективні стратегії для їх досягнення [1].

Отже, сучасні підходи до внутрішнього аудиту в неприбуткових організаціях демонструють значний прогрес завдяки інтеграції новітніх технологій та адаптації до специфічних потреб цих установ. Використання аналітики даних, автоматизації процесів та хмарних рішень дозволяє підвищити ефективність аудиторських процедур, забезпечити прозорість фінансових операцій та мінімізувати ризики. Однак, для успішної реалізації внутрішнього аудиту в неприбуткових організаціях необхідно розробляти індивідуальні підходи, враховуючи особливості кожної установи. Важливим є також постійний розвиток кваліфікації аудиторів та адаптація до змін у законодавстві та регуляторному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Костякова А.А. Стратегічний управлінський облік: сутність та поняття. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 39. С. 99-102.
2. Поліщук В.В. Організація обліку та звітності в неприбуткових організаціях: навчальний посібник. Київ: Вид. група «Алерта». 2022. 402 с.
3. Пушкарьова О.Ю. Організаційно-нормативні аспекти запровадження внутрішнього аудиту в державному секторі економіки. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 6. С. 217-223.

УДК 658.4

*Узбек Г.Р.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії);*

*Шкурат М.Є., к.е.н., доцент
Донецький національний університет ім. Василя Стуса
м. Вінниця*

СТРАТЕГУВАННЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ПІД ВПЛИВОМ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Четверта промислова революція характеризується широкомасштабним впровадженням цифрових технологій у виробничі процеси та управлінські практики. Проривні технології дають змогу підприємствам радикально змінювати методи виробництва, підвищувати ефективність, знижувати витрати та прискорювати інноваційні цикли. Однак інтеграція цих технологій вимагає не лише перегляду виробничих моделей, але й адаптації стратегічного управління. Так, стратегування в умовах Індустрії 4.0 має враховувати зміну ролі інформаційних технологій, які з інструментів підтримки перетворюються на ключовий компонент стратегічного розвитку бізнесу.

Мета дослідження: визначити особливості та підходи до стратегування цифрового розвитку в умовах впливу четвертої промислової революції.

Розвитку теорії стратегії та вивченню питань стратегування присвячено багато наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, П. Бішоп [1] розробив системний підхід до прогнозування майбутнього через аналіз минулого, управління змінами та розробку сценаріїв розвитку. І. Ансофф [2], у свою чергу, відомий як автор матриці Ансоффа – інструменту для розробки загальних стратегій розвитку бізнесу за допомогою існуючих або нових продуктів на відповідних ринках. А. Хамфрі [2] заклав основи SWOT-аналізу, метою якого є вивчення чинників успіхів і невдач у стратегічному плануванні розвитку об'єктів управління.

Таким чином, під стратегуванням слід розуміти процес розробки та реалізації стратегії, що охоплює такі ключові етапи: аналіз поточного стану, моніторинг тенденцій, вибір та коригування методології, створення прогнозної моделі розвитку та розробку стратегії з урахуванням доступних ресурсів і можливостей. Стратегування також передбачає чітке визначення кінцевих цілей, які можна виміряти, а також формування системи індикаторів, що дозволяє на різних етапах моніторингу коригувати управлінські дії.

Так, у результаті постійного розвитку методів стратегування, система стратегій набула впорядкованої ієрархічної структури, що складається з декількох рівнів, кожен з яких має специфічні цілі та завдання (рис. 1). Згідно з ієрархічною структурою стратегій, при їх розробці слід брати до уваги не лише стратегії вищого чи нижчого рівня, але й ті, що перебувають на одному горизонтальному рівні.

Рисунок 1. Ієрархічна структура системи стратегій

Джерело: сформовано автором за матеріалами [4]

Розробка стратегії цифрового розвитку бізнес-процесів підприємства вимагає послідовного виконання ряду етапів. Спочатку особливу увагу слід приділити процедурі виявлення та аналізу зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на підприємство, які можуть мати істотне значення у цифровому розвитку. Для цих цілей зазвичай застосовується раніше згадана методологія SWOT-аналізу (Strengths – сильні сторони, Weaknesses – слабкі сторони, Opportunities – можливості, Threats – загрози). На цьому етапі важливо систематизувати та класифікувати наявні конкурентні, технологічні та інфраструктурні переваги, отримані внаслідок маркетингового аналізу та оцінки підприємств, що діють в одному економічному секторі та займають подібні ринкові ніші. Такі дії є необхідними для подальшого формування обґрунтованих програмних заходів, спрямованих на мінімізацію та/або нейтралізацію потенційно можливих загроз та небезпек [2].

Далі має бути проведена комплексна інвентаризація стану виробничої та ІТ-інфраструктури, тобто всіх без винятку базових економічних факторів, що відображають поточний стан суб'єкта економічної діяльності та надають можливість сформулювати найбільш перспективні прогнози розвитку.

Наступний етап стратегування передбачає розробку та узгодження концепції цифрового розвитку з усіма зацікавленими сторонами. Даний етап є ключовим, оскільки визначені під час нього принципи формуватимуть базу для встановлення показників ефективності як для проєкту загалом, так і для керівників та виконавців. Так, концепція стратегії цифрового розвитку включає формулювання місії, бачення, стратегічних пріоритетів та цілепокладання.

Після обговорення та узгодження підготовленої концепції здійснюється формування комплексу організаційно-технічних заходів і постановка завдань, виконання яких необхідне для досягнення поставлених цілей у задані терміни. При цьому необхідно враховувати, що формалізація завдань повинна здійснюватися з урахуванням взаємозалежності між блоками «технології», «сценарії» і «тактика». На практиці це означає, що, оскільки вибір тієї чи іншої цифрової технології суттєво залежить від ресурсних та організаційних можливостей підприємства, стратегічні сценарії здійснення цифрового розвитку і тактичні дії з їхнього відпрацювання будуть взаємопов'язані.

Завершивши формування організаційно-технічних заходів та постановку завдань, розробляються відповідні політики підприємства (фінансова, соціальна, кадрова тощо) на період реалізації цифрових перетворень. Дані політики будуються на основі бюджету організації та її ресурсних можливостях [4].

Останнім етапом формування стратегії є взаємопов'язаний блок «стратегія входу» – «стратегічний план» – «стратегія виходу». Стратегія входу є прогнозно-аналітичним документом, який забезпечує основу для формування системи стратегічної мотивації, орієнтованої на ефективну реалізацію стратегії. Стратегічний план фактично являє собою деталізовану «дорожню карту» цифрового розвитку. Стратегія виходу є програмним документом, що окреслює можливі сценарії розвитку подій за різних обставин, як сприятливих, так і несприятливих.

Отже, цифрова трансформація веде до практично повного перепроектування діяльності підприємства, заснованого на заміні традиційних

технологій цифровими рішеннями. Даний процес охоплює не лише виробничі аспекти, але й супроводжується змінами в організаційній структурі, бізнес-моделі та системі управління бізнес-процесами. Така необхідність обумовлена тим, що за відсутності належної підготовленості інфраструктури (інформаційної, логістичної, комерційної тощо) впровадження передових технологій не забезпечить очікуваних результатів.

Список використаних джерел:

1. Bishop P., Hines A. Teaching about the Future 1st ed. 2012 Edition. Palgrave Macmillan. 2012. 328 p.
2. Ansoff I. Strategies for Diversification. Harvard Business Review. 1957. Vol. 35. Is. 5. P. 113-124.
3. Humphrey A. SWOT Analysis for Management Consulting. SRI International. 2005.
4. Kvint V. L. Strategy for the Global Market: Theory and Practical Applications. New York: Routledge. 2015. 548 p.

УДК 658.1

*Шановалов С.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Бугаєва М.В.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ВАЖЛИВІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Актуальність теми впливає з критичної потреби адаптації аграрних підприємств України до умов воєнного стану, який вніс значні зміни у звичний ритм життя та ведення бізнесу. Військові дії, що відбуваються на території України, зумовлюють не тільки безпосередні руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, але й порушення логістичних ланцюжків, збільшення ризиків та витрат, що вимагає ефективного кризового менеджменту. Оскільки аграрний сектор є однією з основ економіки країни, забезпечуючи продовольчу безпеку та значний експортний потенціал, важливо зосередитись на розробці та впровадженні антикризових стратегій, які допоможуть мінімізувати наслідки війни та підготувати підприємства до швидкого відновлення у повоєнний період.

Сучасні умови ведення агробізнесу в Україні вимагають не тільки звичайного планування та управління, але й розвитку антикризових стратегій, зокрема в умовах військового конфлікту. Воєнні дії значно змінили економічне та соціальне середовище країни, породжуючи нові виклики для аграрного сектору, такі як потреба в екстреному реагуванні на кризові явища, оптимізація виробничих ресурсів, та гарантування безперебійного виробництва і постачання продукції. Важливість антикризового управління полягає у здатності підприємств швидко адаптуватися до змінених умов, знизити втрати і ризики, забезпечити сталість операцій та підтримати стійкість галузі в цілому. Ця робота

має на меті розглянути основні компоненти антикризового управління в аграрному секторі, визначити ефективні стратегії та практики, які могли б сприяти зміцненню економіки в непростий період війни, а також обговорити перспективи розвитку галузі у післявоєнний час.

У сфері антикризового управління деякі бізнес-лідери вважають, що активізація такої стратегії менеджменту має відбуватися лише після появи кризи. Проте, коли компанія стикається з непередбачуваними (форс-мажорними) ситуаціями, внутрішніми або зовнішніми, керівництву доводиться приймати негайні рішення. Управління в такі часи можна описати як процес, де керівники працюють під тиском обставин, аналізуючи та плануючи, організуючи та керуючи, а також контролюючи залежні один від одного операції для ефективного і обґрунтованого вирішення термінових проблем, які виникають перед компанією [2].

А. Ковалевська вважає, що «антикризове управління – це управління, у якому враховано певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз його симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання його факторів для наступного розвитку» [2].

Крім того на думку А. Ковалевської до основних принципів, на яких повинна базуватись система антикризового управління, слід віднести: 1) ранню діагностику кризових явищ діяльності підприємства; 2) терміновість реагування на різні кризові явища; 3) адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його життєдіяльності; 4) повна реалізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи [2].

Є важливим визнати, що ефективне управління повинно містити аспекти антикризового менеджменту, особливо у ситуаціях, коли організація стикається з кризою. Ігнорування цього аспекту може призвести до серйозних негативних наслідків. За словами вітчизняних дослідників у галузі антикризового менеджменту, сучасні економічні умови вимагають, аби керівники підприємств інтегрували системи антикризового управління в загальну структуру корпоративного керування. Ці системи повинні бути особливо ефективними для подолання кризових станів на підприємствах. Основу методології антикризового управління має складати комбінація теорій та практик світового рівня, при цьому необхідно враховувати специфіку функціонального призначення такого управління у системі керування підприємством, а також унікальні соціально-економічні умови, в яких функціонують вітчизняні компанії.

Ефективність антикризового управління залежить від заходів, які впроваджуються в його структурі та спрямовані на подолання кризових станів, відновлення продуктивної діяльності підприємства, а також на запобігання майбутнім кризам. Основна мета такого управління під час воєнного періоду полягає у мінімізації економічних та соціальних наслідків конфлікту для підприємства. Зважаючи на обмежені можливості для реагування та короткі терміни для подолання кризи в умовах війни, ключове завдання антикризового управління полягає в швидкому і мінімально ризикованому прийнятті рішень. Ці рішення мають сприяти досягненню позитивних результатів з мінімальними витратами та негативними наслідками.

Потрібно зазначити, що за період війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають. За оцінками НБУ, за час війни економіка України втратила 50% «невиробленого» ВВП. Тобто кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн. І це без втрат від руйнувань. МВФ оцінює втрати України через військове вторгнення російських окупантів 35 відсотками ВВП. Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть той бізнес, який розташовується на відносно безпечній території, потерпає через проблеми з логістикою та нестачу сировини [3]. В найгірших умовах опинилися аграрні підприємства. Їх бізнес прив'язаний до конкретної території, а роботи в полі чи на фермі не можна відкласти на невизначений термін або перенести.

Відтак, ефективне антикризове управління в аграрному секторі під час війни є ключовим для мінімізації економічних та соціальних втрат, що виникають унаслідок конфлікту. Однією з основних рекомендацій щодо покращення антикризових практик є адаптація агропідприємств до змінюваного середовища, що дозволяє швидше та ефективніше реагувати на виклики. Перегляд стратегій антикризового менеджменту може забезпечити підприємствам можливість відновлення після війни та адаптацію до нових умов роботи.

До основних напрямків ефективного антикризового управління в аграрному секторі входить інтеграція внутрішньо переміщених осіб та формування різноманітних команд. Це дозволяє не тільки збільшити кількість робочих рук в умовах дефіциту, але й вносить свіжі ідеї та підходи в рішення складних завдань. Державні програми, які передбачають компенсації за включення ВПО до команд, можуть додатково підтримувати ці ініціативи.

Важливим елементом антикризової стратегії є також створення спільнот та платформ для професійного розвитку, які сприяють обміну знаннями та досвідом між аграріями. Такі ініціативи можуть сприяти перекваліфікації та підвищенню кваліфікації працівників, підтримуючи тим самим конкурентоспроможність підприємства.

Крім того, з огляду на високий рівень стресу та психологічного навантаження, викликаного війною, актуальним є створення систем психологічної підтримки в рамках агропідприємств. Програми з фокусом на ментальне здоров'я можуть допомогти працівникам адаптуватися до складних умов воєнного часу та післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 лютого 2023 р.) / відп. за випуск д.е.н., проф. С.О. Якубовський. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. 200 с.
2. Ковалевська А.В. Конспект лекцій з дисципліни «Антикризове управління підприємством». Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. 140 с.
3. Орехов М.О. Виклики для антикризового менеджменту компаній в умовах повоєнного відновлення. *Економіка і організація управління*. 2023. № 1 (49). DOI 10.31558/2307-2318.2023.1.11.

*Шкурідін С.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
(Науковий керівник: д.е.н., професор Мармуль Л.О.)
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Стратегія є основою управління розвитком будь-якого суб'єкта господарювання на довготривалій період, тому що уможливорює визначення найбільш прийнятних напрямів дії та знижує ризик прийняття неефективних управлінських рішень внаслідок помилкової або недостовірної інформації щодо внутрішнього та зовнішнього середовища. Саме формування та реалізація стратегії забезпечує господарству можливість успішної діяльності на основі прогнозування подій у зовнішньому середовищі, його адаптації щодо мінливих ринкових умов.

Стратегічне управління потребує адекватного інформаційного забезпечення що стосується і системи бухгалтерського обліку. Ефективність реалізації стратегії безпосередньо залежить від реагування облікової служби на зміни напрямів діяльності відповідно до прийнятої стратегії. Підприємства мають можливість при розробці облікової політики враховувати особливості діяльності та інформаційні запити управління [2].

Сьогодні управління підприємством – це багатогранний процес, який передбачає впровадження та постійну адаптацію до мінливих умов відповідних принципів, способів і технологій. Це обумовлює оптимальність використання саме стратегічного управління.

Стратегічне управління є важливим інструментом управління бізнесом, використання якого передбачає аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Сучасне стратегічне управління є динамічною сукупністю взаємопов'язаних управлінських процесів, які є послідовними та характеризуються наявністю зворотних зв'язків (рис. 1).

Центральним елементом інформаційного забезпечення стратегічного управління підприємством є інформаційне забезпечення, що формується в системі бухгалтерського обліку, оскільки саме воно спрямовано на задоволення інформаційних запитів різних користувачів, у тому числі менеджерів, що здійснюють управління операційною діяльністю та стратегічне управління. При цьому важливим елементом організації інформаційного забезпечення є облікова політика [1].

Облікова політика – це насамперед стратегія ведення бізнесу підприємства. Облікова політика підприємства є важливим інструментом, який уможливорює якісне ведення бухгалтерського обліку, формування достовірної фінансової звітності та прийняття ефективних управлінських рішень в межах реалізації загальної стратегії підприємства.

Рис. 1.1. Структура стратегічного управління підприємством
Складено на основі [4]

Для більшості малих та середніх аграрних підприємств України є доцільним формування та реалізація стратегії диверсифікації. Це обумовлює необхідність відображення обраних підприємством напрямів диверсифікації в обліковій політиці підприємства.

Список використаних джерел:

1. Саун, А., Пристемський, О. (2023). Аргументування ролі облікової політики як системоутворюючого інструменту в бухгалтерському просторі підприємництва. *Scientific Collection «InterConf+»*, (30 (143)), 80-90.
2. Кононенко, Л., Юрченко, О. (2023). Інформаційне забезпечення формування стратегії підприємства: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Економічний простір*, (185), 66-69. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-12>.
3. Скрипник С.В., Франчук І.Б., Шепель І.В. Особливості автоматизації обліку підприємств в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. №10. С. 39-45.
4. Ansoff H.I. *Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion*, 1965.

УДК 336

Юздеська А.А.,
здобувач вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н, доцент Волкова Н.І.)
Донецький національний університет ім. Василя Стуса

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЯК ВАЖЛИВИЙ СЕГМЕНТ СЬАСНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Вступ. Фінансовий ринок України є важливим елементом економічної системи країни. Він забезпечує платформу для переміщення коштів між

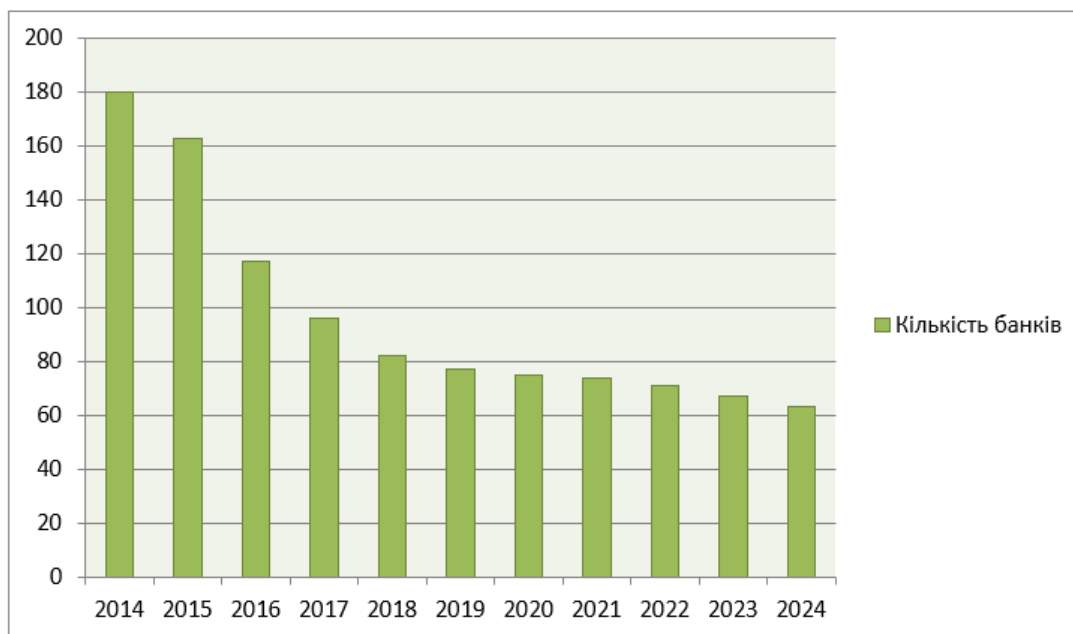
інвесторами та позичальниками, стимулюючи економічне зростання та сприяючи розвитку бізнесу. У сучасних умовах фінансові ринки є важливими інструментами реалізації інвестиційної та грошово-кредитної політики та забезпечення макроекономічної стабільності. Більша частина цього ринку поділена на кілька основних сегментів: банківський сектор, фондовий ринок, ринок облігацій, валютний ринок і ринок деривативів. Кожен із цих сегментів має свої особливості, законодавчу базу та функціональні аспекти, які визначають його місце в економіці країни. За останні роки в Україні відбулася низка змін і реформ у фінансовому секторі з метою підвищення стабільності фінансової системи, залучення іноземних інвестицій та інтеграції до міжнародних фінансових ринків. Проте фінансовий ринок України також стикається зі значними викликами, зокрема впливом економічної кризи, військових дій та глобальної економічної нестабільності. Ці фактори суттєво впливають на динаміку кожного сегмента ринку, змінюють інвестиційні потоки та впливають на інституційну структуру фінансових ринків у цілому. Метою даного дослідження є аналіз поточної ситуації в основному секторі фінансового ринку України – банківському, так як від його ефективності та потенціалу розвитку залежать можливості подальшого зростання економіки країни.

Основна частина. Фінансовий ринок – це складна відкрита економічна система, яка представляє собою сукупність економічних відносин та інститутів, пов'язаних з перерозподілом капіталу [1].

Фінансовий ринок є найважливішим складником фінансової системи країни, від ефективності розвитку якого залежить економічна стабільність країни загалом. Важливість розуміння основних тенденцій розвитку фінансового ринку та встановлення переліку загроз чи проблем, їх вирішення стає передумовою для подальшого піднесення економіки України [2].

Фінансовий ринок України складається з кількох основних сегментів, кожен з яких відіграє свою роль у забезпеченні стабільності та розвитку економіки країни. Перед обличчям економічних і політичних викликів значення кожного з них зростає, оскільки вони надають можливості накопичувати та перерозподіляти фінансові ресурси, підтримувати стабільність національних валют і сприяти інвестиційній привабливості. Банківський сектор є найбільшим і найрозвиненішим сектором фінансового ринку України. Після кризи 2014-2015 років у банківській системі були проведені масштабні реформи: запроваджено жорсткіший нагляд за банківським капіталом і посилено вимоги до прозорості та ліквідності. Завдяки цим реформам банківська система стала більш стабільною, але вона все ще стикається з такими проблемами, як високий рівень непрацюючих кредитів і необхідність пошуку нових джерел фінансування. В останні роки помітним є процес злиття та поглинання банків та розширення частки державних банків, що створює нові можливості та виклики для розвитку.

Джерело: складено авторами за даними [3]

Аналізуючи наведені дані, ми бачимо чітку тенденцію до зменшення кількості банків в Україні з 2014 по 2024 рік. Перший період скорочення (2014-2016): З 2014 року кількість банків суттєво скоротилася з 180 до 117. Цей період збігається з періодом економічних труднощів в Україні через політичну та економічну кризу, яка вплинула на стабільність фінансового сектору. На цьому етапі НБУ почав «чистку» банківської системи, закриваючи ненадійні та збанкрутілі фінансові установи. З 2017 року скорочення кількості банків було менш вираженим. Зменшення з 96 банків у 2017 році до 77 банків у 2019 році говорить про те, що основні етапи реструктуризації вже завершені, і сектор стабілізується. На цьому етапі закривалися банківські установи, які не відповідали новим нормативним вимогам і не мали достатнього капіталу.

Протягом останніх років кількість банків продовжує скорочуватись, але більш повільними темпами. Зменшення з 75 банків у 2020 році до 63 банків у 2024 році свідчить про поступове зменшення кількості фінансових установ на більш стабільних ринках. Цей спад пов'язаний з консолідацією ринку, поглинанням нестабільних банків більш потужними установами та переходом банків до нових бізнес-моделей. Загалом, процес значного скорочення кількості банків, який розпочався з економічною кризою 2014 року, призвів до стабілізації банківської системи, забезпечення функціонування більш прозорого та ефективного ринку, концентрації капіталу в меншій кількості банківських установ, що посилить конкурентоспроможність галузі та доступність банківських послуг.

Висновок. Фінансовий ринок України продовжує відігравати важливу роль у розвитку національної економіки, забезпечуючи рух капіталу, підтримуючи інвестиційні процеси та сприяючи стабільності економічної системи. Незважаючи на численні виклики, такі як економічна нестабільність, політичні зміни та зовнішні ризики, ключові сегменти ринку поступово адаптуються до глобальних економічних умов. Банківський сектор залишається наріжним каменем фінансового ринку України, надаючи кредити бізнесу та громадянам. Проте він залишається під значним тиском через високий рівень непрацюючих кредитів, необхідність залучення капіталу та проблеми, пов'язані зі змінами в регулюванні.

Список використаних джерел:

1. Савінова Ю.М. Особливості розвитку фінансового ринку України як основи функціонування системи фінансового посередництва. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2042> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Жук Є. Зарубіжна практика регулювання фінансових ринків. Інформаційно-аналітичний портал українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова» URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/020.htm (дата звернення: 08.11.2024).
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2024).

УДК 332.146.2: 519.24

*Ярова І.Д.,
здобувачка вищої освіти
(Науковий керівник: к.е.н., доцент Зомчак Л.М.)
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів*

ДИСТРИБУТИВНО-ЛАГОВА МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ВВП УКРАЇНИ ВІД КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Дослідження залежності ВВП України від капітальних інвестицій є надзвичайно актуальним у сучасних економічних умовах. Капітальні інвестиції відіграють ключову роль у стимулюванні економічного зростання, підвищенні продуктивності та створенні нових робочих місць.

Макроекономічне моделювання включає багато методів, серед яких можна назвати такі: авторегресійні дистрибутивно-лагові моделі [1], моделі на лонгітюдних даних [2], методи градієнтного бустингу [3], авторегресійне моделювання [4], симультазивне моделювання [5], панельне моделювання [6] тощо. Оскільки ефекти інвестицій можуть проявлятися з часом, дистрибутивно-лагова модель дозволяє врахувати часові затримки у впливі капітальних вкладень на ВВП.

Метою дослідження є побудова та оцінка дистрибутивно-лагової моделі залежності номінального ВВП України (у млрд грн) від капітальних інвестицій (у млрд грн), включаючи розробку специфікації моделі та оцінку її параметрів, використовуючи методи регресійного аналізу. Особлива увага приділяється виявленню часових лагів у впливі капітальних інвестицій на ВВП. Дані показники були отримані з офіційного джерела, а саме – веб-порталу Державної служби статистики України [1], досліджуваний період – 2002-2022 роки.

На кожному етапі побудови моделі за послідовним методом оцінювання параметрів додаватимемо один ряд лагових змінних, контролюючи при цьому статистичну значущість коефіцієнтів. На тому етапі, коли згенерована модель з додатковим лагом починає мати статистично незначущі компоненти, (для яких $t_{\text{критичне}} > t_{\text{емпіричне}}$), додавання нових лагів припиняється, а за основну приймається остання модель, у якій усі складові були статистично значущими за t -критерієм Стюдента. Так, отримуємо такі моделі:

$$y = -470.39 + 8.19x_t \quad (1)$$

$$y = -517.43 + 2.13x_t + 6.55x_{t-1} \quad (2)$$

$$y = -617.7 + 3.19x_t + 2.56x_{t-1} + 3.56x_{t-2} \quad (3)$$

де y – номінального ВВП України, млрд грн;
 x – капітальні інвестиції, млрд грн.

У моделі, побудованій із врахуванням двох лагових періодів (3), не проходить перевірку на статистичну значущість коефіцієнти β_1 та β_2 . Таким чином, за основну модель приймаємо модель (2) з одним лаговим періодом.

Відповідно до обраної моделі, можна обчислити короткостроковий та довгостроковий мультиплікатори.

Короткостроковий мультиплікатор для даної моделі показує вплив обсягу капітальних інвестицій на зміну ВВП у поточний період часу і дорівнює 1.8, тобто у поточний період часу з кожної додаткового мільярда капітальних інвестицій наш ВВП зростає на 1.8 млрд. Це вказує на те, що вкладення в капітальні інвестиції мають швидкий та значний ефект на економічне зростання.

Довгостроковий мультиплікатор показує вплив капітальних інвестицій на зміну ВВП протягом 2 періодів і дорівнює $\beta_0 + \beta_1 = 7.51$, тобто протягом 2 років з кожного додаткового мільярду капітальних інвестицій ВВП зростатиме на 7.51 млрд. грн. За два роки економіка може адаптуватися до змін та використати капітал для стимулювання подальшого економічного зростання. Таке значення довгострокового мультиплікатора свідчить про більш глибокий і стійкий вплив капіталовкладень на економічний розвиток через час, можливо, через підвищення продуктивності праці, модернізацію технологій і стимулювання інновацій.

Побудовано дистрибутивно-лагову модель, що показує залежність номінального ВВП України від капітальних інвестицій впродовж кількох минулих періодів. Модель, побудована за методом послідовного оцінювання, включає всього 2 часових періоди (поточний і попередній).

Список використаних джерел:

1. Зомчак Л.М., Лапінкова А.О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. №1 (01). С. 50-55.
2. Зомчак Л.М., Умриш Г.Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. С. 972-977.
3. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.
4. Zomchak L., Kukhotska T. Wheat market price dynamics in Ukraine: quantitative exploration and forecasting. *European Journal of Economics and Management*. 2023. №9. P. 14-22.
5. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. №1. P. 62-69.
6. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата доступу: 12.08.2024).

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Матеріали ІІ всеукраїнської науково-практичної конференції
І ЧАСТИНА

27 листопада 2024 р.

Науковий редактор – Зайченко В.В.

Технічний редактор – Сисоліна Н.П.

Комп'ютерний набір і верстка – Онищук О.В.

Дизайнер обкладинки – Чумаченко О.С.